

МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА
СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

**«ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ
І ТЕХНІКИ У ХХІ СТОЛІТТІ»**

25–26 листопада 2021 року

Частина II

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету:

Дем'янчук В.А. – доктор юридичних наук, професор, ректор Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Заступники голови організаційного комітету:

Дем'янчук А. – доктор педагогічних наук, професор, президент Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (Україна);

Боровик А. – кандидат юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (Україна).

Члени організаційного комітету:

Джунь Й. – доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри математичного моделювання Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (Україна);

Будзовський К. – професор, PhD, ректор Краківської академії імені Анджея Фрича Моджевського (Польща);

Сабо П. – Dr. h.c. PhD, ректор Університету імені Яноша Кодолані (Угорщина);

Кубячик І. – проф. др. Ректор Великопольської вищої соціально- економічної школи в Срьоді Великопольській (Польща);

Унсович О. – кандидат економічних наук, доцент, ректор Барановицького державного університету (Республіка Білорусь);

Габурайова Л.І. – PhD, доцент кафедри педагогічних наук факультету гуманітарних наук Університету імені Томаса Бата в Зліні (Чехія);

Ярміла Відова – PhD, MBA, Університет економіки в Братиславі (Словаччина);

Затько Й. – Dr.h.c. mult. Bc. JUDr. PhD., MBA, LL.M, Honor. Prof., президент Європейського інституту подальшої освіти (Словаччина);

Холештяк П. – PhD. RSC, Львівський університет бізнесу і права (Україна);

Антоні Олак – Dr. h.c. prof. nadzw. dr.hab. MBA, проректор з питань контактів із соціальним середовищем та навколишнім середовищем APEIRON у Кракові. Університет громадської та індивідуальної безпеки в Кракові (Польща);

Гарайова Л. – JUDr. PhDr., заступник декана юридичного факультету Пан-Європейського університету в Братиславі (Словаччина).

Д70 **Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті:** Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 25–26 листопада 2021 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Ч. 2. 232 с.

ISBN 978-966-992-676-0

УДК 001.8«20»(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Лексические средства выражения паники в период пандемии COVID-19 в выступлениях британских и американских политических лидеров	
Былинская К. В., Рынкевич Н. А.	9
Speech strategies and tactics in Theresa may's first speech as Prime-Minister	
Savko H., Savko D.	12
Термінологія англомовного ділового дискурсу	
Бешешко В. Е.	15
Особливості дотримання форми письма під час написання есе	
Березінська О. В.	16
Розвивально-виховний потенціал проектної методики в практиці старшої школи	
Білоус А. А.	20
Англiцизми як графічна новація мови соціальних мереж: семантико-стилістичний аспект	
Будз І. Ф., Куцюк Д. Ю.	24
Особливості формування граматичної компетентності студентів в процесі навчання іноземної мови	
Галапчук-Гарнавська О. М., Міщук І. М.	26
Образ Юстини Ожельської в романі Елізи Ожешко «Над Німаном»	
Гандзюк О. М.	30
Прагматичний підхід до вивчення метафори	
Гарасим Т. О., Зубрик К. С.	33
English anecdotes: some linguistic peculiarities and the example of linguistic anecdote analysis	
Шаватська Ю. Л.	35
Капкан Брокау в романі В. Даниленка «Маски Діани Стогодюк»	
Гудована Н. Ю.	38
Дослідження мовленнєвої характеристики персонажу (на матеріалі мультфільму «Зоотрополіс»)	
Дашевська Л. А., Давиденко Н. І.	41

Витоки і особливості генезису жанру кіберпанк Донець П. М.	43
Pros and cons of online language learning Загінайлова Ю. Г., Горлатова О. М.	47
Ігри як продуктивний метод вивчення української мови у закладах загальної середньої освіти Задорожня А. Р.	49
Особливості перекладу політичного дискурсу Іщенко Т. В.	52
Групова форма роботи у ході лекційного викладу матеріалу як стимулювання пізнавальної активності студента Ковальчук О. Є.	54
Національно-специфічні особливості концепту <i>groshi/money</i> в українській та англійських лінгвокультурах на прикладі фразеологічних одиниць та паремій Кочмар Д. А.	58
Прізвища, мотивовані місцем проживання Лебеденко С. О.	61
Особливості асоціювання при параноїдній шизофренії Локота І. М.	65
Принципи генеративної лінгвістики як основа когнітивного напрямку у сучасному мовознавстві Мельничук О. Д.	68
Конструювання конфлікту в драматичних творах Володимира Винниченка: етична парадигма Миронюк В. М.	71
Роль колоративов И. Бунина и С. Есенина в контексте формирования языковой компетенции иностранных студентов Москвич Ю. В.	75
Засоби експресивності в офіційних повідомленнях королівської родини та їх інтерпретація в ЗМІ Нікіфорова Т. В.	79
Навчання рідної мови у закладах загальної середньої освіти як фактор формування свідомої мовної особистості Нікольченко М. В., Калініченко Д. Е.	83

Специфіка сюжетної організації ліричного твору Пабат М. А.	86
Розвиток критичного мислення на заняттях з вивчення англійської мови у ВНЗ Панасюк Ю. В.	89
Фразеологічні одиниці з компонентом «das Herz» як засіб вираження емоційного стану людини Прокоф'єва М. О., Радченко М. О., Ярошенко Ю. І.	91
Методологічні засади лінгвістичного дослідження мовленнєвого жанру загадки Проніна Г. М.	95
Дослідження мовленнєвої характеристики персонажу (на матеріалі художнього бестселера «Аладдін») Ройко Д. Д., Давиденко Н. І.	96
Теоретичні візії філологічного осмислення епістолярного дискурсу Саркісова І. А.	99
Англійські терміни в українській правничій термінології: етимологічна ідентифікація та статус у мові-реципієнті Сергєєва Г. А.	102
До проблеми фразеологічних помилок і авторської трансформації фразеологічних одиниць в польській та українській мовах Смерчко А. А.	106
Ретроспективні конструкції хронотопу (на матеріалі історичних романів Ю. Мушкетика «Яса» та «Гетьманський скарб») Ченчик О. А.	110
Еволюція поняття «компетентність» у сучасній педагогічній науці Шапілова К. П.	113
Difficulties when teaching foreign languages online Shvets H. V.	117

НАПРЯМ 4. РОЗВИТОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Підвищення рівня загальної витривалості у студенток спеціальної медичної групи Афанасьєва О. М., Юрченко В. Б., Натарова В. В.	119
Наукові підходи використання системи Й. Пілатеса для профілактики травматизму спортсменів Бабаліч В. А., Маленюк Т. В.	123

Характеристика мотивів і інтересів школярів 5-их – 11-их класів до занять фізичною культурою і спортом	
Бакіко І. В., Савчук С. А., Ковальчук В. Я.	127
Перспективи розвитку фізичної культури осіб молодого віку	
Батюк О. М.	131
Функціональний стан кардіореспіраторної та м'язової системи дітей та підлітків у процесі фізичного виховання	
Боровець О. В., Романова В. І., Сірман О. В.	134
Шляхи розвитку психологічної стійкості особистості за допомогою фізичних вправ	
Гнидюк О. П., Куценко А. Я.	138
Використання онлайн-платформ в освітньому процесі з фізичного виховання	
Грабик Н. М., Гулька О. В., Яремій М. В.	141
Як навчитись тренеру не вигорати з середини	
Дацюк М. М.	144
Формування обізнаності з фізичної культури у студентів спеціальної медичної групи	
Дегтярьова І. В., Гасан Ю. М., Войда А. А.	147
Вплив фізичної культури на організм людини	
Дідковський О. П.	150
STEM-освіта в системі олімпійської освіти школярів	
Єрмолова В. М., Кроль І. М.	155
Організаційно-методичні аспекти оптимізації фізичного виховання молодших школярів	
Завацька Л. А.	158
Інклюзивне навчання фізичній культурі учнів засобами алтимат-фрізбі	
Іванов К. О.	162
Вплив динамічних вправ на фізичну підготовленість жінок 18-35 років	
Калитка С. В., Ковальчук Н. М., Ващук Л. М.	167
Погляд студента на фізичну реабілітацію осіб після дифузного аксонального ураження	
Карашевич В. С.	171

Програма навчального курсу з гідрореабілітації для дітей з дитячим церебральним паралічем у контексті підготовки фахівців з фізичної культури і спорту	
Коваль В. В.	175
Про доцільність введення в навчальну програму з фізичної культури для загальних закладів середньої освіти стройових вправ	
Ковальчук Н. М., Санюк В. І., Гнітецька Т. В.	179
Information technology in physical education, healthy living and fitness bracelet as a personal trainer-assistant	
Konstantynenko A. A.	183
Проблеми оптимізації спортивної діяльності у спортсменів з вадами слуху	
Котяш Д. І., Семикрас С. С.	185
Особливості впливу оздоровчого туризму	
Кравчук Я. І.	187
Спортивна підготовка як складова спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання	
Літвінчук С. О., Галатюк М. Ю.	190
Адаптація досвіду реформування та державного регулювання фізичної культури та спорту європейських країн до українських реалій	
Ліщук С. В.	193
Вплив рухової активності на фізичне здоров'я дітей і підлітків в освітніх закладах нового типу	
Поташнюк І. В.	197
Культурно-освітні програми та проекти МОК як складова розвитку сучасного олімпійського руху	
Радченко Л. О.	200
Особливості навчання плаванню дітей молодшого шкільного віку	
Романова В. І., Каштан І. В.	204
Активний відпочинок студентів вузу	
Сідун О. М.	207
Фізичне виховання в сім'ї	
Сніжко Ю. А., Тхорева І. В.	210
Впровадження олімпійської освіти для дітей старшого дошкільного віку	
Сотник Ж. Г., Шпаківська Р. О.	212

Виступи рівненських спортсменів на Паралімпійських іграх в Токіо Стаховська Н. В.	215
Формування здорового способу життя студентської молоді Ткачук М. О., Хоменко В. М.	219
Динаміка самооцінки особистості і оцінки здоров'я Ткачук О. О.	221
Застосування дистанційного навчання в процесі занять фізичною культурою Федчик В. О.	223
Підготовка фахівців фізичного виховання до проведення занять у дошкільних навчальних закладах з елементами баскетболу Шепелев О. О.	226

НАПРЯМ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЛЕКСИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ ПАНИКИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19 В ВЫСТУПЛЕНИЯХ БРИТАНСКИХ И АМЕРИКАНСКИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЛИДЕРОВ

Былинская К. В.

студент

*Барановичского Государственного университета
г. Барановичи, Республика Беларусь*

Рынкевич Н. А.

студент

*Барановичского Государственного университета
г. Барановичи, Республика Беларусь*

Современный мир полон пугающих и негативных событий. И человек, живущий в этом мире, постоянно находится под давлением различных политических, экономических изменений в обществе, стихийных бедствий, эпидемий, пандемий и т.д. Такие ситуации наводят на людей страх и вгоняют в состояние паники.

Одной из таких ситуаций можно назвать вспышку неизвестной вирусной инфекции, появившейся в конце 2019 года, позднее получившей название COVID – 19. Внезапное появление и быстрое распространение данной инфекции сказалось на том, что в начале 2020 года ВОЗ объявила COVID – 19 пандемией. Коронавирус – один из основных патогенов, поражающих в первую очередь дыхательную систему человека. Болезнь очень заразна, и ее основные клинические симптомы включают лихорадку, сухой кашель, усталость, одышку [1].

Паника (от греческого *panikon* – безотчетный ужас) – психологическое состояние, вызванное угрожающим воздействием внешних условий, и выраженное в чувстве острого страха, охватывающего человека или группу людей, неудержимого и неконтролируемого стремления избежать опасной ситуации [2]. Состояние паники определяется следующими симптомами: необъяснимым, внезапным страхом, чувством собственного бессилия, состоянием тревоги, нервным потрясением и дереализацией.

Данные симптомы наблюдаются и сегодня, но уже в масштабах целых стран.

Великобритания и США одними из первых отреагировали на появление коронавирусной инфекции. Лидеры этих стран, бывший президент США, Дональд Трамп, и нынешний премьер – министр Великобритании, Борис Джонсон, предлагали меры и прилагали усилия по недопущению распространения COVID – 19.

В ходе данного исследования, на основе выступлений Бориса Джонсона и Дональда Трампа, опубликованных в марте 2020 в британских и американских СМИ, нами был выявлен ряд лексических единиц, выражающих панику.

1) На лексическом уровне паника представлена, прежде всего такими существительными, как *panic* и *threat*, которые являются синонимами, что мы видим в примере, где Дональд Трамп говорит о мерах, принятых для уменьшения опасности в период пандемии: «*I am confident that by counting and continuing to take these tough measures, we will significantly reduce **the threat** to our citizens, and we will ultimately and expeditiously defeat this virus*» [4].

Также, паническое состояние выражается такими существительными как, *pandemic, crisis, disease, risk, infection*, которые мало употребимы в повседневной жизни. В выступлении Бориса Джонсона, мы видим масштаб степени распространения вирусной инфекции: «*But it is now a global **pandemic***» [3].

Следующий пример в речи британского лидера указывает на принятие мер против распространения вируса: «*Because this is now not just to attempt to contain the **disease** as far as possible, but to delay its spread and thereby minimise the suffering*» [3].

Данный пример доказывает уверенность Джонсона в преодолении кризиса, вызванного COVID – 19: «*And lastly of course even if things seem tough now, just to remember, that we will get through this, this country will get through this **epidemic**, just as it has got through many tougher experiences before if we look out for each other and commit wholeheartedly to a full national effort*».

Бывший лидер США обеспокоен риском инфицирования и распространения вируса: «*We must limit the **risk** of one person infecting another as much as we possibly can*» [4].

2) Следует отметить, что прилагательные играют важную роль при выражении паники, так как именно прилагательное выражает степень действия, особенности этого чувства и способ его существования.

Наиболее частотными оказались прилагательные *horrible* и *dangerous*. Данный пример показывает степень тяжести вируса, что отмечается в словах Трампа: «*We declared a public health emergency and issued the*

highest level of travel warning on other countries as the virus spread its horrible infection» [4].

Британский политик считает, что COVID – 19 опаснее, чем многие другие заболевания: «*Some people compare it to seasonal flu. Alas, that is not right. Owing to the lack of immunity, this disease is **more dangerous***» [3]. Борис Джонсон называет ситуацию с COVID – 19 самым худшим примером кризиса в системе здравоохранения целого поколения: «*I've got to be clear, we've all got to be clear, that this is **the worst public health crisis for a generation***» [3].

В следующем примере он же, на основе данных ВОЗ, высказывается о количестве заболевших: «*And the number of cases will rise sharply and indeed the true number of cases is **higher** – perhaps **much higher** – than the number of cases we have so far confirmed with tests*» [3].

Употребление степени сравнения прилагательных придаёт высказыванию яркую эмоциональную окраску, а также показывает большую возможность поддаться общей панике.

3) Роль наречий не менее важна, чем роль вышеперечисленных лексических средств выражения паники. С помощью наречий *sharply, expeditiously, significantly* выражается скорость и масштабность распространения вируса, что является катализатором чувства паники. В данном примере мы видим, что Дональд Трамп проявляет уверенность в том, что, принимая определённые меры, США сможет победить вирус: «*I am confident that by counting and continuing to take these tough measures, we will **significantly** reduce the threat to our citizens, and we will **ultimately and expeditiously** defeat this virus*» [4].

Данные наречия многочисленны, но не вариативны, однако их значимость велика. Они являются важным языковым средством при описании уровня и степени развития чувства паники.

Таким образом, все вышеуказанные характеристики языкового выражения паники в печатных СМИ на лексическом уровне позволяют нам говорить о том, что существуют различные катализаторы чувства паники, что характерно любому обществу. Делая вывод, можно сказать, что на лексическом уровне паника реализуется посредством таких лексических средств, как существительные, представленные синонимами, прилагательные и их степени сравнения, интенсификаторы. Также при помощи этих же лексических средств, лидеры стран предлагают варианты борьбы с паникой и распространением COVID – 19.

Литература:

1. ВОЗ. Коронавирус COVID – 19 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>. – Дата доступа: 17.11.2021.

2. Назаретян, А. П. Агрессивная толпа, массовая паника, слухи: лекции по социальной и политической психологии. СПб: Питер, 2004. 192 с.
3. Речь Бориса Джонсона о пандемии COVID–19. Gov. UK [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-on-coronavirus-12-march-2020>. – Дата доступа: 18.11.2021.
4. Речь Дональда Трампа о пандемии COVID – 19. The New York Times [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2020/03/11/us/politics/trump-coronavirus-speech.html>. – Дата доступа: 17.11.2021.

SPEECH STRATEGIES AND TACTICS IN THERESA MAY’S FIRST SPEECH AS PRIME-MINISTER

Savko H.

*Senior Lecturer,
Baranovich State University
Baranovich, Belarus*

Savko D.

*Post-Graduate Student,
Minsk State Linguistic University
Minsk, Belarus*

The seventy-sixth British Prime Minister and the second female Prime Minister in British history, Theresa May is a brilliant speaker who knows how to hold an audience’s attention. In her first speech as prime minister, the politician uses a variety of strategies and tactics that reflect activities that aim to create a picture of the world to her advantage by means of speech operations.

Let’s see what speech strategies and tactics can be found in T. May’s first speech as Prime Minister. We would like to start with 1) **the strategy of self-presentation** (the term can be found in the classifications of O.S. Issers and O.N. Parshina) [1] in the complex of the tactics representing it. This strategy is implemented through the **tactic of identification** (demonstration of symbolic belonging to a certain social, status or political group by citing famous precedent texts, personalities, aphorisms, metaphorical statements, historically important events or referring to them). Thus, Theresa May implicitly identifies herself with her predecessor David Cameron, saying that she plans to continue his work: «*David Cameron has led a one-nation*

government, and it is in that spirit that I also plan to lead» [2]. The politician also identifies herself with Great Britain: «And I know because we're Great Britain» [2]. This tactic is similar to the **tactic of solidarity** (a type of the tactic of identification, which is embodied in the politician's aspiration to create an impression of unity of views, interests and aspirations with the audience through making contact (using the name) and expressing agreement with the recipient's assessment and opinion of the problem), where the former prime minister says that together with her government she will build a better Britain: «That will be the mission of the government I lead, and together we will build a better Britain»[2].

The speech also contains the **tactic of distancing**, which is separation from the opponent, addressee and even the object of the statement [1]. May uses it to contrast the ordinary Britons (the working class) with those strata of society against whom she will defend the less socially well-off: *the privileged, the powerful, the mighty, the fortunate few*. These substantive adjectives form a synonymic series and have a negative connotation.

The most numerous is 2) **power retention strategy**, represented in May's speech by 3 tactics. For example, **the tactic of acknowledging the existence of a problem**. In her speech May elaborates on the numerous problems that exist in the UK: «... **if you're born poor, you will die on average nine years earlier than others. If you're black, you're treated more harshly by the criminal justice system than if you're white. If you're a white, working-class boy, you're less likely than anybody else in Britain to go to university. If you're at a state school, you're less likely to reach the top professions than if you're educated privately. If you're a woman, you will earn less than a man. If you're young, you'll find it harder than ever before to own your own home**» [2]. In this passage we find several anaphoras (they are highlighted in bold). Also, in this passage we find an example of antithesis (the example is underlined but not in bold). According to the research team [3], the antithesis is more inherent to male speech tactics. Its use in May's speech can be explained by the fact that she wants to be taken seriously, look formal and professional, while at the same time showing softness and femininity. We also find an example of syntactic parallelism, which makes the speech more convincing, expressive and emphasizes important information (the example is underlined and highlighted in bold). It can be stated that when speaking about middle-class problems, May focuses on femininity as following gender norms sometimes proves to be advantageous.

Also, in May's speech we find **the tactic of pointing out a way to solve the problem**, which coincides with **the tactic of promise** from 3) **the strategy of theatricality**: «We will do everything we can to give you more control over your lives. When we take the big calls, we'll think not of the powerful, but of you. When we pass new laws, we'll listen not to the mighty but to you. When it comes to taxes, we'll prioritize not the wealthy, but you. When it comes to

opportunity, we won't entrench the advantages of the fortunate few. We will do everything we can to help anybody, whatever your background, to go as far as your talents will take you» [2]. The lexical units in T. May's speech are more refined and complex, her speech is dominated by verbs such as "to prioritize, to entrench, to listen to, to do, to give, to think" and this gives an impression that she is a person of action who will work primarily for the disadvantaged, and in this respect her speech reminds of male politicians who prefer verbs. In the face of fierce political competition, May wants to emphasize her education and competence and uses the techniques of male political discourse in order to be heard.

In May's speech we find more examples of the future indefinite tense and not only in the active, but also in the passive voice. With the future tense, she and her government will do everything they can to help the needy, to let them control their own lives, to build a better Britain: *«The government I lead will be driven not by the interests of the privileged few, but by yours. We will do everything we can to give you more control over your lives. We will do everything we can to help anybody, whatever your background...and together we will build a better Britain»* [2]. Using the pronoun *I*, May states that she is the head of the government; but to express the tactic of promise, the politician uses the pronoun *We* with the future tense, which allows her at the same time to formally move into the tactic of interaction, showing unity with the audience that not only they but also all politicians belonging to their party and the cabinet will keep their promises. Let's note that the pronoun *We* represents the idea of togetherness. In this way T. May introduces the audience to their personal zone, emphasizing the idea of unity. This pronoun indicates an indefinite referent, which allows the speaker to avoid a specific nomination; hence we observe a commitment by a group of people and the absence of a specific person responsible for this or that commitment.

A third tactic in the former prime minister's speech is **the tactic of clarification**, in the following example May explains the full name of her party and the meaning of the word 'unionist': *«Because not everybody knows this, but the full title of my party is the Conservative and Unionist Party, and that word 'unionist' is very important to me. It means we believe in the Union: the precious, precious bond between England, Scotland, Wales and Northern Ireland»* [2].

Surprisingly, we do not find negative strategies and tactics, such as discrediting or downgrading strategies, in the speech of a female politician. The macro-strategy is the strategy of retaining the power, which in May's speech is quite variable and is represented by three tactics. The former prime minister's speech behavior is variable and her main goal of speech interaction is to plan speech actions to approach the main goal of persuasion, namely that she is the best prime ministerial option for the country.

Literature:

1. Parshina O. N. Russian political speech: Theory and practice / Ed. by O. B. Sirotinina. izd.2e, revised and ext. M.: publishing house LKI, 2007. 232 p.
2. Theresa May has delivered her first speech in Downing Street after becoming the UK's new prime minister. 13 July 2016 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.gov.uk/government/speeches/statement-from-the-new-prime-minister-theresa-may>. – Date of access: 02.10.2020.
3. Bokova R. E. Gender specificity of women-politicians' speeches [Electronic resource] / R. E. Bokova, A. A. Svitsova, E. A. Mishustina // Concept. – 2017. – № 8. – Mode of access: <http://e-koncept.ru/2017/175001.htm>. – Date of access: 10.11.2020.

ТЕРМІНОЛОГІЯ АНГЛОМОВНОГО ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ

Бешко В. Е.

студентка

*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Оскільки англійська мова є міжнародною, більшість країн визнала її як універсальний засіб комунікації між громадянами різних національностей. Проте, володіння англійською мовою на рівні звичайного спілкування значно відрізняється від умінь ведення ділового спілкування [1, с. 9].

Кожна стадія оформлення ділових відносин має бути оформлена за правилами офіційно-ділового стилю. Точність, однозначність, високий ступінь ясності передачі юридичних термінів і зворотів, які використовуються у різних юридичних текстах, їх адекватне мовне втілення, правильне й одноманітне вживання визначають і успішність міжнародної угоди, і сприятливі умови взаємовідносин на рівні не тільки окремих міст, а й цілих держав [4].

Кожна сфера ділового спілкування встановлює специфічні вимоги до лексичного, граматичного, стилістичного, прагматичного, структурно-композиційного оформлення висловлювань учасників комунікації [2, с. 177]. Отже, для англомовного ділового дискурсу характерна відповідна термінологія.

За даними останніх наукових розвідок [3, с. 9–10] бізнес-терміни утворюють такі лексико-тематичні групи:

1) назви осіб-учасників бізнес-діяльності: *shareholder, business executive, businessman*;

2) бізнес-структури (компанії, філії та ін.): *SMEs (Small & Medium Size Enterprises)* – підприємства малого та середнього бізнесу; *PLC – Public Limited Company* (Публічна компанія з обмеженою відповідальністю); *Ltd – Limited* (компанії з обмеженою відповідальністю в Англії та Ірландії можуть використовувати тільки цю абревіатуру); *Corp. – Corporation* (корпорація – підприємство, статутний капітал якого поділений на акції); *LDC – Limited Duration Company* (компанія з обмеженим терміном), *LP – Limited Partnership* (компанія з обмеженою відповідальністю) та інші;

3) професії та рід занять: *management, administration, leader, manager, chief*;

4) бізнес-процеси: *style of management, staff management techniques, marketing, communication strategy, communication tactics*;

5) елементи бізнес-обліку: *accounting, SWOT analysis – Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats*;

6) показники вимірювань у бізнес-операціях: *BSC (Balanced scorecards)* – сбалансована система показників: *value-added tax (VAT) in %*, *price per share – £* (фунтів стерлінгів);

7) властивості, ознаки: *negotiation, professional ethics, public speech, protocol, reception* та ін.

Література:

1. Ботвина Н. К. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації. Київ, 2002. 205 с.
2. Зінукова Н. В. Лінгвістичні особливості змісту текстів англомовного ділового дискурсу. Київ, 2018. 258 с.
3. Калюжна А. Б., Радченко О. І. Business English. Харків, 2019. 170 с.
4. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288816055.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ФОРМИ ПИСЬМА ПІД ЧАС НАПИСАННЯ ЕСЕ

Березінська О. В.

*старший викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Поява в навчальних планах нової, для ЗВО України, дисципліни «Академічне писання» або «Академічне письмо» пов'язана із реформуванням, що було започатковано Болонським процесом. Для

більшості англomовних країн академічне письмо/академічна письмова робота є становить роботу з тим, що студент прекрасно знає. Їх вчать, як та в якому форматі писати тези, оформлювати власні думки, ще в школі, а в університеті студент починає дещо глибшу і масштабнішу роботу з літературою, використовує більше критичного мислення, проглядає фідбек (відгук, коментар) викладача й працює з ним, удосконалюючи текст і власні навички. Наша система освіти не передбачає тісного контакту викладача і студента у такій сфері. Студентські роботи обмежуються написанням декількох жанрів (есе, реферат, дипломна/курсова, тези доповідей), де студентові пропонують готову тему, «радіять» літературу, а тому таким поняттям як критичне мислення, синтез літератури, висловлення власних думок у чіткому форматі – немає місця.

Однією із причин низької академічної культури студентів вищу є формулювання завдань, які можна скачати із Мережі. У процесі їх виконання студенти зможуть навчитися аналітично сприймати інформацію, розуміти структуру і цілісність тексту, визначати складові елементи абзацу, опрацьовувати соціологічні дані і самостійно створювати матеріал для дослідження, використовуючи можливості Інтернет мережі [1]. У практичних завданнях передбачено написання і власних оригінальних академічних текстів, здебільшого есе. До кожного завдання сформульовано чітку інструкцію, що полегшить розуміння суті завдання, уможливить чіткість і правильність його виконання, подано приклади аналізу речень щодо синтаксичних та лінгвістичних помилок [3].

Основою академічного письма є металінгвістичні вміння і навички, тобто вміння читати і розуміти текст, аналізувати його, читати написане критично, формулювати індивідуальну, авторську і конкретну позицію тощо. Академічне письмо має справу з теоріями і причинами, що регулюють процеси і практику в повсякденному житті, а також досліджує альтернативні пояснення цих подій [2].

Для культури наукової мови більш характерним є дотримання правил і норм літературної мови, відповідно до наукового стилю. Однак лише у межах академічного письма можливий дискурс, пошук найбільш влучної конструкції для передачі авторської ідеї. Таким чином, академічне письмо має на меті навчити вас висловлювати та обґрунтовувати свої власні ідеї за допомогою короткого, переконливого і зручно організованого наукового тексту [5]. Його вивчення сприятиме вашому особистому фаховому зростанню з одного боку, а з іншого уможливить ліквідацію великого масиву плагіату, що панує зараз в українській освіті на всіх рівнях.

Західні фахівці виділяють три підгрупи вмінь, необхідних для успішного оволодіння навичками академічного письма: – академічна грамотність (читання, усна і письмова мова з урахуванням мети висловлювання; вираження думок за допомогою інструментарію

дискусій і досліджень); – інформаційна грамотність (визначення інформаційних потреб і пошук джерел інформації; їх оцінка і переробка); – міжкультурна грамотність (знання про різні культури, зокрема про традиції і цінності) [4]. Зазначені уміння можна визначати і як структурні елементи поняття академічне письмо у межах вищої освіти. Найскладнішими і структурно, і власне як процес опанування, є інформаційна та академічна грамотність. Найбільш поширеними видами академічних текстів для студентів є есе (франц. *essai* – спроба, начерк), тези, наукова стаття, курсова/дипломна роботи.

Студенти використовують навички листа щодня: пишуть робочі документи, запити в офіційні організації, повідомлення в месенджерах, особисті замітки. Про те, як вивчувати таким типам листа прямо на уроці, я детально розберу різні види листа і представлю план уроку, який легко адаптувати під кожен з них. Якщо ви колись працювали із студентами, то напевно помічали, що упор при написанні есе робиться на дотриманні форми листа. Це важливий, але далеко не єдиний піднавик листа:

- правопис та пунктуація;
- дотримання порядку слів та правил граматики;
- використання засобів зв'язку (*cohesive devices*);
- дотримання узгодженості тексту та логіки оповідання;
- навичка писати швидко, особливо якщо це живе спілкування (наприклад, листування у месенджерах);
- зрозумілість почерку, якщо пишемо від руки.

Не можна працювати над всіма піднавиками відразу – потрібно зрозуміти, які найбільш відповідають мовній меті студента і розвивати в першу чергу їх. Щоб зрозуміти, як розвивати навик листа, необхідно розібратися, яких типів лист буває. Для позначення типів листа залежно від мети в академічному середовищі використовують термін *modes of discourse* (*rhetorical modes*). Таких *modes* зазвичай виділяють чотири:

- експозиційні (*expository writing*);
- описові (*descriptive writing*);
- лист-переконання (*persuasive writing*);
- лист-нарратив (*narrative writing*).

Залежно від того, з яким типом листа студент стикається частіше, потрібно підбирати теми та вправи для розвитку листа на уроці.

Є два основні підходи до організації уроку на лист:

- *product approach*, коли весь урок ми будуємо навколо зразка тексту – викладач дає завдання, студент пише з опорою на зразок і потім здає написане на перевірку;
- *process approach*, коли весь урок ми розбираємо стадії написання тексту – студент і викладач разом формулюють тему та основні ідеї,

підбирають доречну лексику та граматику та разом готують чернетку тексту.

Process approach здається мені вдалим, тому що він допомагає усвідомлено вивчити потрібні мовні інструменти, поекспериментувати з чернеткою і вже після всіх експериментів написати фінальну роботу.

Наприклад, студент – практикант, проджект-менеджер у міжнародній компанії, йому часто доводиться вирішувати складні ситуації у робочому листуванні. Хочемо попрацювати над persuasive writing. Урок будемо так:

Розминка і введення. Проводимо small talk, робимо коротке введення в тему.

1. **Pre-writing.**

– Обговорюємо тему, згадуємо проблемну ситуацію, яку студентові доводилося вирішувати письмово. Наприклад, потрібно було погоджувати термін розробки функції в мобільному застосуванні.

– Обговорюємо, які інструменти мови потрібно знати, щоб уміти писати переконливо: використання inclusive language, опис статистики, аргументація думки.

2. **In-writing.** Студент накидає структуру повідомлення та ідеї, за допомогою викладача формулює речення. Якщо дозволяє час, то можна розіграти ситуацію з листуванням прямо на уроці, а потім проаналізувати використання яких фраз допомогло виконати комунікативне завдання.

3. **Post-writing.** Студент оцінює написане, виправляє помилки, за допомогою викладача знаходить слабкі місця, допрацьовує написане.

Підсумки уроку. Обговорюємо, що вийшло добре, а що не дуже, над чим ще попрацювати.

Ще один приклад: студент недавно повернувся з поїздки і хоче написати пост про поїздку для особистого блогу. Хочемо попрацювати над descriptive writing. Урок можна побудувати так:

1. **Розминка та введення.** Проводимо small talk, робимо короткий вступ у тему.

2. **Pre-writing.**

– Обговорюємо тему – враження про поїздку, про що хотілося б розповісти.

– Обговорюємо, які інструменти мови потрібно знати, щоб написати пост. Вивчаємо відповідні метафори, emotive language і інші відповідні по темі засоби описи.

3. **In-writing.** Студент пише чернетку поста, позначає структуру і ідеї. Разом з викладачем додає деталі, дописує пост до кінця.

4. **Post-writing.** Студент оцінює написане, виправляє помилки, за допомогою викладача знаходить слабкі місця, допрацьовує написане.

Підсумки уроку. Обговорюємо, що вийшло добре, а що не дуже, над чим ще попрацювати.

Виучувати листу англійською мовою можна і потрібно, при цьому поважно допомагати з листом прямо на уроці. Можна робити упор на різні аспекти і формати листа, щоб учневі було не лише корисно, але і ненудно.

Література:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ. 2017. 169 с.
2. Короткіна І. Б. Академічне письмо: процес, продукт і практика : учебное пособие для вузов. М. : Издательство Юрайт, 2016. 295с
3. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Академічне письмо. Навчальний посібник. Донецьк, 2019. 130 с.
4. Тимошенко Т. В. Академічне письмо / Т. В. Тимошенко, Н. В. Гречихіна. Наукові записки : зб. наук. пр. Кіровоград : КНТУ, 2009. Вип. 9. С.214–219.
5. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. К., 2016. 61 с.

РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ В ПРАКТИЦІ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Білоус А. А.

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філології і перекладу

Інституту права та сучасних технологій

Київського університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Традиційно багато десятиріч виховання розглядалось як передача старшим поколінням соціального досвіду (знань, практичних умінь і навичок, засобів творчої діяльності, відносин) молодому поколінню. Але в оновленому та модернізованому суспільстві ХХІ століття такі звичні та переврені процеси є достатньо малоефективними: форми досвіду можуть змінюватися протягом життя навіть одного покоління та відтворення за принципом «роби так, як я» вже є непродуктивним, спричиняє конфлікти між поколіннями. Саме тому виховання в сучасному розумінні є невід’ємним компонентом процесу освіти.

Реалії сьогодення потребують нового підходу до виховання: воно повинно бути організовано «як гуманний, антропоцентричний процес, тому що всі свої проблеми суспільство та держава мають змогу вирішити через виховну та освічену (соціалізовану, культурну) людину» [1, 3], що може стати засобом відвернення соціальної деградації, з одного боку, та засобом відновлення соціальної моральності, з іншого.

Через специфіку предмету іноземна мова має великий навчальний, виховний і розвиваючий особистість дитини потенціал: вона залучає учнів до зразків світової і рідної культури, до діалогу культур, розвиває засобами мови. Навчання ІМ здійснюється наразі в широкому соціокультурному контексті, має чітко окреслену культурознавчу спрямованість.

Сучасний підхід до навчання ІМ – особистісно-орієнтований, що відповідає новій педагогічній парадигмі, діяльнісно комунікативно-когнітивному підходу, який надає можливість будувати навчальний процес як процес пізнання та спілкування, враховуючи потреби, інтереси, темп розвитку особистості дитини, виходячи з аксіологічного підходу у вихованні, а також здійснюючи педагогічну підтримку у становленні особистості учня. При цьому когнітивність у вивченні ІМ, за визначенням А. Н. Леонтьєва, є не просто засвоєнням закономірностей структури мови, а формування картини світу учня.

Впровадження сучасних технологій навчання дозволяє більшою мірою залучити виховний потенціал іноземної мови як навчальної дисципліни. В теперішній час в практиці навчання ІМ в школах України широко використовується проектна методика, яка спирається на творчість школярів, залучає їх до дослідницької діяльності, дозволяє реально інтегрувати різні навчальні дисципліни та використовувати різноманітні режими роботи учнів, організовує навчання в співпраці.

Говорячи про учня як активного, цілеспрямованого, внутрішньо мотивованого суб'єкта навчальної діяльності, відзначимо, що цей суб'єкт представлений щонайменше трьома віковими групами: молодшою, середньою та старшою. Кожен з них характеризується своїми соціальними та індивідуально-психологічними особливостями. Наше дослідження стосується учнів старшої школи, тому ми враховуватимемо індивідуальні особливості підлітків при розгляданні впливу впровадження проектної методики в навчальну та виховну практику.

Відомо, що для кожного етапу розвитку є характерним зв'язок між рівнем розвитку відносин дитини з оточуючими та рівнем розвитку його знань, здібностей тощо. Цей зв'язок містить у собі протиріччя, яке вирішується в ході розвитку стихійно (в більшості випадків самою дитиною), або спрямовується дорослими таким чином, щоб не протиріччя було вирішено найбільш адекватно. Отже, для вчителів та самого учня основним завданням цього віку є сформованість психологічної готовності учня до професійного та особистісного самовизначення. Це включає систему світосприйняття та ціннісних орієнтирів, професійну орієнтацію та інтереси, розвинені форми

теоретичного мислення, оволодіння методами наукового пізнання, вміння самовиховання. Треба зазначити, що це завершальний етап формування особистості, в цьому віці на основі прагнення учня до автономії в нього формується повна структура самосвідомості, розвивається особистісна рефлексія, усвідомлюються життєві плани, перспективи, формується рівень домагання. При цьому, за умови добре розробленого підходу до викладання, «Іноземна мова» несе величезний виховний потенціал, бо створює виховний простір на основі культурологічного підходу, який передбачає здійснення виховання в лоні культури гуманітарними методами та засобами самої культури.

Базуючись, на освітніх вимогах, цілях, задачах проектної методики, ми підкреслюємо той факт, що саме ця технологія є оптимальною та максимально ефективною для вивчення ІМ у старшій школі. Адже саме в цьому віці відбуваються зміни в структурі психічних пізнавальних процесів. Розвиток когнітивних особливостей, а особливо інтелекту має дві характеристики – якісну та кількісну. Як зауважує І. С. Кон, кількісні зміни проявляються в тому, що учні старшої школи вирішують інтелектуальні завдання значно швидше, легше та ефективніше, ніж учні молодшої школи. Якісні зміни, перш за все, характеризуються змінами у структурі мисленневих операцій: важливо не те які проблеми вирішує учень, а як він це робить [1, с. 70].

Використання проектної методики у вивченні ІМ є дуже продуктивним, бо розвиток мислення в цьому віці продовжується і характеризується здатністю легко абстрагуватись від наочного матеріалу та робити висновки, формулювати гіпотези, перевіряти їх, доводити, підтверджувати чи спростовувати. Ці факти свідчать про те, що пріоритет розвитку у когнітивній сфері займає логічне мислення, яке є необхідною складовою психічного розвитку пізнавальних особливостей, яке вже сформовано в цьому віці. Саме це є обов'язковою передумовою для вирішення проблемних питань під час підготовки проекту.

В ситуації, коли суб'єкт навчання ставиться перед вирішенням нової проблеми (наприклад, підбір необхідного лексичного матеріалу, граматичних структур, доведення чи спрощення гіпотези тощо), саме учень старшої школи намагається використати різноманітні підходи до її вирішення та знайти найефективніший з них [2, с. 64]. Таким чином, під час виконання проекту відбувається розвиток та формування вміння аналізувати абстрактні поняття, шукати помилки в абстрактних судженнях. Зростання інтересу до різних абстрактних філософських проблем, в тому числі й до політичних, економічних, етичних, які відповідають вимогам формування соціокультурної компетентності, є однією з вікових особливостей учнів старшої школи. Беручи до уваги ці факти, ми можемо стверджувати, що ці особливості є запорукою успішного виконання проекту.

Комунікативна спрямованість навчання ІМ передбачає також формування учня як активного учасника спілкування. Спілкування є особистісним процесом. Проектна методика при цьому являє собою «кон-

денсат» факторів, що сприяють легшому здійсненню процесу спілкування, яке можливе лише за умови, що співрозмовники цікаві один одному, їм є що сказати один одному, чим поділитися. Метод проектів має передумовою створення необхідної психологічної умови успішної спільної діяльності учнів в процесі навчання ІМ, їхньої соціалізації.

Використання проектної роботи, що вимагає інтеграції таких сучасних освітніх технологій як центроване на учні навчання, навчання в співпраці, рольова гра, тандем-метод, використання мережі Інтернет з різними освітніми та прагматичними цілями, сприяє реалізації виховних задач навчання: учень стає суб'єктом спілкування, вчиться вибирати форми спілкування, сприймати, осмислювати та оцінювати позиції іншої людини, регулювати свою поведінку згідно з умовами спілкування, розвивати її активність, взаємодопомогу, формується людина культури – творча особистість.

Задачею-домінантою старшого шкільного періоду є формування професійної орієнтації учнів. Змінення соціальної позиції і програвання різних соціальних ролей при колективних видах роботи призводить до бажання розібратися в них, виправдати отриману роль, а це виховує цілеспрямованість, відповідальність, вміння відстоювати свою точку зору. Це полегшує учневі зорієнтуватися в нескінченій численності професій та обрати свій особистісний майбутній шлях.

Виконання проекту передбачає 75% самостійної роботи учнів. Самостійність учня при вивченні АМ (наприклад, пошук необхідної інформації, узагальнення, обговорення) робить учіння джерелом кількісних перетворень особистості, інтелектуального розвитку, формування вольових якостей, психологічної готовності до подолання труднощів, творчої праці. Самостійна робота – це також перетворення отриманих знань у власні переконання. Проектна робота спрямовує учнів старшої школи в майбутнє, допомагає реалізувати себе на професійній ниві.

Підводячи висновки ми зазначимо, що впровадження проектної методики в старших класах має значний розвивально-виховний потенціал. Навчально-професійна діяльність є провідною на даному етапі особистісного розвитку учнів. Завдяки їй у них розвивається потреба в праці, професійні інтереси, формуються елементи дослідницьких вмінь, здатність будувати власні життєві плани, стійкість світосприйняття. Їхній комунікативний розвиток відображає не тільки прогресивні зміни в умінні учня побудувати зв'язне висловлювання на основі словника, що розширюється, але й оволодіння мовними правилами (граматикою). Ці індивідуально-психологічні особливості учнів старшої школи демонструють, що це етап якісно нових мовленнєвих змін, що наближають суб'єкта до максимуму своїх можливостей.

Серед соціальних потреб старших підлітків найбільший вплив на ефективність вивчення та засвоєння ІМ спричиняє потребу у досягненні та покращенні результатів діяльності (володіння мовою, вміння спілкуватись в реальних ситуаціях). Саме ця потреба спонукає учнів більше концентруватись на учбовій діяльності та підвищує їхню

соціальну активність. Отже одним з найефективніших засобів вмотивування учнів у вивченні ІМ є проектна методика, яка реалізує у собі всі вище перераховані компоненти. Тому що під час виконання проекту задовольняється потреба у спілкуванні (афіляції), розширенні кругозору, заглибленні в проблему та систематизації знань. В таких штучно створених умовах АМ є не тільки інструментом спілкування, а й пізнання. Саме це сформувало наше глибоке переконання в тому, що єдиним засобом досягнення академічних успіхів учнів і посилення виховного потенціалу предмету «Іноземна мова» може послужити застосування проектної технології в шкільній практиці сьогодення.

Література:

1. Копылова В.В. Методика проектной работы на уроках английского языка: Методическое пособие. – М.: Дрофа. 2003. – 96 с.
2. Добрынин Н. Ф. О динамике внимания при обучении иностранному языку. Вопросы психологии и методики обучения иностранному языку, М.: Учпедгиз, 1947. – С. 64-68

АНГЛІЦИЗМИ ЯК ГРАФІЧНА НОВАЦІЯ МОВИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ: СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Будз І. Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Куцюк Д. Ю.

*магістрантка історико-філологічного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Англіцизми все частіше проникають в українську мову в умовах глобалізації та експансії англійської мови у світі. Іншомовні запозичення використовуються практично у всіх сферах життєдіяльності людини. Лексичні одиниці мови-донора, що спочатку входять у мову-реципієнт як вузькогалузеві терміни, згодом стають загальноживаними. З появою глобальної мережі Інтернет та соціальних мереж, швидкість

розповсюдження англіцизмів збільшилася у декілька разів. Більшість користувачів соціальних мереж використовують невинуваті англіцизми, тобто ті, що ввійшли у мову на заміну існуючій лексичній одиниці. Крім того, автори досить часто змінюють графічну форму англіцизмів, що призводить до засмічення української мови неправильно вжитими запозиченнями. Такий відступ від мовної норми отримав назву «графон». Актуальність дослідження зумовлена тим, що графон як стилістичний прийом є мало вивченим засобом мовної виразності, хоча використовується досить часто у текстах публіцистичного, художнього стилів, а особливо у дописах соціальних мереж. Дослідження семантико-стилістичного аспекту функціонування таких графічних новацій у мові соціальних мереж є на часі.

Дописувачі соціальних мереж досить часто порушують графічну форму англіцизмів для привернення уваги більшої кількості користувачів й збільшення інтересу до запропонованої інформації. Проаналізувавши низку дописів у просторі соціальної мережі Instagram, було виконано дистрибуцію лексичних одиниць за наступними тематичними групами: графони сфери бізнесу; інтернет терміни; мова простору соціальних мереж; сфера інформаційних технологій (програмування).

Трансформація фонетичного, граматичного складу графонів відрізняється від загальноприйнятих способів освоєння іншомовних запозичень. Проаналізувавши зміни у морфологічній структурі графонів, можна стверджувати, що для більшості з них властиві творення за допомогою афіксів. Це явище характеризується додаванням типових для української мови афіксів до англіцизмів, що наближає запозичені слова до граматичних та фонетичних зразків української мови. Не завжди трансформація іншомовних слів відбувається за загальноприйнятими правилами, що й призводить до утворення новацій у формі графонів.

За семантико-функціональними особливостями, варто виділити графони, які за ступенем автентичності поділяються на рекурентні, тобто ті, що відтворюють походження, освітній та соціальні статуси мовця та okazionalні, що відображають емоційний стан під час розмови [1, с. 15].

У дослідженні були проаналізовані графони (*хайдлайтнути, фітбек, фотоси, відоси, фотощтс, ньюси, скілзи, гайзи, піпс, піпли, смайлзи, хайлайтси, сторіс* та ін.), у яких допущені порушення фонетичних, граматичних норм як мови– реципієнта, так і власне мови цих запозичень. Відхилення від фонетичних та граматичних норм у вищезазначених англіцизмах відображають освітній та соціальних статус мовця.

Проведений аналіз графонів за семантико-стилістичними групами сприяє кращому розумінню чинників, що спричинили відхилення від графічної норми англіцизмів та визначенню семантичних та функціональних властивостей графонів у дописах соціальних мереж.

Література:

1. Білецька О. В. Графон як засіб вираження вимовних типів у постмодерністському художньому тексті. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Філологічні науки*. 2014. № 2. С. 10-17.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь, 2003. 1440 с.
3. Макарук Л. Л. Засоби та прийоми лінгвальної гри у сучасній англійській мові. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2014. Кн. 2. С. 142-147.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Галапчук-Тарнавська О. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології*

*Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Міщук І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології*

*Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Сучасні інтеграційні та глобалізаційні процеси, які швидкими темпами розвиваються у всіх сферах людської життєдіяльності сприяють підвищенню інтересу до вивчення іноземних мов як інструменту комунікації та взаємодії. Важливою постає проблема ефективності навчання англійській мові студентів у закладах вищої освіти. Тому одним із головних завдань викладача англійської мови є не лише виховання молоді людини – теоретика, але й особистості, яка з легкістю зможе пристосуватися до нових умов комунікації та стати повноцінним співрозмовником в англійськом середовищі. Актуальність дослідження зумовлена тим, що вивчення особливостей формування англійської граматичної компетентності здобувачів вищої освіти є однією з ключових

освітніх проблем, покликаною виявити нові мотиваційні методики для підвищення якості і темпів навчання.

Зростаючі потреби в спілкуванні та співпраці між країнами та людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов.

На сучасному етапі проблемою формування граматичної компетентності студентів в процесі навчання іноземної мови займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них такі: А.Й. Гордєєва, Н.М. Карпенко, С. В. Король, Ю. Лазуткіна, В.П. Леган, О.В. Орловська, Т.О. Стеченко, Л.М. Черноватий, Р. Бетстон (R. Batstone), Р. Еліс (R. Ellis), Дж. Хол (J.K. Hall), Д. Ласн-Фрімен (D. Larsen-Freeman), Дж. Річардз (J.C. Richards), С. Роджерс (T.S. Rodgers), Г. Строне (H. Strohner) та все ж дане поняття залишається малодослідженим. Тому пошук ефективних та інноваційних методів навчання граматики залишається актуальним, адже в умовах глобалізації та технологізації суспільства, важко зацікавлювати традиційними методами.

Мета дослідження – висвітлити особливості формування граматичної компетентності студентів в процесі навчання іноземної мови.

Серед різних аспектів методики викладання мови, учені значну увагу приділяли дослідженню питання навчання граматики та формуванню граматичної компетентності здобувачів вищої освіти. Наразі активно досліджується та розробляється комунікативний підхід до вивчення іноземної мови. Його цінність та ефективність полягає в тому, що здійснюється нерозривне навчання усім видам мовленнєвої діяльності у реальних комунікативних ситуаціях. Дослідники зазначають, що навички спонтанної комунікації необхідно формувати за рахунок системи комунікативно-орієнтованих вправ [1; 4; 7; 13; 14].

Дж. Річардз (J.C. Richards) стверджує, що акцент переноситься на студента при комунікативному підході до навчання, проте це не зменшує контролюючої функції викладача. Вчений переконаний, що саме викладач регулює ступінь своєї залученості на занятті, базуючись на своєму досвіді. До реального спілкування повинні бути наближеними завдання на заняттях та передбачати використання власного життєвого досвіду здобувача вищої освіти [12]

О.В. Орловська переконана, що сьогодні у методиці викладання іноземних мов перевага надається структурно-орієнтованим методам, спрямованим на формування певних навичок мови, відбору лексичного матеріалу, граматичного оформлення висловлювань, та комунікативно-орієнтованим методам, спрямованим на формування вмінь адекватно висловлювати думки на конкретній мові [2].

А.Й. Гордєєва у своєму доробку аналізує способи мотивації англомовної комунікативної діяльності майбутніх філологів, розглядає види ігор та подає рекомендації щодо їх використання. Вчена також

описує, як зробити процес формування граматичної компетентності студентів умотивованим і наводить приклади вправ, які можна використовувати для формування граматичних навичок різних видів мовленнєвої діяльності [1].

На думку О.В. Орловської особливий інтерес становлять методи, що стимулюють активну розумову діяльність і спонукають студентів до висловлення думок англійською мовою. Дослідниця звертає увагу на те, що саме нетрадиційні методи стимулюють студентів до вияву мовної активності та в цьому полягає їх привабливість і пріоритетне значення [2].

А.Й. Гордєєва стверджує, що для формування граматичної компетентності використовуються здебільшого некомунікативні вправи, що не відповідає цілям навчання іноземної мови і доводить як некомунікативна вправа, призначена для формування граматичних навичок, може стати вмотивованою завдяки використанню гри [1].

О.В. Касаткіна у своїх розвідці відзначає важливість урахування соціокультурного фактору (соціокультурних норм та національно-культурних особливостей носіїв іншої мови) при формуванні граматичної компетентності [6].

На заняттях викладачі повинні створити атмосферу дружелюбності і зацікавити студентів. Вправи повинні мати комунікативну цінність (комунікативні завдання, навчальні і природні мовленнєві ситуації, комунікативні ігри). Щодо форм роботи, то поширеними є парна робота, групова робота та дискусії [8; 10; 9; 11].

Звернемо увагу на те, що формування граматичної компетентності здійснюється на основі реальних комунікативних навчальних матеріалів. Це дозволяє здобувачам вищої освіти побачити можливість практичного застосування набутих знань, оскільки вони їх отримують практикуючи, використовуючи мову у реальних ситуаціях.

Отже, було розглянуто різні підходи до навчання граматики; проаналізовано особливості навчання граматики при комунікативному підході до навчання; виокремлено основні форми взаємодії студентів на занятті з метою підвищення ефективності засвоєння граматичного матеріалу.

Узагальнюючи, зазначимо, що розглянуті нами питання не вичерпують окресленої проблеми і потребують подальшого її дослідження.

Література:

1. Гордєєва А.Й. Способи мотивації комунікативної діяльності майбутніх філологів у процесі формування англомовної граматичної компетенції. *Іноземні мови*. 2011. № 2 С. 16-21. URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/im_2011_2_4%20(6).pdf (дата звернення: 5.11.2021 р.)

2. Орловська О.В. Нетрадиційні методи комунікативно-орієнтованого навчання студентів-філологів англійської мови у вищому навчальному закладі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrps_2012_5_16 (дата звернення: 8.11.2021)
3. Лазуткіна Ю. Граматичний аспект вивчення іноземної мови. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 61-62. С. 120-126.
4. Король С.В. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 11. С. 133-136.
5. Карпенко Н.М. Концептуальні підходи до формування іншомовної граматичної компетенції студентів I курсу факультету іноземних. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 111. С. 133-136.
6. Касаткіна О.В. До питання розвитку граматичної компетентності студентів на заняттях іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2011. (59), С. 52-55.
7. Леган В.П. До проблеми методів викладання іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2011. Вип. 23. С. 72-74.
8. Batstone, R. and Ellis, R. (2009) Principled grammar teaching. *System*, 37 (2), pp. 194-204.
9. Ellis, R. (2009) Task-based language teaching: Sorting out the misunderstandings. *International Journal of Applied Linguistics*, 19, Issue 3, pp. 221-246.
10. Hall, J. K. (2001). *Methods for teaching foreign languages: Creating a community of learners in the classroom*. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
11. Larsen-Freeman, D. (2014) Teaching grammar. URL: <https://englishforbeachpurposes.files.wordpress.com/2013/12/larsen-freeman-2014-teaching-grammar.pdf> (дата звернення: 17.11.2021)
12. Richards J.C. (2006) *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge: Cambridge University Press. URL: <https://www.professorjackrichards.com/wp-content/uploads/Richards-Communicative-Language.pdf> (дата звернення: 17.11.2021)
13. Richards, J.C. and Rodgers, T.S. (2001) *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, Second Edition.
14. Rickheit, G., Strohner, H. (2008). *Handbook of communicative competence*. Berlin: Mouton de Gruyter.

ОБРАЗ ЮСТИНИ ОЖЕЛЬСЬКОЇ В РОМАНІ ЕЛІЗИ ОЖЕШКО «НАД НІМАНОМ»

Гандзюк О. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Волинського національного університету імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Роман «Над Німаном» став друкуватися в журналі «Tygodnik ilustrowany» у 1887 році. Окремими виданням цей твір вийшов наступного року, принісши письменниці світову славу. В ньому Еліза Ожешко намалувала яскраву картину життя різних соціальних верств населення, які проживала на території Білорусії та Литви в останній чверті XIX століття. Серед головних жіночих персонажів є образ Юстини Ожельської.

Юстина – племінниця Бенедикта, власника маєтку. Вона дочка його двоюрідної сестри, яка померла в доволі молодому віці, благаючи перед смертю стати опікуном її дочки.

Пан Ожельський, її батько, втратив свій маєток і став вдівцем. Це сталося тоді, коли дівчині було лише 14 років. Після смерті матері Бенедикт узяв їх жити до себе.

Дружина Бенедикта характеризує своїм гостям дівчину як добру, але занадто оригінальну, яка завжди діє не так, як у певній ситуації вчинили б інші. При цьому має на увазі, що та носить зовсім не панський одяг.

З однією з головних героїнь твору – Юстиною – читач знайомиться на початку твору, коли героїня гуляє разом з тіткою. Одразу ж можна помітити, що дівчина, хоч і належать до шляхетної родини, одягнута дуже скромно і не за статусом. На ній чорна, хоч і пошита зі знанням моди, сукня. А рукавички й капелюшок – атрибути належності до панського роду – відсутні. На відміну від інших панянок, які прагнуть сховатися від сонячних променів і мати білу шкіру, вона сміливо виставляє на палюче сонце свою голову з чорною косою, не боїться показати смагляве обличчя і такі ж засмаглі руки, в яких дівчина тримає дешеву полотняну парасольку, що також суперечить знатному походженню. Змальовуючи портрет цієї двадцятидвохрічної дівчини, письменниця наголошує ще й на тому, що в поставі героїні видно і добрі манери й тепличне виховання. Хоча одночасно з цим авторка наголошує на тому, що на дівочому обличчі нема виразу безтурботності, яка мала б бути, враховуючи положення в суспільстві. А загалом героїню можна вважати втіленням сильної і здорової жіночої краси [2, с. 25]

Героїня любить природу. Вона любить милуватися нею. Навіть зірваний нею букет квітів змушує її дивитися на нього з невідомою цікавістю. Перебування на природі дуже тішить героїню й викликає в душі почуття втіхи, «малює» задоволену посмішку на губах: *Швидко йдучи, щоб не відставати від своєї супутниці, вона зацікавлено, навіть з любов'ю приглядалась до недавно зібраного букета квітів* [2, с. 25].

Першу характеристику цієї героїні твору отримуємо з уст Марти Корчинської. Жінка не розуміє, чому дівчина не поводить себе подібно до інших панночок: не чепуриться, не користується ласкою своїх дядька й тітки, в домі яких проживає разом зі старим батьком, не кокетує з кавалерами. Марта вважає Юстину гордою і схожою на принцесу, яка не хоче приймати подарунки, береже одяг і взуття, сама одягає себе й батька з належних їй грошових відсотків. Її не цікавить вбрання та розваги, а частково живе так, як інші, бо перебуває серед них: – *Чому ти не робиш так, як інші панни? Користайся з ласки дядька й дядини, чепурися, коли хочуть очепурити тебе, розважайся, коли тільки випадє нагода, кокетуй з кавалерами, може, котрого ввіймаєш і заміж вийдеш... га?* [2, с. 25].

Юстина вміє постояти не тільки за себе, а за свого батька. Коли Кірло витягує його на очі дам в одному халаті, й присутні жінки сміються, а чоловіки не втручаються в моральне знуцання над старим, Юстина, дивлячись на образника очима, в яких видно гнів, гукає в кімнату собаку і показує на нього Кірлові, сказавши, щоб той розважався з ним, а не з її батьком. Так само дівчина пильнує, щоб батько поведився згідно з етикетом, не давав підстав для зайвих пліток.

Дівчина дуже горда. Тому її непокоїть те, що батько дозволяє собі знуцатися з себе. Вона дуже незадоволена, що неодноразово просила його не потурати принижувачам, але нічого не допомагає. Батько не реагує на її зауваження, не бажаючи розуміти, що таке ставлення до нього неприпустиме.

Дівчина дуже любить батька, піклується про нього. Чистить його забруднений одяг. І це викликає вже невдоволення батька. Він переконаний, що панянка не повинна чистити сурдути.

Юстина – дуже мужня дівчина. У неї, на відміну від Марти, знаходиться мужність порвати з Корчином, де вона проживає з ласки родичів. Вона рішуче відкидає пропозицію багатого морфініста Ружиця стати його дружиною. Дівчина протестує проти того, щоб стати коханкою Зигмунта, в якого вона колись була щиро закохана, і який зрадив її. Хоча, звичайно, дівчині було неймовірно важко після довго часу їх зустрічей, коли навіть з його уст пролунало слово «одруження», потім почуватися зраженою. У неї вистачає мужності відвернутися від Зигмунта, який, повернувшись в маєток з дружиною, починає переслідувати дівчину своїми почуттями.

Юстина відмовляється від того, щоб перетворитися на ключницю Марту в домі дядька. Вона не може бути служницею. Тому героїня й буде власне життя. «Вона мисляча, неспокійна й творча натура, тягнеться до людей праці, де вперше дізнається про «мужність, самопожертву, боротьбу, які не вимірювалися б певною кількістю моргів землі або щастям окремих осіб, а ставили б перед собою більш високу мети – інтереси людства, народу». Вона прагне стати незалежною, працею приносити користь суспільству. Її «охоплював бунтарський дух, протест молодості, здоров'я і сил, що штовхали її назустріч справжній, живій і серйозній справі». Картини природи, людської праці і сама близькість людей «поступово заповнювали ту величезну похмуру пустку, яку вона давно вже відчувала, як тільки пробувала зазирнути сама в себе і в своє життя» [1, с. 19].

Після знайомства з Яном Богатировичем, який не цурався праці, дівчина зацікавилася трудовим життям. Їй стало цікаво зануритися у вир нового для неї життя, біля якого багато років жила поруч, не вникаючи в його сутність. Їх подобається спостерігати за жінками в полі, дивитися на одухотворене працею обличчя Яна. Вона й сама не боїться фізичної праці. Її працелюбність й приводить її на обійстя Богатировичів. Дівчина виявляє неабияку обізнаність з сільським господарством: «Після паузи, показуючи рукою на ріллю, вона спитала:

- По конюшині?
- Та вже ж, – відповів він.
- Під пшеницю? [2, с. 117].

Своїми знаннями про сільське господарство вона дивує свого майбутнього нареченого. Але й не зупиняється на цьому. Разом з ним вона виходить і в поле допомогти. Спочатку вона погано володіє серпом, навіть калічить ним, але це не лякає її. Вона відчуває готовність працювати.

Відвідавши разом з Яном, могилу Яна та Цецилії (перших поселенців цього краю), вона проймається духом гордості за пращурів, які зуміли перетворити лісову дику місцину в родючу землю для наступних поколінь. В неї виникає думка, що вона теж готова вчинити так, як колись зробили вони.

В образі Юстини письменниця змалювала ті риси характеру, якими їх носійка може гордитися. Вона зобразила героїню дівчиною без недоліків, вклавши в її поведінку найкращі людські характеристики.

Література:

1. Вервес Г. Еліза Ожешко. Ожешко Е. Над Німаном: роман/перекл. з польск. О.Стаєцький; передм. Г. Вервеса. Київ: Дніпро, 1981. С. 5-20.
2. Ожешко Е. Над Німаном: роман/перекл. з польск. О.Стаєцький; передм. Г. Вервеса. Київ: Дніпро, 1981. 501 с.

ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МЕТАФОРИ

Гарасим Т. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та
методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Зубрик К. С.

*студентка факультету іноземних мов
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Представники прагматичного підходу постійно піддають критиці твердження про подвійне значення метафори – буквальне і метафоричне. Лінгвіст Д. Девідсон відзначає, що існує різниця між тим, що означають слова, і тим, чого можна досягнути шляхом їх використання (думки, бачення ситуації). Наприклад, повідомлення про пожежу може викликати паніку, страх, але не можна говорити про ці реакції як про частину значення слова «пожежа». Таким чином метафори часто допомагають нам помітити ті особливості речей і предметів через аналогію і схожість, на які раніше ми не звертали уваги [16, 189-190]. Але представники прагматичного підходу не відносять дані аналогії до складових значення метафори, на відміну від представників семантичного підходу.

Д. Девідсон розглядає метафору у світлі теорії значення і теорії істинності (правдивості) та відзначає, що «жодна теорія метафоричного значення або метафоричної істини змозі пояснити, як функціонує метафора». Учений стверджує, що значення метафори залежить від прямого значення слів, які формують метафору. Більш того, він переконаний, що твердження про додаткове значення метафори (крім її прямого значення), є помилковим. Тому більшість метафор є неправдивими виразами. А неправда і метафорою відрізняються у способі вживання виразу, пов'язаного з намірами і цілями мовця [16, с. 189-190].

Д. Девідсон заперечує наявність у метафорі особливого когнітивного змісту, залежного від її метафоричного значення. Він стверджує, що метафора не повідомляє нічого нового, крім свого буквального значення, вона не є способом передачі ідей і її не можна віднести до одного з видів

комунікації. На його думку, ефект від дії метафори залежить тільки від контексту, в якому опиняється метафора [16, с. 187]. Мовознавець погоджується, що метафору не можна перефразувати, оскільки вона не дає додатково значення до буквального значення слова. Таким чином, ми просто прагнемо передати це ж саме іншими словами. Але метафора не повідомляє нічого, крім свого прямого значення. Втім, цим не заперечується той факт, що метафора містить в собі «родзинку» і її своєрідність може бути виявлена за допомогою інших слів [16, с. 190].

Згідно з другою концепцією, метафора є взаємодією вербальної опозиції чи двох семантичних значень – метафорично вжитого виразу і дослівного контексту. Дж. Серль робить спробу відокремити два поняття: значення слова, яке висловив оратор (SUM) і значення слова у реченні (LSM). При цьому лінгвіст зауважує, що метафоричне значення – це те значення, яке має на увазі оратор, «той, хто говорить» [48, с. 308]. Слово набуває метафоричного значення, коли ми використовуємо речення «S є P», при цьому маємо на увазі, що «S є R». Проблема метафори визначається тим, щоб охарактеризувати співвідношення між трьома компонентами «S», «P» і «R» [17, с. 193].

Основа прагматичного підходу до вивчення метафори – це формулювання принципів, які співвідносять пряме і метафоричне (переносне) значення виразу чи речення. Дж. Серль виділяє такі властивості буквальної предикації: 1) збіг буквального значення і значення виразу (SUM = LSM); 2) буквальний вислів базується на основі подібності. Для метафоричної предикації характерний розрив між SUM і LSM.

Згідно з твердженнями Дж. Серля, проблема метафоричної інтерпретації полягає не лише у визначенні правдивості виразу або виявленні семантичної аномалії, але й у включенні в процес розуміння всього контексту вживання вислову. Науковець у цьому значенні механізм функціонування метафори зіставляє з принципами функціонування іронії, гіперболи у процесі комунікації [48, с. 309].

У цьому контексті важливим є припущення А. Річардса, який розглядав метафору як «всюдисущий принцип мови», тобто «коли ми використовуємо метафору, у нас присутні дві думки про дві різні речі, причому вони взаємодіють між собою всередині одного-єдиного слова чи виразу, значення якого і є результатом цієї взаємодії» [95, с. 12].

Отже, метафора як мовний засіб і як засіб категоризації об'єктів навколишнього світу виражає не тільки внутрішній зміст слів, але найголовніше сприяє поглибленню та інтерпретації уявлень та знань людини про світ та самої себе.

Література:

1. Дэвидсон Д. Что означают метафоры. *Теория метафоры*. М., 1990. С. 173-193.

2. Єфімов Л.П. Стилiстика англiйської мови i дискурсивний аналіз. Вінниця : Нова книга, 2004. 240 с.
3. Серль Дж. Метафора. *Теорія метафори*. М., 1990. С. 307-341.
4. Richards I.A. Interpretation in Teaching. London, 1958. 64 p.

ENGLISH ANECDOTES: SOME LINGUISTIC PECULIARITIES AND THE EXAMPLE OF LINGUISTIC ANECDOTE ANALYSIS

Hlavatska Yu. L.

Candidate of Philological Sciences,

*Associate Professor at the Department of Hotel and Restaurant
and Tourist Business and Foreign Languages*

Kherson State Agrarian and Economic University,

Kherson, Ukraine

Modern anecdotes are a multifaceted phenomenon, which is the subject of literary criticism (aesthetic), culturological, semiotic, sociological, psychological, historical and political analysis.

V. Karasik claimed that an anecdote is a joke, a short funny story, no doubt, it deserves special linguistic study [3, p. 39]. As any linguistic phenomenon an anecdote has its specific peculiarities.

Under stereotyping of the structural and content pattern of anecdotes one implies the presence of common plots and emergence of similar plot schemes in different situations. It should be stated that an anecdote is not re-created, but reproduced, transmitted from one narrator to another (reproducibility). Anecdotes can be told in many variants (variability). An anecdote itself lacks the author, but in this case one should say about the creative activity of linguistic community which is changing as well as the life itself [5, c. 73].

One of the major topics to be investigated in this field is the difference between an anecdote and related genres. Thus, M. Kagan believes that the content itself serves as a characteristic feature underlying the differentiation of such genres as a fairy tale, a fable and an anecdote [2]. In traditional folklore, for example, the main subjects of the image are everyday life of the people, in fairy tales – mythological fantasies about an ideal life; the world of anecdotes encompasses three characteristic genre spheres of the intelligentsia: political, ethical and erotic [2]. In other words, according to the subject matter such types of anecdotes as obscene, political, everyday anecdotes, and children's ones are distinguished [1]. G. Slyshkin proposes a classification of anecdotes on the basis of identifying the basic concepts of the laughing picture of the world,

according to which all available anecdotes can be divided into four groups as for the concepts expressed in them: «ridiculous», «terrible», «forbidden», «pretentious» [6].

V. Samochina has singled out anecdotes according to the principle of structural typology, based on the form and volume of an anecdote. According to such a grouping there are dialogic anecdotes, anecdote-monologue, expanded in volume anecdotes alongside with maximally collapsed in volume ones (pseudo-definition anecdotes, anecdotes-aphorisms, anecdotes-mystery) [5, p. 270-275].

The group of Chinese scholars considers anecdotes «as a structured tuple, including person, story and implication. The story describes the factual information about the story of specific persons. The implication indicates the meanings and significance of the story» [10].

Telling anecdotes is not easy narrative, that is a mini-presentation where the narrator uses the entire arsenal of nonverbal means (narration «in person», the usage of paralinguistic means of communication); that is the imagery of an anecdote. Intertextuality is one more specific feature of an anecdote as its inclusion in texts of general or special purpose, in which an anecdote as an intertext can perform a set of different functions that accompany the comic effect: either recreational, game, satirical, or moralizing. The narrator's knowledge of who and which anecdote can be told reflects its situationality and relevance. Therefore, the category of relevance is one of the main categories of an anecdote in terms of its functioning [4, p. 347].

On the site «Indatyaspearry» we find some descriptions as for typical structure of anecdote text: «abstract, orientation, crisis, reaction, coda» [7]. Among linguistic peculiarities one can point out such as the usage of various signs of punctuation (exclamatory, question as well as quotation marks), linking words, time and causal connectors; the action verbs as well as ones denoting feeling and thinking; the words reflecting the author's modality.

Moreover, there are linguistic anecdotes. They are those in which features of the language are played out; that is usually called a language game. To understand a linguistic anecdote, you need to be fluent in the language, therefore such anecdotes cannot be translated into other languages due to lexical polysemy and homonymy. In fact, comic effect in anecdotes can be created by means of all language levels.

Let's analyze the anecdote about linguistic misunderstandings in the European Parliament under the title «A question of timing»: «*One story is from my colleague Michel Rocard MEP. When he was French Prime Minister, he had a summit meeting with Mrs Thatcher as British Prime Minister. He raised the issue of the single currency. Thatcher responded, «Not in a thousand years». Rocard said, «I'm delighted to hear you say that! You're not opposed to the principle – it's just a question of the timing!»*» [9]. We observe Michel Rocard's literal understanding of Mrs Thatcher's reply – «*Not in a thousand*

years». Actually, this is an idiom meaning «not at any point, under absolutely no circumstances» [8]. Mrs Thatcher denied the matter of the single currency, but for Michel Rocard «not in a thousand years» meant «when?, at what time?». As a result, the final statement is «it's just a question of the timing». Moreover, Michel Rocard didn't perceive Mrs Thatcher's absolute denial. His thesis «You're not opposed to the principle» proves it.

The perspective vector of investigating linguistic anecdotes is the analysis of their narrative schemes.

Література:

1. Блишнікова І. В., Андріанова Е. М. Психосемантичний аналіз юмористических текстів. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihosemanticheskiiy-analiz-yumoristicheskikh-tekstov/viewer> (дата звернення: 07.10.2021).
2. Каган М. С. Анекдот як феномен культури. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Article/_Kagan_Anekdot.php (дата звернення: 09.11.2021).
3. Карасик В. І. Анекдот як предмет лінгвістического изучення. *Жанры речи*. Саратов : Колледж, 1997. С. 144-153.
4. Пальчевська О., Губич П. Прецедентність і стереотипність етнічних анекдотів (на матеріалі української, англійської та польської мов). *Людино- й культурознавчі пріоритети сучасного мовознавства: напрями, тенденції та міждисциплінарна методологія* : колективна монографія / [гол. ред. К. І. Мізін]. Переяслав-Хмельницький; Кременчук: ПП Щербатих О. В. 2019. С. 347-353.
5. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії і США: текстуальний та дискурсивний аспекти : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2010. 519 с.
6. Слышкин Г. Г. Современный русский анекдот: функции и ценностные доминанты. *Аксиологическая лингвистика: игровое и комическое в общении*. Волгоград : Перемена, 2003. С. 190–203.
7. Generic structure and language features of anecdote text. Indatyaspearry. URL: <https://indatyaspearry.wordpress.com/2012/03/24/generic-structure-and-language-features-of-anecdote-text/> (дата звернення: 07.11.2021).
8. Idioms. The Free Dictionary. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/not+in+a+thousand+years> (дата звернення: 11.11.2021).
9. Linguistic anecdotes. Stories and Anecdotes. URL: <https://www.richardcorbett.org.uk/fun/> (дата звернення: 11.11.2021).
10. Song W., Fu R., Liu L., Wang H., Liu T. Anecdote Recognition and Recommendation. URL: <https://aclanthology.org/C16-1244.pdf> (дата звернення: 09.11.2021).

КАПКАН БРОКАУ В РОМАНІ В. ДАНИЛЕНКА «МАСКИ ДІАНИ СТОГОДЮК»

Гудована Н. Ю.

аспірантка

*Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Капкан Брокау (з німецької мови *das Brokaw-Fehler* – помилка Брокау, з англійської мови *the Brokaw hazard* – небезпека Брокау) – термін, який увів до наукового обігу психолог Пол Екман [3]. Згідно з його науковою концепцією з усієї доступної інформації людина відбирає лише ту, яка відповідає її прагненням та особистісним характеристикам, тобто вона часто сприймає те, що прагне сприйняти, інтерпретує сприйняте так, як їй хочеться. Пол Екман стверджує, що це перцептивна готовність (внутрішня настанова на сприйняття), тобто вплив настанов і психічних станів спостерігача на підтвердження його ж гіпотези [3]. Це заважає людині об'єктивно сприймати дійсність й інших індивідуумів, вона бачить лише те, що відповідає її очікуванням.

Описаний психологічний феномен наявний і в романі В. Даниленка «Маски Діани Стогодюк» (2021). На сьогодні окремі аспекти змісту й форми зазначеного твору висвітлені в рецензіях В. Сердюка «Жінка з снів у романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк»», Т. Левіна «Образ нарциски в романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк»», С. Чернюк «Чоловічий токсикоз у новому романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк»». Аналіз цих досліджень дає підстави констатувати, що критиків і читачів приваблює передусім образ *la femme fatale* – головної героїні твору Діани Стогодюк, яку вони розглядають як жінку з нарцистичним розладом.

Вона продовжує галерею фатальних жінок у творчості письменника, як-от: Юлія Маринчук («Кохання в стилі бароко»), Кароліна Гулій («Капельох Сікорського»), Тая-киз («Газелі бідного Ремзі»), Ольга Фафлей («Тіні в маетку Тарновських»). В. Даниленко з цього приводу зазначає, що він створює різні образи фатальної жінки, або жінки-смерті, оскільки на сьогодні цей тип жінки заповнив телевізори, Інтернет і глянцеві журнали, такі жінки стають дружинами й коханками політиків, депутатів, бізнесменів [2].

У Жанни Стогодюк загострене відчуття того, що потребує конкретна людина, і це допомагає їй дуже точно визначати вразливі місця в чоловіках, прив'язувати їх до себе й використовувати задля задоволення власних інтересів – матеріальних чи психологічних. На кожного претендента вона збирає досьє, складає характеристику, у якій указує

можливу вигоду для себе й небезпеки та ризику, які можуть приховувати такі стосунки.

Вона легко входить у довіру й зачаровує своїх жертв, оскільки пропонує їм саме те, про що вони мріють, вони бачать у ній саме те, що шукають у жінках, чого їм не вистачає в дружинах, коханках, знайомих. На початку роману В. Даниленко описує знайомство Діани Стогодюк зі співвласником автосалону Сергієм Чекалем, який, ще будучи одруженим уперше, мріяв про яскраву, фатальну жінку, що додасть у його життя пристрасті, бурхливих емоцій, на протигагу його спокійній, сімейній дружині Жанні та відданій помічниці Мілі Полуйко.

Для Сергія Чекаля Діана Стогодюк стає дівчинкою Незабудкою з його дитячих мрій, русалкою з лісового озера, він відчуває, що саме її він так довго шукав, що без неї його життя стає сірим і одноманітним: *«Я відчув, як ця жінка володарювала над моїми первісними страхами і бажаннями»* [1, с. 64]. У розмовах із ним вона постійно підкреслює свою унікальність: *« – Ти схожа на фруктову принцесу. – А я і є твоя принцеса»* [1, с. 50], *« – У тебе є на своє життя плани, яких не має звичайна жінка? – А я не звичайна жінка...»* [1, с. 51]. Він потрапляє під вплив Діаниних чарів настільки, що не слухає застережень Олександра Брегуса, ігнорує факти, які свідчать про її брехливість і лицемірство, виконує всі її забаганки, а в результаті, не помічає, як втрачає бізнес. Він вилікувався від цієї залежності лише зустрівши Солю Криштофович.

Для Олександра Брегуса Діана, з одного боку, стає донькою, якій потрібна його турбота й захист: *«Я зрозумів, що вона самотня, безпорадна і потребує чистієї допомоги, тому кинувся їй у всьому допомагати. І це було моєю помилкою»* [1, с. 80]. З іншого боку, вона стає для нього об'єктом дослідження, який він, науковець, вивчає більш ретельно, ніж діяльність гетьмана Івана Виговського й добу Руїни. Він зустрічається з її однокласницею, мамою її першого хлопця Віталія Лознюка, слідкує за її стосунками з іншими чоловіками, визначає загальні тенденції розвитку їхніх стосунків. Добре вивчивши манеру Діани спілкуватися з чоловіками, він ще на виставці моди попереджає Сергія Чекаля, що вона дуже небезпечна і що він, сам того не усвідомлюючи, вже закохався в неї, а згодом він безпомилково угадує час першої кризи в стосунках між власником автосалону й Діаною. Врешті саме йому так і не вдається звільнитися від її чарів: він одружується з нею, продовжує виконувати всі її забаганки, хоча й розуміє, що вона продовжує жити своїм звичайним життям.

Для Ірен Давимухи Діана Стогодюк стає смиренною, порядною християнкою: *« – Господи! – ледь не заплакав я. – Так важко знайти у великому місті близьку душу. – І ви її знайшли, – запихаючи в рот правою долонькою ананасовий тортик, лівою долонькою вона погладила мою руку»* [1, с. 99]. Діана переконує чоловіка: *«Ти не розумієш, кого тобі послало небо. Я з'являюся в житті обраних. У чоловіка, який зустріне*

мене, починається підйом. Відновлюються духовні сили, здоров'я, повертається успіх. Він починає своє життя спочатку» [1, с. 107]. Рятуються від її чарів Іринія лише на Афоні, лікуючи розбите серце молитвою і смиренням.

Для Артема Бобошка Діана постає жінкою з вищого світу: «У сій наведеній всьо було змішано в равних дозах: кокетство, флірт, артистизм і чувство достоїнства. Так могла вести себе только жєницина с Западной чи Центральной України» [1, с. 143]. Зрозумівши, що бізнесмен соромиться свого авдіївського походження й низького рівня володіння українською мовою, Діана використовує цю ситуацію для увиразнення власної значущості в очах чоловіка. Проте, як вона і передбачала, Артем Бобошко не пробачає їй присутності інших чоловіків у її житті.

Для керівника пресцентру профспілок Юрія Роботюка Діана стає ідеальною підлеглою, яка задовольняє його начальницькі амбіції. «У мене це прізвище не просто так. Для мене робота – це все, тому керую пресцентром п'ятнадцять років і вимагаю від підлеглих серйозного ставлення до моїх доручень і своїх професійних обов'язків» [1, с. 184]. Розуміючи, що потрібно Роботюку, Діана заявляє: «Мені так пощастило з тобою. Я все життя міряла мати такого керівника, як ти. Раніше я була викладачкою, представницею богєми, жінкою-утриманкою, а з тобою я стала жінкою-трудівницею» [1, с. 222]. Чоловік емоційно дуже прив'язується до неї, хоча має молодшу дружину, яка задовольняє всі його потреби. Діана ж не дає йому ні яскравих емоцій, ані бурхливих еротичних переживань, проте він не наважується її звільнити з роботи чи покинути навіть під загрозою втратити посаду. Його рятує лише самостійне звільнення Діани з профспілок.

Для політика Едуарда Горянського Діана Стогодюк стає жінкою, яка допоможе йому стати лідером громадського руху. Вона обіцяє чоловіку, що напише про нього книжку, «яка зробить переворот у світовій гуманітарній думці й масовій свідомості, змусивши уряди забути про фінансовий та національний егоїзм і рятувати планету від зневоднення, вірусів і загрози вулкана...» [1, с. 229]. Як і всі попередники, Горянський бачить, що в Діані «переплелися жіночий шарм, флірт, іронія, впевненість у своїй неперевершеності, делікатність, загадковість і злість» [1, с. 229]. Він готовий створити й оформити на неї громадську організацію «Гільдія Феофана Прокоповича», платити їй зарплату сім тисяч євро на місяць, ввести її до партійних списків як представницю нових інтелектуальних сил, а також до складу делегації на переговори до Москви. Від подальших необдуманих вчинків його рятує скандал, який влаштувала його колишня коханка, обливши Діану Стогодюк сірчаною кислотою.

Кожен із цих персонажів потрапляє в капкан Брокау, оскільки бачить у Діані лише те, що хоче побачити, що шукає в жінках. Вона створює довкола себе ореол загадковості, тримає чоловіків у полоні завдяки своїй

непередбачуваності й таємничості. *«Тебе тримає біля неї віра, що в ній є щось цінне, чого ти не знаєш, а тільки здогадуєшся. Але насправді в ній немає нічого, у що можна вірити й любити»* [1, с. 166].

Чоловіки не розуміють, що всі її чари – це ілюзія, створена нею ж самою, а насправді вона самотня, нещасна, вразлива, закомплексована жінка: *«Її обличчя – це маски, зліплені з відбитків різних чоловіків, які були з нею в близьких стосунках. ... Але зауважу, що під жодною маскою не буде її справжнього обличчя, бо його в неї немає»* [1, с. 167], – так говорить про неї Олександр Брегус.

Отже, у романі «Маски Діани Стогодюк» В. Даниленку вдалося створити яскравий образ фатальної жінки й показати психологічні механізми, які вона використовує для маніпулювання різними типами чоловіків – від депутатів парламенту до бізнесменів.

Література:

1. Даниленко В. Маски Діани Стогодюк. Київ: ВЦ «Академія», 2021. 256 с.
2. Таліровська А. У пошуках героя нашого часу: Володимир Даниленко про любов і зраду. URL: <http://bukvoid.com.ua/digest /2015/01/14/201728.html>. (дата звернення: 12.11.2021).
3. Ekman P. Telling lies. New York: W.W.Norton, 1985.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРСОНАЖУ (НА МАТЕРІАЛІ МУЛЬТФІЛЬМУ «ЗООТРОПОЛІС»)

Дашевська Л. А.

студентка 2-го курсу

*Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Давиденко Н. І.

*асистент кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

У наш час значно підвищилася кількість фільмів та мультфільмів цільовою аудиторією яких є діти та підлітки. Під час перегляду аудіовізуальних творів, дитяча підсвідомість формує основи сприйняття

добра та зла, певних моральних принципів та ін. Наразі великою популярністю користуються американські фільми та мультфільми. Тому аналіз характеристики мовлення персонажів англійською мовою, є досить актуальним для подальшого правильного відтворення образів українською.

Дотримуючись визначення Є. Я. Кусько, вважаємо наступне: мовленнєва характеристика (портрет) – це індивідуальний та водночас типологічний спосіб передачі мовлення персонажа, зображення у ній характеру героя у неперервному розвитку, його світобачення, ідеологічних позицій, політичного рівня [1, с. 28].

Зрозуміло, що мовленнєвий портрет особистості в художньому / аудіовізуальному творі вказує також і на приналежність персонажа до тієї чи іншої соціальної групи, підкреслює особливості характеру, виховання, розкриває емоційний стан. Сукупність певних ознак, що створюються мовленнєвою характеристикою у творі, формують типовий образ, тобто архетип (модель, яка відображає універсальні сенси).

Роботу виконано на матеріалі мультфільму «Зоотрополіс» 2016 року [3] (режисери Б. Говард, Р. Мур і Дж. Буш), а саме на репліках головної героїні Джуді Гопс (опрацьовано 309 прикладів).

Під час аналізу спираємося на класифікацію архетипів, запропоновану В. Л. Шмідт, яка виділяє 45 різних образів, що поділяються на головні і другорядні, та на жіночі й чоловічі [2].

У мовленнєвому портрету Джуді Гопс виявлено риси архетипу «Амазонка» [2, с. 48], але через те, що «Зоотрополіс» створено для дитячої аудиторії, героїня захищає права «травоїдних», а не жінок. Характеристикою цього архетипу є наступне:

- феміністичні настрої (*Sir, I'm not just some «token» bunny*), героїня неодноразово звертається навіть до своїх батьків *Guys*, тобто, не виокремлює їх за статевою ознакою;

- піклування більше про оточуючих, ніж про себе (*That's two days to find Emmitt Otterton. But, you strike out – you resign. Judy: Oh, uh... okay... deal*);

- думка, що світ для кожного (*...because this is Zootopia, anyone can be anything*);

- намагання досягти поставленої мети (*Then, I guess I'll have to be the first one. / You probably forgot, but I was top of my class at the academy*).

Також в характері Джуді Гопс виділяємо риси ще одного архетипу – «Жінка Месія» [2, с. 101]. Такі персонажі:

- через свою статтю не так легко сприймаються іншими (*Chief Bogo: And finally, our first bunny, Officer Hopps. Parking Duty. Dismissed!*);

- мають мету, від досягнення якої залежить життя багатьох людей (*I've been working for this my whole life*);

– беруть відповідальність на себе, але не переоцінюють своїх можливостей (*I'm not... I'm not a hero. I came here to make the world a better place, but I think I broke it*).

Мовленню Джуді притаманна емоційність: з 309 реплік героїні – 69, тобто 23%, окличні. На протязі усього фільму Гопс 24 рази назвала себе сор або *officer* – через неприйняття її суспільством як поліцейської, вона таким чином переконує себе та оточуючих, що є справжнім офіцером. Свою ціль, як «Месії» вона постулює у фразі: *I am gonna make the world a better place, яку говорить 6 разів. Джуді як реагує, так і говорить дуже швидко. Як «Амазонка» вона проявляє сарказм у ставленні до чоловіків (Yeah. 200 dollars a day... 365 days a year... since you were 12, that's two decades, so times twenty...which is one million fourhundred sixty thousand—I think, I mean I am just a dumb bunny, but we are good at multiplying). Вона вміє обмірковувати події і чітко виражати свої думки, вживаючи складнопідрядні, поширені речення (And I'm on the Emmitt Otterton case, and my evidence puts him in your car, so intimidate me all you want, I'm going to find out what you did to that otter if it's the last thing I do).*

З'ясовано, що для більш реалістичного зображення, персонаж не обмежено рисами лише одного архетипу, що дає можливість більш реально і правдиво відтворити характер героїні.

Література:

1. Кусько Є. Я. Проблеми мови сучасної художньої літератури: Невласне-пряме мовлення в літературі НДР. Львів : Вища школа, 1980. 208 с.
2. Schmidt V. The 45 Master Characters. Cincinnati, Ohio: Writers Digest Books, 2007. 338 p.
3. Zootopia / Зоотрополіс (2016). Режим доступу: <https://rezka.ag/cartoons/comedy/11704-zveropolis-2016.html>

ВИТОКИ І ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕЗИСУ ЖАНРУ КІБЕРПАНК

Донець П. М.

викладач кафедри романо-германської філології

та методики викладання іноземних мов

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Кіберпанк сьогодні у всіх на вустах. Колись «похований» своїми ж творцями, жанр без перебільшення переживає своє друге народження: до

нього знову звертаються письменники-фантасти, кінорежисери, художники, музиканти, аніматори і розробники відеоігор, на тлі чого зростає інтерес до його більш класичних творів. У порівнянні з іншими субжанрами наукової фантастики кіберпанк прийнято вважати відносно молодим явищем. Більшість довідників і тематичних антологій зазвичай відлічують історію його виникнення з 80-х років минулого століття, багато хто навіть вважає його одним із символів згаданої епохи. Візьмемо на себе сміливість переглянути це судження і довести, що коріння жанру в дійсності простягаються набагато глибше в історію.

Онтогенез терміну «кіберпанк» традиційно зводиться до гри слів «cybernetics» (англ. кібернетика) і «punk» (англ. сміття, асоціальний елемент). Ідея об'єднати їх в оказіоналізм вперше відвідала американського письменника Б. Бетке, що опублікував в листопаді 1983 р. однойменне оповідання в журналі «Amazing Science Fiction Stories». Подальша історія відома: у 1984 р. виходить жанротвірний роман У. Гібсона «Нейромант», що кодифікував традиційні для кіберпанку тропи, поетику, стилістику і айдентику. Яскравий і звучний неологізм був в тому ж 1984-му році взятий на озброєння редактором журналу «Asimov's Science Fiction» Г. Дозуа, який сформулював визначення кіберпанку як жанру [4, р. 11].

Генеалогічне древо кіберпанку є досить розмитим і заплутаним. Здебільшого його витoki шукають в нефантастичній літературі, перш за все – в творчості бітників і постмодерністів на кшталт «Голого сніданку» (1959) В. Берроуза і «Веселки тяжіння» (1973) Т. Пінчона, від яких кіберпанківські твори успадкували тягу до опису сюрреалістичних кошмарів, наркотичних галюцинацій і парадоксальних фантазій, а разом з цим – і чорний гумор, параноїдальність, ідеї про гіперреальність, інтертекстуальність та інші літературні трюки.

Не менш важливим джерелом прийнято вважати класиків «круто звареного» (англ. hard-boiled) нуарного детективу, особливо двох з них: «Червоні жнива» (1929) Д. Гемметта і «Глибокий сон» (1939) Р. Чандлера. Сильний герой-одиначка, що протистоїть системі зі своїм власним кодексом честі, прагнення до псевдодокументального опису подій, глибоке логічне опрацювання деталей, яскраво виписаний злочинний світ з харизматичними гангстерами, жаргон, жорстокість і сюрреалізм багатонаціонального вуличного життя – всі ці елементи згодом перекочували в кіберпанк. З нон-фікшну у цьому контексті найчастіше називають проривні футурологічні роботи «Розуміння медіа» (1964) М. Маклуена і «Третя хвиля» (1980) Е. Тоффлера.

Про науково-фантастичні предтечі згадують значно рідше, і саме на них хотілося б зупинитися докладніше. «Фундамент кіберпанку, – підкреслює А. Киселик, – закладався задовго до його офіційної появи.

Десятки письменників використовували і розробляли типові для жанру ходи і сетинги за десятиліття до виходу «Нейроманта». Часом навіть з'являлися книги, які, вийди вони в вісімдесятих, без розмов зарахували б до цього напрямку. Однак в єдину течію подібні знахідки не оформилися» [2, с. 4].

Роль перших скрипок в цій справі випало зіграти романам А. Бестера «Зруйнована людина» (1952) і «Тигр! Тигр!» (1956) з їх тілесними модифікаціями, інтригами корпорацій і анархістськими поглядами протагоніста; серії М. Муркока «Джеррі Корнеліус» (1967) з його хитросплетіннями шпигунського детектива, містичного трилера і наукової фантастики; і антиутопії Дж. Браннера «Вершник на хвилі шоку» (1975) з її ідеєю маніпулювання реальністю, корпораціями, бандами і хакерами-одинаками.

Віддамо належне «Механічному апельсину» (1962) Е. Берджеса з його обценною лексикою, відвертими сценами і іншим шок-контентом, і найбільш похмурим і садистським розповідями Г. Еллісона на кшталт «Хлопець і його пес» (1969) і «Я не маю рота, але мушу кричати» (1967). А поряд з ними – і роману Б. Бейлі «Дзен-гармата» (1982), що виступає однією з перехідних ланок від «Нової хвилі» через творчий анабіоз фантастики кінця 1970-х – початку 1980-х рр. до кіберпанку. Більш-менш точне наближення до останнього помітно і у К. Джетера в «Докторі Аддері» (1972) з його густими нотками «хард-бойлд» детективу, і у Дж. Макелроя в романі «Плюс» (1977) з його аналізом взаємодії технологій і людини, і у Дж. Форда в «Ангельській мережі» (1980) з його стрибками в кіберпросторі. Говорячи про віртуальну реальність, не можна не згадати про «Симулякрон-3» (1964) Д. Гелусе і «Істинні імена» (1981) від пророка технологічної сингулярності В. Вінджа.

Значний внесок у розвиток жанру зробила космоопера С. Ділейні «Нова» (1968), в якій присутні розширюючі природні здібності протези, пролонгація життя, реанімація мерців і насамперед історія пригод флібустьєрської банди, що пронизана естетикою хіпі та елементами магії. Згадаємо і про роман Р. Сілвеберга «Жити знову» (1969), що окреслив проблему копіювання та пересаджування розуму на комерційній основі. Благодатний ґрунт на ниві протокіберпанку також зорали розповіді «Дівчина, яку підключили» (1973) Е. Шелдон, «Гряде пора розваг» (1950) Ф. Лайбера і «Виставка жорстокості» (1966) Дж. Балларда.

До безпосередніх жанрових інспіраторів можна без зайвих роздумів віднести повість Дж. Варлі «Натисніть «Введення»» (1984). В'язка атмосфера, технічна достовірність, описані з моторошним реалізмом сцени самогубств, хакер, що рветься до світової влади, силует невидимого ворога – все це блискуче ілюструє один з найстаріших

зразків кіберпанківського тексту, до останнього рядка пронизаного саспенсом.

Ще одним твором, який беззастережно можна віднести до числа жанрових предтеч, є роман «Витки» (1982), написаний Р. Желязни в співавторстві з Ф. Сейберхегеном. У ньому досить наочно обіграна ідея кіберпростору і телепатичного зв'язку з машинами: головному герою не складає труднощів проникати в цифрові мережі і успішно контролювати їх. Настільки, що йому деколи доводиться сумніватися: «Раптом я і справді комп'ютер, якому сниться, що він людина?» [1, с. 74]. Інша знакова робота Желязни «Створіння світла, створіння темряви» (1969) артикулює важливі для жанру питання ілюзорності реальності і тісної взаємодії людини і машини.

До числа першопроходців кіберпанку багато хто відносить Ф. Діка, ряд творів якого хоч і не вписується в хронологічні рамки жанру, але вже має більшість його характерних ознак, як-от: симулякри, альтернативні реальності, корпорації, змінені стани свідомості та її завантаження на зовнішні носії, атмосфера гнітючої технологічної параної, доведене до межі суспільство споживання, безрадівне постапокаліптичне майбутнє, складні моральні дилеми, пов'язані з штучним розумом і так далі. «Діка складно називати предтечею кіберпанку, – зазначає Киселик, – тому що, по суті, він саме кіберпанк і писав» [2, с. 5]. В першу чергу це, звичайно ж, такі його романи, як «Убік» (1969) і «Чи мріють андроїди про електричних овець?» (1968). Не секрет, що «Шекспір від світу фантастики», як його величають літературні критики, був свого роду гуру для апологетів назриваючої течії [5, р. 345].

До того ж за «головним візіонером сучасності» числиться як мінімум ще одна заслуга. Величезний вплив на візуальний стиль кіберпанку здійснив кінематограф, і першорядну роль в цьому зіграв фільм Р. Скотта «Той, що біжить по лезу» (1982) – адаптація «Електроовець» Діка, яка швидко завоювала статус культової стрічки. Завдяки тому, що в картину не увійшли релігійні та міфічні елементи з оригінальної книги, вона вписалася в критерії жанру навіть краще, ніж літературне першоджерело. Саме тому провідні оглядачі в один голос називають «Того, що біжить по лезу» першим кіберпанківським фільмом [3, р. 33].

Як бачимо, існує досить великий пласт творів, часто незаслужено забутих і недооцінених, які не можуть в повній мірі вважатися кіберпанком, адже вони вийшли до офіційної появи терміну, однак вже володіли якщо не всіма, то багатьма з його стилістичних рис, завдяки чому мали значний вплив на формування і розвиток майбутнього жанру. З огляду на це бачиться необхідним виділити протокіберпанк в якості окремого субжанру, вартого більш пильної уваги і вивчення з боку філологів і шанувальників фантастики.

Література:

1. Желязны Р., Сейберхэген Ф. Витки. *Мирь Роджера Желязны*. Рига : Полярис, 1995. Т. 1. С. 5–184.
2. Киселик А. Протокиберпанк. *Мир фантастики*. Москва : Мир хобби, 2020. Спецвыпуск № 5. Киберпанк. С. 4–7.
3. Cruz D. T. Postmodern Metanarratives: Blade Runner and Literature in the Age of Image. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2014. 218 p.
4. Dozois G. Introduction: Summation: 1984. *The Year's Best Science Fiction: Second Annual Collection*. New York : Bluejay Books, 1985. pp. 9–26.
5. Jameson F. Archaeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fictions. New York : Verso, 2005. 431 p.

PROS AND CONS OF ONLINE LANGUAGE LEARNING

Загінайлова Ю. Г.

студентка I курсу

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Горлатова О. М.

старший викладач

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

In 2021 the actual problem in modern philology is online language learning. As soon as external factors made our way of life more isolated in a social way and more independent in using online communication and technical progress, we forcedly switched to online studying, among which is learning languages. This gave us the opportunity to research online language learning and find its effectiveness comparing to traditional face-to-face learning.

I have found some research of online language learning in different countries to make a comparison of the results. In my research I have used Thai, UK and Russian articles about online language learning in different universities.

The main aim of this research is to find the best method of learning foreign languages by comparing traditional face-to-face learning with the modern online way of studying in universities.

So, I have compared the results of different researches in which different groups of students answered questions in a questionnaire about their study results in online and face-to-face language learning.

On the one hand, online learning presumes the need of special equipment, though nowadays almost everyone has the minimum of it. Thereby, much more interactive materials are used to make the learning process more interesting for students. Listening exercises are very helpful in learning pronunciation. As students admitted, it can be very difficult to find a good teacher, so such kind of activity is a very useful part of online learning.

Online learning gives the opportunity to have all necessary books and materials on a virtual learning environments where study takes place. It is extremely helpful when you can return to difficult topics such as grammar. Online learning environments help to get access to the necessary information at any time. That also gives students a more flexible schedule and allows them to follow individual temps of study. Interviewed students in Russia admitted that online study is popular because of more comfortable working conditions.

That leads us to the motivation problem. Despite the problems with motivation in study researches showed that in 52% motivation didn't change and in 41% it even grew up.

86 % of interviewed Russian students support the idea of online language learning.

Though there is a problem of communication, the physical and often temporal distance in online environments has implications on learners' shared understanding and successful communication. In face-to-face study gestures, smiles, eye contact as well as other para-or extra –linguistic features are usually used. All of these are creating common understanding between students and teachers.

It can be difficult to transfer non-verbal signs in online communication, and UK students admitted it.

Also online lessons do not always give the opportunity to correct all mistakes on time.

There is also a problem in communication inside the group, for example while working in pairs. It is quite difficult to do it online during the lesson. And it has a great impact on communication between students. This is the problem because communication is one of the main aims of language learning.

In my opinion, despite online language learning can be very useful and effective, the traditional way, which is face-to-face, is also needed because communication is a big part of learning any language. In my opinion, the best way is to combine these methods of study to make learning the most effective. For example, to divide lessons into online parts where grammar, listening exercises and tests are take place, and to offline face-to-face part where communication skills can be improved.

References:

1. Settha Kuama, Usa Intharaksa, Is Online Learning Suitable for All English Language Students?, Prince of Songkla University, PASAA Volume 52 July – December 2016
2. Ursula Stickler, Regine Hampel, Qualitative Research In Online Language Learning: What Can It Do?, International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching Volume 9 – Issue 3 – July-September 2019
3. Гольцева Т. А., Проценко Е. А. опыт дистанционного обучения иностранному языку в неязыковом вузе, факты и перспективы // Ценности и смыслы. 2021. № 2 (79). С. 63-77.

ІГРИ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Задорожня А. Р.

*магістрантка спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» Маріупольського державного університету
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Ідеальним об'єктом сучасного навчання є людина, яка має не лише енциклопедичну пам'ять, але й гнучкий розум, може швидко реагувати на все нове, має чіткі потреби в розвитку, гарні навички щодо сучасних технологій навчання та творчі здібності. Тому зростає попит на особистісно орієнтовані інноваційні методики викладання.

На відміну від звичайних курсів, метою яких є набуття знань, умінь та навичок, курси, що використовують інноваційні технології, найповніше враховують інтереси, уподобання та здібності кожного школяра. Ці курси поєднують досвід традиційних занять – сприйняття, вивчення, розуміння та узагальнення нових матеріалів, але й новий незвичний формат.

Під час вивчення української мови слід активніше використовувати сучасні технології: ігри, мультимедіа, інтерактивні типи завдань у роботі, що стимулюють творчу діяльність учнів. Більшість педагогів дотримуються думки, що ігри мотивують вивчати українську мову.

Василь Сухомлинський стверджував, що «гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості та зацікавленості» [1, с. 56]. Завдяки іграм і пасивні учні швидко беруть активну участь у навчанні. Вони допомагають закріпити навчальний матеріал та розвинути уяву в нових умовах. Ігровий тур допомагає зрозуміти та закріпити новий матеріал, сюжетні та рольові ігри, в яких інсценізуються події, а школярі виконують

визначенні ролі. Також можна використовувати змагальні ігри, що містять всі види навчальних завдань. Класні ігри виконують пізнавальну, комунікативну і розвивальну функції та створюють дружельобну атмосферу. Завдяки грі відбувається соціалізація та вдосконалюються навички співпраці, учні вчаться бачити ситуацію очима інших, що дозволяє отримати досвід, який неодмінно знадобиться для подальшого життя.

Ефективність вивчення рідної мови значною мірою залежить від чіткої і ретельної організації навчального процесу, а також від здатності враховувати психологічні та фізіологічні особливості учнів. Використання комп'ютерних ігор під час навчання може сприяти спонтанному запам'ятовуванню мовних матеріалів та формуванню міцних навичок усного мовлення. У грі також реалізовані інші функції – навчання рідною мовою, стимулювання та підтримка інтересу учнів до вивчення мови і літератури, а також розвиток пам'яті, мислення та уяви у дітей під час процесу.

Гра є навчальним засобом, який активізує психологічну діяльність учня, дозволяючи зробити навчальний процес привабливим та цікавим.

Враховуючи мету ігор, їх можна розділити на три групи: навчальна група; група, призначена для перевірки рівня здібностей учнів; група розвитку, що сприяє творчому мисленню, підвищує інтерес до вивчення мови, загострює сприйняття навчального матеріалу, творчу сторону, що створює умови для розширення та реалізації креативного потенціалу учнів.

Учитель як суб'єкт процесу навчання вводить ігровий момент в систему навчання за допомогою творчого завдання, яке використовується в освітньому процесі для формування і розвитку інтелектуальних умінь учнів. Завдання повинні передусім мотивувати розумову діяльність учнів, пов'язану з аналізом, узагальненням, уявою, прогнозуванням, пошуком і прийняттям рішення, плануванням і реалізацією своїх дій та їх оцінкою.

Творчі завдання викликають емоції в учнів, націлених на самостійний вибір методів та засобів, які допомагають прийняти рішення. Цілеспрямоване формування та розвиток інтелектуальних навичок вимагає певної системи ігрових завдань, що передбачає їх поступову та складність. Кожне нове завдання активізує раніше отримані навички і формує нові, що належать до вищого рівня. За допомогою ігор вчителі залучають учнів до творчості та керують їх інтелектуальною діяльністю.

У процесі гри в учнів формується звичка концентруватися, самостійно мислити та сконцентрувати увагу. Захоплені грою, діти не помічають, що вони вчаться, а найпасивніші учні беруть участь в активній діяльності. Коли вчителі використовують ігрові елементи в класі, клас створює доброзичливу атмосферу, веселий настрій та бажання вчитися.

Гра викликає мотивацію, сутність якої полягає в успішному виконанні ролі. Тому система дій у грі, як мета пізнання, стає безпосереднім змістом свідомості учня.

Можливо, гра зацікавила школяра лише на початку, але незабаром його зацікавлять матеріали, пов'язані з грою, йому потрібно опанувати, сприйняти та зафіксувати у пам'яті цей матеріал. Вона дозволяє легко звернути увагу та зацікавити учнів важливими та складними темами, атрибутами та явищами, які не завжди можуть концентруватись за звичайних обставин протягом тривалого періоду часу. Слова В. Сухомлинського є підтвердженням вищезазначеного: «Дитина має справжнє емоційне та інтелектуальне життя тільки тоді, коли вона живе в світі ігор, казки, музики, фантазії і творчості. Без цього вона не краща за зів'ялу квітку» [3, с.33].

Отже, застосування на заняттях з української мови комп'ютерних навчальних програм – досить ефективний та доцільний засіб у навчанні учнів, спрямований на розвиток їх комунікативних здібностей. Крім цього використання комп'ютерних технологій у викладанні української мови дозволяє відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності учнів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил, а також подолати монотонність заняття при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції учнів при навчанні українській мові.

Література:

1. Барст О. Структурно-семантические особенности организации гипертекстового нарратива. URL: <http://www.lib.uaru.net/diss/cont/219526.html> (дата звернення: 01.11.2021)
2. Беженар Г., Волинко О. Нові інформаційні технології у навчальному процесі сучасної школи. *Директор школи*. 2005. № 37 (373). С.13–15.
3. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика: Учебное пособие. М.: Флинта: Наука, 2005. 216 с.
4. Богдан Л. Впровадження мультимедійних технологій у навчання: крок у майбутнє це наше теперішнє. *Зарубіжна література*. 2010. № 2124 (421424). С. 6062.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Ищенко Т. В.

*старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Поняття дискурсу стало вельми поширеним та набуло широкої популярності за останні роки і навіть десятиріччя. Це поняття використовувалось і продовжує використовуватись у незчислених гуманітарних науках, хоча, на жаль, і досі не існує його єдиного загальноприйнятого поняття. Продовжується полеміка щодо його визначення, базових характеристик, ознак, класифікацій тощо (Кубрякова О.С., Карасик В.І., Макаров М.Л., Шейгал О.І і інші). За останній час ми бачимо зсув поняття дискурсу з лінгвоструктурної моделі на антропоцентризьку модель. На сьогодні, найбільш вживаним вважають за Т. Ван Дейком наступне поняття: «дискурс ... як складне комунікативне явище, яке не тільки включає акт створення певного тексту, а й відображає залежність створюваного мовного твору від значної кількості екстралінгвістичних обставин – знань про мир, думки, настанови та конкретні цілі того, хто говорить» [1]

Особливим різновидом дискурсу є політичний дискурс, який актуалізується за допомогою політичного тексту, що складається з мовних актів, але політичний дискурс це не тільки політичні промови, заяви тощо, це ще і інтертекстуальні зв'язки, і контекст, і учасники ситуації, їхнє знання про світ і багато чого іншого. За кордоном політичний дискурс розглядають як «the formal exchange of reasoned views as to which of several alternative courses of action should be taken to solve a societal problem. It is intended to involve all citizens in the making of the decision, persuade others (through valid information and logic), and clarify what course of action would be most effective in solving the societal problem» [2, с. 161-173]

Таким чином, аналізуючи вітчизняні та закордонні твори можна підсумувати, що політичний дискурс – це сукупність «всіх мовних актів, що використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом» [3].

Внаслідок бурхливого розвитку міжнародних контактів, становлення незалежних держав, зміцнення культурних і політичних зв'язків сформувалися особливості політичного дискурсу провідних діячів політики, які обов'язково слід враховувати під час перекладу.

Нам відомо, що кожен народ окремої країни має свою культурну спадщину, історію розвитку, соціальний устрій, що протягом років

формує його менталітет, чинить безперечний вплив на його свідомість і утворює модель поведінки у своїй країні, визначаючи соціальну поведінку та соціальні прагнення, що утворює картину політичного життя країни кожного члена нації. Український народ і американський чи англійський значно відрізняються своїм менталітетом, історією, традиціями, що відображається у політичному дискурсі. Звісно ж існують спільні риси, схожі особливості політичного дискурсу, але прагматичний ефект та мовні засоби досягнення кінцевої мети промови відмінні.

Як зазначає К. С. Серажим у своїй статті "Сучасний український політичний дискурс: формування нового стилістичного канону" :

«докорінні політичні зміни в Україні кінця ХХ століття супроводжувались радикальними змінами і в суспільно-політичній свідомості, що вплинуло на систему мови в цілому, і на мовні засоби, що вживаються у політичному дискурсі. Зокрема нові умови функціонування ЗМІ сприяють формуванню нового стилістичного канону, під яким ми розуміємо єдність структурних та змістових принципів організації мовних одиниць. Його основу складають норми відбору й сполучення мовних елементів у тексті відповідно до завдань комунікації» [3].

Перекладений дискурс повинен так само впливати на іншомовного адресата, як і оригінал – на свого. Домінантою політичного дискурсу є поняття цінності, яке необхідно відтворити в перекладеному політичному тексті з урахуванням ієрархії різних культур.

Оскільки політичні тексти створюються, як правило, для носіїв певної культури, то при перекладі їх іншою мовою перекладач стикається з низкою додаткових проблем. У політичному дискурсі реалізуються культурні традиції, відбиваються відмінні соціальні ознаки і характерні риси суспільства тієї країни, мовою якої оформлений дискурс, і у якій звичайно проживає сам його автор. Щодо питання перекладу англійського політичного дискурсу українською мовою слід визначити, у яких видах мовної діяльності реалізується дискурс. По-перше, політичний дискурс реалізується в усній та писемній формах. До усної форми – можна віднести публічні виступи політиків, їхні виступи на радіо, по телебаченню, інтерв'ю, прес-конференції, парламентські дебати, теле та радіоновини. До писемної форми політичного дискурсу належать різноманітні документи – договори, протоколи, угоди, рубрики політичних новин у пресі, політичні плакати та листівки. [3].

Поняття політичної промови та вибір адекватного способу перекладу буде актуальним ще протягом століть, оскільки мова розвивається і перекладачеві необхідно вміти обирати такий спосіб перекладу, який буде не тільки адекватно передавати суть висловлювання, а й відповідати певним нормам перекладу.

Політичний дискурс по суті є комплексом взаємостосунків між людиною і суспільством і, таким чином, функціонально направлений на

формування у реципієнтів деякого фрагмента світосприймання або картини миру. Використовуючи політичний дискурс можна зрозуміти, як в різних мовних колективах моделюються культурні цінності, як пропагується соціальний порядок, які елементи мовної картини миру залишаються за межами свідомих мовних стратегій говорючих і як формується концептуальна картина миру, властива кожному мовному колективу.

Література:

1. Van Dijk, Teun A. What is Political Discourse Analysis? https://en.wikipedia.org/wiki/Discourse#External_links
2. Feindt P.H., Oels A. Does Discourse matter? Discourse Analysis in Environmental Policy Making. //Journal of Experimental Policy and Planning. Vol.7, No.3, Sept. 2005
3. Серажим К.С. Сучасний український політичний дискурс: формування нового стилістичного канону (дисертаційне дослідження). URL: www.journlib.univ.kiev.ua. (д.з. 12.10.2021)

ГРУПОВА ФОРМА РОБОТИ У ХОДІ ЛЕКЦІЙНОГО ВИКЛАДУ МАТЕРІАЛУ ЯК СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТА

Ковальчук О. Є.

викладач-методист

Володимир-Волинського фахового коледжу

м. Володимир-Волинський, Волинська область, Україна

Докорінна зміна освітньої мети переорієнтовує процес навчання на особистість дитини – його гуманізацію, загальнорозвивальний характер. Формування висококваліфікованого фахівця передбачає організацію навчання в коледжі на засадах глибокої поваги до особистості вихованця, врахування особливостей індивідуального розвитку, ставлення до нього як до свідомого відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії. Питання про групові форми навчальної діяльності в психолого-педагогічній літературі посідає важливе місце, тому вони відкривають для студентів можливості співпраці, пізнання професії.

Ще в двадцяті роки минулого сторіччя в освіті України використовувалися групові форми навчання: бригадно-лабораторний і проєктний методи, робота в парах змінного складу, виробничі та трудові

екскурсії, практики тощо, які, до речі, стали передовим словом у радянській і світовій педагогіці того часу, а в п'ятдесяти-сімдесяті роки двадцятого століття В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, Є. Ільїн, Лисенкова С. створили розвивальне навчання. Подальшою розробкою форм групового навчання активно займалися педагоги Західної Європи та США.

Застосування інтерактивних та групових технологій у ході лекційного викладу матеріалу передбачає, насамперед, перетворення студента з об'єкта навчаючого впливу на суб'єкт активного творчого процесу, забезпечення сприятливих психологічних умов для співпраці викладача та студентів, стимулювання пізнавальної активності на занятті та після нього, спрямованість на реалізацію «САМО..» – самоосвіти, самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самовизначення, самодетермінації тощо»[1, с. 168-170].

За такого підходу неможливо не помітити, що традиційна лекція, у якій переважає репродуктивне сприйняття матеріалу слухачами, відзначається низкою суттєвих вад: зазвичай, вона має вигляд суто монологічного інформаційного потоку, розрахованого на неіснуючого «середньостатистичного» студента; обмін інформацією має переважно односторонній характер: одна сторона займає рецептивну позицію, а друга – викладає проблему, не будучи певною, чи фіксують слухачі справжню ієрархію причинно-наслідкових зв'язків, чи вихоплюють з неї тільки те, що знаходиться на поверхні; зведення навчальної активності аудиторії під час такої лекції до рівня копіювання монологу викладача за принципом "що встиг, те записав" провокує сприймання теоретичних знань відірвано від їх осмислення та засвоєння; зворотній зв'язок з аудиторією здійснюється, як правило, за допомогою мінімально можливих засобів: візуального спостереження за діями студентів, виразом їх очей та облич.

З метою запобігання цим вадам і створення під час лекції сприятливих умов для набуття студентами досвіду демократичної поведінки та комунікативної взаємодії доцільно застосовувати ряд спеціальних прийомів, які стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення і базуються на принципі багатосторонньої взаємодії.

По-перше, активного діалогічного характеру лекції надає полемічний виклад, у ході якого викладач, розкриваючи шлях пошуку істини, супроводжує його запитаннями типу «З чого почати? Чому? На якій підставі? Звідки це випливає? Які аргументи свідчать на користь цього?» тощо. Студенти таким чином отримують досвід ведення полеміки.

По-друге, важливо підвищити статус студентських запитань щодо матеріалу лекції. Для цього: а) періодично, а не тільки в кінці лекції, виділяти на занятті кілька хвилин для формулювання студентами своїх запитань; б) позитивною реакцією переконати студентів, що їхні

запитання не здаються викладачеві недоцільними; в) запропонувати кожному студенту сформулювати по одному запитанню і довільно вибрати декілька з них, щоб запобігти упередженому ставленню аудиторії до тих, хто ставить запитання; г) заохочувати самих студентів до відповіді на запитання своїх товаришів тощо.

Варто також практикувати такі прийоми, які допомагали б студентам вести запис лекції. Наприклад, важливо усно, чи записами на дошці, чи за допомогою технічних засобів навчання підкреслювати особливу важливість суттєвих моментів лекції. Наявність для відкритого доступу у бібліотеці чи кабінеті лекційного файлу, до якого входять структурно-смысловая схема лекції, копії роздаткового матеріалу, діаграми, схеми, список рекомендованої літератури, питання для обговорення та самостійного вивчення і т.п., з одного боку, створить для студентів сприятливу орієнтовну основу для осмисленого сприйняття викладу замість механічного конспектування, а з другого боку – дасть більше простору для самостійної роботи.

Лекція – це така форма навчання, за якою педагог, викладаючи навчальний матеріал, допомагає студентам сформулювати проблеми; опанувати логіку пізнання; зробити власні відкриття. Під час лекційного викладу матеріалу зовсім не виключено організацію роботи малих груп. Наприклад, це можливо за умови сформульованого певного завдання групам ще перед лекційним викладом. Залежно від місця лекції в системі навчання та специфіки задач, що вирішуються під час її проведення, в педагогічній практиці використовуються різні види лекцій:

Інструктивна лекція. Метою лекції такого виду є ознайомлення студентів з технологією їх подальшої навчальної діяльності, з особливостями виконання окремих дій та способів роботи.

Лекція-діалог. Така лекція проводиться на основі сократівського методу за допомогою прямого діалогу викладача з студентами. Лекція-діалог, на якій присутнє слово слухача, дозволяє уникнути пасивного сприйняття навчальної інформації. Дискусія може вирішуватись як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками [2, с. 48].

Лекція теоретичного конструювання. Лекції такого виду дають можливість навчити систематизувати та узагальнювати свої освітні результати на теоретичній основі. За теоретичну основу на лекції обираються концепція, принципи, правила, закони, теорії, картина світу. На лекції студенти знайомляться зі структурою та ієрархією встановленого теоретичного елемента, з методами його конструювання.

Крім вище перерахованих видів лекцій, у педагогічній практиці зустрічаються й інші:

– лекція із введення культурно-історичних аналогів; методологічна лекція, яка розкриває характер, структуру та методи наукового пізнання,

наприклад: факти → гіпотеза → модель → висновки → експеримент → практичне застосування;

- історичні лекції, які підводять студентів до осмислення та «перевідкриття» основних етапів історії;

- загальнопредметні лекції, що будуються на розкритті зв'язків фундаментальних освітніх об'єктів з фаховими дисциплінами;

- узагальнюючі лекції, які демонструють студентам результати систематизації їхніх власних знань, досягнень, проблем;

- бінарна лекція – це різновид проведення лекції у формі діалогу двох викладачів (як правило представників загальноосвітніх та фахових дисциплін);

- лекція із заздалегідь запланованими помилками, яка розрахована на стимулювання студентів до постійного контролю інформації, що надається (пошук помилки: змістовної, методологічної, методичної, орфографічної). Наприкінці кожної такої лекції проводиться аналіз допущених помилок;

Освітній ефект лекцій досягається завдяки чітко сформульованим на них завданням або проблемам, які організують діяльність студентів під час проведення лекції. Розглянемо можливі види завдань студентам протягом проведення лекції.

1. Відповісти на 2-3 заздалегідь записаних на дошці запитання. План лекції також може бути записаний у вигляді запитань. Наприкінці заняття студенти зачитують свої відповіді, порівнюючи їх.
2. Виявити риси схожості та відмінності між явищами, поняттями, законами, що розглядалися на лекції. Самостійно скласти план лекції (простий або складний). Наприкінці заняття студентські плани зачитуються та порівнюються.
3. Відтворити на аркушах основний зміст лекції (схематично у вигляді таблиць або символічного малюнка).
4. Придумати та поставити свої питання за змістом лекції.
5. Зробити власні висновки за матеріалами лекції, відобразити власний погляд на проблему у вигляді написання міні-твору.

Очевидним є те, що кожен викладач має право обирати такі форми роботи, які відповідають меті навчальної дисципліни. Однак при застосуванні групових форм навчальної діяльності студенти вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення, тому що вчать розуміти суть речей, осмислювати ідеї і концепції, шукати потрібну інформацію.

Останнім часом впровадження в практику роботи навчальних закладів групових форм організації навчання набуває все більшої популярності.

Інтерактивні форми навчання та міждисциплінарна інтеграція – це важливі питання, які не втрачають своєї актуальності на сучасному етапі підготовки студентської молоді до обраної професії і є особливо

важливими у здійсненні навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Вони посилюють інтерес до навчання, розвивають творче, продуктивне мислення, вчать культурі спілкування, поліпшують міжособистісні взаємини, але, водночас, під час використання активних форм і методів навчання підвищуються вимоги до викладача, який сьогодні повинен виступати в ролі організатора пізнавальної діяльності студентів, а не переповідача інформації.

Література:

1. Комар О. Застосування інтерактивних технологій – один із напрямків удосконалення навчального процесу / О. Комар // Школа. – 2006. – № 6. – С. 64-67.
2. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посіб. авт.– уклад.: /О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н.; 2002. – 136 с.

НАЦІОНАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ ГРОШІ/MONEY В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ НА ПРИКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ТА ПАРЕМІЙ

Кочмар Д. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Демянчука
м. Рівне, Україна*

Актуальність теми зумовлена інтересом мовознавців до дослідження концептів та способів їх мовної репрезентації. Мовна картина світу, історично склалася в повсякденній свідомості певного мовного колективу і відображена у мові як сукупність уявлень про світ, певний спосіб концептуалізації дійсності. Картини світу різних мов в деякій мірі універсальні, але їм притаманні й індивідуальні відмінності [1, с. 42].

Для дослідження мовної картини світу певної нації важливим є дослідження фразеологізмів та паремій, оскільки вони найкраще відображають традиції, звичаї, стереотипи, які закріпились у свідомості народу впродовж історичного розвитку. У фразеологізмах, прислів'ях та приказках висловлюється ставлення народу до тих чи інших явищ та

понять. Фразеологізми та паремії наочно демонструють спосіб життя, географічне положення, історію народу, традиції тої чи іншої спільноти, яка об'єднана однією культурою [2, с. 36].

Фразеологізми та паремії, як яскраві, образно-емоційні, експресивні засоби мови, сприяють створенню мовної картини світу. Національно-культурна своєрідність фразеологізмів особливо наочно проявляється при зіставленні мов, що дозволяє виявити схожість і відмінність в образах і символах, що лежать в основі фразеологізмів.

Для виявлення національної своєрідності світобачення народу необхідно зіставлення хоча б двох мов. На прикладі мовного втілення концепту гроші/money в українській та англійських лінгвокультурах ми можемо простежити національно-специфічні особливості, які обумовлені розходженням української та англійської соціальних культур.

У мові закріплюються лише важливі для людини та її життя явища й предмети, причому те, що є важливим для одного народу, може бути неважливим для іншого. Концепт *grovni/money* займає важливе місце в мовній картині світу обох народів. Все, що пов'язане з грошима, актуально для людини. Цілком зрозуміло, що в силу такої актуальності, гроші притягують масу фразеологічних одиниць та паремій. Тема багатства і грошей представлена значною кількістю матеріалу як в українській, так і в англійській мовах завдяки своїй значущості для людського буття.

Основний аспект, який висвітлюють фразеологічні одиниці та паремії в обох мовах – це ставлення до грошей та багатства, яке відображає якості людини. В українській картині світу простежується негативне ставлення народу до заможних людей. У фразеологічних одиницях, прислів'ях та приказках осуджується надмірна жага до багатства: *Загрібати гроші лопатою; Від багача не жди калача; Багатий не дивиться чим убогий живиться.*

Проте, у англійській ментальності матеріальна забезпеченість та володіння великою кількістю грошей завжди відігравали важливу роль. Британці вважають гроші важливими і не вбачають негативу у збільшені капіталу *to get money for old rope, be flush of money, money makes money, money talks, Money answers all things.*

В українській ментальності закріплена важливість важкої праці, внаслідок якої заробляються гроші, а в англійській навпаки – схвалюються гроші, зароблені легким та швидким шляхом: *в кого віл та коса, в того й грошей куса, грейцар легко видати, а не легко здобати, take/spend money hand over fist, money for old rope/ money for jam.*

В обох культурах спостерігається певною мірою універсальна шкала людських морально-етичних цінностей, у якій виявляється перевага духовних цінностей над матеріальними, тобто важливість грошей оцінюється нижче, ніж родина, воля, здоров'я тощо, що свідчить про

спільність світосприйняття носіями української й англійської культур: *за гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини; Never loan money to a friend unless you wish to loose him.*

Для українського та англійського менталітету характерним є твердження, що багатство є запорукою дружніх стосунків з іншими людьми, а як тільки гроші зникають, то і друзі разом з ними: *Як багатий так «здоров був!», а як бідний – «бувай здоров!»; Every one is akin to the rich man.*

Хоча, багатство у англійській культурі відіграє важливу роль, британці, як і українці, розглядають гроші як зло, гріх, те, що може занастити людину: *Совісті менше – грошей більше; Хоч у голові пусто, аби грошей було густо; Money is bottomless sea in which honor, conscience and truth may be drowned; Money is the root of all evil.*

Картина світу є двоєдиним концептуально-мовним феноменом, обидві частини якого взаємозалежні і взаємообумовлені, але мають у той же час яскраво виражену специфіку; концептуальна картина світу існує у вигляді концептів, що утворюють концептосферу народу, мовна картина світу – у вигляді значень мовних знаків, що утворюють сукупний семантичний простір мови.

Отже, мовні картини світу української та англійської культур водночас схожі і мають багато розбіжностей. Усі відмінності між менталітетами базуються на особливостях історичного розвитку нації, її стереотипах, традиціях, економічних та політичних умовах, контактах з іншими народами.

Література:

1. Іграк К. Емоції у мові та мовній картині світу. Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі. Міжнародний журнал. Харбін : Харбінський інженерний університет, 2018. – С. 42-43.
2. Лисенко Г. Л., Чепурна З. В. Ідіома як основний носій інформації у німецькомовних заголовках. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 36–38.

ПРИЗВИЩА, МОТИВОВАНІ МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ

Лебеденко С. О.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теоретико-правових дисциплін

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

Дослідження антропонімікону є важливою частиною вивчення мови та історії народу, оскільки власні назви загалом є продуктом історико-культурної спадщини. Останніми роками аналіз всіх видів антропонімів значно активізувався, особливо це стосується дослідження прізвищ окремих регіонів України – Приазов'я, Наддніпрянщини, Донеччини, Полісся, Галичини та інших. Актуальність таких досліджень є очевидною: можливість у майбутньому укладання загального корпусу антропонімів України, простеження тенденцій їх розвитку, виявлення специфіки формування й функціонування на певній території, інше.

Прізвища, як і будь-який інший різновид власних назв, є частиною лексичної системи мови. Їх особливість полягає у функціях, які вони виконують, передусім в ідентифікації людини в суспільстві. О.М. Трубачов зауважував, що загальним надбанням європейської цивілізації стало «...у цілому більш-менш єдине поняття прізвища, що вироблене ... паралельно у різних країнах при загальній схожості ситуацій та еволюції», тому, на його думку, до прізвищ різних народів можна застосувати загальну класифікацію: 1) прізвища від хрестильних імен, 2) прізвища від назв професій, 3) прізвища від «місцевих» назв (назв населених пунктів) та 4) прізвища, утворені від прізвиськ [6, с. 12]. Загальні дослідження слов'янських прізвищ (В. Ташицький, С. Роспонт, Б. Марков, Я. Бистронь, М. Бірила, В. Ніконов, О. Суперанська, Ю. Федосюк та ін.) дають підстави стверджувати, що названі джерела походження прізвищ повно представлені не тільки в українському антропоніміконі.

Звертаючись до основоположних праць, у яких розглядаються принципи диференціації прізвищ, можемо зауважити, що у всіх класифікаціях виділені прізвища за місцем проживання та походженням основоположника роду. Наприклад, серед польських прізвищ В. Ташицький виділяє прізвища, що «вказують на походження або місце проживання особи, котра іменується» (*Górdl, Mazur*, ін.) [5, с. 385], С. Роспонт в одну групу об'єднує «прізвища, утворені 1) від назв національностей (*Mazur, Polak*, ін.) або 2) місця проживання особи, котра іменується» (*Górski*, ін.) [4, с. 206]. Б.Марков, досліджуючи македонські прізвища, в

окрему групу виділяє «прізвища, що позначають походження або місце перебування основоположника прізвища» (*Беличанец, Габер, Драгоманов* та ін.) [2, с. 88].

Прізвища, мотивовані місцем проживання основоположника роду, виділяють усі українські вчені. Ю.К.Редько одним із джерел виникнення прізвищ називає «походження або місце попереднього проживання основоположника роду» [3, с. 23] і зауважує, що «виникнення прізвищ від назв місцевостей – явище природне і зрозуміле» [3, с. 24]. Він поділяє такі прізвища на дві групи: до першої належать ті, які загально вказують на походження – це «прізвища на означення національності предка» (*Верменич*), «утворені від назв давніх руських племен, а також племен і народностей та діалектних груп» (*Барандій, Басараб*), «утворені від топонімічних назв» (*Волинець*), «прізвища, які загально вказують на місце, де хтось проживав» (*Гіряк, Заболотний*) [3, с. 24-26]. До другої групи науковець відносить прізвища, які «конкретно вказують на певний населений пункт», проте їх походження «не завжди можна встановити з абсолютною впевненістю» [3, с. 26].

Серед праць останніх років, присвячених аналізу прізвищ певних регіонів України, хочеться назвати дослідження Н. Булави, О. Жижоми, Л. Кравченко, Л. Лісової, О. Новікової, Р. Падалки, В. Познанської, Н. Рувьової, Я. Фадєєвої, О. Хвіщука, С. Шеремети, О. Ющишиної та багатьох інших. Наприклад, О.Ющишина, досліджуючи прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини XVII – XXI ст., в окрему групу виділяє відтопонімі прізвища, «які зберегли у своїх основах насамперед ойконіми, а також гідроніми та катойконіми» [8, с. 118]. О. Хвіщук у дослідженні, присвяченому аналізу прізвищ жителів міста Нововолинська Волинської області, в окрему групу прізвищ, похідних від відапелативних імен і прізвиськ, об'єднує прізвища, мотивовані «назвами осіб за посадою (*Пустовіт, Староста* та ін.), соціальним станом (*Голота, Шляхта* та ін.), віросповіданням (Католик, Православний та ін.), військовою службою (*Воєвода, Гетьман, Кварцяний, Чорноморець* та ін.), місцем проживання / походження (*Боровий, Горний, Загребельний, Москвич, Нагірний, Наддолинний, Підгайний, Подтинний, Потолочний, Слобода* та ін.) [7, с.8]. О.Жижома під час аналізу прізвищ жителів українських сіл Приазов'я до окремої групи відапелативних прізвищ відносить такі, у яких «відображена українська топоніміка, яка вказувала на родовий масток, власність, а у простих людей – звідки вони прийшли чи де народилися» (*Долинський, Коломоєць, Гуцуляк, Підтинний, Гасенко*) [1, с. 58].

Ураховуючи історію формування східнослов'янських прізвищ, спираючись на дослідження українських учених-антропонімістів, а також на думку О.М.Трубачова, що прізвища, утворені від «місцевих» назв, «вельми специфічно» представлені в російській антропонімії

[6, с. 12], під час дослідження прізвищ міста Дніпро ми виходили з того, що в окрему групу прізвищ, мотивованих місцем проживання, слід відносити такі дві групи: 1) відтопонімічні, утворені від різних видів топонімів (ойконімів, гідронімів, катойконімів), та 2) відапелятивні, які у свою чергу поділяються на утворені а) від назв різних об'єктів ландшафту, виду селищ та б) від назв народу (національності) основоположника роду, тобто походження. Таких прізвищ в антропоніміконі міста Дніпро близько 2% (не враховуючи прізвищ із затемненою або подвійною мотивацією).

В основах відойконімічних прізвищ жителів міста Дніпро знаходяться назви населених пунктів різних регіонів України: Вінницької – *Брацлавський* (Брацлав), *Могилевський* (Могилів-Подільський, або місто Білорусі), *Немировський* (Немирів), *Ямпольський* (Ямпіль); Волинської – *Грабовський* (Грабове), *Луцький* (Луцьк); Житомирської – *Бердичевський* (Бердичів); Івано-Франківської – *Галицький* (Галич); Київської – *Білоцерковський* (Біла Церква), *Богуславський* (Богуслав), *Любарський* (Любарці), *Трипольський* (Трипілля), *Чернобельський*, *Чернобильський* (Чернобиль); Кіровоградської – *Береславський* (Береславка); Львівської – *Самборський* (Самбір); Полтавської – *Зіньковський* (Зіньків), *Лубневський*, *Лубенської* (Лубни), *Миргородський* (Миргород); Сумської – *Роменський* (Ромни), *Сумський*, *Сумської* (Суми); Тернопільської – *Вишневецький* (Вишневець), *Зборовський* (Зборів); Черкаської – *Каневський* (Канів), *Звенигородський* (Звенигородка, або Звенигород село Львівської області), *Смілянський* (Сміла), *Уманський* (Умань), *Черкаський* (Черкаси), *Чигиринський*, *Чигринський* (Чигирин); Чернігівської – *Нежинський* (Нежин) та інші. Частина прізвищ в основах своїх мають назви населених пунктів інших країн, наприклад: *Стародубський*, *Смоленський*, *Казанський*, *Ржевський*, *Ростовський*, *Тверський*, *Костромської* (Росія), *Браславський*, *Вітебський* (Білорусь), *Молдавський*, *Варшавський* та інші. За будовою ці прізвища, за Ю. Редьком, прикметникового типу і мають суфікс відносних прикметників *-ськ-* [3, с. 27].

Назви населених пунктів прослідковуємо і в відкатойконімічних прізвищах, утворених від назв мешканців цих населених пунктів: *Канивець*, *Стародубець*, *Уманець*, *Полтавець*, *Котелевець*, *Стародубець*, *Круковець*, *Харьковець*, *Запорожець*, *Астраханець*, *Козенець*, *Козинець*, *Лубинець*, *Луганець*, *Лебединець*, *Чигринець*, *Хотинець*, *Волинець*, *Самарець*, *Переяславець*, а також *Браславцев*, *Брянцев*, *Уманцев*, *Псковітинов*, *Ростовцев*, *Рязанцев*, *Кайгородцев*, *Симбірцев*, *Шишакин*, *Тернополін*, *Камчаткін* та інші.

Прізвища, мотивовані гідронімами: *Біломорський*, *Двінянін*, *Дніпров*, *Дніпровський*, *Дністровський*, *Донської*, *Донцов*, *Донець*, *Дунаєвський*,

Самаренко, Самарець, Самарський, Черноморський, Черноморченко, Чорноморець, Задесенець та інші.

До відапелятивних прізвищ належать утворені від об'єктів ландшафту з частинами основ «гора», «ліс», «діброва», «болото», «долина», «гребля», «берег», «дорога» тощо і видів поселень: *Берегової, Лугової, Полевої, Горової, Лесової, Побережний, Дубрівний, Задорожний, Подолінний, Озерний, Нагорний, Підгорний, Налісний, Підлісний, Загребельний, Зарічний*, інші; *Хуторян, Подолян, Городян, Слободян, Хуторської* та інші, а також такі, що мотивовані назвою народу: *Басараб, Бессараб, Волох, Волошин, Грек, Литвин, Литвиненко Лях, Мазур, Поляк, Француз, Швед*, інші.

Отже, в українських прізвищах відтворені різні аспекти буття народу, а прізвища, мотивовані місцем проживання основоположника роду, інформують також про особливості заселення певних територій, міграцію населення. Вивчення цього різновиду українських прізвищ передбачає продовження дослідження в семантичному і структурному аспектах.

Література:

1. Жижома О. О. Семантична та словотвірна природа прізвищ (на матеріалі антропонімії сіл Приазов'я). URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/part_1/13.pdf
2. Марков Б. Типы македонских фамилий. *Онома*, 1978. XXII. Кн.1-2. С. 84-90.
3. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. К., 1966. 136 с.
4. Rospond S. Słownik nazwisk śląskich // *Onomastica*, rocz 1. Wrocław, 1955. С. 198-211.
5. Ташицкий В. (Ответ на 12 вопрос) // *Славянска филология. Материали за V Международен конгрес славистите*. София, 1963. Т. 1. С. 384-385.
6. Трубачев О. Н. Из материалов для этимологического словаря фамилий России // *Этимология* 1966. М., 1968. С. 3-53.
7. Хвіщук О. В. Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів м. Нововолинська Волинської області: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філол. наук. Луцьк, 2018. 19 с.
8. Ющишина О. М. Прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини XVII – ХХІст.: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 2019. 294 с.

ОСОБЛИВОСТІ АСОЦІЮВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДНІЙ ШИЗОФРЕНІЇ

Локота І. М.

аспірант кафедри української мови

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

У статті описано результати асоціативного експерименту, проведеного з особами, які мають діагноз «параноїдна шизофренія» та психічно здоровими людьми. Отримані реакції класифіковано за логікою сполучення слів-стимулів і слів-реакцій (логічні та периферійні), а також за їхніми граматичними ознаками (синтагматичні й парадигматичні). Інтерпретацію отриманих результатів представлено поетапно. Здійснено порівняльний аналіз асоціацій двох груп респондентів – психічно хворих та здорових жінок.

Ключові слова: *шизофренія, параноїдна шизофренія, асоціації, асоціативний експеримент.*

Асоціативний експеримент – один із найбільш удалих інструментів психолінгвістичного аналізу семантики мовлення [1]. З. Фройд і його послідовники вважали, що неконтрольовані асоціації є символічною або й прямою, часто неусвідомленою проєкцією людської свідомості [4]. Формування асоціацій – це складний психофізіологічний процес, який передбачає зв'язок між окремими нервово-психічними актами, думками, уявленнями, почуттями особистості. Будь-яке слово, сказане, прочитане або почуте, приводить у дію величезний механізм асоціативних зв'язків, який формує певний образ.

На сьогодні існують лише узагальнені відомості про особливості асоціювання хворих на шизофренію (Т. Ахутіна, В. Белянін, О. Лурія, Т. Чернігівська та ін.). Отже, ця проблема потребує детального опрацювання та є **актуальною**.

Нами був проведений асоціативний експеримент серед 11 жінок, які мають діагноз «параноїдна шизофренія» (п'ятеро респондентів відмовилися брати участь у тестуванні) та 50 психічно здорових жінок. Усі респонденти були різного віку, освіти та соціального статусу, що дало змогу отримати об'єктивнішу картину перебігу хвороби.

Експеримент складався з трьох етапів. На першому етапі було проведено дослідження серед психічно здорових жінок, на другому – серед психічно хворих. Третій етап полягав в аналізі асоціативного фону обох груп та зіставленні результатів.

Після виконання асоціативного експерименту нами послідовно порівнювалися між собою пари стимул-реакція за двома категоріями:

логічні (центральні та периферійні) та граматичні реакції (синтагматичні та парадигматичні).

Якщо між словом-стимулом і асоціацією спостерігався логічний зв'язок, то ми ставили позначку в графі «центральна логічна реакція». Таких асоціацій нараховано 6789, що становить 79,89% від загальної кількості у психічно здорових жінок, та відповідно 29, що становить 16,67% у психічно хворих жінок.

Якщо зв'язку між стимулом та реакцією не було виявлено, то пара уналежнювалася до графі «периферійна логічна реакція». Таких одиниць – 1457, що у відсотковому співвідношенні дорівнює 20,11% у психічно здорових жінок, та 145, що ставить 83,33% у жінок із діагнозом «параноїдна шизофренія».

Респонденти	Розподіл логічних зв'язків	
	центральні	периферійні
Здорові	79,89%	20,11%
Хворі	16,67%	83,33%

Отримані дані показують, що у мисленні психічно здорових жінок переважають центральні логічні реакції. Це вказує на розвинутість розумових процесів, пізнавальної сфери та рівня мислення переважної більшості респондентів.

У жінок, які мають діагноз «параноїдна шизофренія», значну частку складають відповіді, що належать до периферійних логічних реакцій, що засвідчує ймовірну ригідність мовленнєво-мисленнєвих процесів.

Респонденти	Розподіл граматичних зв'язків, %	
	синтагматичні	парадигматичні
Здорові	68%	32%
Хворі	39,66%	60,34%

За граматичним критерієм до групи, що характеризується синтагматичним зв'язком, увійшло 5050 асоціації психічно здорових жінок. Це означає, що в зафіксованих реакціях спостерігався зв'язок між різними граматичними категоріями слів, а саме: між іменниками і прикметниками, дієсловами та іменниками, іменниками і прислівниками, дієсловами та прислівниками. Кількість реакцій за синтагматичним варіантом зв'язку дорівнює 68%. До групи, що характеризується парадигматичним зв'язком, належать 2376 слів-реакцій на запропоновані словастимули, що складає 32% від загальної кількості. У таких відповідях виявлено зв'язок у межах однієї граматичної категорії. Збільшення синтагматичних реакцій свідчить про комплексність мислення, вміння

респондента виділяти схожі між собою об'єкти та їхні ознаки. Таке мислення характеризується синкретизмом, комплексністю, тобто предмет або ознака уявляються разом із аксесуарами, що доповнюють їх [2].

Також необхідно відзначити те, що кількість реакцій до слова-стимула у психічно здорових жінок більша, ніж у жінок, хворих на «параноїдну шизофренію»: 6-8 слів та 3-4 слова відповідно, що вказує на зниження вербальної активності хворих.

У 4-х випадках було неможливо відстежити ланцюжок логічних переходів хворих що свідчить про розірваність асоціацій та відсутність логічного зв'язку.

Нами було помічено, що хворі часто описували предмети навколо себе, після зауваження дослідника називали слова вкрай повільно, ставлячи питання, що не стосуються експерименту.

Деякі хворі відмовилися брати участь в експерименті, оскільки перебували у стані тривожно-мареннєвого збудження та не мали бажання контактувати, що є характерними ознаками цієї хвороби [3].

У хворих із діагнозом «параноїдна шизофренія» частіше слова-стимули були пов'язані з негативним досвідом.

Деякі хворі мали незвичну реакцію на слова-стимули, що може виявлятися у буркотінні, скаргах, вигуках, проявах вегетативних емоцій, вимовлянні непотрібного чи недоречного слова-реакції тощо, це пояснюється виявами психологічного захисту (за З. Фрейдом, механізм спротиву [4]). Дане явище пов'язано з тим, що слово-стимул асоціативно викликає в них неприємні, пов'язані з певними подіями, спогади. Під час дослідження було виявлено 12 таких реакцій.

Отже, особливості асоціювання психічно здорових та психічно хворих жінок відрізняються за граматичним критерієм та за логікою (змістом) зв'язку слова-стимула та реакцій. У вільному потоці асоціацій розкриваються особистісні переживання хворих. Так ми можемо прослідкувати за процесом розпаду мислення, а отже, – мовленням людей такого типу психічних хвороб.

Література:

1. Белянин В. П. (2007) Психолінгвістика: учебник. 4-е изд. Москва: Флинта; Московский психолого-социальный институт.
2. Лурия А. Р. (2009) Основные проблемы нейролингвистики. Изд. 3-е. Москва: Книжный дом ЛИБРОКОМ.
3. Юрьева Л. Н. (2010) Шизофрения: клиническое руководство для врачей. Днепропетровск: Новая идеология.
4. Freud S. (2016), A General Introduction to Psychoanalysis. Herts, Wordsworth Editions Ltd.

ПРИНЦИПИ ГЕНЕРАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ЯК ОСНОВА КОГНІТИВНОГО НАПРЯМУ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Мельничук О. Д.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін

Комунального закладу вищої освіти

«Рівненська медична академія»

м. Рівне, Україна

Когнітивна лінгвістика як галузь сучасних досліджень сформувалася, використовуючи дані таких наук як: філософія, психологія, теорія штучного інтелекту. Ще одним джерелом, звідки беруть початок когнітивні студії у мовознавстві, є генеративізм. *Мета* цієї розвідки – окреслити проблеми генеративної граматики та їх вплив на формування когнітивної лінгвістики.

Генеративна граматика (від лат. *generare* – «породжувати») – породжувальна граматика, трансформаційна граматика, граматики Н. Хомського) – розділ генеративної лінгвістики, пов'язаний із вивченням синтаксису. На протигагу нормативно-описовій граматиці в її основі лежить концепція про систему граматичних правил та способи їх трансформацій для побудови (генерування) граматично правильних конструкцій. Поняття синтаксису є ключовим для цього виду граматики. Дослідники зауважують, що «когнітивна лінгвістика, яка виникла у США наприкінці 70-х – на початку 80-х р. є відбитком деяких ідей *теорії генеративної граматики*, зокрема, уявлення про мову як механізм породження, ментальну репрезентацію граматики окремого мовця, моделювання цих ментальних процесів [5; 6].

Ідея граматики про те, що мова має творчий характер та може виражати необмежену кількість думок, була запозичена Н. Хомським у В. фон Гумбольдта. Науковець спирався у своїй теорії також на Декартову логіку. Її метою було пояснити механізм утворення безлічі формально правильних структур та вибудувати модель процесу діяльності носія мови, оскільки згідно з теорією генеративізму цей процес, тобто здатність людини породжувати та розуміти зовсім нові речення, яких вона ніколи не чула, є генетично вродженим та практично неусвідомлюваним. Це припущення лежить в основі *нативістської* точки зору на питання походження мови, яка є протилежною до *біхевіористського* розуміння, яке припускає, що людина не має вроджених (мовних) здібностей (є своєрідною *tabula rasa*) і набуває мовної компетенції імітуючи світ довкола [2]. Нативісти ж вважають, що попри

те, що словниковий запас дитини є набутиим, вміння створювати судження про граматичність побудованих мовних конструкцій є генетично вродженим. В процесі вивчення мови цей вроджений абстрактний синтаксичний механізм модифікується для конкретної мови.

Предметом вивчення трансформаційно-генеративної граматики є структура механізму, який реалізує процес мовленнєвого спілкування. Н. Хомський вважає, що під час породження людиною безлічі граматично правильних речень, відбувається певний процес, а саме трансформація глибинних структур у поверхневі. Під *глибинними структурами* розуміють формування змісту речення, визначення його семантичної інтерпретації в аспекті синтаксичної дескрипції. *Поверхневі структури* – це звукове вираження цього змісту та універсальних елементів смислу за допомогою класів слів/частин мови. Таким чином, одна глибинна структура може відповідати кільком поверхневим і навпаки. Їх співвідношення відбувається за допомогою граматичних трансформацій. Генеративно-трансформаційна граMATика «демонструє формальні методи, за допомогою яких можна перетворити мовний вислів у питальній формі на спонукальний, зберігаючи при тому так звану глибинну структуру (англ. *deep structure*) – базове лексичне значення речення» [3, р. 11].

Основною відмінністю когнітивної лінгвістики від генеративізму є те, що генеративна теорія заперечує залежність мовної системи від загальних когнітивних механізмів, а головним завданням когнітивної лінгвістики є дослідження мови з метою розуміння загальних когнітивних механізмів.

Абсолютизація алгоритмів для природної мови є проблемною, бо повна передбачуваність тут є нереальною: багато залежить від конвенції, звичаю. Мовна система не є самодостатньою і підлягає опису без серйозного звернення до інших когнітивних систем. Мова органічно пов'язана з цими системами і її слід описувати в широкому психологічному контексті. ГраMATика мови не-генеративна, мовні вирази не утворюють чітко окресленого набору одиниць, що обчислюються на основі алгоритмів. ГраMATика мови лише забезпечує значення, що оперують інструментарієм (символами).

В генеративізмі граMATику (або щонайменше синтаксис) вважають автономною, відокремленою від лексики і семантики, а граMATичні категорії визначаються за суто формальним принципом, в когнітивній лінгвістиці, навпаки, граMATика визнається знаковим (символічним) феноменом, єдністю семантичної і формальної структур [7, с. 4-5].

Якщо генеративізм вважає «концептуальну (понятєву)» теорію значення непридатною для строгого опису мови і віддає перевагу формальній логіці з її критеріями «істинності» суджень, то когнітивна лінгвістика розуміє значення як концептуалізацію (у широкому сенсі),

що пояснюється в термінах «наївної» логіки та мислинневого опрацювання інформації. Формальну логіку не застосовують для опису семантичних структур, які є суб'єктивними. Такі явища, як метафора і семантичні переноси, що не розглядаються в формальній логіці, для когнітивної лінгвістики мають неабияку значущість.

Відмінністю когнітивної лінгвістики від генеративізму є визнання іконічності знакових форм (структур) мови, тобто матеріальна форма (структура) мови відтворює форму (структуру) думки, вони ізоморфні, що дозволяє реконструювати концептуальні структури з опорою на мовні дані. У цьому випадку генеративний механізм породження мовних форм виявляється зайвим. Когнітивна лінгвістика (як і функціоналізм загалом) індуктивна: вона будує свої моделі, спираючись на конкретні мовні дані.

Так, Н. Хомський не поділяв думки про те, що вивчати мову означає вивчати свідомість [4, с. 24], однак категорично не відкидав відповідність мовних і загальних когнітивних механізмів. Когнітивна лінгвістика розвиває положення Н. Хомського про те, що вона повинна бути присвячена вивченню людської мовної здатності (компетенції), яка є однією із найвизначніших пізнавальних (когнітивних) здатностей. Теорія Н. Хомського подала приклади того, як висувати гіпотези про мовну здатність людини і як здійснювати перехід від дослідження зовнішніх проєкцій мови до вивчення її внутрішнього механізму з огляду на аналіз ментальних репрезентацій мовного знання (competence) [3]. Слід зауважити, що мовознавці поєднують генеративізм із когнітивною наукою лише на етапі *розширеної синтаксичної теорії* Н. Хомського, хоча на першому етапі автономного синтаксису звернення до вродженої бази, глибинних синтаксичних структур передбачило поворот від поверхневого синтаксису до мислетельних конструктів, які цей синтаксис організовують [1, с. 38-68]. Відтак Н. Хомського назвають одним із засновників когнітивної лінгвістики.

Отже, попри проаналізовані відмінності генеративізму і когнітивної лінгвістики, звернення до ментальних механізмів є сполучною ланкою між породженням (генерацією) нескінченної кількості різноманітних граматично правильних речень «поверхневої» мови та їх зв'язку з когніцією – мисленневою, пізнавальною діяльністю людини щодо вивчення мови як феномену свідомості.

Література:

1. Boyd B., Dor D. Challenging Chomsky and his Challengers: Brian Boyd interviews // This view of life. May 22, 2017. URL:<https://evolution-institute.org/article/challenging-chomsky-and-his-challengers-brian-boyd-interviews-daniel-dor/>

2. Chomsky N. Knowledge of Language: its Nature, Origin and Use. New York : Praeger Publishers, 1986. 307 p.20.
3. Chomsky N. Language and Thought. Wakefield, Rhode Island & London : Moyer Bell, 1993. 96 p.
4. Chomsky N. The Minimalist Program. Cambridge, Massachusetts / London, England : the MIT Press, 1996. 420 p.
5. Dawson M. R. W. Understanding Cognitive Science. Malden, Massachusetts, USA : Blackwell Publishers, 1998. 336 p.
6. Evans V. The Language Myth: Why Language is not an Instinct. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 304 p.
7. Langacker R.W. An Overview of Cognitive Grammar // В. Rudzka-Ostin (ed.). Topics in Cognitive Linguistics. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1988. P. 3-48.

КОНСТРУЮВАННЯ КОНФЛІКТУ В ДРАМАТИЧНИХ ТВОРАХ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА: ЕТИЧНА ПАРАДИГМА

Миронюк В. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри теорії і методики журналістської творчості
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

Важливим питанням сучасної літературознавчої науки є дослідження особливостей мистецького процесу в Україні кінця ХІХ – початку ХХ століть, зокрема творчого шляху письменників. Одним із відомих митців, визнаних світовою спільнотою, є Володимир Винниченко, який своїм літературним доробком, власною життєвою позицією яскраво й багатогранно представляв нову українську культуру. Його філософські погляди суголосні з теоріями західноєвропейських мислителів, саме він перебував біля витоків нового мистецтва, яке поставило за мету залучення української літератури до надбань і відкриттів європейського масштабу. Володимир Винниченко творив на зламі двох культурно-стильових епох і шукав нові форми, прийоми й засоби для художнього пізнання людини в нових реаліях її буття, моделюючи найрізноманітніші людські типи, експериментуючи зі сюжетами та конфліктами, оновлюючи тематику й проблематику.

Активізація літературознавчих рецепцій письменницького доробку В. Винниченка в останні десятиліття викликана потребою багатоаспектного аналітичного усвідомлення творчості цього талановитого письменника. Опубліковані літературознавчі розвідки (А. Горбань, В. Панченка, С. Барабаша, О. Гнідан, Г. Костюка, С. Михиди, Л. Мороз, Г. Сиваченко, Т. Гундорової) демонструють увагу дослідників до проблемно-тематичних, стильових, жанрових, компаративно значущих особливостей його прози й драматургії. Актуальними й малодослідженими є такі проблеми: зв'язок світогляду і творчості; розбіжність декларованого та художнього, етичний вимір (Винниченкова концепція «чесності з собою»), співвідношення «правди життя» й авторської ідеї тощо. Поетика драматургії В. Винниченка отримувала переважно фрагментарну літературно-критичну оцінку.

Метою роботи є характеристика конструювання конфлікту в драматичних творах Володимира Винниченка.

Важливість етичного аспекту як визначального для мистецького стилю Винниченка підкреслювало багато дослідників творчості митця, зокрема, Леся Українка, виокремивши визначальний принцип всієї творчості письменника: новий погляд на взаємини особистості й середовища. Леся Українка порівнює Винниченка з Гауптманом – за тією ознакою, передусім, що в них «людина натовпу» є «Людиною у повному сенсі слова», а також за тією, що людину ту в них «залишено у своєму середовищі й разом з тим висунуто на перший план так близько, що й середовище перестало здаватися тлом, розділившись на рівноцінні, але не рівнозначні фігури... в цих творах наче б нема другорядних персонажів – у тому сенсі, що вони, персонажі, – «кожен з них» – «не втрачають значення й цікавості... як це буває й у дійсному житті, служить ще й сам собі метою...» [4, с. 169]. Саме у визнанні цієї самодостатності, суверенності кожної особистості побачила Леся Українка новаторство своїх сучасників, яких на цій підставі назвала новоромантиками, і серед них – Винниченка.

Художній конфлікт відіграє у драматургії («Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Мemento») митця домінуючу роль. Варто зауважити на типологічних збігах у творчості Ібсена і Винниченка, які зумовлені суспільними, культурними та літературними чинниками, що творять певний спільний контекст, характерним для якого є взаємопроникнення філософських ідей часу, соціально-економічних теорій, наукових досягнень у вивченні психології людини тощо. Визначальною ж для цього контексту є нова модерна мистецька свідомість, яка має вплинути на суспільство й історію [6, с. 169].

Спільна мистецька установка на «драму ідей», на освоєння суперечностей часу зумовлювала і коло проблем, які поставали, осмислювалися в драматургії обох митців: Ібсена та Винниченка. Їхнім

джерелом була суспільна свідомість кінця XIX – початку XX століття, що демонструвала одні й ті ж внутрішні суперечності. «Ібсенівська постановка конфліктів вплинула на українського митця як творчий імпульс, викликаючи бажання продовжити теми під власним кутом зору» [7, с. 53]. Винниченка з Ібсеном в контексті дискусійної драми споріднює тип конфлікту: переплетення зовнішнього з внутрішнім при домінуючій ролі останнього. Характер конфлікту – зведення соціальних протиріч до питань моралі – також демонструє паралелі. Спільним для Ібсена і Винниченка є й те, що їхня художня практика творчо поєднувала різні естетичні засоби, вводячи їх у структуру конфлікту із функціональною метою, відповідною художнім завданням та ідейному спрямуванню п'єс [7, с. 54]. До спільних способів та прийомів, що стосуються насаперед рецепції змодельованих драматургами конфліктів, належать його відкритість, риторика, іронія, суперечка, парадокс, притча. Усе це передбачає діалог з читачем.

Слід зауважити, що Володимир Винниченко і на тематичному рівні експериментував в етичній площині. На початку XX ст. тема кохання, шлюбу, статевих стосунків, як відомо, стала об'єктом наукового інтересу й вивчення у різних галузях науки. Розгортаючись на тлі грандіозних соціальних зрушень, боротьба проти репресивної моралі, зокрема критика традиційного шлюбу, вимоги емансипації жінки, відстоювання права вчених досліджувати людську сексуальність, не могла не спричинити змін у громадській думці. Для В. Винниченка такі суспільні настрої відкривали широкі можливості для висвітлення проблеми кохання та шлюбу. Цікавою ідеєю є для митця вдосконалення шлюбу, звільнення його від традиційної моралі. Про це йдеться в щоденнику: «Усе ж таки хочу вірити принаймні в те, що кожне явище має свої причини, або, інакше, має зв'язок з іншими явищами. І от я хочу з маси приладів шлюбу вивести яку-небудь закономірність хоч для нещасних шлюбів» [1, с. 125]. Порушивши проблему шлюбу, письменник намагається розглядати її в одній площині з такими поняттями, як «кохання» і «дитина». Саме навколо дитини розгортаються родинні катаклізми. Для В. Винниченка, якому в молоді роки довелося пережити втрату дитини, тема місця дитини в житті, у взаєминах її батьків – мала особливе значення, до неї він вертається знову й знову. Важливими для письменника є ставлення батьків до дитини для розкриття у зв'язку з нею життєвої позиції людини.

У розкритті джерел Винниченкових ідей допомагає його щоденник, де він згадує, що у Віденському університеті читав не лише Ніцше, а й Анрі Бергсона, Станіслава Пшибишевського, М. Бертеля, австрійського психіатра Зігмунда Фрейда. Всі ці письменники, як зазначає Г. Костюк [5], цікавилися тими самими справами, котрі Винниченка: проблеми кохання, спадковості, свідомості й підсвідомості, інстинкту й розуму,

моралі, етики, стосунків між чоловіком і жінкою та пов'язані з цим питання суспільної поведінки людини. «Першою моєю літературно-драматичною працею була п'єса «Дисгармонія», написана в 1905 році. Темою її є вічний розлад між вищою свідомістю людини і практичною діяльністю, між проголошуваними поняттями саможертвовного альтруїзму та інстинктами егоїзму. Роман «Чесність з собою» був розвитком ідей «Дисгармонії». У наступних драматичних роботах мене займав конфлікт між стихійними, первісними, вічними силами, непіддільними людській волі, з одного боку, і, з другого, – людськими законами, часовими й умовними. У п'єсі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» інстинкт материнства вступає у боротьбу з сильною пристрасною людиною – мистецтвом» [6, с. 119], – писав В. Винниченко.

Питання про можливість «перебудови шлюбу» цікавило В. Винниченка у ширшому контексті проблеми «перебудови людини»: чи можливо самому істотно змінити себе, людину, подружжя, родину, суспільство, людство. Потяг до універсальних питань з'явився у Винниченка ще в часи його літературної молодості, а згодом, задумуючись над «проблемою статі», він вдавався до літературного експерименту, випробовував різноманітні сполуки, варіанти життєвих колізій.

Отже, Винниченкову постановку і розвиток конфліктів цілком упевнено можна трактувати як шлях від літературних джерел до самостійного художнього осмислення й індивідуально-творчої трансформації змісту і форм західних зразків нової драми. Багатовимірність його п'єс має таку природу, що кожному поколінню відкриватиметься в них щось нове, не побачене попередниками й актуальне для них.

Література:

1. Винниченко В. Щоденник. Т.1. К. : Смолоскип, 1980. 499с.
2. Гіряк М. Поняття автора й авторської свідомості в контексті термінологічних проблем сучасного літературознавства. *Вісник Житомирського державного університету*. 2005. Вип. 22. С. 168–172.
3. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. Львів: Літопис, 1997. 297 с.
4. Гуменюк В. Європейська модерна драма як тло творчих поглядів В.Винниченка. *Всесвіт*. 2002. № 1–2. С.169–186.
5. Костюк Г. Світ Винниченкових образів та ідей. *Слово і час*. 1990. № 7. С. 14–16.
6. Панченко В. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості: книга розвідок та мандрівок. К., 2004. 280 с.
7. Хороб С. Українська і західноєвропейська експресіоністська драма: поетика діалогу й реплік. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 6. С.53 – 56.

РОЛЬ КОЛОРАТИВОВ И. БУНИНА И С. ЕСЕНИНА В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Москвич Ю. В.

*кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры украинского и русского языков как иностранных
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
г. Киев, Украина*

Формирование языковой компетенции у иностранных студентов – одна из перспективных задач современной лингводидактики, предполагающая не только овладение неродным языком на соответствующем уровне подготовки, но и развитие лингвистических интуиции и мышления как показателей творческого потенциала будущего специалиста. Приобретение необходимых способностей и навыков для осуществления речевой деятельности в инокультурной среде обеспечивает языковой личности полноценное участие в межкультурной коммуникации и является показателем овладения вторым языком. Учитывая сложность в изучении русского, predeterminedную его грамматическими формами, а также богатой синонимикой, важную роль в усвоении единиц языка играет практическое постижение его лексического многообразия на материале художественной литературы.

Актуальность нашей работы обусловлена современными тенденциями в формировании языковой компетенции у иностранных студентов, одним из показателей которой является правильное восприятие словарного богатства языка, переданного в неограниченном количестве фраз, и формулирование ответных предложений с использованием увеличенного объема лексических единиц.

Перспективность темы исследования определена и тем, что взято как объект нашего анализа творчество русских классиков И. Бунина и С. Есенина не только предоставляет богатый синонимический материал для исследования, но и формирует широкий кругозор студентов, отражая связь между вторым языком и культурными концептами.

Особый интерес к цветоименованиям обусловлен их символикой, передающей как коннотативные особенности авторского текста, так и специфику национальной культуры в целом. Историческая трансформация денотаций, функциональные особенности, образность колоративов, гендерное использование цветов определили дифференциацию исследовательских подходов в работах Э. Борнштейна, Б. Берлина, А. Василевича, А. Вежибицкой, П.Х. Дюбуа, П. Кея, В. Кульпиной,

А. Коллиера, Р. Лакофф, И. Макеенко, Н. Серова и др. Семантике цветоименования, лингвокультурным стереотипам колоративов посвящены работы отечественных ученых И. Бабий, Г. Дядченко, С. Игнатъевой, Л. Марчук и др. Поэтику цветописи в творчестве И. Бунина анализировали С. Белякова, М. Благасова, Т. Зимина-Дырда, В. Муромцева-Бунина, В. Нефедов и др. Колористика лирической образности С. Есенина, цветовая оппозиция его произведений описана в работах Е. Бурой, А. Волковой, С. Кокорина, С. Родины, Ю. Прокушева и др.

Основываясь на последних достижениях когнитивной психологии, рассматривающей процессы ощущения, восприятия, воображения как одни из ведущих в процессе обучения языку, и определяя цвет как наиболее частую реакцию на внешние раздражители [1, с. 3], наше исследование направлено на достижение следующей *цели*: охарактеризовать роль колоративов, используемых русскими классиками, в процессе формирования вторичных языковых навыков у иностранных студентов.

Учитывая особенность личностного восприятия действительности, основанную на номинации значимых для нее объектов и фактов реального мира, лингводидактика рассматривает овладение языковой компетенцией с позиции когнитивизма, когда семантическая база второго языка формируется «через фильтр уже сложившейся в языковом сознании системы знаний» и нуждается в необходимости «найти соответствующее ей содержание в своей картине мира» [2, с. 82].

Сопровождая людей повсюду, цвет является тем фактором, который постоянно присутствует в нашей жизни, вызывая положительные или отрицательные эмоции, окрашивая наше существование. Трансформируя чувственные восприятия в мыслительные процессы, человек использует слово в качестве их номинаций, опираясь на личный опыт, сформированный на основе национальной ментальности, окружающей действительности и народной самобытности. Каждая нация имеет свой запас лексики для передачи цветовосприятия. Немаловажную роль в овладении словарным богатством играет и профессиональная деятельность говорящих: бизнес-коммуниканты гораздо реже используют яркую синонимичку для отражения своих эмоций. Будущие специалисты-филологи ориентированы на свободное владение художественным многообразием лексики в их речевой и профессиональной деятельности.

Современная методика обучения второму языку отходит от ранее популярного заучивания большого пласта «чужой» лексики и ориентируется на развитие лингвоцентрической сущности – личности, по мнению К. Ушинского, отражающей специфику окружающей ее среды. Формирование у студента способности мыслить на иностранном языке осуществляется в процессе постижения иной ментальности, культуры, развития умения понимать и передавать информацию средствами изучаемого языка. Важную роль в ознакомлении с ментальностью и

национальным характером его носителей играет художественная литература. Именно в ней воплощаются ценностно-смысловые аспекты культурной среды, лежащие в основе личностных когнитивных процессов.

Согласно гипотезе Э. Сепира и Б. Уорфа, уникальность отдельно взятого языка определяется спецификой его лексики и находит отражение в мышлении, мировоззрении и поведении его носителя [3, с. 98]. Этим объясняется количественное и понятийное различие цветоименований в языках. В соответствии с проведенным Б. Берлином и П. Кеем среди представителей разных культур лингвистическим анализом цветообозначений, реципиенты, говорящие на 98 разных языках, воспринимали основные оттенки практически одинаково. Что касается дополнительных цветов, то в каждом языке они имеют собственное субъективное звучание, основанное на зрительном восприятии его носителей.

В русской колористике базовыми цветами являются *белый, черный, красный, зеленый, желтый, синий, коричневый, фиолетовый, розовый, оранжевый, серый*. У большинства народов доминирующей выступает триада первых трех цветообозначений, что находит свое отражение в литературном творчестве.

Так у И. Бунина, чью образность художественного слова М. Горький сравнивал с «пейзажами настроения» И. Левитана, лексема *красный* насчитывает около полутысячи текстовых использований, и ее семантика варьируется от прямого обозначения цвета до модальной оппозиции, передающей позитивное – негативное ощущение: «Прильну к сосне корявой <...>. Кора груба, морщиниста, *красна*, / Но так тепла» [5]. Помимо базового цвета, И. Бунин моделирует смену времен года в *пурпурных, алых, багровых, кровавых, пламенных* оттенках: осенью «лес, точно терем расписной, лиловый, золотой, *багряный*», а с первым снегом «ярким *пурпуром* зажглися пред закатом небеса» [5].

Как отмечает Ю. Финагина, «предпочтительным для использования студентом-иностранцем будет основной цвет – «красный», <...> что не может не влиять на адекватность восприятия окружающего мира» [4, с. 229]. Ограниченная стандартным общеязыковым набором цветоименований, языковая компетенция учащегося не в состоянии в полной мере воспроизвести в коммуникативной ситуации образную палитру, как она представлена у автора, а также передать мировоззренческие установки русской культуры, что находят свое отражение в оценочных коннотациях цветообозначений И. Бунина.

Красный как инвариант полярных сущностей – жизни и смерти, ритуальный символ плодородия, обозначение крови, красоты, роскоши и противоположных эмоций: гнева, ненависти, упадка присутствует и в творчестве С. Есенина: «в саду горит костёр рябины *красной*» [6]. Но лирика поэта больше насыщена яркими восприятиями *алого, розового,*

багрового, багряного. Как и И. Бунин, он стремится смешивать базовый красный с золотым и желтым, описывая яркие эмоции грубо-выразительными *ржавыми, медными, рыжими* красками: «Все мы, все мы в этом мире тленны, / Тихо льётся с кленов листьев *медь*» [6]. У рассматриваемых нами поэтов цвет перестает быть просто реакцией на мировосприятие, он становится элементом духовного творчества, который, в свою очередь, формирует у читателя определенный образ русской картины мира путем художественного воплощения реальности.

Аналогичной живописностью характеризуются в поэзии И. Бунина и С. Есенина синонимические ряды триадных белого (*белоснежный, снежный, жемчужный, молочный, бледный, меловой*) и чёрного (*темный, смоляной, вороненый, угольный, грифельный, мгlistый*), а также остальных 8 базовых цветов. Использование таких лексических единиц в конкретных ситуациях является показателем качественного и количественного уровня языковой компетенции, формирование которого происходит при многократном применении в обучении и общении составляющих ее элементов. Художественные колоративы способствуют трансформации интеллектуальной сферы личности студента, влияя как на все виды его умственной деятельности, так и на способность творческой и эмоциональной самореализации в инокультурной среде.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать следующие *выводы*:

1. При изучении неродного языка в высшей школе целесообразно использовать в качестве практического материала художественные произведения русских классиков.

2. Учитывая лексическое богатство литературного наследия И. Бунина и С. Есенина, ярко выраженную синонимику употребляемых в нем колоративов, важно формировать языковую компетенцию иностранных студентов на материале, который не только отражает авторскую картину мира, но и воссоздаёт основные концепты инокультурной среды, помогает учащемуся адаптироваться к ней.

3. Формируя билингвальную личность, современная методика преподавания языка учитывает направления развития смежных дисциплин, принимая существующую картину мира как ментальный концепт, в котором отражаются представления о мире, его ценностях и о самом себе отдельно взятого человека.

Литература:

1. Гришков В. Легенды. Символы. Атрибуты. Цвет. СПб. : Санкт-Петербургская академия театрального искусства, 2006. 132 с.

2. Одинцова И.В. Когнитивная лингводидактика в ряду других когнитивных наук. *Мир русского слова*. Санкт-Петербург, 2017. № 4. С. 80-86.

3. Уорф Б.Л. Наука и языкознание. *Зарубежная лингвистика* / пер. Е.С. Кубряковой, В.Н. Мурат. Москва : Прогресс, 1999. Вып. 1. С. 92-106.
4. Финагина Ю.В. Ошибки в употреблении цветообозначений иностранными студентами. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина*. Санкт-Петербург, 2014. Вып. 3. Т. 1. С. 228-232.
5. Бунин И. URL: <https://www.culture.ru/literature/poems/author-ivan-bunin>
6. Есенин С. URL: <https://www.culture.ru/literature/poems/author-sergei-esenin>

ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ОФІЦІЙНИХ ПОВІДОМЛЕННЯХ КОРОЛІВСЬКОЇ РОДИНИ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ В ЗМІ

Нікіфорова Т. В.

*магістр II року навчання кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Засоби експресивності є невід'ємною частиною будь-якого тексту, оскільки вони роблять його виразним та цікавим для читача. Часто їх можна зустріти в публіцистичному та політичному дискурсі, оскільки ці два дискурси найбільше взаємодіють з реципієнтом. В центрі уваги громадян Великої Британії практично завжди перебувають члени королівської родини та офіційні звернення монархів, тож їхню поведінку та слова часто обговорюють у ЗМІ, що й зумовило актуальність теми дослідження.

К. Войтенко виділяє такі види експресивності: графічну, фонетико-фонологічну, лексичну, фразеологічну, словотвірну, граматичну, синтаксичну та текстуальну [1, с. 32]. Ми вважаємо, що найекспресивнішим засобом на словотвірному рівні є використання неологізмів. Часто ми зустрічаємо неологізми у текстах ЗМІ. Наприклад, таблоїд «The Sun» створив неологізм «Megxit», який використовують, коли говорять про зречення Меган Маркл та Принца Гаррі. На нашу думку, цей неологізм використовують, щоб зробити текст коротшим, уникнути зайвого нагромадження слів. Експресивна сторона цього неологізму відображає однаковий характер цієї ситуації та виходу Великої Британії з ЄС (Brexit).

У результаті ці два неологізми говорять про свободу, яка важлива для повноцінного життя як людей, так і держави.

На лексичному рівні експресивність тексту забезпечують стилістичні засоби. Метафори є універсальним засобом експресивності. Наприклад: «*Over the last decade I, like many of you, have met people from all walks of life*» [3]. Використовуючи цю метафору, герцогиня Кембриджська зазначає, що вона спілкувалась з людьми, які належать до різних соціальних груп та мають свій унікальний життєвий досвід. Також ми вважаємо, що цю метафору використали, щоб підкреслити єдність британської королівської сім'ї та народу.

У текстах ЗМІ метафори використовують, щоб викликати певну емоційну реакцію в реципієнта. Наприклад: «*But Britons call for a tribute worthy of their «queen of hearts»*» [5]. На нашу думку, така метафора відображає загальне ставлення народу до Діани, їх вдячність за все, що вона робила. Також за допомогою неї преса намагається викликати емоційну реакцію читача, що може негативно вплинути на ставлення до членів королівської сім'ї, оскільки їх часто називають винуватцями.

Також часто використовують епітети: *пояснювальні, перенесені, осудливі, постійні та тавтологічні* [2]. Офіційні звернення містять пояснювальні епітети з яскравою стилістичною конотацією, які підкреслюють та інтенсифікують ознаки об'єктів/суб'єктів. Наприклад: «*Because the science shows that the early years are more pivotal for future health and happiness...*» [3]. Цей епітет наголошує на важливості перших років життя дитини. Також він створює позитивне ставлення до образу монархії, оскільки вони турбуються про життя народу.

Автори текстів ЗМІ теж використовують пояснювальні епітети, але вони позбавлені врочистості, а просто вказують на певну ознаку: «*The next day, nearly a million people watch as the funeral procession passes in a deep silence...*» [5].

Осудливі епітети мають негативну конотацію, тому їх рідко використовують в офіційних зверненнях: «*...to exploit the vulnerabilities of the global transport and financial systems to profit from this senseless crime*» [4]. У цьому реченні використання осудливого епітету є виправданим, оскільки промова стосується злочинців. У ЗМІ осудливі епітети можуть характеризувати як людей, так і події: «*...his sister's «blood family»*» [7]. У цьому реченні епітет *blood* використовують, щоб викликати негативні почуття у реципієнта, а також вказати на вину британської королівської сім'ї у трагічній події. У політичних текстах епітети виконують естетичну функцію, а в ЗМІ – емоційну, тобто викликають певну реакцію.

Гіпербола у тексті може втілюватись за допомогою різних стилістичних засобів (епітетів, метафор, антитез). У текстах британських ЗМІ ми виявили гіперболічну метафору: «*Britain awakes in mourning*» [5]. Ця

гіпербола відображає загальний настрій, який охопив всю країну після смерті Діани. На нашу думку, вона підкреслює знаковість події, а також впливає на почуття людей, маніпулює ними.

Гіперболи офіційних звернень мають на меті сформувати позитивне враження, тому підкреслюють ставлення мовця: «*While of course I care hugely about their start in life, this ultimately sells the issue short*» [3]. Цей засіб наголошує на стурбованості мовця певним аспектом життя. На нашу думку, у офіційному дискурсі гіперболи мають індивідуальний характер, а саме відображають ставлення однієї людини, а в ЗМІ – загальний, всього народу.

Антитези створюють контраст, який привертає увагу до емоційної сторони обговорюваної теми. Наприклад: «...*they were «on different paths» and had «good days» and «bad days» in their relationship*» [6]. Цей засіб відображає трагізм розлуки двох братів, які досить довго підтримували один одного як в щасливі, так і у важкі моменти.

Члени королівської родини використовують антитезу, щоб утвердити певні надії у народу: «*I have seen that experiences such as homelessness, addiction, and poor mental health are often grounded in a difficult childhood. But I have also seen, how positive protective factors in the early years can play a critical role in shaping our futures too*» [3]. Ця антитеза утворена за допомогою протиставлення двох ситуацій. Також вона показує, що все в руках людей, тому потрібно діяти.

Евфемізми як у публіцистичному, так і у політичному дискурсі використовують, щоб уникнути неприємних, табуйованих тем, розмови про котрі є неприйнятними для цивілізованого суспільства. Найчастіше евфемізми використовують, щоб не говорити про смерть. Наприклад: «*Diana's brother Charles Spencer says newspapers have blood on their hands*» [5]. На нашу думку, цей евфемізм використовують, щоб вказати на вину ЗМІ в смерті принцеси Діани.

Яскравим засобом синтаксичної експресивності є повтор. Повтори створюють особливий ритм тексту, а також допомагають розставити логічні наголоси. Наприклад: «*But what you do isn't for the quick win – it is for the big win. It is for a happier, healthier society as well as happier, healthier children*» [3]. У цьому фрагменті ми бачимо два повтори. Вони мають емоційну складову, змушують людей задуматись про майбутнє їхніх дітей.

Отже, ми виявили, що комунікативна функція засобів експресивності зазвичай відрізняється у різних дискурсах. У офіційних зверненнях їх використовують, щоб створити позитивний образ королівської родини та відобразити її ставлення до проблеми, а також вплинути на реципієнта, підсвідомо контролювати його. Експресиви у мові ЗМІ викликають певні емоції у читача, часто їх використовують, щоб спровокувати реципієнта.

Література:

1. Войтенко К. Експресивність у лінгвістичних студіях. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». Вип. 19. 2013. С. 31–34.
2. Гузова А. В., Савицкая Н. В., Иволина Т. В., Дедова О. В. Стилистический прием эпитета художественного текста как средство обучения студентов второму иностранному языку. Филология: научные исследования. 2020. № 12. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=34335
3. A speech by The Duchess of Cambridge at the Royal Foundation’s Forum on the Early Years : веб-сайт. URL: <https://www.royal.uk/speech-duchess-cambridge-royal-foundations-forum-early-years> (дата звернення 29.10.2021)
4. A speech by The Duke of Cambridge at a virtual meeting of the United for Wildlife Taskforces : веб-сайт. URL: <https://www.royal.uk/speech-duke-cambridge-virtual-meeting-united-wildlife-taskforces> (дата звернення 29.10.2021)
5. Diana’s death: Week of grief shakes the monarchy : веб-сайт. URL: <https://guardian.ng/news/dianas-death-week-of-grief-shakes-the-monarchy/> (дата звернення 1.11.2021)
6. Prince Harry and Meghan to step back from royal family : веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/jan/08/prince-harry-and-meghan-say-they-are-stepping-back-from-royal-family> (дата звернення 3.11.2021)
7. The death of Princess Diana: a week that rocked Britain : веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/aug/31/death-of-diana-the-week-that-rocked-britain> (дата звернення 1.11.2021)

НАВЧАННЯ РІДНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Нікольченко М. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
Маріупольського державного університету
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Калініченко Д. Е.

*магістрантка спеціальності
«Середня освіта. Українська мова і література»
Маріупольського державного університету
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Розвиток сучасної української держави вимагає ґрунтовних змін у системі викладання української мови в закладах загальної середньої освіти. Специфіка суспільного життя в сучасній Україні визначає основне спрямування навчальної діяльності «в гуманізації і гуманітаризації освіти, демократизації всього навчально-виховного процесу. Гуманітаризація освіти передбачає визнання предметів гуманітарного циклу серед інших шкільних дисциплін як найголовніших, найважливіших для формування людини. Гуманізація освіти означає посилення її спрямованості на формування особистості, активне засвоєння у школі тих норм моралі, які вироблені людством протягом багатотисячолітньої історії» [4, с. 5].

Саме гуманістичні цінності національної та світової культури визначають зміст людського існування. Утвердження таких цінностей можливе лише в національній школі, що формується на ґрунті народних святинь з урахуванням багатотисячолітньої історії народу.

Досить довго школа в українській державі не була національною, у змісті навчально-виховної роботи національна ідея не враховувалася, що і заважало виховувати у дітей народний ідеал національного типу, національні світогляд, психологію, мораль та інше підґрунтя свідомості учня. Саме виховання дітей та юнацтва в душі національної свідомості є однією з основних передумов відродження нації. Відповідно, основним завданням навчального процесу в сучасному освітньому осередкові має бути формування особистості з урахуванням національних і загальнолюдських цінностей. Євген Пасічник зазначає: «Школа в Україні покликана формувати таку особистість, яка б почувала себе частиною

нації, виявляла свою причетність до її історії, традицій, культури, духовного життя» [4, с. 12].

«Прогресивні тенденції розвитку суспільства, що супроводять розбудову України як незалежної європейської держави, диктують соціальне замовлення на всебічно розвинену, духовно багату, самодостатню особистість, людину з високим рівнем комунікативної компетентності, що передбачається Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті та Стандартом мовної освіти» [1, с. 5] – зазначає Вікторія Дороз.

Педагогам-словесникам, учителям-україністам відведена важлива роль – навчання учнів української мови (як рідної, як державної, як другої), яке має бути спрямованим на формування свідомої мовної особистості, коли «діти мають пам'ятати, що рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що нація знає про світ, а граматику – це те, як вона про цей світ говорить» [1, с. 5].

Українська мова є рідною для значного числа громадян України. Звісно, члени суспільства мають усвідомлювати, що рідна мова є тим духовним багатством, що слід примножувати і розвивати постійно: «Рідна мова виконує насамперед дві соціальні функції – служить засобом розвитку особистості як передумови розвитку народу і використовується як засіб пізнання та комунікації. Розвиток людини відбувається у розумовому й емоційному планах. В обох випадках рідна мова має першорядне значення» [3, с. 9].

Саме завдяки рідній мові дитина сприймає світ, пізнає речі і явища навколишньої дійсності, осмислює та сприймає їх. Перед дитиною постає можливість ознайомитися з різнобічною і багатого діяльністю свого народу, пізнати його свідомість, давню історію і досвід, що відбилися у психіці, звичаях, обрядах та традиціях народу. Саме тому популярною є думка про те, що словниковий склад будь-якої національної мови – це енциклопедія життя нації: «Засвоюючи лексику рідної мови, дитина пізнає духовні якості народу, риси його характеру, його душу і це – стає її надбанням. Рідна мова є для дитини генетичним кодом, що програмує її національну свідомість» [3, с. 9].

Інша сторона суспільної цінності мови – вживання її як засобу комунікації і пізнання, відповідно, мова – це певна модель світу. Саме функцію пізнання активно виконує мова під час навчання дитини, формування її світогляду. Василь Сухомлинський зазначає: «Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприймає серце красу слова» [5, с. 201–202]. Тому рідна мова є одним із головних засобів пізнання дитиною дійсності.

Саме рідна мова розвиває емоційні й інтелектуальні людські якості. Саме під впливом прочитаного чи почутого слова дитина може виражати

різноманітні емоції. «Слово рідної мови акумулює в собі психічний образ, уявлення, що постає в с відомості людини. Дитина чує слово *берегиня*, і в її уяві виникає образ матері, жінки, яка оберігає свій дім, свою сім'ю, дітей від усього злого. Розглядаючи слова: *дівчина, дівчинка, дівка, дівча, дівчисько*, ученя виявляє в них, крім значення, й певну оцінку – позитивну чи негативну. Кожна людина сприймає образ, переданий словом» [3, с. 9]. Загальновідомо, що людина усвідомлює і сприймає образ, закодований у слові. Тому гранично важливим є завдання виховати в дитині поціновувача художнього слова, образного вияву думки. Дитина має багато і вдумливо читати як фольклорні, так і художні твори, оскільки за допомогою рідного слова відбувається осмислення світу, розумовий та духовний розвиток молодого покоління.

Слід пам'ятати, що найважливішим аспектом у вивченні рідної мови є спілкування, оскільки комунікативна функція мови є основною. Рідна мова має стати підґрунтям навчально-виховного процесу і посісти вагоме місце в житті кожної людини. «Навчання рідної мови має бути спрямоване на формування мовної особистості – людини, яка є носієм мови, володіє лінгвістичними знаннями та високим рівнем комунікативних умінь і навичок, дбає про красу й розвиток мови» [3, с. 10]. Саме рівень поступу рідної мови віддзеркалює рівень духовного розвитку нації, а словниковий запас – це те, що нація знає і розуміє про навколишній світ, відповідно, граматики – це те, як яким способом вона про цей світ говорить.

У сучасних закладах середньої освіти має панувати культ рідної мови, оскільки він є виявом патріотизму та віри у майбутнє, оскільки ставлення до рідної мови, народу, країни є свідченням високої національної самосвідомості, рівня культури, цивілізованості людини. Педагоги мають усвідомлювати, що основою формування мовної особистості є «розвиток індивідуальних якостей мовотворчості, забезпечення вільного самовираження особистості, виховання патріота України» [3, с. 10].

Підсумовуючи, слід зазначити, що дзеркалом людської духовної культури має стати мовна культура особистості, отже навчання рідної пердбачає спрямування на «формування мовної особистості, яка забезпечує розширення функцій державної мови, творення українськомовного середовища в усіх сферах суспільного життя, природне бажання повернутися в своєму щоденному побутовому спілкуванні до перерваних традицій, до відродження перерваних традицій, до відродження традиційної культури у спілкуванні» [2, с. 30].

Література:

1. Дороз В.Ф. Методика навчання української мови в загально-освітніх закладах: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 386 с.

2. Єрмоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови. *Дивослово*. 1994. №7. С. 29–31.

3. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / Колектив авторів за редакцією М.І. Пентилук: А.Г. Галетова, С.О. Караман, Т.В. Коршун, А.В. Нікітіна, І.П. Лопушинський: Підручник для студентів-філологів. К.: Ленвіт, 2000. 264 с.

4. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К.: Ленвіт, 2000. 384 с.

5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 томах. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. 350 с.

СПЕЦИФІКА СЮЖЕТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

Пабат М. А.

доцент кафедри іноземних мов

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янука

м. Рівне, Україна

Сюжет – це форма образного розгортання тієї життєвої ситуації, що становить тематичну основу твору. Задана тематичною основою твору, життєва ситуація сюжетно може бути представлена двома основними способами. По-перше – у вигляді події (подієвого перебігу основних етапів її розгортання). Такий тип сюжету можна назвати фабульним (оскільки він концентрує увагу на подієвих перипетіях історії, що є предметом розповіді) або об'єктивованим (оскільки увага привертається до самої події, а не до особистості чи оцінок її з боку розповідача) типом. Фабульний або об'єктивований тип сюжету притаманний у першу чергу епічним та драматичним творам, але може мати місце і в ліриці. Щоправда, тут його фабульність (подієвість) буде значною мірою ослаблена, оскільки лірика, в силу своїх родових особливостей, спрямована переважно на відтворення емоційно-суб'єктивних вражень від предмета розповіді, а не на фіксацію пов'язаних із ним подієвих перипетій (В. Сосюра «На розі» – емоційна рефлексія з приводу загибелі під колесами трамвая касирки, в яку закоханий ліричний герой твору).

Характерним для лірики є другий – безфабульний або суб'єктивований тип сюжету, в якому задана тематичною основою твору життєва ситуація розгортається не через подієвий перебіг, а шляхом фіксації пов'язаних із нею суб'єктивних вражень. Сума цих вражень, як правило,

подається від особи ліричного героя твору і концентрує увагу або на певних предметних ознаках зображуваного (М. Зеров «У травні» – фіксація предметних вражень, що їх навіює прихід весни), або на їх ціннісних оцінках та узагальненнях (І. Жиленко «А місто наше старесеньке...» – констатація життєвих негараздів міського життя): «Внутрішнім рушійним імпульсом справжньої лірики, ядром її семантичної структури є мить осягнення ліричним героєм /.../ того або іншого явища або події, що складають певну віху в поетичній біографії. Ліричний вірш – як тематично, так і своєю побудовою – відображає при цьому особливий, максимально напружений стан ліричного героя, який ми називаємо «станом ліричної концентрації» і який вже по самій своїй природі, «за визначенням», не може бути довготривалим» [3, с. 6].

Виокремлення різних типів сюжетів, що характеризують художню специфіку побудови ліричних творів, звісно, не виключає й можливості комбінації та поєднання в межах одного твору ознак того або того типу сюжетної побудови.

Сюжетно-тематична площина передбачає також розгляд сюжету ліричного твору як комплексу, чи точніше – системи мотивів, через які розгортається його тематична основа.

Існує чимало визначень мотиву. В широкий термінологічний обіг ця категорія потрапила ще в XIX ст., після появи фундаментальних праць О. Веселовського, який, зокрема, визначав мотив як важливий конструктивний елемент сюжетної побудови художнього твору. О. Веселовський визначав сюжет як «тему, яка вбирає до себе різні життєві ситуації – мотиви», вказував, що «сюжети – це складні схеми, образність яких узагальнює відомі факти людського життя та психіки в змінюваних формах побутової дійсності» [2, с. 305, 302].

Позицію О. Веселовського підтримав у 1923 р. видатний український історик і теоретик літератури О. Білецький: «У чистій ліриці... є лише мотиви», а «мотив – звичайне речення висловлювального характеру» [1, с.342, 332].

Саме в 20-ті роки в літературознавчій науці ствердився тематичний підхід до вивчення категорії мотиву. Виокремлюючи в структурі сюжету твору його складові елементи – епізоди, Б. Томашевський констатував: «Епізоди діляться на ще більш дрібні частини, які описують окремі дії, події або речі. Теми таких неподільних частин твору називаються мотивами» [4, с.71].

Відомий сучасний теоретик літератури В. Халієв визначає мотив як «компонент творів, що має особливу значимість (семантичну насиченість). Він активно взаємодіє з темою та концепцією (ідеєю) твору, але не тотожний їм. /.../ Мотив так або інакше локалізований у творі, але при цьому може бути виявлений у найрізноманітніших формах. Він може поставати як окреме слово або словосполучення, що повторюється і

варіюється, або як щось, що позначається за допомогою різних лексичних одиниць, або виступати у вигляді заголовку чи епіграфа, або залишатись прихованим, перебувати у підтексті. Образно кажучи, можна стверджувати, що сферу мотивів складають ланки твору, відмічені внутрішнім, невидимим курсивом, який потрібно відчуті і розпізнати уважному читачу та літературознавцю-аналітику» [5, с.172].

Узагальнюючи наведені та інші численні визначення, мотив можна визначити як такий тематичний компонент твору, який відображає певну, відображену у творі життєву ситуацію або якісь її атрибути, і слугує автору основою для її образно-сміислової інтерпретації в сюжеті його твору.

З одного боку, мотив вказує на такі, відображені в даному творі життєві ситуації, об'єкти або їх ознаки, які можуть повторюватись і в інших творах того ж або інших авторів. З іншого боку, семантичний потенціал, що його реалізує мотив у того або іншого автора, кожен раз по-новому інтерпретуватиме певну життєву ситуацію, виявляючи в ній ті індивідуально-сміслові відтінки, які визначені особливостями ідейно-естетичного мислення письменника та тими конкретними художніми завданнями, які він ставить у творі.

Мотиви в ліричному творі до певної міри виконують ту ж функцію, що перебіг подій – у творі епічному. Комплекс мотивів, виявлених у тому або іншому ліричному творі, як правило, віддзеркалює, розгортає і поглиблює той основний мотив, який формує собою тематичну основу твору.

Література:

1. Білецький О. Теорія літератури. Білецький О. Зібрання праць у 5-ти т. Київ: Наукова думка, 1966. Т.3. С.255-489.
2. Веселовский А. Н. Историческая поэтика. Москва: Высшая школа, 1989. 404 с.
3. Сильман Т. И. Заметки о лирике. Ленинград: Советский писатель. Ленинградское отделение, 1977. 223 с.
4. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика. Москва: Аспект-пресс, 1996. 333 с.
5. Хализев В. Е. Теория литературы: [Учебник для вузов]. Москва: Высшая школа, 1999. 397 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ

Панасюк Ю. В.

кандидат філософських наук,

*старший викладач кафедри англійської мови з методикою викладання
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Стрімкий розвиток сучасного світу вимагає від людини ХХІ століття не тільки безпосередньої участі в розбудові громадянського суспільства, а й беззаперечної активізації власних умінь і навичок, серед яких чинне місце посідає розвиток критичного мислення. Дане поняття може бути визначене як здібність висувати обґрунтовані рішення, аналізувати та синтезувати інформацію, визначати проблемні ситуації та пріоритетний напрямок діяльності, робити логічні висновки, виходячи з базових знань і умінь.

Реалізувати поставлену мету можливо за умови оволодіння англійською мовою на професійному рівні. Саме таке завдання постає перед студентами вищих навчальних закладів, які, розуміючи необхідність у вивченні іноземної мови, приділяють значну увагу не тільки теоретичним аспектам, а й практичному спрямуванню своєї майбутньої професії, що безпосередньо пов'язано з критичним мисленням. Володіння англійською мовою – це вимога часу, яка знаходиться у центрі уваги успішної особистості.

В умовах сьогодення постає потреба у розумній, критично мислячій особистості, висококваліфіковану підготовку якої може забезпечити університет. Вирішення комунікативних завдань, розвиток мовленнєвої компетенції, пошук інформації та її критичне осмислення, а також здатність застосовувати вербальні та невербальні засоби спілкування – все це є прерогативою критичного мислення. На заняттях з англійської мови студенти повинні бути забезпечені основними механізмами розвитку критичного мислення, до яких можемо віднести: здатність до кооперації з іншими учасниками комунікативного процесу, толерантне ставлення до протилежних точок зору, зацікавленість у навчальному процесі, бажання продовжувати навчання протягом усього життя (lifelong learning), ефективне спілкування. Критичне мислення сприяє розвитку емпатії, креативності, забезпечує встановлення міжособистісних зв'язків [2].

У контексті розвитку критичного мислення на заняттях з англійської мови студентам можуть бути запропоновані наступні види діяльності: віднести лексичні одиниці до тієї чи іншої категорії, здійснити

дослідження в межах певної теми, провести порівняльний аналіз різних явищ, об'єктів, поставити під сумнів будь-яке твердження, що може супроводжуватися активним обговоренням, що передбачає подальше розгортання дискусій та дебатів.

Технологія критичного мислення передбачає дотримання трьох-фазової структури заняття, до якої варто віднести наступні етапи: виклик, осмислення змісту та рефлексія. На етапі виклику важливим аспектом є актуалізація знань, якими студент вже володіє і за допомогою яких може визначити основні цілі заняття шляхом постановки питань [1, с. 27]. Окрім того, даний етап пов'язаний з систематизацією інформації та створення асоціативних зв'язків.

На етапі осмислення змісту постає необхідність в отриманні нових знань, розширенні вже існуючих уявлень. Даний етап є логічним продовженням попереднього.

На етапі рефлексії відбувається обговорення нового матеріалу у формі діалогів, дискусій, дебатів, проєктів, вирішення проблемних ситуацій. Однією з ключових проблем на даному етапі є відсутність у студентів немовних спеціальностей навичок аргументованого викладу матеріалу, який здійснюється іноземною мовою [1, с. 28].

Таким чином, можна дійти висновку, що стратегії розвитку критичного мислення сприяють формуванню та вдосконаленню навичок об'єктивно осмислювати інформацію, будувати гіпотези, обґрунтовувати власну точку зору, а також брати рівноправну участь в комунікативному процесі. Це забезпечує професійне зростання особистості шляхом оволодіння англійською мовою на більш високому рівні.

Література:

1. Главан А.А., Грамма Д.В. Развитие критического мышления в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых направлений. *Педагогика и просвещение*. 2019. № 2. С. 24-31.
2. Tara DeLecce. What is Critical Thinking? – Definition, Skills & Meaning. 2018. URL: <https://study.com/academy/lesson/what-is-critical-thinking-definition-skills-meaning.html> (дата звернення: 16.11.2021).

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ «DAS HERZ» ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ

Прокоф'єва М. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

Радченко М. О.

*студентка
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

Ярошенко Ю. І.

*студентка
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

Проблема вивчення культурних кодів, мовної картини світу, привертає все більше уваги дослідників. Різні аспекти зазначеної проблематики відображено у працях Желуденко М.О. [3], Сабітової А.П. [4], Яловенко О.В. [10], Бобро М.П. [1], Пруднікової Т.І. [6], Репп Л.В. [7], Іванів Р.О. [5], Скуратівської М.О. [9], Хайдарі Н.І. [8], Сітко А.В. [8].

Мова є динамічною системою, яка завжди знаходиться в русі, вона постійно змінюється та розвивається. Одним із основних принципів сучасних лінгвістичних досліджень є антропоцентризм. Людина – це не лише носій мови, а й носій культурних кодів, культурних феноменів.

Мову можна розглядати з точки зору культури та суспільства, оскільки вони утворюють одну систему. За словами А. Гавриченко, мова, як середовище людського існування, зосереджується у культурі кожного народу, а тому не може перебувати поза особистістю і суспільством [2].

У мові відбувається не лише вербалізація суспільних процесів, а й емоцій людини, тобто вона відображає емоційну, душевну складову особистості. Емоційні фактори є одним з джерел семантичного розвитку мови, при цьому емоційні компоненти знаходяться не за межами лексичного значення слова, а є його частиною, тому кількість фразеологічних одиниць, що характеризують емоції людини, є надзвичайно великою.

Фразеологічні одиниці (ФО) є засобом образного відображення світу, що містить в собі історичні та міфологічні події. Для ФО характерними є

яскраві емоційні забарвлення, які надають мові особливої образності, колориту і виразності [11, с. 45].

Серед значної кількості ФО сучасної німецької мови вагому частину займає група фразеологізмів на позначення емоційного стану людини. Цей факт свідчить про бажання та спрямованість особистості адекватно передати внутрішньо-емоційний стан та почуття за допомогою використання мовних засобів.

Об'єкт статті – фразеологічні одиниці, у яких вербалізовано концепт *серце*. Джерельною базою статті є сучасні словники, художні та публіцистичні німецькомовні твори.

Особливу увагу привертає вживання компоненту «*серце*» у фразеологічних одиницях, оскільки серце є головним органом, що уособлює глибокі людські почуття. Крім того, широка полісемія цього терміну вказує на суб'єктивне сприйняття змін в діяльності серця при різних емоційних станах людини (наприклад, збільшення або зниження частоти серцевих скорочень), в основі яких найчастіше лежать особистісно-етичні мотиви [9, с. 192].

Фразеологічні одиниці, що містять компонент «*серце*», можна розділити на три групи, що характеризуються позитивним, негативним та нейтральним конотативним відтінком.

1. Насамперед проаналізуємо німецькі фразеологізми з компонентом «*серце*», які позначають позитивні емоції. Для дослідження мовного матеріалу ми виділили такі фразео-семантичні підгрупи як «*радість*», «*захоплення*», «*душевна щедрість*», «*безстрашність*», «*сердечність*» тощо, наприклад: *das Herz hüpf t j-m vor Freude (Begeisterung)* – *серце вистрибує з грудей від радості*; *j-m. Lacht das Herz im Leib* – *серце радіє*; *alles, was das Herz begehrt* – *все, що душі завгодно*; *seinem Herzen einen Stoß geben* – *набратися сміливості*. Досить часто серце пов'язано з поняттям кохання, закоханості та прихильності. Наприклад, *sein Herz an jn verloren haben / j-m das Herz öffnen* – *відкрити серце / віддати комусь своє*; *sich in die Herzen stehlen* – *закрастися в серце*; *j-m von (ganzem) Herzen lieben* – *любити усім серцем*; *sein Herz an j-n verloren haben* – *закохатися в когось* [13].

2. Деякі ФО з компонентом «*серце*» мають нейтральне забарвлення, вони не дають оцінку емоціям людини, а лише вказують на факт їх наявності. До цієї групи належать ФО на позначення «*байдужості*», «*совісті*», «*сорому*», «*хвилювання*» тощо. Наприклад: *mit halben Herzen* – *з невеликим інтересом*; *sich bis in sein Herz hinein schämen* – *соромитися до глибини душі*; *j-m etw. auf die Seele binden* – *турбуватися про когось*; *mit dem Herzen nicht dabei sein* – *роботи щось неохоче, бути байдужим*.

Нейтральними є також ФО, що позначають «*відвертість*» та «*недовіру*», наприклад: *j-m sein Herz aufschließen* – *відкрити серце, говорити про свої почуття відкрито*; *etw. kommt von Herzen* – *походить*

від душі, від щирого серця; *Misstrauen schleicht sich in j-s Herz* – бути недовірливим [12, с. 32].

3. Найбільш численну групу становлять ФО, що мають негативну конотацію. У результаті дослідження було з'ясовано, що німецькому народу, як і українському, властиві такі негативні почуття, як «страждання», «душевний біль», «переживання», «образа» та «страх», що активно простежується на прикладі фразеологічних одиниць з компонентом «серце», наприклад: *etw. liegt j-m wie ein Stein auf dem Herzen* – камінь на серці; *sich etw. aus dem Herzen reißen* – затаїти образу; *j-m. blutet das Herz* – серце кров'ю обливається; *ein hartes Herz haben* – мати жорстоке серце; *etwas betrübt das Herz* – розбити серце; *j-m. wird das Herz schwer* – на серці важко; *j-m das Herz abdrücken, j-m das Herz schwer machen* – засмучувати когось, завдавати болю. До групи ФО з негативною конотацією відносимо також ФО, які несуть в собі почуття «жально» та «снівчуття», наприклад: *es dreht einem das Herz im Leibe herum* – серце стискається від жалю [14; 15].

Наведені приклади чітко демонструють дуалістичну природу соматизму *серце*. 1. Серце – орган людського організму. 2. Серце – це емоційна сфера людини (почуття, емоції, душа, переживання).

Іванів Р.О. виділяє такі когнітивні ознаки серця: 1) серце – орган почуттів, символ любовних почуттів, пристрасті, любовної прив'язаності; 2) серце – виразник емоційно-психічного стану людини; 3) серце – сукупність якостей, рис характеру людини [5].

Проаналізувавши фразеологізми з компонентом «серце» на позначення емоційного стану людини, можна відзначити, наскільки німецькі ФО різноманітні за своєю семантикою та виразністю. Завдяки цьому лінгвістичному явищу розкривається почуття та стан індивідів, а також їхні внутрішні переживання стосовно певних життєвих подій.

Література:

1. Бобро М.П. Аксіологічні та лінгвокультурні параметри концепту життя як складника української концептосфери. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/01/dis_Bobro.pdf. (дата звернення: 11.11.2021).
2. Гавриченко А. «Серце» як ключовий концепт української лінгвокультури / А. Гавриченко. // Синопис: текст, контекст, медіа. – 2014. – № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/f/UJRN/stkm_2014_1_9. (дата звернення: 10.11.2021).
3. Желуденко М.О., Сабітова А.П. Мова як індикатор моральних цінностей та чинник формування культури нації / М.О. Желуденко, А.П. Сабітова. Мова та мовлення : фундаментальні парадигми розвитку: кол. моногр. / за ред.: Калинюк Т.В., Боднарчук Т.В. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня «Рута», 2021. С 54-56.

4. Желуденко М.О., Сабітова А.П. Связь моральных ценностей, менталитета и речи (на основе немецкого языка) / М.О. Желуденко, А.П. Сабітова // Закарпатські філологічні студії. Т.1. Вип.7. 2019. С. 83-86.
5. Іванів Р.О. Концепт «Серце» як компонент концептосфери «Людина» та його реалізація у германських і слов'янських мовах (на матеріалі англійської та української фразеології). URL:file:///E:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/admin,+29.pdf (дата звернення:11.11.2021).
6. Пруднікова Т.І. Концепт серце в українській фразеології / Т.І. Пруднікова // Культура народів Причорномор'я. 2012. № 228. С. 175-177.
7. Репп Л.В. Національна своєрідність концептів HEART та SOUL в англійському фразеологічному просторі: мультилінгвний аспект / Л.В. Репп // Англістика та американістика. 2020. № 17. С. 34-40.
8. Сітко А.В., Хайдарі Н.І. Роль прагматичного фактору при перекладі фразеологічних одиниць / А.В. Сітко, Н.І. Хайдарі // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: зб. наук. праць. Київ: Аграр Медіа Груп, 2014. С. 380-383.
9. Скуратівська М. О. Культурні концепти та національні мовні картини світу: уявлення про роботу на прикладі матеріалу німецької мови / М. О. Скуратівська // Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості: II Всеукраїнський круглий стіл (29 березня 2018 р.): збірник наукових праць. Київ: НАУ, 2018. С. 190–195.
10. Яловенко О.В. Своєрідність передачі транскультурної ідентичності персонажа при перекладі творів Д. Лагірі (іменування героїв та мова як ознака гібридності) // Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст: матеріали міжнародної наукової конференції, м. Умань 25-26 травня 2017 р. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Ч. 2. С. 220-221.
11. Baran Ya. A. Phraseology in the system of language. I–Fr., 1997. 200 p. URL: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/10.02.15%20baran%20Я.А.pdf> (дата звернення: 12.11.2021)
12. Burger H. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2007. 240 S
13. Der Duden (2019). URL: <https://www.duden.de/> (дата звернення:11.11.2021).
14. Redensarten: Herz. URL: https://www.medienwerkstatt-online.de/lws_wissen/vorlagen/showcard.php?id=10759&edit=0 (дата звернення: 11.11.2021)
15. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter, Umgangssprache «Redearten-Index». URL: <https://www.redensarten-index.de/suche.php> (дата звернення 10.11.2021)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО ЖАНРУ ЗАГАДКИ

Проніна Г. М.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Навчально-наукового інституту промислових та бізнес-технологій

Українського державного університету науки і технологій

м. Дніпро, Україна

Функціонування мовленнєвого жанру загадки передбачає потенційно можливу (за певного ситуативно зумовленого дискурсивного контексту, наприклад, ігрового) актомовленнєву актуалізацію автентичних паремійних текстів (загадок), котрі забезпечують ідентифікацію типу спілкування адресатом мовлення як відповідного жанру мовлення, тобто, загадки, і водночас виступають імпліцитними конвенційними регламентаторами мовленнєвих дій адресанта та адресата.

З огляду на зазначене, дослідження загадки як мовленнєвого жанру вимагає використання синтетичного інструментарію методів і прийомів її вивчення в основному в межах двох наукових лінгвістичних парадигм – прагматичної (комунікативно-функційної) та когнітивної (когнітивно-дискурсивної).

Розкриття особливостей дискурсивного функціонування мовленнєвого жанру загадки, механізму комунікативно-прагматичного впливу адресанта на адресата загадки, а також виокремлення концептуально-фреймової структури загадки як жанру мовлення неможливе без інтеграції дослідницьких методологічних векторів теорії мовленнєвих жанрів, теорії мовленнєвої комунікації, лінгвістичної прагматики та когнітивної лінгвістики.

Зокрема, доцільним постає використання описового методу (для опису жанроутворювальних ознак загадки), структурного аналізу (для розгляду загадки з позицій аналізу формального діалогу), аналізу мовленнєвих актів та прагматичного аналізу (для розгляду узгоджених між собою реплік діалогу загадки, потенційно вербалізованих у мовленні варіативною кількістю мовленнєвих актів, а також для вичленовування на рівні висловлення в межах діалогу досліджуваного мовленнєвого жанру загадки прямих та індириктних (непрямих) мовленнєвих актів і засобів вираження їхньої ілюквативної сили).

Крім того, метод порівняння видається доцільним інструментом дослідження тих загадок, що мають аналогічні денотати (відгадки) і різні форми вираження запиту (експліцитну та імпліцитну).

Методи концептуального аналізу та фреймового моделювання варто використовувати для встановлення концептуально-фреймової структури загадки як жанру мовлення.

Прийом кількісних підрахунків забезпечить простеження частотності вияву певних мовленнєвожанрових особливостей загадки на кожному етапі дослідження.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Лінгвістична генологія : проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
2. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі : проблеми виділення і комунікативного аналізу. Мовознавство. 2005. № 2. С. 41–51.
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К. : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. К. : Академія, 2003. 464 с.
5. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства : підручник. К. : Академія, 2006. 423 с.
6. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації : Підручник. Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. 350 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРСОНАЖУ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО БЕСТСЕЛЕРУ «АЛАДДІН»)

Ройко Д. Д.

студентка 2-го курсу

*Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Давиденко Н. І.

*асистент кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Образ героя художнього твору складається з безлічі факторів: характер, зовнішність, професія, захоплення, коло знайомств, ставлення до себе та оточуючих. Один з головних аспектів – це мова персонажа, що повною мірою розкриває і його внутрішній світ, і спосіб життя. Мовленнєва характеристика (мовний портрет) – показ індивідуальних особливостей персонажів літературного твору за допомогою їхньої мови (особливого добору слів, виразів, мовних зворотів тощо як засобу

художнього зображення дійових осіб) та опису манери мовлення [1, с. 132].

Актуальність теми полягає в тому, що наразі кінофільми швидко поширюються по всьому світу і мають чималий вплив на формування як манери спілкування, так і характеру глядачів, при чому персонажі стають все більш складними та багатогранними.

Практичну частину дослідження виконано на матеріалі художнього бестселеру *Aladdin* (2019). Для аналізу обрано мовлення двох героїв: протагоніста Аладдіна, загальним обсягом 322 репліки, та його друга Джина – 168 реплік. Дослідження мовленнєвої характеристики проведено, базуючись на класифікації В. Шмідт [2].

З'ясовано, що Аладдін відноситься до архетипу «Спокусник» [2, с. 172], якому притаманні наступні особливості поведінки:

- вважає принцесу рівною чоловікам та вірить в те, що вона здатна досягти своєї мети (*I hope you find what you're looking for*);
- має романтичну вдачу (*When did you last let your heart decide? / I'm in a whole new world with you*);
- підтримує (*Look at me. You can do this*);
- ділиться порадами (*Sometimes, you just have to see it from a different perspective*);
- говорить компліменти (*She is smart, and kind, and so beautiful*);
- заохочує Жасмін до ризику (*Sometimes, Princess... sometimes, you just have to take a risk*).

Мовленню Аладдіна притаманні такі ознаки:

- мудрі зауваження (*If you don't have anything, you have to act like you own everything / People don't see the real you when you're royalty*);
- вигуки (*Uh-oh! Whoa! No! Oh!*);
- непоширені речення (*We're alive. I think. Thank you, Carpet. Abu. How did you...?*);
- велика кількість питальних речень, з метою дізнатися нове (*So, how does it work? / Why don't you just set yourself free?*);
- повторює в моменти хвилювання (*We have jams! Yes, jams! Yam jams, fig jams / A moment with you, a moment*);
- порівняння (*I'm like a shooting star*);
- епітети (*magic carpet ride / fantastic point of view / a thrilling chase*).

Наступний персонаж, Джин, відноситься до архетипу «Блазень» [2, с. 161].

Особливості поведінки:

- дотепний, любить жартувати (*There's a lot of gray area in «make me a prince». I could just make you a prince*);
- любить розваги (*This is a party. Do not mess this up for me. Okay? I like to party. / I would love to travel the world*);

– авантюрний, завжди має безліч ідей (*I'm feeling a periwinkle. No! Chartreuse. Cerise! Ah! The lines are all wrong!*);

– одягається не належно до свого віку (*Do we need the top knot? That's my little cherry on top!*).

Мовленню Джина притаманні такі ознаки:

– вживання поширених, складнопідрядних речень (*Now, I usually don't have to go through all of this... because by the time the guy gets to me, he pretty much knows what he wants... and it generally has to do with tons of money and power!*);

– наявність розмовних скорочень (*Nope, brass! Sorta the problem with the genie life!*);

– вигуки (*Hey! Hold yourself, kid! Whoa!*);

– використання спонукування *Come on*, що вказує на його енергійність та бажання залучити оточуючих до дії (*Come on, Genie! / Come on, wake up! / Come on, kid!*);

– часте використання лексем *Okay* та *Right*, що характеризує його, як неконфліктну персону (*Royalty was the right idea, okay? / But that's a good thing, right?*)

Робимо висновок, що персонажі відрізняються один від одного. Аладдін висловлюється коротко, зрозуміло, в той час як Джин навпаки, говорить досить емоційно, використовуючи складні речення. Але завдяки таким особливостям мовлення вони доповнюють один одного. Відносини героїв між собою досить динамічні: починаються з ролей хазяїна та слуги, а завершуються тим, що Аладдін та Джин допомагають один одному та стають друзями.

Література:

1. Ганич І. Д., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
2. Schmidt V. The 45 Master Characters. Cincinnati, Ohio: Writers Digest Books, 2007. 338 p.
3. Aladdin / Аладдін (2019). URL: <https://fmovies.co/film/aladdin-28645?play=1>

ТЕОРЕТИЧНІ ВІЗІ ФІЛОЛОГІЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ ЕПІСТОЛЯРНОГО ДИСКУРСУ

Саркісова І. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Починаючи вже з епохи античності паралельно традиції написання власне самих листів стверджується й інша – рефлексивна традиція теоретичного осмислення жанру. Теоретична рефлексія стосовно правил написання листів з'являється в надрах античної риторичної науки. Риторика як наука намагалася укласти щось на зразок номартивних правил для різних форм мовлення та різних мовленнєвих ситуацій, звідки виникає закономірний інтерес представників цієї науки й до норм та правил укладання листів. При цьому, як зауважує Є. Суровцева, «поступово був розроблений перелік схематичних вимог, завдяки яким лист перетворювався на окремий вид словесного мистецтва, що відрізнявся і від усної розмови – своєю стилістичною обробленістю, і від публічної ораторської промови – своїм лаконізмом і відносною спрощеністю, і від наукової прози – емоційними, фамільярними інтонаціями, невластивими абстрагованій логіці. Свою специфіку лист отримував в інтимній інтонації, яка відповідала характеру адресата. Ця теорія епістолярної прози вперше була розроблена в трактаті «Про стиль» [6, с. 10]. Починаючи вже з III ст. до н.е. і далі епістолярна проза стає предметом теоретичних рефлексій з боку багатьох представників давньогрецької і давньоримської риторики (Філострат, Григорій Назіанзін, Юлій Віктор, Лібаній, Пліній Молодший, Ціцерон та ін.). В античній епістолографії, за спостереженнями М. Коцюбинської «існувала сувора жанрово-стильова регламентація. Розрізняли типи листів – дружній, іронічний, рекомендаційний, хвальний тощо. Культивувалася розгалужена система класифікацій, задана амплітуда змістово-жанрових трафаретів: лист дорадчий, питальний, пояснювальний, звинувачувальний, захисний, вітальний, подячний, любовний, покайний тощо. Всього епістологія стародавніх часів виділяла 41 вид листа. Схема античного грецького листа була простою – вступна частина (прескрипт), головна і заключна (клаузула) частини» [2, с. 15]. Античні теоретики та практики листа як одну з головних вимог цього жанру декларували його зрозумілість і лаконічність, чіткість його композиційної побудови, відповідність

обраних автором листа стилістичних прийомів та засобів тематиці та емоційному пафосу. На їх переконання, дотримання усіх цих правил допомагало не лише належним чином побудувати лист, але й допомагало формувати власний стиль, культуру вислову та спілкування.

З античності риторична практика щодо нормативних правил укладання листів перейшла в середньовіччя. «Мистецтву писати листи за доби Середньовіччя, – за словами В. Кузьменка, – навчали в тогочасних школах нарівні з читанням, арифметикою, а також іноземними мовами. Були навіть спеціалісти з письма, котрих називали «диктаторами» (від слова «диктаре» – «диктувати», «наказувати»). Ця практика поширюється в Італії у другій половині XI ст. Першим відомим «диктатором» в історії Західної Європи був монах Альберіко Монтекассіно (помер у 1088 р.). Його перу належить відповідна праця. Однак найвидатнішим «диктатором» судилося стати Іоанну Кастані, який розробив як основні частини західноєвропейського листа, так і поетику епістолярного вчення – закони акцентуації (низку основних правил побудови стереотипної фрази та чергування в ній наголошених і ненаголошених складів).

За середньовічними приписами, епістола композиційно повинна була складатися з п'яти частин: привітання, преамбули, викладу суті справи, прохання та заключної частини. Пропонувались різні варіанти привітань (до папи, імператора, до вищих та нижчих духовних осіб, світських князів, приватних осіб).

Тогочасні письмовники розподілялись на дві групи: повні і неповні. Повна збірка найкращих зразків, різновидових типів листів з коментарями до них включала, як правило, чотири розділи: вступ, теорію стилю листа і грамоти, зібрання формул та низку правових положень. Найвідомішим письмовником кінця Середньовіччя став «Твір про типи листа» афінського епістолографа Феофіла Корідаллеуса (1563-1647), який, будучи ченцем, іменувався Феодосієм. Його праця вперше була оприлюднена в Лондоні у 1625 р., а у XVIII ст. перевидавалася ще тричі (Москва, 1744; Галле, 1768; Венеція, 1768)» [3, с. 81-82].

Чіткі вимоги і виписані правила, за якими повинні укладатися листи, зберігалися і удосконалювалися майже до кінця XVIII ст. (англійські письмовники Річардсона, французькі – Жофре, Грімаре, де-ла-Серра, російський – І. Соколовського та ін.).

В XVII – XVIII ст. подібні перекладні письмовники поширюються і в Україні. Поряд з цим, тогочасні українські вчені розробляють й власні правила та вимоги до написання листів. Зокрема, вміння писати листи стало предметом спеціального розгляду кількох курсів риторики славновісної Києво-Могилянської академії: рукописний трактат Митрофана Довгалевського «Про листи» (1686/87 рр.), курси «Двоголовий Киферон» (1695 р.), «Кедр Аполлона» (1702-1703 рр.) та ін. Свої погляди на правила

укладання листів в трактаті «Про риторичне мистецтво» висловив й знаменитий український філософ XVIII ст. Феофан Прокопович. До практики написання листів він, зокрема висував такі вимоги: лист повинен починатися з думки про те, що спонукало до його написання, яка причина або нагода; у листі треба вести розмову так, неначе адресат поруч з тобою; за довгу мовчанку треба виправдатись і пояснити причину затримки; раніше можна подати думку якогось іншого автора або згадати гідний факт, доречний у викладі справи; основні риси стилю листів: стислість і чіткість; різниця обробки й значення стилю листа залежить від справи, про яку йдеться, і від особи, до якої пишуть [5, с.364-365].

Ф.Прокопович розробив й власну класифікацію тематичних різновидів листа, яка в узагальненій формі має такий вигляд:

1. Листи, що входять до дорадчого роду: 1) дорадчі та відрадчі листи; 2) заохочувальні і стримувальні листи; 3) втішливі листи; 4) прохальні листи; 5) листи-доручення.

2. Листи судового роду: 1) звинувачувальні листи; 2) виправдовувальні або захисні листи.

3. Листи показового типу: 1) листи-повідомлення; 2) сповіщальні листи; 3) жартівливі листи [5, с. 356-363].

Багатолітній досвід, накопичений риторикою, а також подальші теоретичні рефлексії над теорією та практикою листування, зрештою створили передумови для становлення окремої і повноправної наукової галузі – епістолографії, на яку в сучасному літературознавстві покладені функції теоретичного осмислення та узагальнення жанрових особливостей листа. Один з найбільш авторитетних теоретиків та дослідників жанру листа В. Кузьменко визначає епістолографію як «повновартісну галузь сучасного літературознавства та історіографії, що досліджує найважливіші особливості змісту й форми листів різних епох» [3, с. 11]. Інше, не менш авторитетне наукове джерело, Літературознавча енциклопедія в 2-х т. (за ред Ю. Коваліва) визначає епістолографію як «допоміжну філологічну науку, яка вивчає специфіку листування, структуру кореспонденцій» [4, с.341]. Водночас, слід констатувати й той факт, що серед сучасних учених немає однастайності щодо чіткого понятійного визначення терміну «епістолографія». Зокрема, як альтернативу цьому терміну інколи висувають поняття «епістологія». Так, І. Войцехівська і В. Ляховський вбачають різницю між цими термінами. На їхню думку, термін «епістолографія» варто застосовувати для позначення епістолярної спадщини, епістолярної літератури, листів, послань, тоді як термін «епістологія» – «для визначення дисципліни, що вивчає окремий вид джерела – листи, відповідає дефініціям інших спеціальних дисциплін – вексилогія, філігранологія, берестологія, геортологія тощо» [1, с. 20]. Наукові дискусії щодо термінологічного визначення епістолографії, специфіки її функцій та

завдань, її об'єкту, характеру та місця в колі інших, суміжних з нею філологічних дисциплін, все ще тривають, однак не викликає сумніву той факт, що на сьогодні епістолографія дійсно в повній мірі ствердила себе як повноправна галузь наукового знання, що, зокрема засвідчують численні дослідницькі розвідки та теоретичні узагальнення вчених, які вважають себе її представниками.

Література:

1. Войцехівська І., Ляхоцький В. Епістологія. Короткий історичний нарис. Київ: Український державний інститут архівної справи та документознавства, 1998. 54 с.
2. Коцюбинська М. Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість. Київ: Дух і літера, 2009. 584 с.
3. Кузьменко В. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років ХХ ст. Київ: НАН України, Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка, 1998. 305 с.
4. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 1: А (аба) – Л (лямент). / Ю. І. Ковалів (авт.-уклад.). Київ: Видавничий центр «Академія», 2007. 608 с.
5. Прокопович Ф. Філософські твори: У 3 т. Київ: Наукова думка, 1979. Т. 1. 511 с.
6. Суровцева Е. Жанр «письма вождю» в тоталитарную эпоху (1920-е – 50-е годы): дис... канд. филол. наук: 10.01.01. Московский государственный ун-т им. М. В. Ломоносова. Москва, 2006. 201 с.

АНГЛІЙСЬКІ ТЕРМІНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВНИЧІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ЕТИМОЛОГІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА СТАТУС У МОВІ-РЕЦИПІЕНТІ

Сергєєва Г. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов № 1*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Запозичення з англійської мови є об'єктом багатьох лінгвістичних досліджень. Лінгвістичний аналіз мовного матеріалу передбачає визначення меж дослідження, тобто обсягу і складу мовних одиниць, які будуть об'єктом конкретного дослідження. Від правильного вирішення

цього завдання великою мірою залежить вірогідність отриманих результатів та висновків. Отже, першочерговим завданням дослідника, який аналізує запозичені слова, є виявлення запозичень у складі певної мови та визначення мови-джерела цих запозичень. Оскільки, об'єктом нашого аналізу є українські юридичні терміни, мовою-джерелом яких є англійська мова, розглянемо деякі аспекти цього питання.

По-перше, слід звернути увагу на проблему етимологічної ідентифікації запозичень з англійської мови. Виділення корпусу англословних запозичень у складі правничої термінології сучасної української мови пов'язане з певними дискусійними аспектами, серед яких увагу слід звернути на неоднорідність лексичного складу англійської мови з генетичного погляду, що особливо актуально в сфері термінологіки, в першу чергу юридичної. Труднощі викликає також виділення з числа інтернаціоналізмів термінів, джерелом яких є саме англійська мова. У цьому випадку можна припустили можливість паралельного запозичення з кількох мов або з однієї з них, що проблематично встановити. Аналіз мовного матеріалу виявив, що основними чинниками є невизначеність мови-джерела для значної частини недавніх запозичень та розбіжності у визначенні мови-джерела багатьох запозичень, які функціонують в українській правничій термінології і зафіксовані в лексикографічних джерелах, в яких відображаються дані про походження іншомовних слів. Отже, навіть у випадку, коли етимологічний аспект не є безпосередньою метою дослідження англословних запозичень, вважаємо, що визначення походження лексичних одиниць, які будуть об'єктом лінгвістичного аналізу є важливою складовою таких досліджень. Зважаючи на це, необхідно обґрунтувати підхід до встановлення мови-джерела і визначити критерії, на які можна спиратись, визначаючи можливість включення термінів до складу англословних запозичень.

Теоретичною базою вирішення цього питання стали праці, в яких розглядається проблема англословних запозичень у різних мовах. Серед них основною є дослідження Я. Голдованського «Проблеми етимологічної ідентифікації лексических заимствований (на материале англицизмів в украинском языке)» [1], яка присвячена визначенню принципів етимологізації англословних запозичень в українській мові. Дослідник визначає як основний – семантичний критерій визначення мови-джерела, який слід розглядати у зв'язку з проблемою розрізнення конкретно-історичного та генетичного джерела, вважаючи джерелом запозичення мову, де виникло значення, з яким слово перейшло в мову-реципієнт. Таким чином пропонуємо вважати англословними запозичені лексеми, значення яких виникло в англійській мові.

Об'єктом нашого дослідження є запозичені слова, об'єднані не лише генетичною, а й тематичною спільністю – англословні правничі терміни,

які увійшли в українську мову в різні періоди її історичного розвитку. Належність того чи іншого англомовного запозичення до української правничої термінології теж є певною мірою дискусійним питанням, оскільки в науці немає чіткого визначення поняття «правничий термін», а лексикографічне відображення новітніх термінів відстає від процесу поповнення ними правничої термінології. Аналізуючи запозичені лексичні одиниці у сфері правничої термінології, необхідно уточнити зміст лексико-тематичної групи «право» й визначити критерії віднесення лексичних одиниць до аналізованої термінології.

Основою об'єднання запозичених слів у тематичну групу «правнича термінологія» є певна спільна семантична ознака, яка виділяється у слів на основі їх номінативно-репрезентативної функції, а саме сема «відношення до сфери права» у широкому розумінні поняття «права» як сфери законодавства, юридичної науки та практики.

Таким чином, до аналізованої лексико-тематичної групи пропонуємо відносити англомовні терміни, які відповідають визначенню правничого терміна. Як правничі терміни, вважаємо, слід розглядати слова та словосполучення, які обслуговують сферу правознавства і законотворення, пов'язані з юриспруденцією як наукою, як фахом, як галуззю професійної діяльності, функціонують в термінологічному полі правничої мови та мають відповідну дефініцію.

Зауважимо, що, на нашу думку, терміносистема за структурою подібна до лексико-семантичної системи мови. Виходячи із цього, логічно припустити, що термінологічне поле, у якому функціонує правнича лексика, за аналогією до лексико-семантичних полів загально-вживаної лексики, має ядро та периферію, а у складі правничої термінології виділяється активна й пасивна лексика. Результати дослідження свідчать, що в юридичній термінології відбуваються семантичні процеси подібні до тих, що характерні для лексичної системи мови, зокрема актуалізація, пасивізація, денотативно-конотативна переорієнтація, тощо. Зокрема, на користь гіпотези про функціонування в українській правничій термінології англомовних запозичень, що мають статус «термінів-екзотизмів», свідчить перехід певної частини подібних термінів з периферії до ядра терміносистеми права унаслідок появи в юридичному дискурсі відповідних понять та реалій: *парламент*, *імпічмент*, *інавгурація*, *інтерпеляція*, *корупція*, *корупціонер*, *лобі*, *рекет*, *рекетир*, *страйк*, *локаут* та ін. Подібний процес за певних умов може охопити й інші англомовні терміни, які на даному етапі розвитку українського права, на наш погляд, мають статус правничих «термінів-екзотизмів».

Отже, досліджуючи англомовні запозичення в українській правничій термінології, цілком логічним і обґрунтованим, на нашу думку, є залучення до аналізу як термінів, що мають сталий термінологічний

статус і активно функціонують у мові права – ядро, так і терміни, які є в українській правничій термінології рідковживаними, оскільки позначають поняття та реалії права інших держав, невластиві правовій системі України, знаходяться на периферії терміносистеми українського права, маючи статус «термінів-екзотизмів»: *білл*, *констебль*, *журі*, *вердикт*, *аторней*, *бейлиф*, *джеррімендерінг*, *коронер*, *лізгольд*, *прайвесі* та ін. В українській мові, як і в англійській, вони позначають поняття та реалії, що відносяться до правничої сфери, і вживаються в тих галузях, що стосуються права іноземних держав, у порівняльному правознавстві, яке є складником української правової науки, у галузях міжнародного та європейського права та зафіксовані українськими правничими словниками.

Визначаючи зміст та обсяг термінологічного поля «право», не можна обійти увагою і той факт, що дослідники відзначають посилення тенденції до міжгалузевої інтерференції наукової термінології внаслідок інтеграції наук, зокрема правознавства та економіки (у деяких країнах існує навіть окрема галузь права – «економічне право», а в українській правовій системі як окрема правнича галузь вирізняється «міжнародне економічне право»), що спостерігається на матеріалі різних мов [2, с. 8]. При цьому галузеві терміносистеми, взаємодіючи одна з одною, нерідко мають частину спільного термінологічного фонду. Розглядаючи функціонування юридичної термінології в економічному дискурсі на матеріалі англійської мови, І. Гумовська навіть доходить висновку, що у процесі взаємодії юридичної та економічної термінологічних систем *«фактично відбувається становлення міжкатегоріальної економіко-юридичної термінологічної системи, яка абсорбує термінологію цих двох підмов, сприяючи утворенню міждисциплінарного юридично-економічного дискурсу, ознаками котрого на лінгвістичному рівні є категорії економічного змісту у поєднанні з категоріями юридичного (чи навпаки)»* [2, с. 8]. Такий висновок підтверджується аналізом юридичних термінів англомовного походження, що зафіксовані в україномовному юридичному дискурсі. Результати дослідження свідчать про наявність міграційних процесів економічної термінології в терміносистему права.

Отже, у зв'язку з цим постає питання визначення статусу транстермінів в терміносистемі-реципієнті – українській правничій термінології. Зазначимо, що внаслідок транстермінологізації відбувається спеціалізація транстермінів. Англомовні термінозапозичення, що мігрували зі сфери української економічної термінології до терміносистеми права української мови, отримують юридичну спеціалізацію. При цьому, економічні явища, дії та відносини одержують характер правових дій та відносин, поняття, що функціонували у сфері економіки, поступово втрачають свою економічну природу і в новій терміносистемі визначається їх юридична природа, а економічні терміни-мігранти

змінюють значення. Аналіз показав, що частина транстермінів певний час можуть зберігати своє значення повністю чи частково або повністю його втрачати і поступово закріплюватись у статусі юридичних термінів. Таким чином, оскільки основна функція терміна – дефінітивна, то для визначення статусу транстермінів в терміносистемі-реципієнті визначальним є аналіз семантичної структури дефініції терміна.

Література:

1. Голдованський Я.А. Проблемы этимологической идентификации лексических заимствований (на матер. англицизмов в украинском языке): автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Минск, 1987. 19 с.
2. Гумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2000. 18 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ПОМИЛОК І АВТОРСЬКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ПОЛЬСЬКІЙ ТІ УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Смерчко А. А.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Лінгвістичний статус перифраз трактується неоднозначно. Як і пареміологічні одиниці, вони становлять диференційну ознаку, що розділяє прихильників вузького і широкого розуміння обсягу фразеології. Менше, ніж інші фразеологізми, їх фіксують словники. Однак перифрази, як і фразеологічні одиниці і як акт мовотворчої діяльності людини, заслуговують на пильну увагу.

Процес формування фразеологічних інновацій через перефразування – образного опису або образної конкретизації поняття – вартий особливого розгляду. Такий спосіб утворення ФО на базі окремих слів згадується у працях Ю.Гвоздарьова [1, с. 64-72], М.Демського [2, с. 14], S. Baþy [4], P. Flicińskiego [5].

Під авторською трансформацією ми розуміємо перетворення ФО, вживання її у зміненому (модифікованому) вигляді, яке не відповідає загальноприйнятому, з особливою метою,* наприклад, для оживлення образу, закладеного у фразеологізмі, для надання йому каламбурного звучання, для звернення уваги на те, про що йдеться, для вираження авторської позиції, оцінки подій та явищ – «Однак навряд чи... пощастить двічі увійти в одну річку, як то кажуть, не той тепер Миргород, і СДПУ(о) не та...» (Експрес, 11-18.04.02, пор.: не можна двічі увійти в ту саму річку; не той тепер Миргород, Хорол – річка не та).

В польському мовознавстві авторські трансформації розглядаються як свідомі фразеологічні інновації, тобто зміна будови і (або) семантичної функції фразеологізму, на протигагу до несвідомих фразеологічних інновацій, які трактуються як фразеологічні помилки [4]. Авторські відхилення від узуального (від норми) можуть мати: **семантичний** характер, коли фразеологізм вживається у незвичайному для нього значенні, жартівливе тлумачення значення ФО: *вийти з себе* – «розтовстіти»; або формальний, коли перетворенню підлягає форма ФО – *Seks i inne przykrości* (назва твору), замість оригінальної назви *Miłość i inne przykrości*; *Вогонь, вода і газові труби* (Експрес, 12.04.90) замість *пройти крізь вогонь і воду (і мідні труби)*; вживання ФО *медовий місяць* у значенні «дуже теплі, дружні стосунки між країнами» збільшило кількість лексико-семантичних варіантів у цієї ФО; може бути пов'язане з контекстуальним обігруванням ФО або її окремих компонентів – „*Przyszedłem, zobaczyłem, zapalilem* (Hercules, dubbing polski);» *Процес «розтягування гуми», виявляється, не вічний* (Укр. шлях, 11.04.97); «*Виходом із безвихідної ситуації, як правило, є вхід*» (Експрес-cool, 22.07.2002); з використанням загального образу ФО (фразеологічна алюзія – натяк на закріплений у свідомості соціуму фразеологізм) – «*Доводячи, що ти не верблюд, не забувай, що ти людина*».

З огляду на прийоми** формальної трансформації ФО можна визначити таке:

Заміна компонента (компонентів) ФО – *Masz świat w zasięgu karty (mieć co w zasięgu ręki)*; *Weź to na spokoj! (wziąć coś na rozum)*; *spadły z piersi ogromne ołowiane bryły (ciężar, kamień spadł komuś z piersi)*; *Телерадіожурналісти всіх країн, єднайтеся! (Пролетарі всіх країн, єднайтеся!)*.

* Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія. – Х.: Основа, 1990. – С.146-154.

** Зазначені прийоми рідко виступають ізольовано, частіше за все вони накладаються одне на одне і можуть бути пов'язані зі зміною чи уточненням змісту фразеологізму.

Контекстуальне розширення меж фразеологізму – *tam trzy lewe ręce, trzęsąc się niczym galareta w pedzącym dyliżansie*, Дамоклів меч радіації, кути «круглого стола», Краса від «Єви» рятувала світ! боротьба за спікерський трон, брати участь у наведенні договірних мостів.

Зміна граматичних форм компонентів ФО – «Щоб фінанси не співали романсів»; Вийшовши в люди, дай знати про себе батькам; Гори, гори ясно, щоб якість не згаснуть).

Контамінація^{***} (накладання одна на одну існуючих ФО) – *uszy do góry (głowa do góry; zwiesić uszy); popełnić książkę (popełnić grzech; napisać książkę); Тримати ніж за пазухою (відточити ніж на кого; тримати камінь за пазухою); вискочити напівсухим із халепи (вийти сухим з води; вибратися з халепи).*

Досить часто у сучасній пресі зустрічаються зазначені нижче і прийоми змістового обігрування ФО:

Зіткнення прямого та фразеологічного значення сполучень з однаковим лексичним складом (так звана міжрівнева синонімія) – *Ból gardła odbiera ci głos? Weź „Strepsil» (z reklamy); Wspieranie sił obronnych organizmu to teraz kaszka z mlekiem; Łupież już nigdy nie przyjdzie ci do głowy; Найстрашніший звір – це жаба; вона задусила більш ніж половину населення земної кулі; якщо ж тобі добровільно поступаються місцем під сонцем – значить, надворі літо; проза закону збереження енергії: коли падає тиск у водомережі, він піднімається в людей.*

Зіткнення значень ФО зі значенням одного з утворюючих її слів як одиниць вільного вжитку – *Не падай духом... і тілом... (газ.); щоб любити своїх ближніх, треба триматися від них подальше... (газ.); дірка з бублика набагато відоміша за сам бублик (ЛГ).*

Зіткнення ФО з оточуючими словами чи фразеологізмами протилежного значення – *Нерідко в спорі народжується істина, але вмирає дружба (газ.); життя прекрасне своїми дивовижними розчаруваннями (газ.).*

Зміна або розширення значення ФО наповнення її новим змістом під впливом контексту – *Мало знайти себе, треба ще знати, куди себе подіти.*

Жартівливе обігрування значення ФО – *Ananas wyszedł z puszki. A za co siedział? Podobno śmietanę ubił; A wy co, jeszcze w mundurkach?*

^{***} Явище варіювання, створення за тією чи іншою моделлю, явище контамінації деякі лінгвісти, не без підстави, вважають не тільки за прийоми трансформації ФО, але й за способи формування нових фразеологічних одиниць. Див., наприклад, праці: Мокієнко В.М. Варіантність як одне з джерел утворення фразеологізмів // Мовознавство, 1970. №5. – С.39-50; Мокієнко В.М. Славянская фразеология. – М.: Высш. шк., 1980. – 207 с.; Bąba Stanisław. Analiza i ocena innowacji frazeologicznych // Polonia. – 1988. – nr.9.

Rozbierać się! (О ziemniakach); *Десята (сьома) вода на киселі* – (десерт у студентській їдальні).

Не зважаючи на те, чи варто вважати авторську трансформацію явищем, яке належить безпосередньо до сфери фразеології, неможна його ігнорувати чи відносити лише до дивних авторських вибриків, що компенсують відсутність таланту. Мовознавці, зокрема S. Bąba, виокремлюють тут ще й так звані фразеологічні помилки (*błędy frazeologiczne*) [3] – *trudny orzech do tgrzyzenia, pełnić rolę*, які є несвідомою помилковою модифікацією ФО і не несе у собі будь-якого обігрування, а є лише свідченням мовної некомпетентності. Прикладами яких в українській мові можуть бути: *Баранку от бублика вы получите, а не Шаранова; паршивий кіт Леопольд* (з висловлювань одного з українських політиків).

Література:

1. Гвоздарев Ю.А. Процессы образования фразеологических единиц в русском языке // Проблемы русского фразеобразования. – Тула, 1973.
2. Демський М.Т. Українська фраземіка (дериваційна база, семантико-граматичні особливості): Автореф дис. ... д-ра філол. н. – Ужгород, 1985.
3. Bąba S. *Analiza i ocena innowacji frazeologicznych* // Polonia. – 1988. – nr.9.
4. Bąba S. *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1989.
5. Fliciński, P. *Innowacje frazeologiczne w świetle danych korpusowych*. Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza, 18(2), 9-19, Poznań 2011.

**РЕТРОСПЕКТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ ХРОНОТОПУ
(НА МАТЕРІАЛІ ІСТОРИЧНИХ РОМАНІВ Ю. МУШКЕТИКА
«ЯСА» ТА «ГЕТЬМАНСЬКИЙ СКАРБ»)**

Ченчик О. А.

*магістрантка кафедри української і зарубіжної літератури
філологічного факультету*

*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

*Науковий керівник: **Огульчанська О. А.**,*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

Тема вивчення хронотопу в художньо-історичних творах Ю. Мушкетика загалом актуальна й малодосліджена. Загалом для художньої манери письменника грандіозні експерименти з часопросторовими формами не характерні, проте ретроспективні конструкції пронизують переважну більшість творчого доробку Ю. Мушкетика, бо письменник писав на історико-філософську тематику, переважно про козацьке історичне минуле України.

У творчості Юрія Мушкетика дослідниками виокремлено своєрідний «козацький епос» митця, присвячений трагічним часам великої Руїни та Коліївщини. За всієї відмінності авторських концепцій, що були покладені в основу таких творів, як повість «Семен Палій» (1954), романи «Гайдамаки»(1957), «Яса» (1987), «Гетьманський скарб»(1993), «На брата брата»(1994), «Погоня»(1997), «Прийдімо, вклонімося»(1997), художня цілісність та ретроспектива їх простежується на метарівні, насамперед, завдяки створенню письменником багатопланового образу українського козацтва, основи нації і держави, бо Україна тих історичних часів постає саме як козацька держава, а Запорозька Січ відповідно як її осердя, сакральний центр, що зберігає традиції українського етносу.

Образ минулого завжди поставав найбільш вагомим аргументом в обґрунтуванні об'єднаної культурної основи національної спільноти. Ентоні Д. Сміт до так званих етнічних компонентів нації, що обумовлюють повноцінне буття етносу, відносить спільну назву, предківські міфи та історичні спогади [7; 224]. Активне формування культурної думки з середини 60-х років ХХ ст. стало виразно народноісторичним, до

понять, які не просто стали найбільш вживаними, а й почали визначати новий літературно-естетичний досвід, увійшли такі, як «історична пам'ять», «зв'язок часів», «спадкоємність поколінь», «до джерел», «коріння й виитоки». Вони в свою чергу дають загальне народне тлумачення ретроспективним конструкціям часопросторового осмислення багатьом історико-художнім витворам літературної спільноти. Відповідно настановою мистецьких пошуків українських письменників стало заглиблення в істоки формування національної свідомості, нерозривно пов'язане з історичним минулим власного етносу. Так слід зазначити, що слово Юрія Мушкетика було вагомим та істотним серед історико-художньої літературної спадщини України. Але по при те, що творчість письменника на сьогодні складає значний доробок і неодноразово ставала предметом наукового дослідження, та, як справедливо зазначає Ф. Кейда, «...твори про національно-визвольну боротьбу українського народу, а радше історичні романи Мушкетика, осмислені побіжно, їх місце у літературному процесі новітньої доби чітко не визначене, хоча у творчості прозаїка вони посідають чільне місце» [2, с. 338]. На сьогодні цілком закономірно можна говорити про існування «козацького епосу» письменника, де різночасовий історичний матеріал поданий через ретроспективні конструкції масштабно осмислюється автором як художня спроба відродження історичної свідомості нації, добування до свого коріння і пристрасне вглядання «в душу нашого предка», у його істинне обличчя «в тумані історії» [5, с. 164].

Для Юрія Мушкетика, визнаного майстра історичної прози в українській літературі, «зацікавленість переломними подіями національної історії виникла давно й природно» [3, с. 51]. Так однією з ретроспективних конструкцій, що використовується письменником для зображення життя простого люду на при кінці XVII – на початку XVIII ст., є тема змалювання українського села тих часів. Тут домінуючою стає тема трагічної втрати родинної основи нації, коли цілі села постають як села дівиць і вдів. Шестеро чудових млинів, де кожний млин різний і несхожий один на одного, зводить для своїх синів Василь Мед, і всі шестеро млинів залишаються без хазяїв. Саме таку картину спостерігає Дорофій Ружа, потрапляючи до родини Медів і переживаючи трагічний контраст між відчуттям того, що шість днів, проведених на млинах, є чи не найкращими в його житті, і одночасно спостерігаючи занепад і руйнацію цього ідилічного місця: «Тепер у шести вітряках порядкують вдови та їхні недорослі діти, їм важко впоратися з вітрами, бо й вітри посуворішали, і їх аж шість: турецький, молдавський, лясський, литвин, москаль, донський, – і всі рвуть млини з припонів, а млини ветшають, і мливо стає гірше» [6, с. 413].

Крім документів, глибоко прихованих у канві роману, які мовби розчинилися в ній, переплавилися в ретроспективні конструкції роману, Ю. Мушкетик інколи застосовує відкриту апеляцію до документальних

свідчень. Так, у творі використано «Записи Дорофія Ружі, знайдені його племінником Супруном і передані своєму синові Охрїмові», де події XVII ст. подано через сприйняття сучасника-очевидця. В одному з уривків говориться: «Щойно по всьому південному краю пройшло велике збурення: цар турецький у величезній силі пішов на нас, і сталися там утарчки великі, гетьман Самойлович та князь Ромодановський виступили наспроти нього й супостат скарав міста Ладижин, Умань, Тростянець, Тульчин, похапав жінок та малії діти, але змушений був відступити, бо запорожці чинили проти нього всілякі контраверсії: кораблі турецькі потопили й дорого перетяли. Гетьман видав універсал, у якому писано, що отримали перемогу над бусурманом велику, але в тому універсалі про запорожців сказано незичливо, й те мені незрозуміло, як також і те, чому діяли не єдинокупно, чому поміж гетьманом і кошем Запорізьким немає спілки, адже це на лихо вісім нам» [6, с. 71].

Залучений до роману аплікативний матеріал дозволяє письменнику донести до читача думки свідка епохи XVII століття – його оцінку суспільно-політичної обстановки України, ролі запорізького козацтва у боротьбі зі спустошливими набігами татар і турків, ставлення до внутрішніх чвар «з середини» відтворюваного періоду.

Продовженням групи творів про козацьку добу став роман «Гетьманський скарб», опублікований 1993 року. В романі втілення ретроспективних конструкцій можна прослідити переважно за допомогою зображення історичних постатей українського козацтва. Загалом він, за влучним визначенням О. Мишанича, «... присвячений трагічній долі України і її гетьмана Павла Полуботка під кормогою Петра І» [4; 5].

Прикро визнавати, але ім'я Павла Полуботка широкому загалу тривалого наказного гетьманування такого роду, а саме: наказне гетьманство П. Полуботка у 1722-23рр, після смерті І Скоропадського у 1722 р.» [1, с. 170]. В історіографії і громадській думці особа і діяльність П. Полуботка набула зовсім неоднозначної оцінки. Критична лінія в оцінці Полуботка була започаткована О. Лазорським у 1861 р., коли історик опублікував статтю «Говорил ли Полуботок речь, приводимую Конисским», а в 1888р. – працю «Павло Полуботок».

Але оцінка О. Лазорського не дістала широкого визнання серед українських істориків. На противагу його працям виходили дослідження М. Костомарова, В. Модзалевського, М. Василенко, Я. Шульгіна, де Полуботок виступає талановитим політичним діячем, борцем за незалежність своєї вітчизни та інтереси українського народу.

В своїх ретроспективних конструкціях Ю.Мушкетик порушив проблеми, що не втратили своєї значущості і гостроти до сьогодні. Такою в романі виступає проблема зрадництва, коли герой з відчайдуха і сміливця, прагнучи досягти влади і багатства, перетворюється

в «перевертня», «потурмака», «лютого ворога», «перекинчика» і «запроданця».

На сторінках його романів постають проблеми соціального чи морального реформування світу, складні і багато в чому не розв'язані питання духовного переродження, становлення людини, ідеї свободи, справедливості, суверенності особи, гармонійного розвитку людини і суспільства.

Література:

1. Дяченко О. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України к 17– п. 18 ст. Київ, видавництво АН УРСР. 1959. 531 с.
2. Кейда Ф.Ф. Відлуння далекої доби: Гайдамаччина в українській літературі. К.: Логос. 2000. 520 с.
3. Кейда Ф.Ф. З відстані століть: Коліївщина в романі Ю.Мушкетика «Прийдімо, вклонімося...». Слово і час. 1999. № 3. 51-55 с.
4. Мушкетик Ю. «Гетьманський скарб: Роман» К.: Спалах. ЛТД. 1993. 432 с.
5. Мушкетик Ю. «Історія – гіркіша за полин». Фондація Омеляна і Тетяни Антоновичів. К.; Вашингтон: АО «АВГУСТ». 1999. С. 164-168 с.
6. Мушкетик Ю. «Яса: Роман». Післямова В.А. Смолія. К.: Дніпро. 1990. 831 с.
7. Сміт Е.Д. Національна ідентичність. К.: Основи. 1994. 224 с.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Шанілова К. П.

викладач української мови і літератури

*Відокремленого структурного підрозділу «Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
м. Рівне, Україна*

Різноманіття підходів до дефініції поняття «компетентність», насамперед, пов'язане з тим, що останнє є предметом вивчення різних галузей педагогічної науки. Провідні українські педагоги: Н. Бібік, О.Локшина, А. Хуторський, І. Зимня, М. Головань, В. Бедь, О. Савченко, К. Пономарьова, О. Савченко, І.Кубенко, О. Марущак та ін. – схилиються до думки, що компетентність – одна з визначальних умов оволодіння

знаннями на різних рівнях освіти. Водночас погляди дослідників щодо визначення компетентності неоднозначні: одні ототожнюють його з компетенціями, сукупністю знань, умінь, навичок особистості, готовності до діяльності, інші – з окремими особистісними утвореннями.

За останнє десятиліття трактування, а точніше розширення й уточнення, змісту поняття «компетентність» у педагогічній літературі здійснило певний шлях змін і корективів перш ніж набуло сучасного значення. Пропонуємо короткий огляд «еволюції» терміну «компетентність».

Словник сучасної англійської мови пропонує таке тлумачення: компетентність (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний) – сукупність необхідних щодо ефективної професійної діяльності систематичних функціональних знань, вмінь, відповідних особистісних якостей [8, с. 282].

У Державному стандарті початкової загальної освіти поняття «компетентність» розглядається як динамічна здатність особистості, що включає наступні компоненти: знання, досвід, цінності, особистісне ставлення, що спрямовують і визначають умови успішної соціалізації та наступної навчальної чи професійної діяльності [5].

Трактування компетентності через призму особистісних утворень, які є результатом навчального процесу і проявляються через поведінку, діяльність, комунікацію характерне для праць І. Зимня. Натомість, погляди Г. Селевка дещо відмінні: «під компетентністю розуміється інтегральна якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у процесі навчання і соціалізації й орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності» [7, с. 139].

Натомість А. Хуторський орієнтує на оволодінням певним навчальним багажем знань, який необхідний для подальшої реалізації останнього у певній діяльності: «освітня компетенція – це вимога до освітньої підготовки, яка виражається сукупністю взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду учня стосовно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісно і соціально значущої продуктивної діяльності [9, с. 7].

На думку Ю. Татура, компетентність – це інтегральна властивість особистості, для якої властива першочергова готовність реалізовувати знання, уміння, навички, особистісні утворення у певному виді діяльності. Не дивно, що науковець у своїх дослідженнях зорієнтований на формування компетентностей майбутнього фахівця у сфері вищої професійної освіти [6, с. 99].

Н. Бібік розглядає інтеграцію «компетенція і компетентність», визначальною ознакою якої є суспільне спрямування і подальша трансформація в особистісне надбання. Якщо перше поняття – категорія

об'єктивна, тобто норма, вимога, навчальна ціль, то друге – категорія суб'єктивна, особистісна, яка є результатом оволодіння певною компетенцією [2].

Український педагог Н. Мойсеюк вважає, що «компетентність – якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері» [6, с.100]. Вона наголошує, що до складу компетентності входять не абстрактні загальні та предметні вміння та навички, а конкретні життєві, які будуть необхідними людині будь-якого віку чи фаху.

Комплексно трактує поняття М. Головань, подаючи таке означення: «компетентність – це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності; компетентність – це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності» [3, с. 29].

Сьогодні модель випускника школи передбачає володіння на певному рівні ключовими компетентностями, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність
- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Проаналізувавши позиції українських педагогів щодо аналізованого поняття, приходимо до висновку, що *ключова компетентність* є суб'єктивною, інтегральною, змінною категорією, що акумулює суспільний досвід через досягнутий рівень знань, практичних умінь та навичок, особистісних переконань, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей та визначає рівень результативності у здійсненні навчальної, професійної діяльності та

показник здатності вирішувати проблеми й типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, різних сферах діяльності, на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєних програмою цінностей.

Отже, компетентності є тими показниками успішності особистості, які сигналізують про рівень її готовності до певної діяльності, до участі у суспільному житті, прагнення до особистісного розвитку. Освоєння їх дозволяє швидко адаптуватися до мінливих умов сучасного освітнього простору і ринку праці.

Література:

1. Бедь В. Компетентнісний підхід в процесі модернізації ВНЗ / В. Бедь, М. Артемова // Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації: Український науковий журнал. – № 5. – 2011. – С. 43.
2. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія: – К.: Педагогічна думка, 2014. – 346 с.
3. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23–30.
4. Драч І. І. Аналіз базових категорій компетентнісного підходу та їх співвідношення / І. І. Драч // Теорія та методика управління освітою [Електронний ресурс]. – К. : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. – № 10. – 2013.
5. Закон України Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm
6. Марущак О.М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності / О. М. Марущак // Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. – Вип. 11. – С. 97 – 108.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138 – 143.
8. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.
9. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций/ А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 12 декабря.

DIFFICULTIES WHEN TEACHING FOREIGN LANGUAGES ONLINE

Shvets H. V.

*Assistant at the Department of Foreign Languages for Natural Sciences
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Teaching foreign languages is one of the main elements of the professional training system in the higher educational establishments of Ukraine. The extreme situation associated with the CoVid-19 pandemic has forced lecturers and students into a reality where they have to teach and learn only in front of a computer or smartphone screen. The effectiveness of such training will show its results soon, when online training specialists get their degrees and go to work in the specialty.

Modern information and communication technologies have the following features [1, p. 20-21]:

- provide access to various sources of information and educational resources, including books, textbooks, monographs, etc.;
- in such an educational process, the student is the subject of study, and the lecturer plays only the function of an assistant, which does not fully determine the content of education;
- provides students with various opportunities to learn foreign languages.

However, there are a number of shortcomings that can be divided into those related to students and those related to lecturers [3, p. 172]. Here are some examples of difficulties that a teacher who works in a comfortable environment in front of a computer screen encounters.

1) The problem of implementing communicative methods while learning online.

As you know, today one of the most popular and effective methods of teaching a foreign language is communicative. Distance learning seems to allow the full implementation of communicative techniques during online classes. However, in practice not everything is as in theory.

2) The problem of students using the keys to exercises, answers online.

Perhaps students' use of answer keys to textbook exercises or finding answers online is one of the most pressing challenges facing a foreign language teacher. Often students look for a translation of a certain word during the oral answer (for example, when the teacher asks to translate certain word or sentence immediately, without writing it in the chat box).

3) The problem of *possible recording*.

The possibility of recording is the third challenge for a modern foreign language lecturer. The recording gives you the opportunity to review the class,

analyze it and later improve your teaching methods. However, when it comes to choosing tasks and testing student knowledge, recording is more harmful.

Thus, despite the fact that distance learning makes the learning process more convenient (the student learns and the lecturer teaches in a comfortable environment, often at home), this format of learning poses difficulties, especially for the lecturer.

Literature:

1. Бойко Я.А. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій та вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. // «Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі»: збірник матеріалів IV Всеукраїнського науково-практичного вебінару (29 листопада 2017 р.). – Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2017.
2. Олійник О.В. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземної мови для студентів немовних ВНЗ // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – 2014. – Вип. 38.
3. Романюк С.М. Дистанційне навчання англійської мови у процесі професійної підготовки майбутніх юристів: стан та перспективи // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 1 (9). – ISSN 2222-5501.

НАПРЯМ 4. РОЗВИТОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАГАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ У СТУДЕНТОК СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ

Афанасьєва О. М.

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Юрченко В. Б.

*викладач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Натарова В. В.

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Анотація. Вивчені та проаналізовані методики виховання загальної витривалості попереднього досвіду. Виявлені та перевірені на практиці найбільш ефективні засоби виховання загальної витривалості у студенток спеціальної медичної групи 1 – 2 курсу навчання.

Ключові слова: фізичне виховання, здоров'я, студент, загальна витривалість, навчання, самопочуття, спеціальна медична група.

Вступ. Фізична активність є однією з необхідних умов життя і має не тільки велике біологічне, а соціальне значення.

Завдяки фізичним вправам покращується функціональний стан організму і рівень фізичної підготовленості студентів віднесених до спеціальної медичної групи. Систематичні заняття мають стати фактором загального оздоровлення і зміцнення організму студентів і передумовою переведення їх до підготовчої або навіть основної медичної групи.

У вищих навчальних закладах нераціонально використовуються всі можливості фізичного виховання, що потребує подальшого вдосконалення методики проведення та організації занять, необхідна розробка та наукове обґрунтування нових шляхів підвищення якості викладання фізичного виховання.

Рекреаційні заняття з помірним навантаженням у вигляді циклічних фізичних вправ аеробного характеру гарно впливають на загальний стан студенток, що мають відхилення у здоров'ї, та несуть оздоровчий характер. Є необхідність покращення та урізноманітнення методики розвитку загальної витривалості саме у студенток, які навчаються у Вузі, та не приділяють належної уваги розвитку цієї фізичної якості.

Мета дослідження. Метою роботи було виявити та перевірити на практиці найбільш ефективні засоби і методи виховання загальної витривалості у студенток спеціальної медичної групи 1 – 2 курсу навчання. Проаналізовано рівень розвитку витривалості у студенток першого та другого курсів спеціальної медичної групи на початку та наприкінці навчального року.

Результати дослідження та їх обговорення. Вивчення практичного досвіду здійснювалося шляхом педагогічних спостережень, аналізу навчального плану викладачів спеціальної медичної групи.

Педагогічні спостереження велися за студентками на протязі дослідження за суб'єктивними показниками: потовиділення, болі в м'язах, загальне самопочуття, бажання займатися, розумова і фізична працездатність.

У період учбового заняття студент самостійно вимірював і контролював частоту серцевих скорочень та дихання, прислухався до самопочуття під час виконання фізичних вправ.

Фізіологічні випробовування склалися з проби Штанге (проба з затриманням дихання), тест К. Купера (12 хвилинна ходьба або біг).

Студентки експериментальної групи мали можливість займатися фізичним вихованням на стадіоні та спортивному майданчику, у парку – у теплий час року (вересень – листопад, квітень – червень), та у гарному спортивному залі, чи легкоатлетичному манежі у прохолодний час року (грудень – березень). На свіжому повітрі задля розвитку загальної витривалості нами використовувались:

- оздоровча ходьба,
- оздоровчий біг,
- спортивне орієнтування,
- дихальні вправи,
- рухливі ігри.

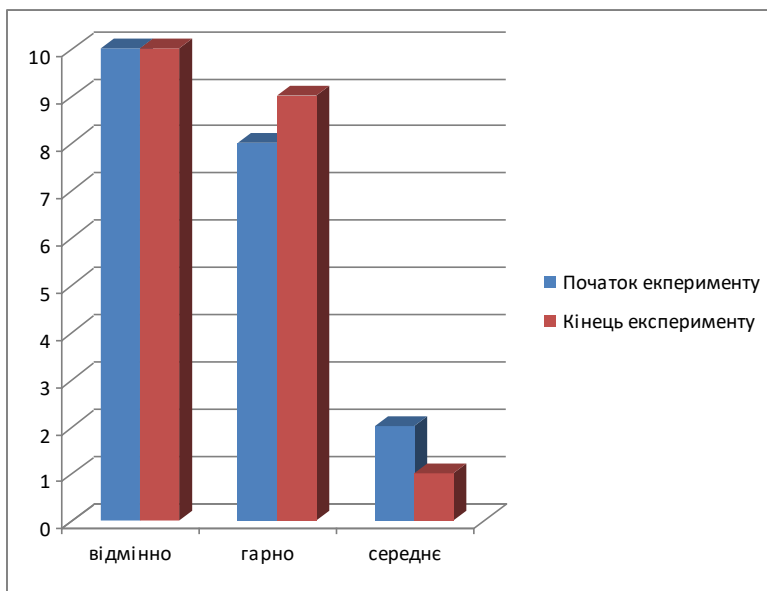
У закритому приміщенні студентки мали можливість займатись бігом, ходьбою, іграми, ритмічною гімнастикою та дихальними вправами.

З початку занять в СМГ викладач вчив підраховувати частоту серцевих скорочень перед заняттям, після кожної частини і після заняття. Підрахунок пульсу здійснюється протягом 10 секунд чотири рази на кожному занятті: перед початком заняття, всередині – після виконання вправи з найбільшим навантаженням, після заняття у перші 10-15 секунд та через 5 хвилин після його закінчення.

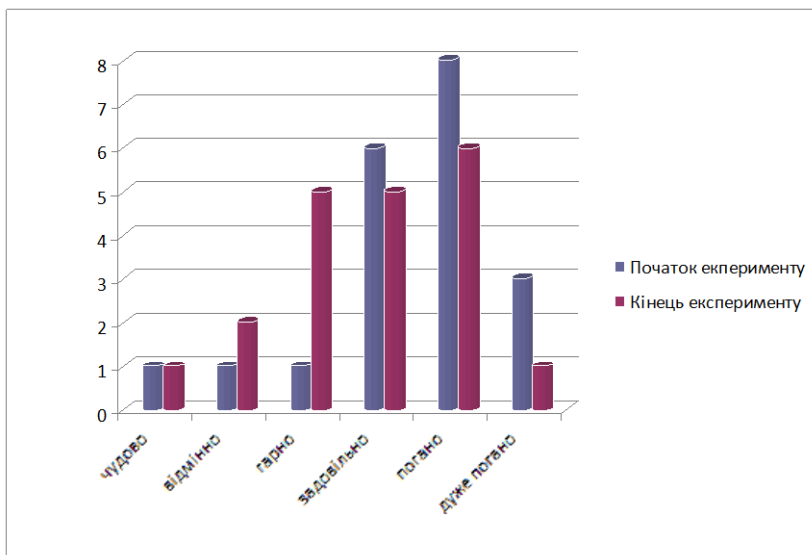
Відповідно з частотою серцевих скорочень і зовнішніх ознак стомлюваності у студенток індивідуально дозували фізичне навантаження різними прийомами.

У період навчання студенткам надавалися рекомендації щодо режиму дня, харчування, самостійних занять.

Рівень розвитку витривалості студенток спеціальної медичної групи, які приймали участь у експерименті відображено у діаграмі 1, та 2.

Діаграма 1 – рівень розвитку витривалості студенток за пробою Штанге

Діаграма 2 – рівень розвитку витривалості студенток за тестом з бігу К. Купера

Після проведення експерименту можна зазначити, що студентки збільшили свій рівень витривалості, деякі залишилися на початковому рівні.

Висновки. На заняттях з фізичного виховання студенток доцільно навчати бігу, займатися саме оздоровчим видом бігу, спортивним орієнтуванням, займатися ритмічною гімнастикою із загальнорозвиваючими вправами; дихальною гімнастикою, що допомагає організму розвиватися гармонійно. Усе це допомагає розвивати у студенток фізичну витривалість організму, яка чинить певний вплив на психологічну стійкість.

Для досягнення хоч скільки-небудь значущого ефекту у вихованні витривалості потрібно не менше двох основних занять щотижня за умови чималого об'єму в кожному з них, оскільки витривалість виховується через стомлення. Сприятливіші можливості для виховання витривалості створюються при збільшенні числа занять в тижневому режимі, аж до щоденних і неодноразових в день.

Література:

1. Ашмарин Б.А. Обучение физическим упражнениям / Б. А. Ашмарин // Теория и методика физического воспитания. – М.: Просвещение, 1990. – С. 30–42.

2. Евсеев Ю.И. Физическая культура. Серия «Учебники, учебные пособия». / Ю.И. Евсеев – Ростов н/Д: Феникс, 2002.
3. Переверзева И.В. Технологии проведения занятий в специальном медицинском отделении: учебно-методическое пособие [для студ. спец. медич. отд.] / И.В. Переверзева. – Ульяновск: УлГТУ, 2008. 58 с.
4. Пилипей Л.П. Методичні рекомендації для розвитку фізичних якостей/ Л.П. Пилипей. – Суми: Мрія УАБС, 1997. 24 с.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ Й. ПІЛАТЕС ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ТРАВМАТИЗМУ СПОРТСМЕНІВ

Бабаліч В. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики олімпійського
і професійного спорту*

*Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Маленюк Т. В.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри теорії
та методики олімпійського і професійного спорту*

*Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

При організації тренувального процесу направлено на профілактику травматизму спортсменів використовуються засоби і методи, спрямовані на загальнофізичну підготовку, наприклад, як-от: оздоровча суглобова гімнастика, коригуюча гімнастика, дозована ходьба. Вважаємо, що сучасна система підготовки спортсменів потребує комплексного підходу спрямованого на профілактику травматизму. У зв'язку з чим актуальним стає питання про імплементацію системи вправ Й. Пілатеса (далі – Пілатес) в тренувальний процес спортсменів.

Систему тренувань за однойменною назвою, створив Йозеф Пілатес. В ранньому дитинстві він був кволим і хворобливим хлопчиком, якому

відчайдушно хотілося стати здоровим й сильним. Для досягнення мети він пробував себе у різних видах спорту, особливо його захоплювали стрибки у воду, лижі, гімнастика, бокс та боротьба. Перед початком першої світової війни Й. Пілатес опинився в Англії, де займався підготовкою детективів служби самооборони. Будучи інтернованим в роки війни, розробив програму вправ для військових, щоб в умовах утримання вони могли підтримувати здоров'я і фізичну форму. Й. Пілатес завжди стверджував, що саме це стало причиною, того, чому ніхто з військових не помер від епідемії грипу, що згубила тисячі людей у 1918 році [2].

Сучасні дослідники цієї системи [9] стверджують, що унікальність її полягає у тому, що основна концепція Пілатес підкреслює важливість психічних процесів при виконанні людиною фізичних вправ. В її основі закладені такі принципи роботи Пілатес, як: поінформованість, концентрація, розумовий контроль, активізація, візуалізація, які вважаються психологічними ресурсами. Реалізація цих принципів створює можливість покращити психомоторні характеристики спортсмена та підвищити ефективність тренування.

Характерною рисою системи є орієнтація на досягнення основних цілей: тонізуюча (вплив на глибокі м'язи-стабілізатори) та посилення розумового контролю над рухами тіла. У свою чергу основним завданням занять за системою Пілатес є встановлення зв'язку між тілом й розумом. Тобто навчити людину певній гармонії і взаємодії на цьому рівні.

Вивчення рухів, вправ та їх подальше виконання вимагає від людини активної участі та свідомого розумового контролю протягом всього навчально-тренувального процесу. Тому, задля успішної реалізації цієї системи А. Унгаро [9] пропонує керуватися певними правилами: усвідомлена участь, баланс, дихання, концентрація, активізація м'язів-стабілізаторів, контроль, плавність, ефективність, точність.

Вправи Пілатес орієнтовані на підвищення гнучкості та еластичності м'язів, що, у свою чергу, мінімізує можливість травмування як під час тренувань, так і у повсякденному житті. Вправи на розтяжку є одними з основних цієї системи, оскільки вони сприяють ефективному скороченню м'язів, то зменшують ризик травмуватись, а також м'язову втому, що підвищує рівень працездатності. Традиційно вправи на розтяжку за системою Пілатес використовуються в реабілітації, оскільки допомагають збалансувати все тіло, зміцнити та подовжити м'язи, збільшити діапазон рухів у суглобах, що зменшує ризик виникнення травм при виконанні тренувальних вправ різної складності [1;3]. Окрім того група науковців [5], у своєму дослідженні доводить ефективність використання цієї системи при різних захворюваннях, а також стверджують, що система позитивно впливає на настрій людей під час лікування.

Програма Пілатес містить вправи для різних груп м'язів тіла, таким чином допомагає комплексно збільшити силу м'язів, покращити гнучкість. У результаті тренувань відбуваються фізіологічні зміни м'язових волокон, підвищується здатність нервової системи провокувати скорочення волокон, а це, в свою чергу, веде до збільшення продуктивних зусиль м'язів і моделей дихання, що супроводжуються не тільки впливом цих вправ на розвиток сили, витривалості, гнучкості й балансу, а також поширюється на багатоаспектну реабілітацію організму.

Прихильники цієї системи, зокрема Е. Джонсон [4] вкотре наголошують, що вправи на розтягування допомагають збільшити силові якості, оскільки вони обмежують інфляцію м'язів внаслідок силових тренувань і зменшують внутрішній опір у м'язах, відповідно збільшується сила й швидкість дефібриляції. Програма вправ Пілатес, яка складається з фізичних рухів з використанням ваги власного тіла, призначена для зміцнення всіх груп м'язів людини, покращує тонус та баланс у м'язах для координації тіла, збільшує м'язову силу, що впливає позитивно на працездатність.

Щоб досягнути кращого ефекту Дж. Клубек [6] пояснює, що вправи Пілатес треба виконувати повільно, точно, безперервно і без зупинки доки не досягнете необхідної кількості повторень. Й. Шрьодер [8] додає, що тренування за системою Пілатес підвищують витривалість та дають можливість протягом тривалого часу виконувати активну роботу. Оскільки під час відрегульованого дихання відбувається передача максимального об'єму кисню кожній клітині організму для отримання необхідної енергії та утилізації продуктів згоряння, які викликають втому. Це узгоджується з висновками К. Роджерса [7], що фізичні вправи орієнтовані на зміцнення м'язів та підвищення гнучкості, покращують здатність людини протистояти втомі. Також, відповідно до його проведених досліджень, регулярні тренування та постійні вправи подовжують м'язи та зв'язки, які оточують хрящ, що впливає на підвищення гнучкості суглобів та є найкращим засобом профілактики захворювань. Науковець зосередив увагу на розробці програми тренувань для дорослих на основі системи Пілатес, отримані результати дають підстави стверджувати, що після занять у досліджуємих зменшилось загальне напруження тіла, зникло відчуття занепокоєння, з'явилося відчуття задоволення від занять.

Узагальнюючи наукові роботи, присвячені системі Пілатес, можна зробити висновок, що вона є унікальною та однією із тих, що може бути використана для профілактики травматизму спортсменів. Також ми погоджуємося з результатами наукових досліджень де доведена ефективність використання цієї системи з оздоровчою, лікувальною, реабілітаційною, профілактичною метою для різних вікових груп

населення, та констатуємо її позитивний вплив на організм людини в якості спеціального тренування профілактики травматизму.

Таким чином ми прийшли до висновку, що імплементація вправ системи Пілатес в тренувальний процес спортсменів, незалежно від виду спорту, може сприяти розвитку адаптаційних можливостей та профілактики травматизму. Оскільки спортсмени отримують травмами з подальшими ускладненнями рухового режиму (переломи кінцівок, травми коліна, розтягування і розриви зв'язок тощо), вважаємо, що є нагальна необхідність розглянути можливість використання фізичних вправ системи Пілатес в якості спеціального тренування спрямованого на профілактику травматизму та встановити вплив від цих занять на: формування м'язового корсета; зменшення суглобового болю та більшого синдрому в хребті; усунення м'язового дисбалансу; рівень фізичної підготовленості; гнучкість, суглобову рухливість і координацію рухів; об'єм легень.

Література:

1. Вейдер С. Пілатес в 10 простих уроках. М.: Феникс, 2007. 210 с.
2. Паттерсон Э. Золотые правила Йозефа Пилатеса. Ростов на Дону: Феникс, 2006. 224 с.
3. Fiz J. & Gnitecki J., 2008, Effect of body position on lung sounds in healthy young man. Chest, 133:729-736.
4. Johnson, EG.; Larsen, A.; Ozawa, H.; Wilson, CH.& Kennedy, K., 2007, The effects of Pilates-based exercise on dynamic balance in healthy adults. J Bodyw Mov Ther. 11, pp. 238-242.
5. Keays KS.; Harris SR.; Lucyshyn JM.& MacIntyre DL., 2008, Effects of Pilates Exercises on Shoulder Range of Motion, Pain, Mood, and UpperExtremity Function in Women Living With Breast Cancer: A Pilot Study. Phys Ther, Vol. 88, No.4, pp. 494-510.
6. Kloubec J.A., 2010, Pilates for improvement of muscle endurance, flexibility, balance and posture. J. Strength Cond Res., 24: 661-667.
7. Rogers K. and A.L. Gibson 2009, Eight-Week Traditional Mat Pilates Training-Program Effects on Adult Fitness Characteristics. Research Quarterly for Exercise and Sport, 80: 569.
8. Schroeder J.M., J.A. Crussemeyer and S.J. Newton, 2002, Flexibility and heart rate response to an acute pilates exercises. Medicine and Science in Sports and Exercise, 34: 258.
9. Ungaro A., 2002, Pilates: Body in Motion, Published by DK ADULT, 554p.

**ХАРАКТЕРИСТИКА МОТИВІВ І ІНТЕРЕСІВ
ШКОЛЯРІВ 5-ІХ – 11-ІХ КЛАСІВ
ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ**

Бакіко І. В.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я
Луцького національного технічного університету
м. Луцьк, Україна*

Савчук С. А.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я
Луцького національного технічного університету
м. Луцьк, Україна*

Ковальчук В. Я.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я
Луцького національного технічного університету
м. Луцьк, Україна*

Науково-технічний прогрес породжує великі зміни в багатьох галузях знань. Це призводить до майбутньої інтенсифікації й ускладнення процесу навчання в загальноосвітній школі. Об'єм вивченої інформації, якої щороку збільшується, вимагає від учнів великих психічних і фізичних зусиль. Від ефективності фізичного виховання значно залежить стан здоров'я, рівень працездатності та професійне майбутнє школярів. Саме тому потрібно шукати можливості вдосконалення фізичного виховання в школах за рахунок, з одного боку, покращення діяльності школярів, а з іншого – підвищення результативності роботи педагогів.

Інтегральним результатом соціально-економічного й духовного розвитку суспільства є стан здоров'я нації. Всім відомо, здоров'я людини формується в дитячому віці на базі генетичних факторів, екологічних умов та способу життя. Одним з ефективних засобів покращення здоров'я та фізичної підготовки дітей є виконання фізичних вправ [1, 2, 5].

У наукових дослідженнях розроблено концептуальні положення фізичного виховання дітей, подаються рекомендації щодо спрямованості рухових дій і дозування навантажень. Водночас залучення школярів до

фізичного виховання певною мірою визначається рівнем розвитку мотивації та інтересу до такої діяльності [3, 4, 6].

В результаті проведення анкетування в наших дослідженнях було з'ясовано, що 43,2 % учнів не займаються спортом, при цьому слід відмітити, що найбільша кількість цих дітей була серед дівчат 5-го – 11-го класів, хлопців 8-го та 9-го класів (табл. 1).

Таблиця 1

**Відношення учнів 5 – 11 класів до дисципліни «Фізична культура»,
%**

5 клас		6 клас		7 клас		8 клас		9 клас	
х (n=30)	д (n=30)	х (n=30)	д (n=30)	х (n=30)	д (n=30)	х (n=30)	д (n=30)	х (n=30)	д (n=30)
Чи займаєтесь Ви спортом?									
60,0	40,0	56,6	53,3	50,0	46,7	43,3	40,0	40,0	36,6
40,0	60,0	43,4	46,7	50,0	53,3	56,7	60,0	60,0	63,4
Якщо «ні», то з якої причини?									
43,3	40,0	40,0	43,3	43,3	43,3	40,0	40,0	40,0	43,3
40,0	43,3	43,3	40,0	40,0	40,0	43,3	43,3	43,3	40,0
Скільки разів на тиждень Ви тренуєтесь?									
60,0	50,0	50,0	50,0	46,6	43,3	33,3	30,0	20,0	16,6
16,6	10,0	10,0	10,0	6,6	0	0	6,6	0	6,6
20,1	23,3	0	0	23,3	0	0	23,3	0	16,6
3,3	3,3	6,6	0	3,3	0	6,6	3,3	13,3	9,9
0	13,4	33,4	40,0	20,2	56,7	60,1	36,8	66,7	50,3

Причини, які назвали школярі, із-за яких вони не займаються спортом, були наступні: не маю бажання та за станом здоров'я (56,8 % та 43,2 % відповідно). Приблизно однаково кількість голосів припала на дані варіанти відповідей учнів не залежно від року навчання та статті учнів.

Відповідаючи на питання анкети: «Яким видом спорту займаєтесь?», респонденти назвали наступні види рухової активності, а саме: єдиноборства, танці, ігрові види спорту (баскетбол, футбол, волейбол, теніс), атлетична гімнастика, легка атлетика, плавання, туризм, шейпінг, аеробіка, шахи, шашки.

Ми спитали у школярів: «Скільки разів на тиждень Ви тренуєтесь?», нас занепокоїв той факт, що починаючи з дівчат 7-го та закінчуючи респондентами 11-го класів, найвищий відсоток голосів припав на варіант відповідей – не займаюсь фізичними вправами. Слід зазначити, що школярі 5-го – 6-го та хлопці 7-го класів найвищий відсоток голосів надали варіанту – 2 рази на тиждень займаються руховою активністю. По незначному відсотку отримали решта варіантів відповідей.

Відповідаючи на питання анкети, спостерігається наступна ієрархія у відповідях. Так пріоритетом у відповіді на питання «З якою метою Ви займаєтесь спортом?» найбільший відсоток респондентів не займаються

спортом. У хлопців та дівчат 5-го, 7-го, хлопців 8-го та дівчат 11-го класів є покращення здоров'я. В опитуваних учнів 6-го та дівчат 10-го класів – це підвищити фізичну підготовленість. Варіант – «для спілкування з друзями» обрали дівчата 8-го, учні 9-го та хлопці 10-го класів. 16,6 % юнаків випускного класу вказали на варіант – досягти високих спортивних результатів.

Даючи відповідь на питання: «Як часто Ви пропускаєте заняття з фізичної культури?», загалом варіанти відповідей розподілились наступним чином: майже не пропускаю – 31,0 %; тільки, коли хворію – 20,6 %; 3 – 4 рази на семестр – 15,5 %; часто – 18,9 %; займаюсь у СМГ – 3,4 %; звільнений (-на) – 10,6 %. Респонденти 5 – 7-их, 9-го та 11-го класів найбільше голосів надали варіанту – майже не пропускаю. 40,1 % хлопців та 43,5 % дівчат 8-го класу обрали відповідь – тільки, коли хворію. По 33,4 % юнаків 10-го класу обрали варіанти – майже не пропускаю та тільки, коли хворію. 53,5 % дівчат цієї вікової категорії назвали відповідь – тільки, коли хворію.

Аналізуючи варіанти відповідей учнів на питання анкети: «Чи вважаєте Ви, що фізична підготовка потрібна для оволодіння Вашою майбутньою професією?», стовідсотково всі респонденти, обох статей, визначились із відповіддю та стверджено відповіли – так, виставивши при цьому 10 балів.

На питання: «Як Ви оцінюєте свою фізичну підготовленість?», треба було виставити бал від 1 до 10, де 1 – погана, 10 – дуже висока. Загалом респонденти обрали бали від 5 до 8, що свідчить про середній рівень фізичної підготовленості. Бали від 1 до 4 та від 9 до 10 виділила незначна кількість учнів. Подібна тенденція спостерігається у респондентів 5-их – 11-их класів, коли вони давали відповідь на питання: «Як Ви оцінюєте своє фізичне здоров'я?».

Ми поцікавились у школярів: «Чи можна досягти високого рівня фізичної підготовленості і фізичного здоров'я відвідуючи тільки навчальні заняття з фізичної культури?». Пропонувалось виділити бал – 1, що означає – «так», або 10 балів, що означає – «ні». Також були і проміжні бали від 2 до 9. Варіанти відповідей респондентів були розподілені між цифрами від 7 до 10, що означає неможна досягнути високого рівня фізичної підготовленості і фізичного здоров'я відвідуючи тільки навчальні заняття з фізичної культури.

Учням, відповідаючи на питання анкети: «З якою метою Ви відвідуєте заняття з фізичної культури?», треба було обрати один варіант з наступних: знаю, що це нормально для здоров'я; для отримання балів з фізичної культури; цікаво на заняттях; виховую вольові якості; щоб отримати консультацію для самостійних занять фізичною активністю; щоб підвищити свою фізичну підготовленість; щоб не мати заборгованості з предмету «Фізична культура»; щоб навчитися новим

вправам; щоб отримати розрядку після розумового навантаження; щоб підвищити свою рухову активність; не відвідую.

Найвищий відсоток голосів респондентів припав на відповідь – знаю, що це нормально для здоров'я. Виняток складають лише дівчата 9-го (15,2 %) та 10-го (13,3 %) класів, які вказали на варіант – для отримання балів з фізичної культури, а також юнаки 11-го (16,6 %) класу, які обрали відповідь – виховую вольові якості. По незначному відсотку припав на варіант відповіді – не відвідую заняття з фізичної культури.

Таким чином, можна констатувати, що аналіз дослідження мотивів та інтересів учнів в галузі фізичного виховання і спорту показав, що:

1. Переважна більшість школярів займаються спортом;
2. Учні займаються такими видами рухової активності, як: єдиноборства, танці, ігрові види спорту (баскетбол, футбол, волейбол, теніс), атлетична гімнастика, легка атлетика, плавання, туризм, шейпінг, аеробіка, шахи, шашки;
3. Значна частина школярів займається спортом з метою покращення здоров'я.
4. Переважна частина школярів не пропускають заняття з фізичної культури.
5. Школярі відвідують заняття з фізичної культури з метою покращення свого здоров'я. Слід зазначити, що шкільна молодь усвідомлює ціннісний вплив занять фізичними вправами на людський організм.

Література:

1. Віндюк А.В. Основи технології самостійних занять фізичними вправами учнів молодших класів [автореферат]. Л.; 2002. 18 с.
2. Круцевич Т.Ю. Управління фізичним станом підлітків в системі фізичного виховання [автореферат]. К.; 2000. 44 с.
3. Сембрат С.В. Ігрове спрямування фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Л.; 2003. 20 с.
4. Фролова Н.О. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів [автореферат]. К.; 2003. 20 с.
5. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : у 2 ч. Т. : Навч. кн. Богдан, 2002. Ч. 2. 248 с.
6. Ячнюк І., Ячнюк Ю., Ячнюк М. Мотиви до занять фізичною культурою та спортом учнів старших класів. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2008;2:303–306.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ

Батюк О. М.

*студентка кафедри «Фізична культура і спорт»
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Культура особистості передбачає безперервне удосконалення людини у всіх її аспектах, як у фізичному, так і в моральному плані, включаючи здоров'я і працездатність на благо суспільства. Науково технічний прогрес несе величезні психічні навантаження і стресові ситуації. Невміння розслабитися, малорухливий спосіб життя людей, неправильне харчування і дихання ведуть до хвороб і зниження працездатності.

В даному докладі розглянутимуться можливі шляхи покращення залучення осіб молодого віку – це ті люди, які пройшли певний життєвий шлях, змогли сформувати певний світогляд, які є тими людьми, які будують наше суспільство вже зараз.

Багато уваги приділяється розвитку спорту і фізичної культури дітей, студентів. І це дійсно важливо, адже фізичне виховання є важливим засобом формування людини як особистості і це як фундамент, на якому будуватиметься наше майбутнє. Заняття фізичними вправами дозволяє багатогранно впливати на свідомість, волю, визначати моральне обличчя, риси характеру. Фізична підготовка сприяє розвиткові інтелектуальних процесів.

Як мотивувати до занять спортом людей, які до певного періоду свого життя не займалися фізичною руховою активністю, не набули і не сформували певний багаж знань з розвитку рухової активності?

На мою думку це є важливо навіть у тому, що найкращим прикладом для молодих поколінь стають саме батьки і найближче оточення.

Отже, Відповідно до вікової класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я, люди у віці 25-44 роки відносяться до молодого віку.

Одним з найважливіших факторів формування свідомості людини і бажання займатися руховою активністю є **донесення теоретичної складової важливості даного процесу.**

Духовно-фізичний розвиток особистості – одна з постійних проблем, без успішного розв'язання якої неможливе виховання всебічно розвиненої особистості. Через відсутність духовних цінностей і відповідної мотивації, усвідомленої потреби в руховій активності, люди не зацікавлені в систематичних заняттях фізичними вправами як у ефективному універсальному засобі фізичного й духовного розвитку. При цьому

недооцінюються можливості фізичної культури у формуванні духовно-ціннісної сторони людини (розвиток її моральних, інтелектуальних, естетичних та духовних компонентів). (V)

Які можуть бути мотиви, що спонукатимуть людей до занять фізичними вправами:

– **Піклування про здоров'я.**

– **Спосіб позбавлення від стресу.** Будь-які тілесні зажими можуть бути пропрацьовані тілесно.

– **Естетична функція** (вдосконалення свого тіла, покращення зовнішнього вигляду).

– **Соціальний статус** (люди, які досягли певного успіху в житті і розвиваються всебічно, обов'язково мають приділяти час для вдосконалення тіла).

– **Самовдосконалення.**

– **Підвищувати інтерес за допомогою урізноманітнення занять.**

Необхідні новітні програми, що торкаються душі, будять емоції, естетичні почуття, дають простір для розвитку особистості, а не лише вимагає механічного виконання фізичних вправ.

Шляхи залучення людей до занять руховою активністю:

Проведення групових занять, створення клубів, в тому числі онлайн

У багатьох країнах світу спорт вищих досягнень і оздоровчий спорт розмежували, з'явилося безліч форм і видів нетрадиційної для спортивних клубів фізкультурно-оздоровчої діяльності, які придбали у широких верств населення більшої популярності.

Цьому сприяє застосування на практиці ідей, засобів і методів маркетингової діяльності, відповідно до якої в центрі діяльності зарубіжних спортивно-оздоровчих клубів – незалежно від їх організаційно-правового статусу (державні, приватні і т.п.) і ринкової орієнтації (комерційні, некомерційні) – знаходиться споживач послуг з його індивідуальними інтересами, запитами, вимогами і оцінками.

В даний час в провідних зарубіжних країнах пріоритетом користується організаційно-педагогічна концепція, яка не ставить перед займаються фізичними вправами і видами спорту конкретних завдань, а надає засобами фізичного виховання і спорту широкі можливості людського спілкування, відходу від життєвих проблем і, в кінцевому підсумку, поліпшення здоров'я. [1, с.28].

Проведення онлайн-марафонів.

Викликати інтерес в людей можна за допомогою проведення різноманітних спортивно-оздоровчих марафонів на досягнення цілей. Цей формат роботи передбачає щоденні виконання завдань протягом визначеного періоду часу (наприклад, 21 день).

Перевагами даного виду роботи є групова підтримка в чатах, відчуття своєї приналежності, формування самодисципліни і корисних звичок.

Тобто передбачається створення груп за зацікавленістю з відповідними програмами занять.

Проведення пробних безкоштовних занять з певних видів рухової активності з метою дати людині можливість спробувати і оцінити користь.

Проведення занять на свіжому повітрі.

Література:

1. Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Збірник наукових праць: I Всеукраїнська інтернет-конференція «COLOR OF SCIENCE», 29-30 січня 2018 року.– Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2018.– Вип. 1.– 274 с.
2. Лелека В. М. Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки студентської молоді / В. М. Лелека // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118(2). – С. 138-140.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН КАРДІОРЕСПІРАТОРНОЇ ТА М'ЯЗОВОЇ СИСТЕМИ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Боровець О. В.

*кандидат біологічних наук,
доцент кафедри здоров'я людини та фізичної терапії
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Романова В. І.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
та адаптивної фізичної культури
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Сірман О. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри здоров'я людини та фізичної терапії
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Актуальність проблеми. В різних періодичних виданнях та сучасних наукових працях явно прослідковується спад фізичного розвитку та фізіологічних можливостей організму школярів порівняно, із 90-ми роками ХХ та початку ХХІ століття. Актуальність вирішення цих питань викликана необхідністю вивчення функціонального стану організму у взаємозв'язку з рівнем фізичного розвитку і працездатності учнів молодших класів, які віддзеркаляться пізніше у старших класах та подальшій трудовій діяльності.

Мета. Аналіз науково-методичних літературних джерел з проблеми оцінки функціонального стану різних органів і систем організму, адаптаційних можливостей, а також фізичного розвитку та працездатності молодших школярів у процесі фізичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Можливість виконання роботи в основному залежить від функціональних можливостей кардіореспіраторної та нервово-м'язової системи. Використані в роботі літературні дані були отримані в основному на прикладах підлітків. Одним із найбільш вивчених показників серцевої діяльності в дітей та підлітків, є частота серцевих скорочень. В дітей спостерігається більша частота пульсу, ніж у дорослих, у зв'язку з відносно високим обміном речовин, швидким скороченням м'язів та меншим впливом на них блукаючого нерва. Частота серцевих скорочень у дітей 7 – 10 років за даними різних авторів знаходиться в межах 74 – 82, 14 – 15 років – 72 – 85 і в 16 – 17 років – 70 – 77, що є наближеними до характерних цифр для дорослих людей – 62 – 72 удари в хвилину. Достаменно встановлено, що одним із факторів зменшення частоти серцевих скорочень в стані відносного спокою є тривале застосування фізичних навантажень. Більш низька частота пульсу відмічена у дітей з більш розвинутою скелетною мускулатурою [1].

Одним із найбільш важливих показників роботи серця є також ударний та хвилинний об'єм крові, які, як показав ряд досліджень, відіграють вагому роль в забезпеченні організму киснем та енергетичними речовинами. Вивчення показників ударного та хвилинного об'єму крові виявило їх помітне зростання з віком [2].

Якщо взяти до уваги величину систолічного об'єму крові, то неможливо не відмітити той факт, цей показник визначається наявністю периферичного опору кровотоку.

Таким чином, отримані дані характеризують вікові особливості діяльності серця, залежність цих показників від рівня фізичного розвитку та рухової активності дітей та підлітків, факторів зовнішнього середовища. Окрім цього, необхідність таких досліджень передусім обумовлюється потребами правильної організації трудового та фізичного виховання дітей та підлітків, які проживають в різних побутових умовах. [3].

Артеріальний тиск є важливим показником гемодинаміки. Вивченню рівня артеріального тиску присвячено велику кількість досліджень. Аналізуючи дані артеріального тиску з першого дня життя до 17 років встановлено, що у процесі росту і розвитку дітей та підлітків, він підвищується і в 16 – 18 років досягає величин, властивих дорослій людині. Окрім зазначеної закономірності збільшення рівня артеріального тиску з дорослим за останні роки спостерігається підвищення рівня систолічного і діастолічного артеріального тиску у всіх вікових групах дітей та підлітків. Зміни артеріального тиску у дітей та підлітків, очевидно, зумовлені також впливом і інших факторів.

Робота усєї системи кровообігу спрямована на врівноваження діяльності організму із зовнішнім середовищем. Стан судинного тонусу

забезпечує підтримку внутрішньо – судинного тиску та кровообігу, а також пристосувальний перерозподіл крові в організмі.

Таким чином, на основі вивчених літературних даних можна сказати, що найважливіші показники роботи серця знаходяться в тісній залежності один від одного, а також від фізичного розвитку школярів.

Однак, вивчення окремих показників, що характеризують роботу серця, ні в якій мірі не дозволяють судити про його стан. Лише комплексна характеристика вивчених величин роботи серця, судинної та дихальної систем у співставленні їх із рівнем фізичного розвитку та факторами зовнішнього середовища, можуть дати більш повне уявлення про гемодинамічні процеси в організмі.

У процесі росту та розвитку дітей та підлітків життєвий об'єм легень, дихальний та хвилинний об'єм дихання збільшується. Встановлено що ємкість легень залежить від віку, статі, росту, ступеня фізичної підготовленості. Разом із збільшенням життєвої ємкості легень, помітне збільшення і резервного об'єму вдиху, що призводить до створення умов для більш ефективного пристосування легеневої вентиляції для задоволення метаболічних потреб організму.

За даними ряду авторів з віком частота дихання зменшується, а дихальний об'єм збільшується. У хлопчиків за період з 7 до 17 років кількість дихальних рухів зменшується від 23 до 17 разів в хвилину. Глибина дихання в хлопчиків у віці 7 – 10 років в середньому дорівнює 216 мл., в 12 – 14 років – 250 мл., 15 – 17 – 344 мл.

Наявні в літературі дані, свідчать про те, що хвилинний об'єм дихання в дітей молодшого шкільного віку порівняно невеликий [2].

Встановлено, що систематичне заняття спортом призводить до збільшення швидкості поетапного надходження кисню, підвищенню економічності та ефективності кисневих режимів організму підлітків.

Низький рівень рухової активності негативно впливає на розвиток функцій дихання у молодших школярів. Аналіз літературних джерел виявив незначну кількість робіт, в яких вивчався функціональний стан дихальної системи у дітей різних вікових груп.

Дослідження основних властивостей вищої нервової діяльності в комплексі із іншими показниками, які характеризують функціональний стан вегетативних систем, дає можливість об'єктивно встановити ступінь працездатності людини. Достатньо відомо, що на рівень функціонального стану нервової системи можуть впливати заняття фізичною культурою та спортивні тренування, при цьому підкреслюється важливість зважання на властивості нервової системи у процесі підготовки та відбору спортсменів, оцінки рівня їх тренуваності.

Дослідженнями встановлено, що функціональні показники кардіо-респіраторної та центральної нервової систем залежать від статі, віку, фізичної підготовленості, умов проживання. [4].

Висновки. Більш ефективно та економічно функціонує кардіореспіраторна система в учнів 3 класу: період відновлення серцево – судинної системи в учнів 3 класу більш короткий ніж в учнів 4 класу. Адаптаційні можливості до фізичних навантажень школярів 3 класу більш високі.

Ефективність підвищення функціонального стану кардіореспіраторної системи та рівня працездатності та моторики забезпечується раціональною організацією позакласних та домашніх занять.

Розвиток механізмів адаптації функціональних систем в учнів 3 класу, що призводить до розвитку економізації функцій організму.

Література:

1. Батіщева М.Р. Актуальні проблеми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до проведення шкільних та позашкільних занять з оздоровчого фітнесу / М.Р. Батіщева // Педагогіка, психологія та мед.–біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2019. – N 18. – С. 241-245.

2. Воропай З., Огієнко Н. Інформативність критеріїв визначення схильності хлопців 7-10 років до роботи швидкісно – силового характеру // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – № 7. 2020. – С. 54–57.

3. Максимова Т.М. Физическое развитие детей в условиях формирования новой социальной структуры населения //Проблемы социальной гигиены и история медицины. – 2019. – № 2. – С.14–18.

4. Лещій Н. П. Функціональний стан кардіореспіраторної системи дітей молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку / Н. П. Лещій // Наука і освіта. – 2019. – №2. – С. 56–64.

5. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч.І. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 272 с.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ

Гнидюк О. П.

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри фізичної підготовки та особистої безпеки
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м. Хмельницький, Україна*

Куценко А. Я.

*курсант факультету правоохоронної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м. Хмельницький, Україна*

Психологічне та фізичне здоров'я кожного окремого індивіда є взаємозв'язаними та не від'ємними складовими у формуванні гармонійної та різносторонньої особистості. Від народження і до самої смерті людина проходить достатньо велику кількість етапів становлення, розвитку та пізнання себе. На ці етапи впливає безліч факторів: соціум, виховання, емоційний та інтелектуальний стан, особистісні відносини в сім'ї, колективі, суспільстві.

Той факт, що психологічна та емоційна стійкість є важливим інструментом та рушійною силою у розвитку і трансформації людства є безсумнівним. Залишається питання як розвивати у собі ці навички.

Стійкість проявляється в умінні, навичках та здібностях реагувати на тривалий стрес, підтримувати урівноважений стан, спокійний, привітний, доброзичливий настрій. Також, психологічна стійкість дозволяє своєчасно реагувати та протистояти труднощам з якими ми стикаємося живучи у соціумі. Допомагає адаптуватися до частих змін у навколишньому середовищі: зміни свого настрою, чи настрою оточуючих. Дозволяє оптимально зменшувати страх та занепокоєння, прораховуючи різні варіанти виходу з ситуацій. Стрес чагує на нас у всіх сферах життя, тому зберігати фізичне і емоційне здоров'я є однією з головних заповрок успіху сучасної людини.

Ще досі у наукових колах є складною формою для розуміння і вивчення такий фактор, як психологічна толерантність. Зазвичай вважається складною формою тому що включає в себе: компетентність, навички, здатність підтримувати свої емоції, інтелект і дії в контексті врівноваження та реагування на наслідки конкретних ситуацій.

Психологічна стійкість допомагає не тільки справлятися з важкими обставинами на роботі та в повсякденному житті, але і зберігати спокій і зрівноважувати внутрішній і соціальний світ, бути вільним і незалежним від негативних наслідків оточення.

Психологічну стійкість дозволяють розвивати і підтримувати два фактора – внутрішні і зовнішні ресурси. Це чималий список речей і певних обставин пов'язаних з особистим оточенням і навколишнім середовищем кожного окремого індивіда. Ці соціальні фактори сприяють підвищенню самооцінки, самосвідомості, дають усі можливість для кращої реалізації та адаптації себе, але ми не відкидаємо, що допомога соціуму є не менш важливим фактором у процес становлення особистості: позитивні емоції, допомога рідних, поради друзів, підтримка колективу, також, відіграють важливу роль.

В науковому світі прийнято вважати, що до основних елементів особистості відноситься: поведінка, інтелектуальна діяльність, контроль емоційного стану, опанування своїх дій та поведінки у ситуаціях з різним рівнем стресу та небезпеки для окремо взятої особистості.

Рівень спокою та тверезість мислення людини часто проявляється в його діях під час екстремальних, морально важких ситуаціях. У сучасному житті саме успішна праця, реалізація себе, своїх планів, проєктів для багатьох є основою всебічного досвіду і розвитку самосвідомості, стійкості, що позитивно впливає на загальне самопочуття, емоційне і психічне благополуччя.

Але ми не можемо не згадати, що у разі наявності несприятливий, домінуючих чинників, таких апатія, зневіра, тривога, може прослідковуватися певна депресивність у поведінці індивіда, що прямо пропорційно впливає на психологічну стійкість та фізичний стан.

Тому для успішної поведінки, діяльності і вдалого особистісного розвитку варто зберігати сприятливий психологічний стан. Аналізуючи процес еволюції ми на прикладі не одного покоління бачимо, що позитивні соціальні чинники формують почуття власної гідності, сприяють підвищенню рівню самосвідомості, а психологічна підтримка в соціумі дозволяє якомога краще пройти адаптацію на різних рівнях становлення (сім'я, як найменше соціальне коло, дитячий садочок, школа, навчальний заклад, колектив).

Якщо соціальні фактори знижують самооцінку та не дозволяють за максимально оптимальний час пристосуватися до навколишнього середовища, вони позбавляють людину впевненості в собі, своїх діях, навиках, вміннях, то все це сприяє понижженню психологічного стану зниження емоційної свідомості.

У становленні людини як особистості фізичне здоров'я відіграє не менш важливу роль. Фізична підготовка включає в себе найрізноманітніші варіанти поліпшення фізичного розвитку, розширення

можливостей, покращення фізичного стану, що найбільш важливо, покращення здоров'я.

У повсякденному житті фізичні вправи та фізичний розвиток є одним із найпоширеніших способів подолання депресії, дає можливість переключити увагу та не зациклюватися на проблемі. Крім того, вправи знижують стрес завдяки тому, що людина бере певний тайм-аут в стресові ситуації. Аналізуючі наукові дослідження в даній сфері бачимо, що науковці схильні до думки, що фізичне навантаження, а саме різного роду фізичні вправи підвищують когнітивні здібності під час і після навантажень. Дають час на переосмислення проблеми, певного роду перезавантаження та в загальному мають позитивний ефекти психологічний ефект.

Отже, аналізуючи наукові надбання в даній сфері ми дійшли висновку, що розвиток гармонійної особистості залежить як від розвитку психологічного так і фізичного здоров'я. Займатися спортом та фізичними вправами потрібно з раннього віку, так як це покращує нашу психічну та фізичну форму, загартовує характер, вчить долати труднощі і рухатися до поставленої мети. Не дарма говорять, що у здоровому тілі – здоровий дух.

Література:

1. Попилей Л. Навчально – методичний посібник Основи фізичного виховання для самостійних занять студентів закладів вищої освіти 2020 рік С. 29-50.
2. Іваній І., Сергієнко В. Психологія фізичного виховання та спорту 2016 рік с. [40-77].

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Грабик Н. М.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Гулька О. В.

*викладач кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Яремій М. В.

*магістрантка факультету фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Поширенням COVID-19 спонукало переорієнтацію системи освіти в усьому світі, й в Україні зокрема. Заклади освіти працюють у форматі змішаного та дистанційного навчання [3]. Учасникам освітнього процесу довелося здобувати новий досвід роботи у мовах «WorkFrom Home». У таких умовах компанії-розробники програмного забезпечення активізувалися в напрямку створення й використання масових відкритих онлайн-курсів, посилюється увага до їх характеристик та технологічно-методичних можливостей для учасників освітнього процесу [2, с. 6].

У відповідь на виклик, зумовлений поширенням COVID-19 Міністерство цифрової трансформації України презентувало оглядовий онлайн-курс сервісів дистанційного навчання «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів» [5]. Курс спрямований на формування в вчителів компетенцій щодо комунікації з учнями онлайн, користування онлайн-сервісами, створення відеоконференції, збирання файлів з роботами, оцінювання онлайн, створення контрольних завдань, контролю виконання завдань, надання консультації учням та створення віртуальної вчительської.

В умовах сьогодення значно зростає кількість освітніх онлайн-сервісів, каталогів освітанських платформ, використання інноваційних

технології навчання орієнтованих на забезпечення освітнього процесу з фізичного виховання та спорту. Тому, *метою* нашої роботи є висвітлення можливостей використання онлайн-платформ учасниками освітнього процесу з фізичного виховання.

Аналіз інтернет-джерел дозволив визначити найпопулярніші онлайн-платформи, які допоможуть покращити якість освітнього процесу з фізичного виховання в умовах змішаного та дистанційного навчання.

Платформа Prometheus одна з найбільших українських освітніх платформ, яка має значну кількість відкритих онлайн-курсів [9]. На ній розміщуються курси як від українських спеціалістів, так і переклади іноземних освітніх програм. Окремим блоком там представлені теми для освітян, вчителів фізичної культури та вчителів загальноосвітніх предметів, для батьків школярів та всіх небайдужих до спорту. Навчальні курси покликані допомогти вчителю фізичної культури опанувати необхідний інструментарій, який допоможе зробити заняття корисними, цікавими, інклюзивними та ефективними. До створення курсу доклали зусиль справжні професіонали – експерти, провідні фахівці спортивних асоціацій, вчителі-практики та вихователі чемпіонів із багаторічним досвідом. Слухачів отримують інформацію щодо формування «soft-skills» («м'яких навичок»). А також практичні курси щодо ефективного впровадження популярних видів спорту до шкільної програми – баскетболу, кроссфіту, бігу, степ-аеробіки, черлідінгу та регбі [9].

Ці курси спрямовані на забезпечення професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників для отримання базових знань, навичок та вмінь викладання фізичної культури та впровадження фізичної культури до викладання інших дисциплін; опанування грамотної комунікації, коректної термінології та етики; створення та підтримки інклюзії у навчанні для подальшого розвитку української освіти.

Студія онлайн-освіти Educational Era (EdEra) пропонує курси з окремих шкільних предметів; курси, що допоможуть краще орієнтуватися у правах людини та громадянських компетентностях; курси, які розкриває особливості організації освітнього в умовах дистанційного навчання та застосування технологій дистанційного навчання в умовах карантину (сервіси та інструменти для роботи; організація групової роботи із застосуванням технологій дистанційного навчання; оцінка та контроль активності учнів; моделі змішаного навчання; ефективна взаємодія та комунікація всіх учасників освітнього процесу) [7].

«На урок» – це освітній онлайн-портал для вчителів з бібліотекою авторських матеріалів, освітнім журналом з цікавими та корисними статтями [4]. Ця платформа створює необмежені можливості для обміну досвідом між освітянами: допомагає навчати, розвивати, виховувати, мотивувати, спілкуватися з учнями, економити час та ділитися досвідом,

знаннями з іншими. Платформа містить інтерактивні завдання, а також дозволяє створювати власні онлайн-тести для контролю знань та залучення учнів до активної роботи. Крім того, на онлайн платформі можна взяти участь у вебінарах, онлайн-конференції, предметних інтенсивах, курсах та отримувати свідоцтва, що підтверджують професійне зростання вчителів. Платформа проводить Всеукраїнські конкурси для учнів та Інтернет-олімпіади [4].

Ще одна онлайн-платформа для підтримки процесу навчання та викладання з фізичного виховання – LearningApps.org [8]. Платформа пропонує невеликі інтерактивні модулі, які можна використовувати безпосередньо як навчальні ресурси або для самостійної роботи. Онлайн-сервіс дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін (фізичної культури в тому числі), за допомогою яких учні можуть перевірити та закріпити свої знання в ігровій формі. Інтерактивні завдання можна використовувати як на уроках, так і в позаурочний час, застосування яких сприятиме кращому сприйманню матеріалу, підвищенню пізнавального інтересу, формуванню вмінь як самостійної, так і спільної роботи. Перевагами використання LearningApps є активізація навчальної діяльності учнів, підвищення мотивації до навчання; економія навчального часу; розвиток логічного мислення, пам'яті [1]. Його використання у процесі фізичного виховання школярів дозволить формувати пізнавальний інтерес, інформаційну культуру, забезпечити високий рівень наочності, поступовості, спростити процес взаємодії між учнями та вчителем.

Таким чином, можна зробити висновок, що сьогодні функціонує значна кількість *україномовних освітніх онлайн-платформ*, які дозволяють учасникам освітнього процесу з фізичного виховання оволодівати сучасними тенденціями та новинами, не витрачаючи надмірних ресурсів. Щоб скористатися ними, треба зареєструватися й дотримуватися детальних, простих і зрозумілих інструкцій. Навчальні матеріали є завжди доступними. Вчителям можна проходити спеціально організовані навчальні курси, які можуть бути зараховані як підвищення кваліфікації. Більшість освітніх онлайн-платформ є безкоштовними та мають мультимедійний зміст, що покращує якість засвоєння навчального матеріалу.

Література:

1. Аман І.С. Інтернет-сервіс мультимедійних дидактичних вправ LearningApps. Доступно: <http://internet-servisi.blogspot.com/p/learning-apps.html>.

2. Кунічак, О. Що відбувається з освітою в умовах карантину? Доступно: https://biz.ligazakon.net/ua/analitics/194213_shcho-vdbuvatsya-z-osvtoyu-v-umovakh-karantinu
3. Міністерство освіти і науки України. (2020). Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо особливостей організації освітнього процесу під час карантину». Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-osoblivostej-organizaciyi-osvitnogo-procesu-pid-chas-karantinu>.
4. «На урок». Доступно: <https://naurok.com.ua/>.
5. Онлайн-курс для вчителів з дистанційного навчання. Доступно: <https://osvita.dia.gov.ua/courses/online-services-for-teachers>.
6. Петренко С.В. Сутність та особливості українських платформ масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). Інноватика у вихованні. 2020. Т. 2. № 11. С. 165–173. Доступно: <https://doi.org/10.35619/iu.v2i11.260>.
7. Educational Era. Доступно: <https://www.ed-era.com/>.
8. LearningApps.org.. Доступно: <https://ilearn.org.ua/>.
9. Prometheus. Доступно: <https://prometheus.org.ua/>.

ЯК НАВЧИТИСЬ ТРЕНЕРУ НЕ ВИГОРАТИ З СЕРЕДИНИ

Дацюк М. М.

магістр фізичної культури і спорту

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Для мене, робота в задоволення – це синонім щастя. Я не є експертом в сфері по трудовій діяльності чи гігієні, не психолог, не «coach». Сьогодні я маю можливість поділитись своїм набутим досвідом, який черпав практично, протягом шести років. Досвідом як тренер персональний, тренер групових класів та як фітнес-менеджер, деякий час присвятив і продовжую саме управлінню командою. Як викладач, презентер.

Останні два роки були найбільш насиченими в моїй кар'єрі. Саме два роки розвитку себе та своєї команди. Це пов'язано з проектом Fit4youAcademy – в який я повністю поглиблений. Тож розповім свою думку як людина, яка змогла пропрацювати більше п'яти років в одній сфері, де ніколи не була золотою жилою і люди ніколи не приходили сюди, щоб стати мільйонерами.

Думаю у багатьох є знайомі друзі, які втрачали інтерес до справи, якою займалися, або ж ви самі відчували подібне, чи зустрічали кожного дня професійне вигорання від своїх колег.

Симптоми:

- втрата інтересів до своєї діяльності;
- втрата інтересу до результатів;
- відсутність інтересу до клієнтів;
- апатія, негативне відношення до всього, пригніченість;
- погіршення продуктивності та фізичної працездатності;

Все це призводить до погіршення робочих, сімейних та особистих відносин.

Чим це небезпечно? Алкоголізм, хронічні захворювання, веганство, неврози, і т.д. Ви не знаєте куди вам дітися.

Фактори найбільш важливі саме у вигоранні тренера:

– почасова оплата – створюється ілюзія, що тренувати потрібно не на якість, а на кількість.

- ми «стираємось», як добре наточений меч;
- у нашій спеціальності кожен клієнт – це новий проект.

Якщо саме так дивитись на справу, то пізніше це надасть багато переваг. Найперше – це рівень концентрації дофаміну в крові, який отримаєте від кінцевого результату своїх підопічних.

Також є думка, що саме об'єм роботи сприяє швидкому старінню. Взяти для прикладу відомих успішних людей, які балансують свій час, які і на пенсії здивують своєю продуктивністю і функціональністю. Згідно статистики, людина, яка безперервно на одному місці, занадто поглиблена у свою професію в середньому вигорає через 10-12 років.

Як тримати себе у потоці і не перегорати? Рекомендація: «Кожного разу беріть нові завдання, ставте нові цілі, змінюйте оточення. Потрібно рухатися як потяг і кожного ранку вставати з новими цілями». Велика доля успіху і головний секрет напевно у цьому.

Також потрібно, як мінімум, бути прикладом для клієнта. Тобто самодисципліна, ранішні підйоми, харчування, стабільні навантаження, активний стиль життя. Якщо цього не дотримуватися, як можна когось іншого цьому навчити? Якщо ви здатні взяти на себе відповідальність за кожного клієнта, то абсолютно змініте справу, тому, що це потребує творчості, а у нас робота супер творча.

Ви повинні навчитись керувати своїм часом. Помічник, яким я користуюсь це сон. Круто коли ви ставите будильник, щоб лягти, а не підніматися. В основному працюють колишні професійні спортсмени, це те, що було частиною їх життя, а привело нас сюди інше – діло залишитись.

Моя суб'єктивна думка, зверніть увагу на те, що потрібно постійно заряджатися новими знаннями, зустрічами, проектами, брати цю енергію

і переносити людям. Цікаво, що це швидко проходить і ви заново повертаєтесь в свою минулу колію. Змінійте напрями, постійно удосконалюйтесь та рухайтесь до розвитку. Дуже важливо мати систему, якщо отримані знання залишаються в голові – це назавжди. Розумійте де ви сильніші, де слабші, постійно аналізуйте і удосконалюйте свої слабкі місця. Круто, якщо клуб вас постійно стимулює та підтримує у цьому.

Обов'язково виділяйте час на свої тренування. Змінійте обстановку. Інколи краще робити це не в своєму залі. Також приділяйте час на розвиток своїх навичок. Виділяйте обов'язково хоча б один вихідний і нікому не дозволяйте в нього втручатися.

Наступне відсутність цілей. Запишіть на листочку свою мету. Якщо вона є, то повірте, що ви скоріше зітрете мозолі, ніж зустрінете професійне вигорання. Нічого страшного, якщо ви берете вину на себе, гірше, коли ви шукаєте винних. Не бійтеся, працюйте над цим.

Не влаштовує заробітна плата? Уявіть ринок торгівлі, де є низ і верх. Для початку, спробуйте піднятися вгору і втримати планку. А якщо не вийшло, то можливо фітнес не для вас. І крокуйте тренувати не біцепси, а голову.

Ви не можете керувати часом? У фітнесі кожен клієнт – це певний проміжок часу. Головне вміти передавати енергетику. Ми всі до цього рухаємось, всі відчуваємо себе порожніми без енергії. А що, як не фітнес, може дати вам цю енергію? Отримуйте задоволення від пройденого шляху та результату позаду.

Уміння отримувати задоволення від процесу. Тренер – це унікальна професія. Персональний тренер кардинально може змінювати життя. «Ви, як дід мороз – тільки частіше».

Саме обравши факультет здоров'я, фізичної культури і спорту Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, маєте можливість бути задоволеним і щасливим від своєї справи, а також здобути належну освіту й професійні компетентності, стати досконалим фітнес-тренером.

Література:

1. Киселиця О. М., Богданюк А. М., Гуліна Л. В. Прогнозування та запобігання синдрому професійного вигорання і хронічної втоми учителів фізичної культури. Молодий вчений. № 3.3 (55.3). 2018. С. 89-92.
2. Эрла В., Бехле Р. Основы персональной тренировки. К. Олимпийская литература. 2011. 724 с.

ФОРМУВАННЯ ОБІЗНАНОСТІ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ

Дегтярєва І. В.

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Гасан Ю. М.

*викладач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Войда А. А.

*викладач кафедри фізичного виховання
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Вступ. Формування знань з фізичної культури у студентської молоді в університеті є життєво важливим. Фізична культура є складовою загальної особистої культури. Її елементи представлені в освіті, професійній діяльності, спілкуванні, рекреації та фізичному самовдосконаленні. Фізична культура впливає не тільки на фізичні здібності, але й на почуття і свідомість, психіку та інтелект, що забезпечує формування стабільних психосоціальних якостей. Розвиток фізичної культури майбутніх фахівців будь якої спеціальності є життєвою необхідністю.

Відсутність розуміння значення рухової активності для зміцнення здоров'я, недостатність знань і не сформованість позитивного відношення до фізичної культури є негативною проблемою для категорії студентів, які мають відхилення у стані здоров'я та займаються фізичним вихованням у спеціальній медичній групі.

Недостатньо вивчені матеріали становлення фізичної культури студентів спеціальної медичної групи в процесі засвоєння ними цього виду культури через навчання дисципліни «Фізичне виховання». Тому актуальною та важливою є тема засвоєння необхідних знань з фізичної культури у процесі навчання студентів спеціальної медичної групи для

визначення шляхів удосконалення навчального процесу з фізичного виховання.

Відвідуючи заняття з фізичного виховання, студенти спеціальної медичної групи мають отримати міцні знання з культури рухів, виховання пози та формування правильної постави, профілактики деяких захворювань, загальної і фізичної культури людини, сформувані рухові вміння і навички, розвиватись фізично і посилити турботу про своє здоров'я.

Мета дослідження. Метою роботи є формування знань з фізичної культури серед студентів спеціальної медичної групи. Було виявлено рівень обізнаності серед студентів спеціальної медичної групи щодо фізичної культури. Розроблені та експериментально перевірені педагогічні умови формування знань з фізичної культури серед студентів спеціальної медичної групи, надані рекомендації щодо подальшого підвищення рівня знань з фізичної культури для викладачів та студентів спеціальної медичної групи.

Результати дослідження та їх обговорення. Визначення рівня знань у студентів спеціальної медичної групи проводилося у рамках констатувального експерименту, яким були охоплені студенти НТУ «ХПІ» загалом 200 студентів 1 – 3 курсів навчання у весняному семестрі 2021 року.

Констатувальний експеримент здійснювався за допомогою застосування таких методів: опитування, тестування, ранжування, педагогічного спостереження.

Узагальнення результатів за всіма напрямками констатувального експерименту дало змогу виявити рівень знань з фізичної культури у студентів експериментальної групи. Студенти мають поверхові знання стосовно раціонального харчування та сучасних систем фізичних вправ. Більшість опитуваних вагались відповісти які основні засоби фізичного виховання. Частіше всього інформацію про фізичну культуру та спорт вони отримують з сайтів Інтернету або телебачення, та мало хто цікавиться науково-методичною літературою та взагалі купує книжки з цієї дисципліни.

Формуючий експеримент був спрямований на розробку та впровадження необхідних педагогічних умов задля підвищення рівня обізнаності студентів щодо фізичної культури.

Задля поширення знань у цій області було запропоновано теми рефератів, які студенти повинні здавати наприкінці семестру навчання, та отримувати за це додаткові бали. Також для підвищення обізнаності стосовно фізичної культури надані рекомендовані джерела інформації.

Розроблено лекційний курс з фізичної культури. Викладачі, враховуючи час відпочинку та рухового режиму заняття, розповідали

студентам різноманітні речі про фізичну культуру, проводили дискусії наприкінці заняття, та вели бесіди.

Контролюючий експеримент надав можливість провести повторне тестування та порівняти рівень знань з фізичної культури у студентів експериментальної групи на початку та наприкінці весняного семестру. Результати тестувань представлені на рис. 1.

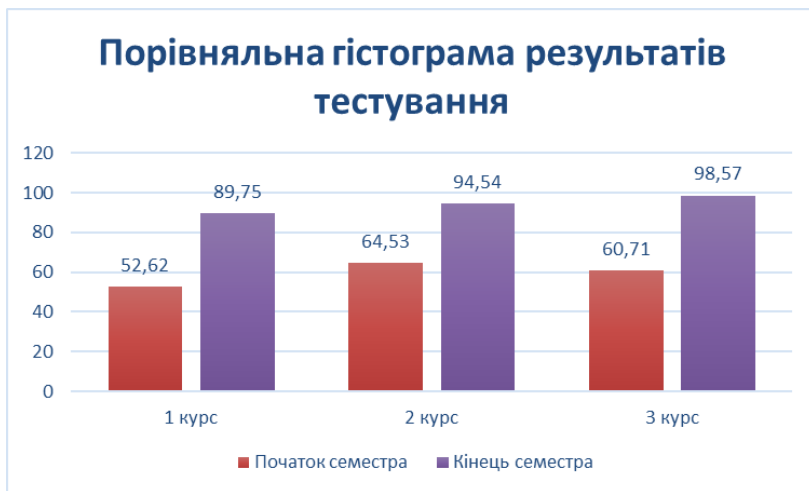

Рис. 1.

Висновки. Результати повторного тестування показують збільшення проценту вірних відповідей на запитання, що свідчить про підвищення обізнаності серед студентів спеціальної медичної групи стосовно фізичної культури та спорту. Знання з фізичної культури у студентів 3 – го курсу навчання декілька вищі за студентів 1 – го та 2 – го курсів. Якщо дотримуватися обраного напрямку набуття обізнаності з фізичної культури, по закінченні курсу навчання дисципліни фізичне виховання, студенти матимуть достатньо знань, вмінь та навиків для самостійного самовдосконалення.

Було рекомендовано застосовувати розроблені педагогічні умови підвищення знань з фізичної культури серед студентів спеціальної медичної групи на протязі трьох-річного курсу навчання.

Література:

1. Рудніцька І. Формування здорового способу життя молоді : підлітковий вік / І. Рудніцька // Психолог. – 2004. – № 13. – С. 15-25.

2. Евсеев Ю.И. Физическая культура. Серия «Учебники, учебные пособия». / Ю.И. Евсеев – Ростов н/Д: Феникс, 2002.
3. Колос В.М. Оздоровительная физическая культура учащихся и студентов: учеб. пособие / В.М. Колос. – Минск : Изд-во БГУИР, 2001. 154 с.
4. Физическая культура: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений, 2-е изд., перераб. / Под ред. В.Д. Дашинороева.– Улан-Удэ: Издательство ВСГТУ, 2007. 229 с.

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Дідковський О. П.

*старший викладач кафедри фізичної культури і спорту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

На теперішньому етапі розвитку людства ми переконуємось, що все більше виникає необхідність у фізичному вдосконаленні і культурному рівні. Багато людей не турбуються про своє здоров'я до тих пір, поки не відчують себе хворими [1].

Наукові дослідження свідчать, що здоров'я людини більш ніж на 50% визначається умовами і способом життя, тобто більша частина залежить від правильної організації рухової активності. Рухова активність є безумовною складовою життя кожної людини. Організована рухова активність в подальшому сприяє веденню здорового способу життя, що, своєю чергою, позитивно впливає на загальний рівень самопочуття; профілактику неінфекційних захворювань; зменшення впливу шкідливих звичок на організм, кількості асоціальних проявів та депресій.

Фізична культура і спорт – це саме життя! Основною метою фізичного виховання і студентського спорту є оздоровлення здобувачів вищої освіти та викладачів університету є оптимізація навчально-тренувального процесу, використання передових методів навчання та наукових досліджень. Заняття з фізичної культури і спорту сприяють розвитку здоров'я, правильному формуванню і всебічному розвитку організму, профілактиці захворювань, забезпеченню загальної і професійної прикладної фізичної підготовленості.

Фізична культура – це частина загальної культури, сукупність спеціальних духовних і матеріальних цінностей, способів їх виробництва та використання з метою оздоровлення людей і розвитку їхніх фізичних можливостей.

Фізична культура людини (індивідуума) розглядається як процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками виховної, навчальної, оздоровчої, рекреаційної діяльності для подальшого використання у процесі самовдосконалення, і як результат – рівень фізичного здоров'я, який людина змогла зберегти або покращити завдяки своєму бажанню, знанням, здоровому способу життя та руховій активності [2].

Однак з'явилися такі бар'єри поширення фізичної культури, як невелик фінансування, малорухливий спосіб життя, слабка освітленість в ЗМІ, дистанційне навчання, офлайн робота.

Все це перешкоджає реалізації освітніх стратегій людства в плані фізичної досконалості. Особливо актуальна ця проблема для студентів всіх коледжів, так як в цей час, в віці 16 років формуються і закладаються основи здорового способу життя, а фізичне виховання не завжди є пріоритетним напрямком.

Головна мета фізичного виховання студентів – сформувати гармонійно розвинену, високодуховну і високоморальну особистість, кваліфікованого фахівця, котрий оволодів стійкими знаннями і навичками у сфері фізичної культури.

У той же час величезна навчальне навантаження на студентів, що часто шкодить їх загальному фізичного і психічного стану, а це може особливо негативно позначитися на процесі формування особистості, який збігається за часом з періодом навчання в коледжі. Необхідно розглядати поняття фізичної культури, як сукупність фізичного розвитку студента, стану його здоров'я і психіки і власне «фізичної культури» як складової культурного розвитку особистості.

Фізична культура, як і культура загалом, не дана людям від природи, а є наслідком суспільної та індивідуальної творчості. З розвитком цивілізації, унаслідок зменшення в житті людей ролі важкої фізичної праці, значення і місце фізичної культури постійно зростають.

По суті, фізична культура є основним (якщо не єдиним) засобом, який гарантує порятунок людства від фізичної деградації і виродження. Бо ж збіднення рухового арсеналу людини зумовлює погіршення її здоров'я, занепад творчої активності тощо. Тільки достатня рухова активність і певний режим праці та побуту в поєднанні з іншими засобами запобігають зниженню продуктивності праці.

За застарілими даними радянської статистики продуктивність праці на виробництві робітників, які займалися фізичними вправами, була на 6-12 % вищою ніж тих, хто не займався фізичною культурою взагалі.

Головними завданнями фізичної культури є:

- забезпечення рухової активності людей;
- сприяння гармонійному розвитку особи;
- формування позитивних рис характеру;
- підтримання рівня здоров'я та працездатності;

– нагромадження і використання знань про здоров'я та здоровий спосіб життя.

Актуальність такої постановки проблеми виникає з нового курсу соціальної та, зокрема, молодіжної політики, де головне місце відводиться усім напрямкам «оздоровлення суспільства». Сучасна ситуація така, що молодь часто не має реальної можливості підвищити рівень фізичної культури.

Існує точка зору, відповідно до якої, відсутність належного рівня розвитку спорту і пропаганди фізичної культури породжує все більшого поширення таких «хвороб суспільства» як нікотинова залежність, алкоголізм, в тому числі «Півний алкоголізм», наркоманія – переважно в молодіжному середовищі.

Висловлюються також думки про пряму залежність демографічної, а значить економічної ситуації в країні від рівня фізичної культури населення. Для вивчення впливу фізичної культури на процес формування особистості і вибір професійної діяльності необхідно враховувати як постійні, так і тимчасові умови, які ставлять перед людиною завдання вдосконалювати свій фізичний стан і здоров'я.

До останніх ставитися розгляд значення і ролі фізичної культури з позицій соціальної та професійної орієнтації, оцінка фізичної культури в професійній діяльності. Але, важлива і оцінка фізичної культури протягом усього життя людини.

До 16-ти років самосвідомість людини досить сформована. Саме з цього моменту ігровий характер заняття спортом перетворюється в серйозне і повне усвідомлення індивіда у всій корисності і радості, яку приносять йому заняття фізичною культурою і спортом. Позитивним аспектом є і те, що спорт сприяє розвитку комунікабельності, позбавляє від комплексів; фізичні навантаження, активний рух дуже благотворно позначаються на успіхах в розумовій праці, що не є зайвим для студентів. Разом з цим приходиться і необхідність самостійної оцінки своїх фізичних можливостей і, відповідно до цього, реально розраховувати свої сили [3].

Тривалість навантажень тісно зв'язана з інтенсивністю роботи. При інтенсивності 70% від максимальної ЧСС тривалість навантаження повинна складати 20 хвилин. Нижня межа тривалості роботи складає 4-5 хвилин навантаження. Оптимальна тривалість оздоровчих навантажень складає 20-60 хвилин.

Звісно, існує необхідність індивідуальних навантажень у залежності від віку і рівня підготовленості, але встановлено, що здорові люди під час занять повинні робити ту м'язову роботу, що сприяє розвитку витривалості. Це повинні бути динамічні вправи з інтенсивністю в зоні дії, що тренує, (50-85% від МПК чи 65-90% від Макс. ЧСС) тривалістю 20-60 хвилин і частотою 2-5 разів у тиждень.

Для людей з дуже низькою підготовленістю рекомендується починати з менш інтенсивних, але більш тривалих навантажень. В основну частину заняття доцільне включення 1-3 "пікових" навантажень. Рекомендуються 5 разові заняття з витратою енергії не менш 550 ккал за кожне тренування, чи щоденний біг підтюпцем по 20 хвилин, чи 4-5 кратні заняття тривалістю 30 хвилин з інтенсивністю енерговитрат 7,5 ккал/хв. Всі офіційні програми фізкультурно-оздоровчих занять у різних країнах дотримують цих принципів дозування навантажень. Оптимальним визначений рівень енерговитрат повинен становити 2000 ккал у тиждень.

Нам потрібні 2 типи фізичної активності щотижня – аеробні та силові вправи.

- Аеробна активність – 150 хвилин на тиждень. Вона може бути помірна чи інтенсивна.

- Вправи помірної інтенсивності – спалюємо від 3,5 до 7 ккал на хвилину (ходьба, їзда на велосипеді з середньою швидкістю, йога). Навіть прибирання вдома – помірна фізична активність.

- Інтенсивні навантаження – спалюємо понад 7 ккал на хвилину (біг, швидка ходьба, бойові мистецтва, футбол чи баскетбол).

- Мінімум двічі на тиждень варто виконувати силові вправи – для укріплення головних груп м'язів.

Тренування в значній мірі поліпшують насосну функцію серця. Один з найважливіших ефектів тренування – це уповільнення пульсу в спокої. Це є ознакою більш низького споживання кисню міокардом, тобто посиленням захисту від ішемічної хвороби серця. Адаптація периферичної ланки кровообігу включає цілий ряд судинних і тканинних змін.

М'язовий кровоток при навантаженнях значно зростає і може збільшуватися в 100 разів, що вимагає посилення роботи серця. У тренуваних м'язах зростає щільність капілярів. Збільшення артеріовенозної різниці по кисні відбувається за рахунок зростання м'язових мітохондрій і кількості капілярів, а також більш ефективного шунтування крові з непрацюючих м'язів і органів черевної порожнини.

Підвищується активність окисних ферментів. Ці зміни знижують кількість крові, що вимагається м'язам при роботі. Таким чином, найбільш істотними змінами при тренуванні є збільшення окисного потенціалу м'язів і регіонального кровотоку, економізація роботи серця в спокої і при середніх навантаженнях.

Вплив фізичних вправ на нервову систему полягає в розвитку координації різноманітних рухів, регуляції функцій серцево-судинної і дихальної систем, в тренуванні адаптаційних механізмів. Крім цього, при роботі м'язів від них у центральну нервову систему надходить потужний потік нервових імпульсів, що надзвичайно важливо для підтримки її тону.

Стимулюючи дію мають помірні фізичні навантаження на залози внутрішньої секреції, гормони яких разом із нервовою системою є основою адаптаційних механізмів. Таким чином, підвищується стійкість організму до дії несприятливих чинників навколишнього середовища: стресових ситуацій, високих та низьких температур, радіації, мікроорганізмів, які спричиняють простудні захворювання тощо.

У результаті тренувань істотно зменшується реакція артеріального тиску при різних навантаженнях.

Для створення умов підтримки свого здоров'я на необхідному рівні потрібні фізичні навантаження. Людина повинна сама виробити в собі постійну звичку займатися фізичними вправами, щоб забезпечити гармонічну рівновагу між розумовими і фізичними навантаженнями. Це одна з основних частин індивідуальної системи здорового способу життя.

Тренованість додає людині впевненість у собі. Люди, що постійно займаються фізичною культурою, менше піддані стресу, вони краще справляються з занепокоєнням, тривогою, пригніченістю, гнівом і страхом. Вони не тільки здатні легше розслабитися, але і вміють зняти емоційну напругу, за допомогою визначених вправ. Фізично треновані люди краще справляються з хворобами, їм легше вчасно засипати, сон у них міцніше, їм потрібно менше часу, щоб виспатися. Деякі фізіологи вважають, що щогодини фізичної активності продовжує життя людини на 2-3 години.

В результаті регулярних тренувань в організмі людини збільшується кількість еритроцитів та рівень лімфовузлів (які відповідають за нейтралізації шкідливих факторів). В результаті, наш організм покращує свої захисні можливості і можливість протистояти несприятливим умовам навколишнього середовища.

Література:

1. Вплив фізичної культури і спорту на організм людини [Електронний ресурс] // 4. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/304295707.pdf>.
2. Фізичне виховання студентів [Електронний ресурс] // Львівський національний університет імені Івана Франка. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://students.lnu.edu.ua/sport/wp-content/uploads/2015/04/lections_kurs.pdf
3. Фізична культура в житті студента [Електронний ресурс] // комунальне некомерційне підприємство міська студентська лікарня харківської міської ради. – 7. – Режим доступу до ресурсу: <http://studhosp.city.kharkov.ua>

STEM-ОСВІТА В СИСТЕМІ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ

Єрмолова В. М.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
професор кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Навчально-наукового олімпійського інституту
Національного університету фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Кроль І. М.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
старший викладач кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Навчально-наукового олімпійського інституту
Національного університету фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Перехід до інноваційної освіти європейського рівня передбачає підготовку фахівців нової генерації, здатних до сучасних умов соціальної мобільності, засвоєння передових технологій.

Акронім STEM (від англ. Science – природничі науки, Technology – технології, Engineering – інженерія, проектування, дизайн, Mathematics – математика) визначає характерні риси відповідної дидактики, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практико орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін[1].

Водночас, у STEM-освіту активно включаються творчі, мистецькі дисципліни, об'єднані загальним терміном Arts (позначення відповідного підходу – STEMandArts). Актуальними STEMandArts напрямками є промисловий дизайн, архітектура, індустріальна естетика тощо.

Аналіз літературних джерел виявив різне тлумачення терміну «STEM-освіта»: STEM-навчання – це нова методика навчання школярів; навчальний план, заснований на ідеї навчання молоді із застосуванням міждисциплінарного і прикладного підходів. Одними з основних напрямків та переваг цієї програми є: застосування науково-технічних знань в реальному житті; розвиток навичок критичного мислення та вирішення проблем; підвищення впевненості в своїх силах; креативні та інноваційні підходи до проектів [3]; Система STEM-освіти є одним із напрямків інноваційного розвитку природничо-математичної освіти. Завдяки їй діти розвивають логічне мислення та технічну грамотність, вчать вирішувати поставлені задачі, стають новаторами, винахідниками [5]; STEM-освіта (S – science, T – technology, E – engineering, M –

mathematics) – природничі науки, технології, інженерія, математика – система освіти, стимулююча оволодіння знаннями і навичками технологічних наукових напрямів, що дозволяють брати участь в найбільших інноваційних міжнародних конкурсах і олімпіадах, таких як MATHCOUNTS, Science олімпіади та FIRST Robotics. Освіта, спрямована на підтримку творчості та інноваційних навичок [2].

Основні ключові компетентності концепції «Нової української школи», а саме: спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя, гармонійно входять в систему STEM-освіти, створюючи основу для успішної самореалізації особистості і як фахівця, і як громадянина [4].

Ідея STEAM-освіти полягає у наданні учнівській молоді можливості долучитись до власного творчого пошуку у відкритті нових знань, спробувати себе в ролі «дослідника», доторкнутись до світу серйозної науки. Однак, на цьому шляху постає проблема використання джерел знань та інформаційних ресурсів з різних областей.

STEM-освіта заснована на компетентнісному підході і сприяє формуванню умінь співробітництва, комунікативності, критичного мислення та розвитку творчих природних здібностей і передбачає створення умов для збалансованої гармонійної науково-орієнтованої освіти на основі модернізації математично-природничого та гуманітарного профілів навчання.

Алгоритм реалізації Stem-освіти в системі олімпійської освіти може бути представлений таким чином:

- використання онлайн-середовища;
- запровадження бінарних уроків, Stem-практики;
- пошук однодумців, залучення батьків і представників різних сфер культури, науки, мистецтва, спорту;
- відкриття значущості Stem.

Сьогодні у всьому світі стрімко зростає потреба у забезпеченні максимально повного доступу широкого кола користувачів до інформаційних ресурсів, які б відображали їх ментальну специфіку, культурне надбання країн, історію становлення нації в геополітичних процесах. Цьому сприяє використання онлайн-середовища, яке дає можливість використовувати володіння комп'ютерами (інтернет-уроки, дистанційне навчання, онлайн-спілкування); користування гаджетами (фітнес-трекери, смарт-браслети, спортивні пристрої); пошук, перегляд та обробка різномірних інформаційних ресурсів.

Ознайомлення учнів з інструментом пошуку, перегляду та обробки різномірних інформаційних ресурсів, зібраних на основі інтелектуальних

сервісів сприятиме розвитку мислення, аналітичним здібностям та певним практичним навичкам, стимулюванню наукової активності.

Таким інструментом в системі олімпійської освіти може стати створення електронний архівних документів, пов'язаних з життям, досягненнями і діяльністю чемпіонів і призерів Олімпійських ігор; історією олімпійського руху України та олімпійських видів спорту. Мережева інтерактивна система знань у вигляді реєстру забезпечує їх постійне поповнення.

Другий крок STEM-освіти застосування бінарних уроків і Stem-практики. Ці форми роботи цілком підходять у процесі реалізації олімпійської освіти. Це – інтеграція олімпійських знань у процес викладання різних освітніх предметів; модуль «Здоровий спосіб життя. Здорове харчування», «Ментальне тренування» проекту #OlympicLab тощо.

STEM-практики в системі олімпійської освіти можна розглядати з різних сторін. Це і пошуково-дослідна робота школярів під керівництвом учителя, підсумком якої може стати створення шкільних спортивних (олімпійських) музеїв.

STEM-освіта передбачає впровадження у навчальний процес творчих і мистецьких дисциплін. При цьому кожна дитина, залучена до такої освіти, повинна володіти технологічною грамотністю та навичками вирішення проблем, які є ключовими для створення власних дизайнерських винаходів.

Третій крок – це пошук однодумців, залучення батьків і представників різних сфер культури, науки, мистецтва, спорту. Таке спілкування дитина спрятиме не тільки поповненню та набуттю нових знань, а й комунікації, навичок здорового активного способу життя, формуванню у школярів естетичної культури, бажання проявити власні таланти і здібності, необхідні у повсякденному житті.

Незважаючи на те, що STEM-освіта в основному стосується природно-математичної освіти, варто зазначити, що деякі її елементи можна застосовувати в процесі реалізації олімпійської освіти. Адже для занять спортом вкрай необхідними є предметні компетентності природно-математичних дисциплін. Покрокове впровадження STEM-освіти призводить до того, що дитина набуває стійкості у відстоюванні своєї позиції, розуміння інших точок зору у процесі дискусії, знань для розв'язання практичних проблем реального світу.

Використання набутих знань у повсякденному житті для досягнення мети у майбутній професійній діяльності – завдання Stem-освіти.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік 13.07.2017 № 21.1/10-1470. [Електронний

ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1470777-17#Text>

2. Новые направления в дисциплинах STEM (естественные науки, технологии, инженерия и математика).[Електронний ресурс].Режим доступу: <https://americandiary.livejournal.com/546729.html>
3. Обучение в области естественных, технических, инженерных и математических наук в США: Программа STEM; перевод доклада. Психологическая наука и образование. 2011. № 4. С. 32–38.
4. Хромчихіна О.О., Кармаліт О.Б. STEM-проекти для початкової школи. Посібник для вчителів. Основа. 2020. 96 с. ISBN: 978-617-00-3850-0
5. STEAM-освіта: інноваційна науково-технічна система навчання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ippo.kubg.edu.ua/content/11373>.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Завацька Л. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії і методики фізичного виховання
та адаптивної фізичної культури
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

У Стратегії розвитку фізичної культури і спорту в Україні до 2028 року поставлені амбітні завдання щодо досягнення якісних змін у спорті вищих досягнень, у розвитку спортивної інфраструктури, в оптимізації кадрового забезпечення галузі. Пріоритетним завданням висувається виховання фізично активної нації, створення умов для залучення населення до оздоровчої рухової активності, збільшення до 30% населення, які оберуть регулярну рухову активність, залучатимуться до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Передбачається впровадження комплексних заходів розвитку галузі з використанням новітніх ІТ-технологій, створення інклюзивного підходу, рівних можливостей для всіх груп населення, використання науково обґрунтованих технологій забезпечення якісних змін, спрямованих на популяризацію рухової активності, здорового способу життя та спортивного іміджу України [3].

Успішну реалізацію цих завдань планується забезпечити через популяризацію рухової активності серед різних вікових груп населення, в тому числі осіб з інвалідністю; об'єднання українців під гаслом спорту та формування здорової нації як частини її культурного менталітету.

На наше глибоке переконання, заохочення та стимулювання людей до занять оздоровчою руховою активністю потрібно починати з дитячого віку, формувати у цей період ціннісне ставлення до збереження і зміцнення здоров'я шляхом поєднання рухової активності, занять спортом з іншими складовими здорового способу життя, подолання байдужості до власного здоров'я. Оптимально організована рухова активність дітей і молоді не тільки розвиває фізичні якості, але й виховує характер, позитивно позначається на формуванні життєво важливих навичок: самостійності, волі, впевненості у власних силах, відповідальності, цілеспрямованості.

На жодному іншому етапі свого життя людина не виявляє стільки рухливості, як під час ігор та забав у дитячому віці.

Для підвищення фізичної працездатності та покращання рухової підготовленості, набуття життєво необхідних навичок і вмінь, оптимізації фізичного виховання та поліпшення динаміки розвитку фізичних якостей молодших школярів: сили, спритності, швидкості, гнучкості, витривалості використання рухливих ігор відіграє надзвичайно важливу роль.

На необхідність використання ігор у вихованні здавна звертали увагу видатні вчені і педагоги – Дені Дідро, Ян Амос Коменський, Вільгельм Август Лай, Мішель Монтень, К.Д.Ушинський.

Про окремі аспекти використання рухливих ігор у вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку говориться у працях Л. Бондаренко, В. Верховинця, О. Воропая, В. Скуратівського, А. П. Усової, О. Ю. Яницької, О. Вацеби, Є. Приступи, А.Цюся та інших.

Рухливі ігри створюють найкращі умови для формування та удосконалення рухових умінь і навичок, сприяють розвитку тілесних і духовних сил, виховують позитивні риси характеру.

Важко переоцінити значення ігор у справі формування фізично здорового, етично стійкого та інтелектуально розвинутого члена суспільства. Захоплена грою дитина гартується в терпінні, наполегливості, розвиваючи при цьому фізичну підготовленість [1].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники вважають, що рухливі ігри є найбільш адекватною формою занять фізичними вправами і сприяють оптимізації рухової активності дітей (Е.С. Вільчковський, А.Я.Вольчинський, Г.В. Воробей, В.І. Левків.)

Разом з тим вибір рухливих ігор повинен враховувати інтерес учнів, відповідати анатомо-фізіологічним можливостям організму дитини та

їхньому психологічному сприйняттю, а також дотримання вчителем сенситивних періодів формування фізичних якостей.

Ефективним для формування інтересу до фізичної культури та різних форм рухової активності, як свідчить досвід, є використання ігор з елементами стройових та загально-розвиваючих вправ, рухливих ігор на рівновагу та координацію, з танцювальними та акробатичними елементами, з вправами з аеробіки та аквааеробіки, та іграми на лижах і ковзанах тощо.

Використання різноманітних рухливих ігор за характером рухової діяльності дає змогу констатувати, що вони у всіх відношеннях відповідають біологічній потребі дитячого організму в рухах для набуття необхідних навичок і вмінь, для розвитку фізичних і морально-вольових якостей, для гартування організму молодших школярів, сприятимуть подоланню негативного ставлення до уроків фізичної культури, виробленню мотивів, а потім і потреб у систематичних заняттях фізичною культурою і спортом [2, 4].

В практиці фізичної підготовки дітей і підлітків використовуються різноманітні форми організації занять, основною формою з яких є урок, де цілеспрямовано вирішуються для кожного віку, статі і рівня підготовленості виховні, освітні і розвиваючі задачі. У процесі побудови уроку вчитель проектує елементи його змісту. Основою для проектування є біологічні закономірності функціонування організму, що визначають його працездатність, а отже, логіка розгортання навчально-виховного процесу зумовлюється фізіологічною працездатністю. Важливого значення набуває розвиток у цьому віці основних фізичних якостей, зокрема, швидкості, гнучкості, спритності і координації [1].

Численні наукові дослідження (Линець М.М., Матвеев Л.П., Філін В.П., та ін.) засвідчують те, що кожному віковому періоду характерні свої особливості, які необхідно враховувати при розробці методики і організації занять, підборі засобів педагогічного впливу та їх структурування.

В оптимізації фізичного виховання як важливої умови забезпечення достатнього обсягу рухової активності учнів та формування у них інтересу і потреби до занять фізичною культурою і спортом має, на наш погляд, співпраця сім'ї і школи. На основі аналізу літературних джерел та соціальної практики можна стверджувати, що уроки фізичної культури, результати рухової активності дітей для переважної більшості батьків є менш пріоритетними, ніж успішність навчання їхніх дітей з інших предметів. Тому пошук шляхів щодо співпраці школи і сім'ї дасть можливість активізувати залучення дітей до занять фізичною культурою, сформувати потребу у здоровому способі життя та вдосконалити процес фізичного виховання.

Крім того, оптимальна організація фізичного виховання передбачає запровадження системи моніторингу основних показників рухової активності та фізичної підготовленості школярів, забезпечення медико-педагогічних спостережень у процесі фізичного виховання, широке використання популярних серед дітей та молоді видів спорту, впровадження інклюзивного підходу до фізичного виховання дітей з інвалідністю з метою їх інтеграції до активного життя.

Молодший шкільний вік найбільш відповідальний у порівнянні з наступними етапами фізичного розвитку школяра. Саме цей вік вважається фундаментом, на якому ґрунтується подальший фізичний розвиток, активно розвиваються інтереси, звички, формується характер.

Успішне виховання всебічно розвиненої, здорової, сильної, спритної та витривалої дитини багато в чому обумовлюється правильною організацією фізичного виховання в школі та сім'ї.

Загалом, ні школа без сім'ї, ні сім'я без школи не зможуть успішно вирішити завдання фізичного виховання дітей, про що стверджують більшість батьків та вчителів фізичної культури.

Успішна реалізація поставлених завдань збереження і зміцнення здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення розумової й фізичної працездатності учнів НУШ можливе лише через ініціативність та творчу співпрацю сім'ї та школи.

Розвиток інтересу до рухової активності дітей молодшого шкільного віку передбачає підбір цікавих і доступних фізичних вправ, використання ігрової діяльності, імітаційних та сюжетних ігрових занять, проведення спортивних змагань, свят та олімпіад, бесід про фізкультуру та спорт, зустрічі з відомими спортсменами, перегляд тематичних фільмів про спорт.

Забезпечення ефективності оптимізації рухового режиму молодших школярів передбачає дотримання таких основних методичних аспектів:

- наявність оптимального обсягу фізичних навантажень (залежно від віку та фізичного стану);
- підбір оптимального змісту, методів і прийомів фізичного виховання та способів організації учнів на уроках та позакласній роботі;
- правильний розподіл часу на основні структурні компоненти на кожному занятті;
- активізація самостійності школярів, створення у них позитивних емоцій, стимулювання їх індивідуальних можливостей;
- забезпечення тісного взаємозв'язку школи з батьками учнів у процесі фізичного виховання;
- дотримання і врахування сенситивних періодів у формуванні фізичних якостей, гармонійний розвиток усіх фізіологічних систем, насамперед серцево-судинної, дихальної, опорно-рухової.

Оптимально організована рухова активність молодших школярів є запорукою збереження і зміцнення їх здоров'я та сформованості потреби до систематичних занять різними формами рухової активності.

Література:

1. Круцевич Т. Ю., Соловей Д. О. Розвиток форм фізичного виховання в загальноосвітніх школах: проблеми і перспективи // Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2015. – Вип. 12. – С. 75-78.
2. Завацька Л., Ільків О., Дяків С. Шляхи оптимізації фізичного виховання учнів перших класів. // *Молодіжний науковий вісник Східно-європейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: журнал. Луцьк, 37, 2020, – С.46–54.
3. Постанова Кабінету Міністрів « Про стратегію розвитку фізичного виховання і спорту до 2028р.» від 4.11.2020р.
4. Приступа Є.Н. Українські народні ігри: монографія/ Є.Н. Приступа, В.І.Левків, О.В.Слімаковський.-Л.:ЛДУФК, 2012. – 432с.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАСОБАМИ АЛТИМАТ-ФРИЗБИ

Іванов К. О.

*здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальності «Середня освіта
(Фізична культура)*

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Старобільськ, Луганська область, Україна

*Науковий керівник: **Отраченко О. В.***

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Старобільськ, Луганська область, Україна

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АЛТИМАТ-ФРИЗБИ

Актуальність роботи. Згідно концепції Нової української школи, заклади освіти працюватимуть на засадах «педагогіки партнерства». Основні принципи цього підходу: повага до особистості;

доброчливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків) принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [4, с.17].

Науковці Т. Ю. Круцевич, М. І. Воройов, Г. В. Безверхня наголосили, що «фізичне виховання – органічна складова системи освіти дітей, підлітків, юнаків, що сприяє формуванню всебічно духовної і фізично розвиненої людини та забезпечує безпеку її життєдіяльності» [3, с. 4].

Мета роботи – проаналізувати науково-методичну літературу з теми дослідження та досвід вчителів фізичної культури стосовно запровадження нового виду рухової активності алтимат фризбі в інклюзивних класах.

Ми погоджуємося з науковцями, що «інклюзивне фізичне виховання» як гнучку, індивідуалізовану систему фізичного виховання дітей з особливими потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

Нам імпанує думка А. В. Гордєєвої, яка «говорячи про особливості відштовхується від людини взагалі, а не від норми, від людини з певними особливостями, які притаманні лише їй. Особливість передбачає відмінність, несхожість, можливо неповторність, індивідуальність, унікальність» [1, с. 41]. Відповідно, до дітей з особливими потребами досліджувачка відносить дітей-інвалідів, дітей з незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами, обдарованих дітей (рис. 1).

Рис.1. Категоріальність дітей з особливими потребами за А. В. Гордєєвою.

Дослідники В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін вважають, що одним із сучасних шляхів впровадження роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є інноваційні техніки. Ми погоджуємося з авторами, що завдяки використанню ІКТ діти з особливими освітніми потребами в змозі подолати бар'єри на шляху до навчання, оскільки отримують доступ до різноманітних дидактичних матеріалів у доступному прийнятному форматі. Інноваційні техніки в інклюзивній освіті можна використовувати в якості компенсаторного, комунікаційного та дидактичного засобу [8, с. 27].

Ми, у свою чергу, пропонуємо ввести в інклюзивні класи на уроках фізичної культури та позаурочних заходах цікаву гру– алімаат-фрізбі, за допомогою якої діти вчатьса взаємодіяти один з одним та самостійно вирішувати суперечки між собою (дух гри), так як на змаганнях усіх рівнів з цього виду спорту відсутні судді. У гру грають дві команди по 7 учасників у кожній. Розміри поля – 100 метрів у довжину і 37 метрів у ширину, а розміри гольових зон – по 18 метрів кожна. Змагання можуть проходити серед чоловічих, жіночих та змішаних команд. Місцем проведення змагань може бути газон, пляж або спортивна зала. Мета гри – заробити якомога більше очок. Для цього необхідно зловити диск у кінці поля суперника. Гра триває до 15 очок. Можна передавати пас, але бігати з диском заборонено [6]. До елементів гри входять кидки та прийоми диску, командні дії гравців у нападі та в захисті.

Отже, далі розглянемо визначення поняття «алімаат» за різними авторами (таблиця 1.)

Таблиця 1

Визначення поняття «Алімаат» за різними авторами

Автор, рік	Визначення поняття «Алімаат»
Веб сайт. 2017.	Алімаат (Ultimate) – динамічний командний ігровий вид спорту з літаючим диском фрізбі.
Грачев А.С., Жован Г.Ф, 2014	Алімаат це гра з використанням фрізбі (літаючого диску) метою якою є зловити диск у зоні суперника за рахунок передач даного снаряду гравцям своєї команди, при цьому гравцям з дисками заборонено рухатися.
Фоменко О. В. та Фоменко В. Х., 2019	Алімаат – вид фізичної активності спрямований на формування всебічно розвиненої особистості, фізичного і психічного стану. Алімаат – це командний неконтактний вид спорту з літаючим диском – фрізбі.

Елементи даної гри для проведення своїх занять використовували вітчизняні вчителі фізичної культури та науковці. А. С. Грачев та Г. Ф. Жован ввели даний вид рухової активності на заняттях з фізичного виховання зі студентами спеціальної медичної групи. Ми погоджуємося з думкою вчених про те, що алтимат покращує між'язову координацію, знімає напругу з м'язів очей, розвиває функцію зорово-сенсорної системи, має оздоровчу спрямованість [10; 11].

Анкетування, яке провели науковці, показало, що молодь бажає займатися алтиматом. Нам імпонує думка вчених про те, що алтимат крім удосконалення фізичних навичок сприяє розвитку мислення, сили волі і соціальних компетентностей. Заняття молодого покоління за методикою, яку розробили Фоменко О В та Фоменко В. Х, призвели до покращення показників статури, позитивних морфологічних й функціональних змін фізіологічних систем організму людини та покращення показників розвитку основних фізичних якостей [10, с. 86].

Нам також дуже цікавий досвід вчителів фізичної культури, які у своїй роботі використовували фризбі: це вчитель фізичної культури середньої школи № 216 міста Києва Лазебний-Чоловський Дмитро Миколайович, який знімав відео-уроки з фризбі і демонстрував їх учням під час дистанційного навчання [9]. У свою чергу, вчитель фізичної культури Нікопольської середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 Мамедов Геннадій Назімович також викладає алтимат-фризбі своїм учням і під час виконання ними вправ знімає дітей на відео, які потім зберігаються в архіві навчального закладу: прискорення та ловіння диску; обманний рух та кидок диску [5; 7]. Вчителі фізичної культури Харківської спеціалізованої школи № 85 Васильєв Костянтин Олександрович та вчитель фізичної культури середньої загальноосвітньої школи № 11 Кандауров Антон Володимирович також активно впроваджують фризбі та цікаво проводять уроки [2]. [План-конспект урока в 8 класі. Алтимат. Веб сайт: Інфоурок. URL: <https://infourok.ru/plankonspekt-uroka-v-klasse-altimat-2378604.html>].

Висновки. Отже, ми пропонуємо використовувати фризбі з дітьми інклюзивного класу, за допомогою якої розвиваються швидкість, спритність, витривалість, відбувається функціональне відновлення учнів з проблемами фізичного розвитку, уроки стають цікавими та жвавими.

Література:

1. Гордеева А. В. Реабилитационная педагогика: от теории – к практике. Монография. М., 2001. 321 с.
2. Кандауров Антон Володимирович. План-конспект урока в 8 класі. Алтимат. Веб сайт: Інфоурок. URL: <https://infourok.ru/plankonspekt-uroka-v-klasse-altimat-2378604.html> .

3. Круцевич Т. Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посібн. К.: Олімп. літ-ра, 2011. 224 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 160 s.
5. Обманний рух та кидок диску. Веб сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dz9IbyQjgH0>
6. Правила алтимата 2017. Веб сайт. URL: http://175g.ru/rules_
7. Прискорення та ловіння диску. Веб сайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ybwB11DJJv8_
8. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник. [А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.]; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава: ПУЕТ, 2018. 261 с.
9. Фізична культура – дистанційна освіта. Марафон основа:вебсайт.URL:https://www.youtube.com/watch?v=KsOQGE37h_0&list=PLoZZBfZTcT Режим доступу: AdmXWn8lDatJ7afvcVMqM5t&index =1&ab_channel=MARAFONOSNOVA.
10. Фоменко О. В., Фоменко В. Х. Особливості методики занять фізичними вправами засобами «Алтимат» фрізбі на позааудиторних заняттях зі студентами І-ІІ курсів закладів вищої освіти. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 4 (327), Ч. І, 2019. С. 84-91. DOI: 10.12958/2227-2844-2019-4(327)-1-84-91.
11. Что такое алтимат. Режим доступу: URL <http://175g.ru/wiki/About/Ultimate>.

ВПЛИВ ДИНАМІЧНИХ ВПРАВ НА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ЖІНОК 18-35 РОКІВ

Калитка С. В.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Ковальчук Н. М.

*доцент, доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Ващук Л. М.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фітнесу та циклічних видів спорту
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Проблеми руху і здоров'я мали велику актуальність ще в Давній Греції і в Римі. Так, грецький філософ Аристотель (IV ст. до н.е.) виказав думку про те, що ніщо так сильно не руйнує організм, як фізична бездіяльність. Великий лікар Гіппократ не тільки широко використовував фізичні вправи під час лікування хворих, але і обґрунтував принцип їх застосування. Він писав: «Гармонія функцій є результатом правильного відношення суми вправ до здоров'я даного суб'єкта». Давньоримський лікар Гален в своїй праці «Майстерність повертати здоров'я» писав: «Тисячу і тисячу раз повертав я здоров'я своїм хворим за допомогою вправ» [1]. Медики всіх часів одностайно застерігали: недостатня рухова активність підриває здоров'я, старить людину, наближує її смерть. В теперішній час раціональна організація рухової активності набула особливої актуальності внаслідок порушення балансу між життю їжею, фізичним навантаженням і відпочинком людини.

Найбільший профілактичний вплив мають вправи аеробного характеру, які розвивають фізичну витривалість. Це стосується оздоровчої ходьби, ходьби по сходах, бігу в середньому темпі (може бути і біг на місці), динамічної йоги, ритмічної гімнастики в аеробному режимі, їзди на велосипеді, ходьби на лижах, веслування, плавання, ковзанярства, стрибків із скакалкою, пішохідного туризму тощо [2]. Систематичні

заняття аеробними фізичними вправами сприяють підвищенню споживання кисню організмом, збільшують капіляризацію м'язів, покращують постачання кисню і цим самим перешкоджають виникненню онкологічних захворювань.

Переконливо говорять дані про те, що абсолютна частота смертей у людей, які займаються фізичними вправами, наприклад бігом підтюпцем чи ходьбою в 7 разів нижча, ніж у людей відповідного віку з низькою руховою активністю. Дослідження психолога Енн Флетчер із Майамського університету свідчать про те, що 10-тижнева програма аеробних вправ зменшує депресію, роздратованість і покращує імунні реакції [3].

Однак, заняття ходьбою майже не впливають на розвиток гнучкості, яка також має вагомий вплив на рівень здоров'я людини. От уже 6 тисячоріч на Сході існує унікальне духовне й фізичне навчання, що відомо нам як йога. Дивно, що йога згодом не тільки не втрачає свою актуальність, але й стає усе більше популярною. Динамічною йогою можна займатися в будь-якому віці. Інтелектуальний рейтинг, професійні успіхи, гнучкість і фізична підготовка не мають ніякого значення. Щоб заняття йогою пішли на користь, потрібно практикувати регулярно і розумно, орієнтуючись на свої можливості, стан здоров'я, на внутрішні відчуття. Виконуючи асани, не потрібно прагнути підкорити тіло, дихання і свідомість, а просто досліджувати їх з інтересом і постійністю. Це допоможе зрозуміти, який стан організму і поступово змінювати його на краще. Заняття допоможуть зміцнювати тіло, вирівнювати дихання, прагнути до стійкого, рівного стану розуму.

Мета даного дослідження: вивчити вплив занять оздоровчою ходьбою та динамічною йогою, як одного із видів аеробних вправ, на серцево-судинну систему (ССС) жінок 18 – 35 років.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент; фізіологічні: тест Руф'є, тест Купера.

Для проведення дослідження було сформовано дві групи, експериментальна та контрольна, налічували по 10 жінок віком від 18 до 35 років. В експериментальну групу були відібрані жінки з низьким рівнем фізичної підготовленості. До контрольної, – жінки з задовільним та добрим рівнем фізичної підготовленості.

Сердце як індикатор адаптивних реакцій всього організму реагує на самі різні внутрішні та зовнішні впливи. Застосування тесту Руф'є дозволить отримати об'єктивну інформацію про зміни в стані ССС на фоні занять оздоровчою ходьбою та динамічною йогою. Зважаючи на це нами були запропоновані наступні програми занять оздоровчою ходьбою для жінок з посередньою та незадовільною оцінкою стану ССС за показниками тесту Руф'є наведені в табл.1, 2.

**Програма занять оздоровчою ходьбою для жінок
з посередньою оцінкою стану ССС**

Етап	тижні за- нять	кіль- кість занять	тривалість	орієнтовні параметри навантаження		реакці я ЧСС уд/хв
				дистанці я км	швидкість км/год	
1	1	3-5	20	2,0 – 2,8	5,5-6,5	120- 145
	2	3-5	30	3,0 – 3,8	6,0-6,8	130- 145
	3	3-5	30	3,0 – 3,8	6,0-6,8	130- 145
	4	3-5	40	4,0 – 4,8	6,2-6,8	140- 150
	5	3-5	40	4,0 – 4,8	6,2-6,8	140- 150

Для жінок з посередньою оцінкою стану ССС перший тиждень занять розпочинався з 20 хв. ходьби (2,0 – 2,8 км) зі швидкістю 5,5 – 6,5 км/год та реакцією ЧСС за 1хв 120 – 145 уд. В ході виконання програми здійснювалось поступове збільшення тривалості та інтенсивності. На останньому тижні параметри були наступними: тривалість 40хв. (4,0 – 4,8 км), швидкість 6,2 – 6,8 км/год, ЧСС за 1 хв 140 – 150 ударів.

Для жінок з оцінкою незадовільно параметри навантаження були дещо нижчі. Перший тиждень занять розпочинався також з 20 хв. ходьби (1,8 – 2,2 км) зі швидкістю 4,5 – 5,0 км/год та реакцією ЧСС за 1 хв 120 – 142 ударів. В ході виконання програми здійснювалось поступове збільшення тривалості та інтенсивності. На останньому тижні параметри були наступними: тривалість 40 хв. (3,7 – 4,2 км), швидкість 5,0 – 6,0 км/год, ЧСС за 1 хв 135 – 145 ударів.

На початку та в кінці нами були досліджені показники: 12-хвилинного тесту Купера ЧСС у фоновій пробі та ортостатичній, результати тесту Руфьє.

Таблиця 2

Програма занять оздоровчою ходьбою для жінок з незадовільно оцінкою стану ССС

Етап	тижні занять	кількість занять	тривалість	орієнтовні параметри навантаження		реакція ЧСС уд/хв
				дистанція км	швидкість км/год	
1	1	3-5	20	1.8 – 2,2	4.5 – 5,0	120-142
	2	3-5	30	2.7 – 3,2	4.8 – 5,8	130-140
	3	3-5	30	2.7 – 3,2	4.8 – 5,8	130-140
	4	3-5	40	3.7 – 4,2	5,0 – 6,0	135-145
	5	3-5	40	3,7 – 4,2	5,0 – 6,0	135-145

На початку дослідження за 12– хвилинним тестом Купера долали 2000 м, – виявлено вірогідно нижчий рівень у функціонуванні ССС та працездатності жінок експериментальної групи, де жінки контрольної групи долали 2270м, що дає встановити вірогідну різницю між контрольною та експериментальною групами ($p < 0,01$). В кінці дослідження за цим тестом долали 2210 м, тоді як в жінок контрольної групи ці показники залишились практично незмінними 2280 м (відповідно).

За показниками ЧСС у стані спокою визначено вищі результати в експериментальній групі ($78,90 \pm 4,30$ уд·хв⁻¹), порівняно з контрольною групою ($75,40 \pm 9,24$ уд·хв⁻¹). Після закінчення занять, за запропонованими програмами жінками експериментальної групи, ми відмітили зміни в роботі ССС за показниками вище наведених тестів. Показники ЧСС в у фоновій пробі дещо знизилась та становили $78,83 \pm 5,89$ уд·хв⁻¹, порівняно з такими ж показниками на початку дослідження та контрольною групою, де ЧСС у фоновій пробі $74,70 \pm 12,57$ уд·хв⁻¹.

За результатами тесту Руф'є $13,92$ у.о. (загальна оцінка слабо), порівняно із контрольною групою, де показники за цим тестом становили $7,08$ (загальна оцінка посередньо) у.о., ми спостерігаємо вірогідну різницю в оцінці стану ССС. В кінці дослідження ми спостерігаємо вірогідні зміни в показниках тесту Руф'є, який становив $9,92$ (загальна оцінка посередньо) у.о. ($p < 0.01$), тоді як у контрольній групі $7,00$ (загальна оцінка посередньо) у.о. цей показник майже не змінився.

Якщо розглядати показники у % співвідношенні то в експериментальній групі на початку дослідження 40% отримали оцінку незадовільно, 20% – слабо і 40% посередньо у контрольній: 10% – слабо, 50% – посередньо, 40% – добре. В кінці дослідження в експериментальній групі 10% отримали оцінку незадовільно, 20% слабо, 60% посередньо, 10% добре, а у контрольній групі 10% отримали оцінку слабо, 40% посередньо, 50% добре.

Результати наведених тестів свідчать про покращення в роботі серцево-судинної системи та зниження толерантності до фізичних навантажень по закінченню програми занять оздоровчою ходьбою жінками спеціальної медичної групи. Тоді як у жінок контрольної групи, які не займалися за цією програмою, не було відзначено особливих змін.

Література:

1. Гецко Ю. Синдром хронической усталости. TERRA GENEALOGICA. – № 5. – 2005. – С. 20–45.
2. Калитка С., Козак В., Пісачук Л. Вплив динамічних вправ на фізичну підготовленість жінок 18-35 років. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /Фізична культура і спорт/ зб. Наукових праць/ За ред. Г.М. Арзютова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. Том 1 – Випуск № 7 (33). – С. 322–328.
3. Порада А. М., Солодовник О. В., Прокопчук Н. Є. Основи фізичної реабілітації. – К.: Медицина, 2006. – 247 с.

ПОГЛЯД СТУДЕНТА НА ФІЗИЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ ОСІБ ПІСЛЯ ДИФУЗНОГО АКСОНАЛЬНОГО УРАЖЕННЯ

Карашевич В. С.

*студента 4-го курсу факультету здоров'я, фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Частота черепно-мозкових травм (ЧМТ) в середньому 4–6 випадків на 1000 осіб. 80% випадків – легка ЧМТ [1]. Отже 20% – середня та важка. До легкої ЧМТ відносять – струс та забиття I ступені; середньої – забиття II ступені; важкої – дифузне аксональне пошкодження (ДАП), стиснення

головного мозку, забиття III степені [1]. 56% усіх ЧМТ – побутові травми; 34-40% – внаслідок ДТП [1].

За даними патрульної поліції за період з 01.01.21 по 30.09.21 в Україні виникло 137286 ДТП серед яких 22200 осіб травмовано [2].

Оскільки на ДТП припадає 34-40% всіх ЧМТ, можна припустити, що серед 22200 потерпілих – 8880-7548 осіб отримали ЧМТ (34-40% від 22200 потерпілих).

20% усіх ЧМТ – травми середньої та важкої степені, отже серед 8880-7548 потерпілих із ЧМТ – 1509-1776 (20% від 8880-7548) ймовірно із ЧМТ середньої та важкої степені, зокрема із ДАП.

Точної статистики ДАП немає у вільному доступі. Відомо, що найчастіше ДАП виникає в результаті ДТП та баротравми [1]. Отже, можна припустити, що в результаті ДТП з 01.01.21 по 30.09.21 із ЧМТ важкої та середньої степені, що складає 1509-1776 осіб, ймовірно є певна частка потерпілих із ДАП.

В результаті середньої та важкої ЧМТ 38,9% потерпілих отримують інвалідність (38,9% – середнє значення – 26,7% – інвалідність внаслідок ЧМТ середньої степені та 51,1% – ЧМТ важкої степені) [3].

За 9 місяців ймовірна кількість потерпілих із ЧМТ середньою та важкою степеню в результаті ДТП складає 1509-1776 осіб, то за місяць – близько 167-197 осіб, отже в рік – 2004-2364 особи.

Беручи до уваги, що 38,9% потерпілих із ЧМТ середньої та важкої степені отримують інвалідність, можна припустити, що з 2004-2364 осіб із важкою та середньою ЧМТ – 779-919 осіб отримують інвалідність.

У преамбулі ВООЗ написано, що здоров'я – не лише відсутність фізичних вад, а й стан психічного, духовного, соціального благополуччя.

Інвалідність внаслідок перенесених травм веде до втрати працездатності та має низку інших наслідків.

Руїнування інших сфер здоров'я, зокрема соціального, оскільки всі сфери здоров'я пов'язані. Це призводить до поглиблення існуючих фізичних та психічних проблем та погіршення якості життя.

Економічні наслідки полягають в тому, що держава втрачає працездатних осіб.

Дифузне аксональне пошкодження – це вид черепно-мозкової травми, яка виникає внаслідок кутового або обертального прискорення-уповільнення мозку та його структур і в результаті чого виникає надрив аксонів півкуль і стовбура мозку [1].

Клінічно ДАП характеризується – тривалою комою із переходом в транзиторний чи стійкий вегетативний стан [1].

Транзиторний стан – спонтанне чи у відповідь на біль відкриття очей, без фіксації зору та виконання простих завдань [1].

Вегетативний стан – нарощення симптомів роз'єднання мозку (внаслідок вищезгаданого надриву) в місці сполучення великих півкуль та стовбура [1].

Між великими півкулями та стовбуром частково втрачається зв'язок, що призводить до розгальмування підкіркових структур – їх хаотичної та мозаїчної діяльності [1].

Не підпорядкована робота підкіркових структур викликає рухові та психічні порушення [1].

При виході із вегетативного стану симптоми роз'єднання замінюються симптомами випадіння (втрата зв'язку із вищими нервовими структурами), що виявляється в м'язовій скутості, погіршенні координації, уповільненні активних та співдружних рухів, порушенні розуміння та застосування мови; інколи виникають раптові, несвідомі рухи; атактична хода [1].

Через місяць спостерігається демієлінізація аксонів і вторинне дифузне виродження нервової тканини [1]. Макроскопічно виявляється атрофія мозку [1].

Актуальність теми полягає в тому, що держава щорічно в результаті ДТП втрачає близько 779-919 осіб внаслідок отриманої ЧМТ середньої та важкої степені. Ймовірно серед потерпілих є особи працездатного віку, отже проблема може мати й економічний характер. Точна епідеміологія середніх та важких ЧМТ, зокрема й ДАП, невідома. Можемо лише припускати, що серед 2004-2364 потерпілих із середньою та важкою ЧМТ є певна частка тих, хто має ДАП, оскільки дифузне аксональне пошкодження є однією із форм важкої ЧМТ. Близько 1\3 (38,9% від 2004-2364) усіх ЧМТ середньої та важкої степені закінчуються інвалідизацією. Втрата працездатності, окрім вищезгаданої економічної сторони, має й соціальний характер, призводячи до погіршення якості життя та поглиблення психофізичних проблем.

Дифузне аксональне пошкодження викликає важкі рухові та психічні розлади на тлі прогресуючої атрофії мозку. Реабілітація складається із таких заходів: реабілітаційне обстеження, збір анамнезу, постановка завдань, цілей та мети реабілітації, план втручання. Обстеження пацієнтів із ДАП буде включати оцінку психічних, неврологічних та рухових порушень. Аби виявити психічні порушення можна застосувати наступні шкали: монреальська шкала когнітивних функцій, геріатрична шкала депресії. Задля виявлення неврологічних порушень слід застосувати: тест із закресленням паличок (виявлення неглект синдрому), звернути увагу на положення пацієнта (нахилений чи ні, задля виявлення пуш-синдрому). Аби встановити рівень рухових порушень можна використати: м'язовий мануальний тест Ловета (дозволяє визначити силу м'язів), шкала Ашворта (рівень патологічного тону м'язів), шкала Берга (здатність утримувати рівновагу та ризик падіння), аналіз ходьби тощо.

Для визначення рівня самостійності пацієнта слід використати шкалу функціональної незалежності. Всі ці шкали дозволяють не лише встановити рівень порушень, а й відслідковувати ефективність реабілітації. Збір анамнезу буде включати опитування по наступним сферам: соціальна (місце і умови проживання, сім'я, друзі тощо), медична (попереднє лікування, супутні хвороби, обстеження), харчовий (збалансованість, частота харчування), професійна (минула робота), психічна (наявність тривоги, депресії тощо). Завданнями реабілітації при ДАП будуть: уповільнення подальшої атрофії мозку, збільшення функціональних резервів організму, зменшення патологічного тону м'язів та збільшення сили свідомого контролю, оволодіння навичками самообслуговування, самостійного пересування, робота з психологічними проблемами. Короткостроковими цілями реабілітації будуть: здобуття самостійності в межах ліжка, палати, пересідання у візочок та подальше пересування тощо. Довгострокові цілі: здобуття самостійності у більшості сфер – самостійне пересування, самообслуговування; зменшення психічних проблем; можлива перекваліфікація чи здобуття іншої професії тощо. Мета реабілітації: досягнути максимальної функціональної незалежності. План втручання буде містити в собі засоби реабілітації, їх дозування та періодичне обстеження.

У фізичній реабілітації потерпілих після ДАП можна застосувати наступні засоби: кінезіотерапія, фізіотерапія, масаж. Вправи із кінезіотерапії підбираються зважаючи на функціональні можливості пацієнта і можуть включати: активні та пасивні, циклічні та ациклічні вправи, застосування спеціального обладнання тощо. Відновлення нервових зв'язків кори мозку та попередження подальшої атрофії ґрунтується на взаємному зв'язку між рецепторами м'язів та відповідними центрами мозку. Поміж цього існує зв'язок між м'язами і органами у вигляді моторно-вісцеральних рефлексів. Отже, застосовуючи фізичні вправи ми можемо позитивно впливати на мозок та внутрішні органи. Із методів фізіотерапії можна застосувати ампліпульстерапію (СМС) та діадинамотерапію (ДДТ) задля стимуляції м'язів та зменшення болю. Масаж як і фізіотерапію необхідно застосовувати у комплексі із іншими засобами. Масаж дозволяє попередити застій крові та лімфи. Також із курсу лекцій фізичним терапевтам нашого факультету відомі деякі особливості надання психологічної допомоги, зокрема при депресивному стані. Задля цього попередньо збирається анамнез всіх сфер життя пацієнта; згодом планується діяльність пацієнта ґрунтуючись на поступовості; далі необхідно позбутися негативних думок шляхом когнітивної реструктуризації та психоаналізу; і в решті створити толерантність до негативних подій. Так як найбільшою причиною депресивного стану потерпілого є його хвороба, то більшою ступенем позбуття цього стану

лежить в площині відновлення фізичних функцій та здобуття незалежності.

Формат тез не дозволяє детально розглянути усі особливості організації реабілітаційної роботи. Варто також сказати, що відновлення таких пацієнтів потребує роботи не одного фахівця. Ефективна реабілітація у випадку із ДАП повинна базуватися на мультидисциплінарному підході залучаючи до роботи не лише фізичного терапевта, а й невролога, ерготерапевта, медичних сестер, логопеда та інших спеціалістів в залежності від наслідків хвороби.

Література:

1. Мироненко Т.В., Борисенко В.В., Мироненко М.О. Нервові хвороби: підручник / Луганськ, ЛДМУ, 2012. 392 с.
2. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2021 по 30.09.2021 : ДТП 09.2021. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>
3. Школьник В.М., Науменко Л.Ю., Фесенко Г.Д., Голик В.А., Коваль М.Є. Наслідки черепно-мозкової травми як причина інвалідності: проблеми експертизи. СЕМЕЙНАЯ МЕДИЦИНА. 2015. № 4. С. 85-88.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ З ГІДРОРЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Коваль В. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри здоров'я людини і фізичної терапії
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

На сьогоднішній день Останнім часом поширення набуває реабілітаційний напрям занять фізичного виховання для покращення процесу відновлення здоров'я і працездатності [1-3]. У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту від 28.09.2004 року № 1148/2004 наголошується на необхідності розвитку оздоровчих заходів із використанням методів фізичної реабілітації, так як ефект впливу

оздоровчого плавання як засобу реабілітації дітей з вадами особливими потребами багатобічний і потужний [4].

Плавання є одним з найбільш ефективних в оздоровчому відношенні видів рухової активності, потужним засобом корекції різного роду порушень опорно-рухового апарату, серцево-судинної і дихальної систем. Діти, які займаються систематично плаванням зберігають високу рухомість в суглобах, мають хороше самопочуття, нормальний сон та апетит, високий рівень фізичної і розумової працездатності, позитивний емоційний стан, що сприяє процесу реабілітації.

Гідрореабілітація (водна реабілітація) – це переш за все педагогічний процес передавання та засвоєння накопиченого людством досвіду взаємовідносин спеціаліста та інваліда-особи, яка має порушення здоров'я зі стійким розладом функцій організму, що обумовлене захворюваннями, наслідками травм і дефектів, які приводять до обмеження життєдіяльності та вимагають соціального захисту. Вплив води як оздоровчого природного фактору представлено в різних наукових спрямуваннях. Але необхідно враховувати особливості проведення занять з оздоровчого плавання, а саме місце проведення занять, потенційні можливості небезпеки перебування у водному середовищі, переохолодження, перевтоми [3].

Нами була розроблена програма навчання студентів за факультативним курсом «Гідрореабілітація для дітей з особливими потребами», яка складалась з 90 годин, 3 кредити.

1. Теоретична частина. 1.1. Гідрореабілітація дітей з обмеженими можливостями здоров'я в умовах басейну:

– Знайомство, організаційні питання, правила відвідування басейну. Техніка безпеки на заняттях в басейні. Протипоказання відвідування басейну. Техніка надання першої медичної допомоги на воді.

– Особливості першої зустрічі: встановлення контакту; зовнішній огляд; збір інформації про дитину, робота з сім'єю.

– Фізичний і психомоторний розвиток. Вплив плавання на організм дитини.

– Загроза дитячому церебрального паралічу (ДЦП) у дітей в грудному і ранньому віці (причини ДЦП; передумови і терміни встановлення діагнозу).

– Діти з обмеженими можливостями здоров'я: порушення м'язового тону (гіпотонус, гіпертонус, м'язова асиметрія); затримка психомоторного розвитку (рухові порушення, ЗПР, ЗРР, РАС); гіпотрофія, гіпотонія, рахіт; недоношеність; генетичні; сліпі, глухі; аутизм, хвороба Дауна; епілепсія, судома активність.

– Практика на суші з манекенами.

– Перегляд відео і фотоматеріалів.

1. 2. Практика в басейні. Робота з манекенами.

– Демонстраційний показ індивідуального заняття на основі перегляду відео і фотоматеріалів.

– Прийоми роботи на воді, варіанти підтримок, робота в чотири руки.
Розбір практичних прийомів.

– Підведення підсумків.

1.3. Залік з теоретичного блоку. Підведення підсумків.

2. Теоретична частина 2.1. Гідрореабілітація дітей з діагнозом ДЦП в умовах басейну.

– Характеристика захворювання. Форми і класифікація ДЦП.

– Поширеність, складність захворювання і прогнози реабілітації.

– Психофізичні особливості дітей з ДЦП.

– Методика профілактики критичних ситуацій, ускладнень у воді.

– Структура індивідуальних занять, вимоги до організації занять, постановка численних завдань в оперативному і перспективному плануванні занять на воді.

– Особливості та обмеження у гідрореабілітація дітей з ДЦП.

– Особливості проведення занять в басейні з дітьми з діагнозом ДЦП.

– Розвиток дрібної моторики з дітьми з діагнозом ДЦП на заняттях в басейні.

– Вправи для зміцнення м'язів; покращення амплітуди суглобів; розслаблення.

– Ігри на воді з дітьми при ДЦП.

– Обладнання для проведення занять в басейні з дітьми з діагнозом ДЦП.

– Практика з манекенами.

– Перегляд відео і фото матеріалів.

3. Теоретична частина 3.1. Гідрореабілітація дітей з діагнозом ДЦП в умовах басейну.

– Ступінь ураження і вибір методики занять у воді.

– Врахування нервово-психічних, рухових розладів і мови у дітей з ДЦП.

– Врахування віку, статі, ваго-ростових показників та інтелектуальних даних дітей з ДЦП.

– Огляд сучасного водного обладнання і реабілітаційних спрямувань (Відео-презентація): підйомники і прилади транспортування для басейнів. Підводні та надводні тренажери. Спеціалізовані басейни. Водні реабілітаційні програми і напрямки (дельфінотерапія, халлівік, ватсу та інші). Навчання плаванню та участь в паралімпійських змаганнях з ДЦП.

3.2. Практика в басейні. Робота манекенами.

– Засвоєння практичних прийомів роботи у воді (вхід у воду, підтримка, перехвати, оберти, техніка безпеки).

– Аналіз і обговорення заняття.

3.3. Екзамен і допуск до проведення занять з гідрореабілітації з дітьми, які мають відхилення у стані здоров'я (ДЦП).

Розроблена програма мала практичне втілення. Було запропоновано студентам апробувати курс оздоровчого плавання, який був за межами навчального плану і проводився у формі секційних занять. Студенти, які пройшли факультатив, підвищили свій рівень професійної підготовки і набули необхідні знання, вміння і навички у роботі з дітьми, які мають особливі потреби.

Література:

1. Артеменко Г. В., Міхесенко О. І. Фізична реабілітація та оздоровлення дітей з наслідками ДЦП. Проблеми здоров'я, фізичної терапії та ерготерапії. Суми. 2018. С. 42-48.
2. Програма розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату. URL: <https://mon.gov.ua>
3. Таран І. В. Гідрокінезотерапія в комплексі фізичної реабілітації дітей 3–5 років з церебральним паралічем спастичної форми. Теоретичні та методичні проблеми фізичної реабілітації: матеріали IV Всеукр. наук.– метод. конф. Херсон. 2012. С. 106 – 116.
4. Указ Президента України. Про Національну доктрину фізичної культури і спорту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#Text>

ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВВЕДЕННЯ В НАВЧАЛЬНУ ПРОГРАМУ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ СТРОЙОВИХ ВПРАВ

Ковальчук Н. М.

доцент,

*доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Санюк В. І.

*старший викладач кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Гнітецька Т. В.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

У фахових літературних джерелах опубліковано немало результатів досліджень про низьку рухову активність сучасних учнів та пропозицій щодо її підвищення, що дасть змогу поліпшити фізичний стан нащадків країни. Пропонується модернізувати шкільну фізичну культуру шляхом введення інноваційних технологій навчання, зміни навчальних програм, зниження нормативних вимог тощо. Але скільки б разів не змінювали програмний матеріал це, на жаль, не сприяє зміцненню здоров'я учнів різних вікових ланок. Воно з кожним роком погіршується, кількість учнів, які на уроці фізичної культури сидять на лаві і граються у телефоні все збільшується. Можливо слід звернутися до тих традицій, коли діти з нетерпінням чекали на уроки фізичної культури, дослухались до порад своїх наставників, вміли працювати і досягати поставленої мети, що приносило задоволення і самому виконавцю, і його вчителю.

Одним із засобів фізичного виховання, які на нашу думку, займають неналежне місце у навчальних програмах є стройові вправи. Тому **метою** нашого дослідження є доведення доцільності повноцінного використання стройових вправ у фізичному вихованні учнів закладів загальної середньої освіти.

Проаналізуємо вміст цих вправ у окремих навчальних програмах з фізичної культури за останні 10 років. За програмою 2011 року учні 1-4 класів вивчали: стійки, шиккування, розмикання і змикання; ходьбу «змійкою» – 1 клас; перешикування з колони (шеренги) по одному в колону (шеренгу) по два і навпаки за розподілом; перешикування із колони по одному в колону по три (чотири) способом послідовних поворотів ліворуч за раніше позначеними орієнтирами, «протихід», «змійка», рух по діагоналі – 2 клас; перешикування із колони по одному в колону по три (по чотири) способом послідовних поворотів ліворуч; перешикування із однієї шеренги уступами за розрахунком на 9, 6, 3, на місці; ходьба по діагоналі, ходьба зі зміною частоти кроку – 3 клас; перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали; ходьба по спіралі, шеренговим крок, зі зміною напрямку руху за зоровим сигналом – 4 клас [1]. У програмі 2016 року для учнів 1-4 класів стройові вправи залишилися без змін.

У програмах для середніх та старших класах суть стройових вправ прописана досить лаконічно: 2010 р. 10 клас – стройові вправи і прийоми; 11 клас – стройові вправи й прийоми на місці та в русі. 2017 р. 5– 6-7, 9 класи – стройові вправи і прийоми; 8 клас – стройові вправи і прийоми, повороти в русі.

На нашу думку у навчальну програму з фізичної культури для учнів 1-4 класів 2011 року входила достатня кількість різних стройових прийомів, команд, шиквань та перешикувань, вивчення та використання яких забезпечували якісну організацію навчального процесу. У середніх та старших класах вміння учнів виконувати ці вправи дозволяло вчителю зекономити час на допоміжні дії і, тим самим збільшити моторну щільність уроку.

У програмах Нової української школи стройові вправи – один з основних засобів гімнастики, запропоновані в незначній кількості. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (2019 р.) містить такі стройові вправи: ходьба «змійкою» – 1-2 клас; команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці – 3 клас; перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали – 4 клас [5]. В аналогічній програмі Шияна Р. Б. для 1 – 4 класів рекомендуються різноманітні способи перешикувань на місці та в русі для проведення комплексів загальнорозвивальних вправ [6]. Очевидно автор пропонує проявити ініціативу у виборі перешикувань самому вчителю фізичної культури.

Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (2021) пропонує для учнів 5-го класу перешикування з колони по одному в колону по чотири дробленням і зведенням, із колони по два; рух уперед з кроку на місці; ходьбу «змійкою». А у 6 класі крім цих учні виконують ще ходьбу по діагоналі та «протиходом». В даному випадку постає питання: «Чому ходьба «протиходом» вивчається на рік пізніше «змійки»? Адже «змійка» складається з двох «протиходів». Стройові вправи – це цілий розділ гімнастики і володіння ними – це доказ професійної майстерності вчителя. Вони забезпечують дисципліну на уроці, а там, де немає дисципліни починається травматизм. Завдяки цим вправам вирішуються чисельні педагогічні та оздоровчо-гігієнічні завдання, пов'язані з вихованням відчуття ритму, темпу, колективних дій, формуванням правильної постави. Крім цього чітке виконання стройових вправ, яке допомагає досягти високої організованості та узгодженості дій учнів, дає змогу підвищити емоційність уроку. В школі вчителі обмежено використовують стройові вправи. На жаль майже забуте фігурне марширування, яке могло б значно прикрасити програму будь-яких шкільних свят. Фігурне марширування сприяє розвитку почуття ритму, покращує орієнтацію в просторі та часі, розвиває рухову пам'ять, формує культуру рухів, навчає погоджувати дії в колективі. Воно є засобом підвищення рухової активності та посилене і для учнів спеціальної медичної групи [3].

На уроках фізичної культури стройові вправи не є самоціллю, тобто вчитель не присвячує цьому розділу гімнастики великої кількості часу. Їх вивчають як засіб організації роботи учнів на уроці, тому їх часто називають «організуючі» [5], «організаційні» [6], а для вчителя вони «службові», тому, що слугують засобом для полегшення керування колективом. У підготовчій частині уроку стройові вправи використовують для організованого початку занять, розташування учнів для виконання загальнорозвивальних вправ. В основній – для організованого переходу від одного виду вправ до іншого, а в кінці уроку ці вправи є хорошим засобом для зниження навантаження та підготовки учнів до наступної навчальної роботи і організованого закінчення заняття.

Навичку правильного виконання стройових вправ потрібно прищеплювати учням з перших років навчання [2]. Це значно полегшить роботу вчителя в майбутньому. Тому вже у першому класі слід на конкретних прикладах переконати дітей в необхідності знати та вміти виконувати стройові вправи. За допомогою команд вчитель керує класом так само, як водій за допомогою керма веде автомобіль. Якщо діти не будуть добре знати і вміти виконувати команди, вчитель не зможе ними керувати, їм не вдасться з користю позайматися, ані погратись. Адже спочатку першокласники можуть не замислюватись про наслідки, різко

зупинитись під час бігу і, не звертаючи уваги на тих, хто біжить позаду, присісти, зав'язуючи шнурівки. Перший такий випадок слугує темою для розмови про те, як важливо діяти на уроках за командами вчителя. Шукаючи шляхи для попередження подібних ситуацій вчитель пояснює учням, що його слова для них, як світло світлофора для автомобіля, який дозволяє або забороняє їм рух. Помилково вважають, що на уроках фізичної культури діти повинні бути в постійному русі. Тому вчителі стараються діяти якомога швидше: перешиковуючи дітей, вони просто переставляють їх руками. Дійсно, спочатку це легше, ніж пояснювати кожному його дії за тою чи іншою командою. В результаті діти звикають не думати на уроках фізичної культури і пізніше заклики педагога займатися самостійно не завжди досягають мети.

Висновки. Стройові вправи – не зайвий засіб фізичного виховання. За їх допомогою вирішується низка освітніх, оздоровчих на виховних завдань. Вилучення значної кількості стройових вправ із програми Нової української школи не покращить навчальний процес з фізичної культури у ЗЗСО.

Література:

1. Єрмолова В.М., Іванова Л.І., Деревянко В. В. Навчаємось граючись: метод. посіб. для вчителів фізич. культури загальноосвіт. закладів. – К: Літера ІТД, 2012. – С. 141-205.
2. Ковальчук Н. М., Санюк В.І. Стройові вправи як засіб фізичного виховання: методичні рекомендації. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 68 с.
3. Ковальчук Н. Фігурне марширування – естетичний вид колективної рухової активності// Фізичне виховання в рідній школі, № 2(121), 2019. – С. 44-48.
4. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О.С., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Ребриня А. А., Деревянко В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інші). – URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/fizychna-kul-tura/>
5. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. Фізкультурна освітня галузь (1-4 клас), під керівництвом О.Я. Савченко (затв. Колегією МОН 22.02. 2018 року). – URL: <https://mon.gov.ua/app/tipovaosvitnyaprograma> +<http://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/>.
6. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. Фізкультурна освітня галузь (1-4 клас), під керівництвом Р.Б. Шияна (затв. Колегією МОН 22.02. 2018 року). – URL: <https://mon.gov.ua/app.tipovaosvitnyaprograma> <http://osvita.ua/school/program/program-1-4/60408/>

INFORMATION TECHNOLOGY IN PHYSICAL EDUCATION, HEALTHY LIVING AND FITNESS BRACELET AS A PERSONAL TRAINER-ASSISTANT

Konstantynenko A. A.

Student at the Department of Ergonomics and Design

Kyiv National University of Technology and Design

Kyiv, Ukraine

Supervisor: Gorlatova O. M., senior lecturer

Sport strengthens the immune system. Physical activity also helps reduce the risk of cardiovascular disease, diabetes, high blood pressure or depression.

Given the world situation, because of the pandemic, people sit a lot, move a little, and this causes health problems. Undoubtedly, during self-isolation it became clear that sport is the necessity for many people. Physical activity and regular physical activity are aimed at increasing the level of physical development and its support.

In today's world, technologies are evolving that help people in all spheres of life. The range of possibilities of computer programs application is very wide: for study, development of physical qualities, psychological training, pedagogical control, which are strong arguments for the implementation of an individual approach in physical education and training of athletes of different qualifications. The use of computer technology is especially relevant in the study of various aspects of physical fitness based on the study of functional manifestations of the respiratory, cardiovascular systems and energy supply. To do it without the use of modern computer technology and appropriate software is almost impossible. The latest technologies help a person to monitor their health and activities, to monitor stability, to lead a healthy lifestyle.

IT in physical education and sports are used for:

- statistical analysis and graphical representation of digital material;
- text editing of methodical and business documentation
- studying and controlling theoretical knowledge
- controlling physical development and fitness
- preparing and processing the results of competitions in various sports
- controlling physical performance
- creating training complexes on the basis of personal computers

For example, during a pandemic, physical education teachers were resourceful in supporting young people to stay active. Personal trainers conduct online classes, use mobile sports applications. There are also many platform and application developers who have made it possible for people to use their applications for free. Also special training courses have appeared.

Now everyone can have their own personal assistant and sports instructor, namely a fitness bracelet. It helps to keep a personal training calendar. The smart coach function gives recommendations on how to improve your results.

You can set in the watch your personal goals, such as activity – the number of steps per day to be taken. If you have not moved for some time, the bracelet will vibrate and encourage a little "warm up". This is especially relevant if you work in an office. Now you have someone who never tires of motivating you.

Your fitness friend will be able to tell in the evening over a cup of tea:

- how many steps you have taken per day;
- how far you have walked;
- how long a day the activity has lasted;
- the approximate number of calories burned and even how much gasoline has been saved.

In addition, you can look online at the results of other users and compare them with your own, it motivates to achieve even higher goals.

An important role in the formation of a healthy lifestyle is given to a balanced diet, which involves saturating the body with the necessary amount of vitamins, trace elements, proteins, fats, carbohydrates, water, which should improve health and maintain optimal weight. In addition, the necessary condition for good health is the absence of bad habits. A smart bracelet can become a kind of personal nutritionist. It will tell you the best time to eat, as well as its amount, which will not gain extra pounds and even get rid of them. The gadget is able to compare the indicators of replenished and energy expended, while providing the necessary advice.

Undoubtedly, very important functions are monitoring the water balance in the body and tracking the time of medication. It is important for diabetics that the bracelet can check blood sugar levels. And then it will send your body data to your doctor or coach.

Sleep is also an important component of all body systems, including the central nervous and circulatory systems. During a good night's sleep, most organs work in a slow mode: the pressure decreases, body temperature, breathing becomes less frequent. A smart alarm clock monitors the phases of sleep and gives a signal at a favorable time to wake up. And in the morning, your fitness bracelet will tell you about:

- your total sleep duration
- your duration of deep sleep
- your duration of fast sleep
- give you tips on how to make sleep healthy

The heart is the most important organ in the human body, and you need to know as much as possible about its work. Owners of fitness bracelets can know their heart rate at any time, and at the moment when the heart rate exceeds the allowable norm, the gadget will warn about it with vibration.

There are waterproof models. They are able to work at depth, as well as when taking a shower. Therefore, swimmers also use such bracelets.

Conclusion:

We must not forget that lifestyle has the greatest impact on health, and a healthy lifestyle, in its turn, lays the foundation for good health, strengthens the body's defenses and reveals its potential. And the development of technology in the world improves such area of human life as physical education and helps people monitor their health. With a fitness bracelet, you have all the resources to build your body the way you want. This smart watch is the device that will be useful to everyone. With its help you cannot only monitor the condition of your body, but also prevent the development of many diseases. Therefore, for a person who leads an active lifestyle or is just planning to start playing sports, a sports bracelet will be an indispensable thing.

Література:

1. Москаленко Н.В., Борисова Ю.Ю., Т.В. Сидорчук, О.Ю. Лядська Інформаційні технології у фізичному вихованні : [навч.посібник] / Н.В. Москаленко, Ю.Ю. Борисова, Т.В. Сидорчук, О.Ю. Лядська–Дніпропетровськ: Інновація, 2014. –127 с.
2. Пресслужба УОЗ ОДА (Управління охорони здоров'я Черкаської обласної державної адміністрації) Здоровий спосіб життя-шлях до здоров'я.
3. 2012-2021. Магазин годинників "Бест Тайм" Кому і навіщо потрібен фітнес-браслет

ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СПОРТСМЕНІВ З ВАДАМИ СЛУХУ

Котляш Д. І.

*магістр фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Семикрас С. С.

*магістр фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Сучасне суспільство розвивається на основі ідей гуманізації, що припускає розкриття та реалізацію творчого потенціалу кожної людини,

в тому числі людей з відхиленнями у здоров'ї. Фахівці багатьох галузей науки намагаються якщо не усунути, то серйозно зменшити наявні недоліки та їх наслідки [4].

Багаторічна практика роботи вітчизняних та зарубіжних фахівців із людьми з інвалідністю показує, що найбільш дійовими методами реабілітації даного контингенту є реабілітація засобами фізичної культури та спорту. Систематичні заняття не тільки підвищують адаптацію людей з інвалідністю до умов життя, які змінилися, розширюють їх функціональні можливості, допомагаючи одужанню організму, але й сприяють виробленню координації в діяльності опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи та в інших системах.

Провідні вчені з адаптивного спорту Н.Г. Байкіна (2003), Ю.А. Бріскін (2007), Е.А. Осколкова (2008), Н.О. Рубцова (2008), Л.В. Сунагатова (2012) вважають, що особливою ланкою сучасного спортивного руху – є спорт людей з обмеженими можливостями, інтенсивний розвиток якого обґрунтовує необхідність розробки та науково-методичного обґрунтування специфічних методик різних видів підготовки спортсменів цього рівня. Певні дослідження вказують, що підбір засобів і методів корекції навчально-тренувального процесу у спортсменів з вадами слуху повинен здійснюватися в першу чергу на підставі обліку нозологічних особливостей функціонального та психологічного станів, а також рухових можливостей [5]. Процес підготовки до змагань людей з обмеженими можливостями вимагає спеціального науково-методичного підходу до всіх складових її системи. Проведений аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про різні напрями процесу спортивного тренування, використання сучасних інноваційних технологій та вдосконалення окремих сторін підготовки спортсменів-дефлімпіців у різних видах спорту [1]. Методика спортивної підготовки залежить від особливостей контингенту спортсменів, і це стає ще очевиднішим, коли об'єктом психофізичного впливу є спортсмени-інваліди. Порушення методики тренування може призвести і призводить до втрати здоров'я. Перенесення методичних схем тренування, що розраховані на здорових спортсменів, для людей з особливими потребами не тільки не придатні з точки зору людяності та права, але й Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку украї небезпечні [2]. Підбір засобів та методів для корекції навчально-тренувального процесу, спрямованого на досягнення високих результатів у спортсменів з вадами слуху, повинен здійснюватися, насамперед, на підставі врахування нозологічних особливостей функціонального та психічного станів, рухових можливостей спортсменів-інвалідів. Проблеми організації тренувального процесу спортсменів з інвалідністю ускладнюються наступними функціональними порушеннями: соматичною ослабленістю, недостатньою рухливістю, відставанням у фізичному і моторному розвитку та порушення з боку серцево-судинної, дихальної систем (прискорений пульс, підвищений артеріальний тиск, неправильний ритм дихання),

з боку фізичного розвитку (сутулість, диспластичність статури), дискоординація окремих м'язових груп, стомлюваність, емоційна нестійкість моторики [3]. Узагальнюючи, слід зазначити, що зокрема важливим є той факт, що засоби та методи, які використовують у тренувальній діяльності звичайних спортсменів, не можуть бути повною мірою перенесені в систему тренування спортсменів з вадами слуху. Система засобів, яку використовують для корекції та компенсації фізичних недоліків, повинна мати різнобічний характер впливу на організм спортсменів.

Література:

1. Бабій І.М. Корекція рухової сфери глухих підлітків швидкісно-силовими вправами: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка». Київ, 2002. 13 с.
2. Байкіна Н.Г., Крет Я.В., Силантьєв Д.О. Методика викладання фізичної культури та спорту інвалідів. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 86с.
3. Гуринович Х.Є. Фізичний стан глухих дітей молодшого шкільного віку та його корекція засобами фізичного виховання: автореф.дис. на здобуття наук.ступеня канд.фіз.вих. і спорту: спец. 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Л.: ЛДУФК, 2007. 18 с.
4. Осколкова Е.А. Роль адаптивного физическое воспитания в системе профессиональной адаптации инвалидов с нарушениями слуха / Е.А. Осколкова // Теория и практика физической культуры. – 2008. № 1. С.14.
5. Римар О.В. Спорт неповносправних : історія та сучасність. Львів, 2001. С. 3-4.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

Кравчук Я. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'ячука
м. Рівне, Україна*

Туризм є складовою частиною фізичної культури і спорту, оскільки він служить проявленням здорового способу життя, розвитку, вдосконалення і збереження фізичної працездатності і всебічної підготовки особистості. Особливо важливе значення туризму полягає в організації дозвілля молоді [1, 2].

В більшості дітей шкільного віку спостерігається дефіцит рухів у режимі дня. У школярів практично вдвоє скорочується рухова активність, порівняно з дошкільним періодом. І вона складає лише 16-19% добового часу, в тому числі організовані форми фізичного виховання займають лише 1-3%. І саме туризм, зокрема піший туризм, може вирішити дану проблему. Під час подорожі школярі постійно рухаються, грудна клітка з кожним вдихом і видихом укріплюється, починають краще працювати легені, рюкзак за плечима відтягує верхню частину тулуба дитини назад, що сприяє виправленню постави.

Людство володіє різноманітними спортивними програмами але лише туризм має всі необхідні компоненти для здоров'я. Це спілкування з природою, зміна оточення, психологічне розвантаження і головне фізична активність. Характерні і інші особливості туризму: він простий в організації, доступний людям любого віку, разом з тим він є природнім і посильним видом спорту, оскільки навантаження в ньому легко дозуються і практично є тренувальним. Спортивний туризм розвиває такі прекрасні риси людського характеру, як колективізм, дисциплінованість, наполегливість і інше.

Піші туристи – універсально підготовлені люди. Вони повинні володіти елементами багатьох видів спорту: орієнтування і важка атлетика (всі рюкзаки іноді досягають 45 кг.), легка атлетика (ходьба на довгі дистанції) і скелелазіння, плавання (при організації переправ) і гімнастика (при подоланні навісних переправ). Крім туристично-технічних, вони повинні володіти навиками надання першої медичної допомоги, бути біологами, ботаніками, істориками, геологами, фотографами і кінооператорами.

Питання впливу туризму на дитячий організм цікавило науковців давно. При заняттях туризмом спостерігається покращення функціонального стану кардіореспіраторної системи, що проявляються у збільшенні ударного об'єму крові, інтенсивності видиху і вдиху, покращенні силових показників, витривалості школярів. Багатолітні спостереження за туристськими групами школярів і студентів, які беруть участь у багатоденних піших, велосипедних, лижних походах крім позитивного впливу на організм показали, що різні види туризму по різному впливають на окремі системи. Так, на збільшення сили м'язів верхнього плечового поясу ефективно впливають лижні походи, м'язів спини – піші. Інтенсивність видиху ефективно покращується в піших походах.

Багатолітні регулярні заняття туризмом позитивно впливають на фізичний розвиток школярів, їх фізичну підготовленість, на функціональний стан багатьох фізіологічних систем. Кистьова сила дівчаток, які не займаються спортом, до 16 років у порівнянні з їх показниками у 12-літньому віці зросла на 46%, то у дівчаток, які займаються туризмом вона збільшилась на 63,9%, у дівчаток, що займаються спортом

цей показник становить 101,7%. У хлопчиків збільшення кистьової сили становить відповідно – 81,2%, 99,9%, 126,5%.

Покращується також і фізична підготовленість школярів. Спостерігається покращення показників зі стрибків у довжину з місця у дівчаток, які займаються туризмом на 9,1%, у спортсменок цей показник становить 27,3%. У дівчаток, які не займаються спортом приріст складає лише 5,3%. У хлопчиків, які займаються туризмом результати стрибків становлять 24,5%, у спортсменів на 31,4%, у хлопчиків, які не займаються спортом – 16,5%.

Глибина дихання 16-літніх дівчаток, що не займаються спортом у порівнянні з їх показниками у 12 років покращуються на 69,8 %, у тих, хто займається туризмом – на 93,6%. У хлопчиків цей показник становить відповідно – 57,4% та 98,0%. Максимальна вентиляція легень у дівчаток збільшується відповідно на 31,4% і 59,0 %, у хлопчиків – відповідно 39,1% і 69,2%.

Результати анкетування учнів 5 -11 класів переконливо вказують на зацікавленість дітей туризмом. 74% опитаних хочуть ходити у туристичні походи та відвідувати заняття по туризму, 26% хочуть займатися в інших спортивних секціях. Учні п'ятих класів не мають уроку туризму, тому відсоток бажаючих займатися туризмом менший 19% у порівнянні з учнями сьомого класу, які мають такий урок. Усі опитані учні на питання «Чи подобаються тобі прогулянки, екскурсії, подорожі?» відповіли «так».

Усе вище сказане вказує на зростання популярності шкільного туризму і бажання дітей займатися цією справою.

Туристичні походи пізнавально-оздоровчого спрямування використовуються школами для розширення та поглиблення знань учнів, формування їх світогляду, оздоровлення. Туристична діяльність пов'язана з переминою місць перебування людини. Вона, як правило, організовується при будь-якій погоді і пред'являє людині різноманітні вимоги. В результаті чого на людину одночасно діють три важливі фактори: постійно змінне навколишнє середовище; постійно змінні кліматичні умови; постійно змінні види діяльності.

Регулярна туристична діяльність і участь в туристичних змаганнях являється ефективною компенсацією праці, викликаючи у людини радість життя. Активний відпочинок, яким є туризм, служить загартуванням і збільшує фізичну життєдіяльність організму.

Під час мандрівок і походів, як в межах своєї країни так і за кордоном туристи знайомляться з країною і її людьми, їх життям і національною культурою. Вони розширюють і поглиблюють знання в області ботаніки, зоології, геології, географії, метеорології, астрономії, сільського і лісового господарства, історії культури і мистецтва. Правильно

організована подорож або похід вносить важливий внесок в розвиток загальноосвітньої підготовки.

Завдяки постійному переміщенню по місцевості, вмінню користуватися картою і компасом, активній участі в різноманітних іграх на місцевості і туристичних змаганнях розширюють світогляд кожного учасника.

Туризм сприяє вивченню історії і формуванню світогляду, веде до зауваження і активного захисту природних багатств. Оскільки туристична діяльність проводиться в колективі, коли один залежить від другого і в обов'язковому порядку вимагається тактовність, уважне відношення один до одного, коли власні інтереси не можна ставити вище інтересів колективу, то все це сприяє інтенсивного виховання, формує такі риси характеру як воля, витримка, самостійність, рішучість і готовність прийти на допомогу.

Домінантою серед туристичних форм є туристичні походи. Без походів немає туризму в школі і ніщо інше не може їх замінити.

Література:

1. Кравчук Я. І., Трифонюк В. М. Туризм із методикою викладання. Кременець. 2014. 120 с.
2. Чеховська Л.Я., Сіренко Р. Р. Основи краєзнавчо-туристичної діяльності. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. 2018. 172 с.

СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА СПОРТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Літвінчук С. О.

здобувач кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, Україна

Галатюк М. Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, Україна

Процеси діджиталізації галузі освіти, а також автоматизація багатьох інших сфер діяльності значно розширюють можливості для здобуття

вищої освіти. Наприклад, розвиток і поширення технологій дистанційного навчання допомагає успішно здобувати вищу освіту одночасно в декількох навчальних закладах, а також проходити стажування або практику за кордоном. Водночас активне і вимушене входження майбутніх фахівців у цифровий простір навчання та професійної діяльності має свої негативні наслідки. Негативним наслідком діджиталізації життєвого простору є суттєве зниження рівня рухової активності здобувачів освіти. Особливо, коли відзначена проблема стосується майбутніх фахівців фізичного виховання.

На нашу думку, перспективним шляхом вирішення згаданої проблеми є розвиток спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання [1].

У процесі наукових розвідок ми встановили, що обов'язковою умовою розвитку спортивної культури є успішна тренувальна і змагальна діяльність майбутніх фахівців у межах обраного виду спорту. Таким чином, щоб досягти успіху в обраному виді спорту потрібно володіти високим рівнем спортивної підготовки. З іншого боку, спортивні досягнення є важливим критерієм оцінки рівня розвитку спортивної культури.

У науковій літературі відзначається, що спортивна підготовка має декілька сторін. Кожна сторона є окремим видом спортивної підготовки, який наділений самостійними ознаками. До видів спортивної підготовки належать: теоретична, фізична, технічна, тактична і психологічна [2; 3; 4; 5].

Під час аналізу змісту окремих видів спортивної підготовки ми дослідили їх основні цілі та завдання в контексті розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання. Встановлено, що дидактична система спортивної підготовки, в контексті нашого дослідження, складається з п'яти взаємопов'язаних елементів, а саме: змісту спортивної підготовки, цілей, форм, методів і засобів. Усі елементи є взаємодоповнюючими. Вони надають змогу моделювати спортивну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання.

Таким чином, добір необхідної комбінації змістового наповнення елементів дидактичної системи спортивної підготовки надає можливість корегувати, наприклад, підсилювати окрему сторону спортивної підготовки в межах розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання (*див. таблицю 1, яка є творчим доробком автора*).

Таблиця 1

Взаємозв'язок елементів дидактичної системи спортивної підготовки в контексті розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання

1. Зміст (Вид)	2. Ціль спортивної підготовки	3. Форми діяльності	4. Методи і способи діяльності	5. Комплекс засобів
<i>Теоретичній вид спортивної підготовки</i>	Оволодіти компетентностями з основ наукової теорії фізичного виховання і спорту. Засвоїти систему знань щодо підвищення рівня розвитку спортивної культури як особистісної цінності. Оволодіти знаннями з обраного виду спорту.	Теоретичні заняття (лекції); діяльність з навчальною літературою та Інтернет-джерелами. Індивідуальна робота; участь у наукових конференціях і семінарах та ін.	Методи навчання (педагогічні методи: словесні, наочні, практичні); пояснення (інструктування, супровід і опис). Робота з інформацією документального спрямування.	Дидактичні засоби навчання (інтерактивна дошка та ін.), навчальні моделі та обладнання; посібники і графічні засоби.
<i>Фізичній вид спортивної підготовки</i>	Покращити здоров'я, розвинути силові, рухові та швидкісні якості; підвищити функціональні можливості організму та рівень (якість) життєдіяльності; досягти високих результатів з обраного виду спорту.	Спортивне тренування і змагальна діяльність; підготовчі та спортивно-ігрові заняття; туризм, а також фізкультурно-оздоровча діяльність.	Педагогічні методи та методи спортивного тренування (ігровий, коловий, інтервальный, рівномірний, безперервний і змагальні методи); метод максимальних зусиль та ін.	Спортивний інвентар; стимулюючі та мотивуючі засоби; спортивні ігри; вправи (розвиваючі, підготовчі, змагальні та ін.).
<i>Технічній вид спортивної підготовки</i>	Оволодіти системою специфічних дій, рухів і технічних прийомів з обраного виду спорту. Засвоїти процедуру виконання дій; оволодіти технічними вміннями та навичками, а також навчитись їх використовувати під час змагальної діяльності з обраного виду спорту.	Спеціально-підготовчі заняття; перегляд та аналіз кінограм і відеозаписів змагань; лекції; тренувальні заняття (індивідуальні, групові, колективні).	Аналіз, порівняння і корекція прийомів та способів дій; робота над помилками. Моделювання технічних дій. Метод вивчення продуктивності технічних дій. Метод поділу вправи (ізольоване вивчення окремих частин дії з наступним їх синтезом).	Вправи загальної і спеціальної підготовки; імітаційні вправи та ін. Тренажери і тренувальні пристрої. Цифрові засоби діагностики, контролю і оцінки.
<i>Тактичній вид спортивної підготовки</i>	Навчитись формувати алгоритм рішення. Розвинути тактичне мислення; сформувати уміння і навички оптимальних форм тактичної боротьби на основі врахування особистого рівня розвитку спортивної культури та впливу зовнішніх чинників. Засвоїти систему способів тактичного протистояння.	Теоретичні (тактичні) заняття; засвоєння моделей тактичних дій. Практичні заняття та семінари розробки і аналізу тактичних задумів.	Метод тренування (з умовним суперником, з партнером та ін.). Моделюючий експеримент; моделювання тактичних ситуацій, які будуть використовуватись під час змагань; розробка стратегії, аналіз і рефлексія тактичних дій та ін.	Навчальна література; мультимедійні презентації та відео; програмні комплекси; тренувальні заняття, контроль-корегуючі ігри та підготовчі змагання.
<i>Психологічній вид спортивної підготовки</i>	Навчитись самоконтролю емоційного стану та психічного напруження. Сформувати стійку мотивацію та особистісний інтерес до розвитку спортивної культури. Оволодіти прийомами саморегуляції і самовдосконалення психічних процесів.	Консультація психолога, психологічний семінар, тренінги психологічної регуляції; психотерапія (консультації (індивідуальні та групові).	Метод спостереження за проявами емоцій і настрою (наприклад, для складання психограми). Суттєвистий метод. Психологічні вправи. Психогвизу під час тренувань. Метод моделювання психологічної підготовки.	Фізіотерапевтичного та технічного спрямування. Наприклад, жанрова музика, басейн, апарати електроаналізу, масаж. Формування цілісної картини світу.

Література:

1. Галатюк М. Ю. Розвиток спортивної культури студентської молоді засобами фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи. Актуальні питання культурології. Рівне: РДГУ, 2016. № 16. С. 115–118.
2. Костюкевич В. М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації: навчальний посібник. Вінниця: Планер, 2007. 273 с.
3. Матвеев Л. П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. Киев: Олимпийская литература, 1999. 317 с.
4. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте: общая теория и ее практические приложения. Киев: Олимпийская литература, 2004. 808 с.
5. Чухланцева Н. В. Технології підвищення спортивної майстерності для студ. спец. 017 фізична культура і спорт. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 226 с.

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Лішук С. В.

*кандидат наук з державного правління,
викладач кафедри фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'ячука
м. Рівне, Україна*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки сфери фізичної культури та спорту з боку держави. Тільки за умови оптимального поєднання дій всіх зацікавлених суб'єктів управління стане реальним забезпечення людиною рухової активності протягом усього життя, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, впровадження традицій здорового способу життя, сприяння її благополуччю.

Формування сучасної системи спорту для всіх розпочалося в Європі у 1960-х рр. і детерміновано такими чинниками:

1) зростанням негативного впливу на здоров'я людини «сидячого» способу життя, зумовленого впровадженням автоматизованого виробництва, збільшенням частки розумової праці в структурі

трудової діяльності, а також через підвищення комфортності транспортних засобів, побутової техніки, комунальних послуг;

2) подоланням основних причин інфекційних захворювань населення та необхідністю впровадження ефективних механізмів профілактики хронічних захворювань, що стали основною причиною смертності людей;

3) низьким рівнем охоплення організованою руховою активністю: спортом до зазначеного періоду здебільшого займалися лише юнаки та молоді чоловіки, а жінки, інваліди, пенсіонери, соціально незахищені громадяни (емігранти, безробітні та інші категорії населення) були позбавлені такої можливості, що суперечило загальним процесам розвитку цивілізації та не відповідало основним положенням Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.;

4) суспільною потребою зниження порогу «великого спорту» для залучення до спортивної діяльності нових учасників та впровадження плюралізму в тодішній спортивний рух;

5) розвитком економіки в багатьох країнах Європи після Другої світової війни, який дозволяв значно збільшити обсяги інвестицій у поліпшення якості життя співгромадян [2].

В сучасних умовах відбувається реформування державного управління сферою фізичної культури та спорту в Україні. Реформування здійснюється на засадах децентралізації та деконцентрації. Децентралізація – це передача прав і відповідальності за прийняття ключових рішень нижчим рівням управління. Деконцентрація – об'єднання декількох схожих напрямів або підприємств в одне ціле. Тому доцільно проаналізувати досвід реформування фізичної культури та спорту в європейських країнах [3].

У більшості європейських країн державна політика в галузі фізичної культури реалізується різними способами залежно від концептуального визначення ролі держави в життєдіяльності суспільства. У державах, де існує принцип «невтручання», спортивна активність хоча і вважається соціально значущою, проте вона є вираженням вільної й автономної ініціативи самих громадян країни, тому що стимулювання й розвиток спорту належать до компетенції спортивного руху.

Якразим прикладом цієї моделі є США, що не розглядають сферу спорту як об'єкт фінансової підтримки з боку національного уряду. У країнах, що культивують цю модель, держава надає спорту лише матеріальну підтримку, необхідну для розвитку спорту, допомагаючи спортивному руху функціонувати автономно (Велика Британія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Японія та ін.).

Існують вагомі аргументи на користь децентралізації повноважень як у державному управлінні фізичною культурою і спортом, так і з питань регулювання.

Франції знадобилося багато років послідовної децентралізації, щоб надання побутових послуг перетворилося на справжнє зобов'язання органів місцевого самоврядування. Франція впровадила до процесу децентралізації послідовний підхід. У 1982–1983 рр. вона прийняла низку законів, які визнають право і відповідальність органів місцевого самоврядування, включаючи муніципалітети, округи та території, за виконання завдань, делегованих їм державою. Деякі критики назвали цей процес напівдецентралізацією, адже він насправді призвів до деконцентрації державних завдань з їх розподілом по рівнях влади. Проте основною ідеєю зазначених законів був перехід від державного до місцевого фінансування для забезпечення виконання місцевими територіями покладених на них завдань [4].

Загальне управління фізичною культурою і спортом в Німеччині, а також питаннями масового спорту здійснюється урядами земель спільно з федеральним урядом, національними спортивними організаціями, містами, общинами і комунами. Слід звернути увагу на структуру державного управління фізичною культурою і спортом на місцевому рівні. Для населення спортивні послуги надаються під егідою «спорту для всіх» і мають ряд особливостей, головними з яких є ресурсовитратність і інформативність. Це обумовлено значними капіталовкладеннями, які необхідні для будівництва та утримання обладнання, споруд, підвищення кваліфікації тренерів, вивчення та впровадження нових методик та методів тренування. Вважається, що на цих витратах неможна економити, оскільки від них залежить здоров'я населення.

Безпосереднє державне управління фізичною культурою і спортом у Сполученому Королівстві Великої Британії та Південній Ірландії здійснюється центральним державним виконавчим органом – Департаментом культури, засобів масової інформації та спорту. Як зазначається в офіційних джерелах, основними завданнями департаменту в сфері фізичної культури і спорту є розробка та реалізація державної політики в галузі; організація роботи із протидії вживання заборонених речовин у спорті; координація роботи з суб'єктами фізичної культури і спорту; розвиток масової фізичної культури і спорту; розвиток шкільного та студентського спорту; удосконалення механізмів управління фізичною культурою і спортом; координація роботи із суб'єктами професійного спорту; сприяння розвитку спортивного інфраструктури; впровадження програм підтримки гендерної рівності; здійснення міжнародної співпраці та захист державних інтересів у сфері фізичної культури і спорту; сприяння розвитку спортивним та іншим громадським організаціям; сприяння розвитку дитячо-юнацького та любительського спорту тощо.

В Італійській Республіці державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється через міністерства молоді та спорту, реалізації урядових програм, культури та спадку в межах владних повноважень. Типовими функціями є розробка та реалізація державної політики в галузі фізичної культури і спорту, координація діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, здійснення контролю за діяльністю відповідних спортивних організацій та установ, ліцензування спортивної діяльності, координація роботи щодо протидії вживанню допінгу тощо [1].

Дослідивши механізми державного регулювання фізичної культури і спорту в розвинених країнах, пропонуємо впровадити такі заходи щодо вдосконалення вітчизняної державної політики в цій галузі:

- розширення прав, повноважень та обов'язків місцевих органів влади щодо розпорядження і використання коштів на розвиток масового спорту в регіоні;

- надання можливості органам місцевого самоврядування залучати додаткові джерела фінансування спортивних заходів;

- налагодження звітності органів місцевого самоврядування про цільове використання коштів.

Досліджено зарубіжний досвід реформування та державного регулювання фізичної культури і спорту. У різних країнах закони про спорт пропонують лише в загальній формі регламентацію діяльності спортивних організацій і товариств, що підтверджує необхідність подальшого розвитку досліджуваної сфери для детального охоплення існуючих у світі правових проблем, які стосуються фізичної культури і спорту.

За результатами аналізу зарубіжного досвіду доцільно розробити концептуальні напрями реформування системи державного регулювання фізичної культури і спорту України на засадах децентралізації, тобто передачі повноважень і відповідальності за реалізацію політики у фізкультурно-оздоровчій сфері органам місцевого самоврядування, як це зроблено в розвинутих країнах Європи. Це надасть можливість розмежувати обов'язки і відповідальність органів державної влади та місцевого самоврядування, зберегти надходження на місцях для їх подальшого використання на реалізацію місцевих програм і заходів фізкультурно – оздоровчого спрямування.

Література:

1. Вавренюк С. А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 4. С. 383-389.
2. Гацуля О. Розвиток галузевого управління у сфері фізичної культури та спорту: концептуальні засади. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. № 1 (24). С. 177-185.

3. Кононович В.Г. Нормативно-правові засади державного управління у сфері фізичної культури і спорту на прикладі європейських країн. Державне будівництво. – 2012. – № 2.
4. Моргос П. Процес децентралізації: деякі основні концепції розподілу повноважень між державним, регіональним та місцевим рівнями влади. Економічний часопис. 2006. № 5-10.

ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ НОВОГО ТИПУ

Поташинюк І. В.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри здоров'я людини та фізичної терапії
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Однією з необхідних умов успішного засвоєння навчальних програм підвищеної трудності в освітніх закладах нового типу – гімназіях і ліцеях – є достатній рівень здоров'я учнів. Рухова активність становить невід'ємну частину способу життя дітей та підлітків, здійснює вагомий вплив на стан їх здоров'я та фізичний розвиток [2, с. 169].

Кожна вікова група дітей та підлітків має свою норму рухової активності, яка повністю задовольняє біологічні потреби в русі, відповідає можливостям зростаючого організму, сприяє його розвитку і зміцненню здоров'я. На біологічному рівні здоров'я визначається фізіологічними резервами органів, систем, організму в цілому. Саме ці резерви функцій забезпечують реалізацію фізичних якостей індивідуума – загальної витривалості, сили, швидкості, спритності. Тобто за рівнем розвитку фізичних якостей можна судити про фізіологічні резерви, рівень здоров'я [1, с. 53]. Визначальним соціально-економічними і культурними чинниками рухової активності є і організація фізичного виховання, фізичні і функціональні можливості зростаючого організму, зокрема індивідуальні особливості вищої нервової діяльності, мотивація до занять, наявність вільного часу, доступність спортивних споруд і місць занять фізичними вправами тощо [3, с. 154].

Серед комплексу соціальних, економічних, екологічних чинників негативного впливу на стан здоров'я дітей та підлітків однією з причин є їх недостатня рухова активність, обсяг якої з кожним роком зменшується [4, с. 57]. Уроки фізичної культури компенсують необхідну для

нормального фізичного розвитку дитячого організму кінезофілію лише на 8-12%.

Фізична працездатність і її еквівалент – рівень фізичної підготовленості, який визначається на підставі тестування розвитку рухових якостей – сили, витривалості, спритності, швидкості, за своєю суттю є інтегративним показником функціональних можливостей, важливою медико-соціальною характеристикою соматичного благополуччя організму, кількісним показником здоров'я, відображує енергетичний потенціал механізмів адаптації [2, с. 170], тобто характеризує фізичне здоров'я.

Результати досліджень свідчать, що висока рухова активність, в тому числі регулярні заняття фізкультурою і спортом, притаманні лише 10-15% сучасної популяції школярів. Для переважної більшості учнів загальноосвітніх шкіл рухова активність знаходиться на рівні 32-55-літніх дорослих людей. Тому все більшого поширення набувають дослідження рівня фізичної підготовленості різних контингентів дітей та підлітків з метою оптимізації та корекції програм, змісту і методик фізичного виховання в організованих колективах, бо фіксовані заняття з фізичного виховання залишаються для переважної більшості єдиним засобом підвищення рівня фізичної підготовленості [5, с. 524].

Незважаючи на позитивні зміни в системі освіти в Україні протягом останніх років, інноваційні процеси в системі навчання і виховання, галузі фізичного виховання вони практично не торкаються. Навчально-виховний процес у сучасних закладах освіти, особливо гімназіях і ліцеях, все більше перевантажується розумовими предметами, при цьому нехтується як рівень фізичного розвитку сучасної популяції дітей та підлітків, що знизився порівняно з 80-90-ми роками, так і постійне погіршення стану їх здоров'я.

У зв'язку з цим надзвичайно зростає роль фізичного виховання школярів, як чинника суттєвого поліпшення стану їх здоров'я, форми соціального впливу на біологічний розвиток і духовне формування особистості.

Загальноприйнятим методом оцінки ефективності фізичного виховання в закладах середньої і загальної освіти є тестування рухової підготовленості – вимірювання і подальша оцінка результату, так званий педагогічний підхід. Існує і інший, біомедичний підхід, який крім оцінки результату передбачає і оцінку її фізіологічної «вартості» [5, с. 528].

Фізичні якості індивідуума (загальна витривалість, сила, швидкість, спритність) тісно пов'язані з функціональним станом систем вегетативного забезпечення організму – серцево-судинної, дихальної, м'язової. Чим вищий рівень стану основних функціональних систем організму, тим вищий рівень фізичного здоров'я [1, с. 52]

Виявлені особливості стану здоров'я учнів сучасних гімназій обумовлюють необхідність наукової розробки і впровадження гігієнічних, соціально-психологічних профілактичних оздоровчих заходів, спрямо-

ваних не тільки на збереження, але й формування здоров'я учнів протягом навчання у цих закладах освіти.

Наукові дослідження та практика роботи шкіл свідчать, що головним у процесі залучення школярів до фізичного самовдосконалення є виховання у них інтересу до фізичної культури. Від спрямованості інтересів залежить спосіб життя людини, її поведінка і діяльність.

Результати досліджень підтверджують точку зору про те, що рейтинг розвитку фізичних якостей у програмах з фізичного виховання повинен бути наступним – загальна витривалість, швидкісно-силові і силові якості, спритність; задача розвитку рухових навичок і вмінь повинна носити другорядний характер. Ми підтримуємо пропозицію встановлення нормативів фізичної підготовленості, орієнтуючись на критерії «безпечного рівня» здоров'я – рівні розвитку фізичних якостей, які перешкоджають формуванню захворювань [6, с. 63].

Отримані дані також дають підставу вважати рівень фізичної підготовленості одним з критеріїв стану фізичного здоров'я, який разом з медичними даними про наявність хронічних захворювань, функціональних відхилень в стані окремих фізіологічних систем або фізичного розвитку повинен обґрунтовувати індивідуалізацію фізичного виховання в освітніх закладах нового типу з метою зміцнення здоров'я учнів.

Література:

1. Быков Е.В. Влияние уровня двигательной активности на формирование функциональных систем / Е.В.Быков, А.П.Исаев, А.В.Ненашева, С.А.Личагина // Проблемы физ. воспитания. – 2003. – № 7. – С.51-54.
2. Даниленко Г.М. Впровадження систем формування здоров'я школярів в умовах навчального закладу / Г.М.Даниленко // Здоров'я школярів на межі тисячоліть: Матер. наук.-практ. конфер. – Харків: Укр. НДІ охорони здоров'я дітей підлітків, 2000. – С.168-171.
3. Нагорна А.М. Репродуктивне здоров'я та статеве виховання молоді: [монографія]. /А.М.Нагорна, В.В.Беспалько. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003.– 463 с.
4. Костинская Е.А. Уровень физической и психологической активности учащейся молодежи / Е.А.Костинская //Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Збірник наук. праць Міжнар. ун-т „РЕГІ» ім. акад. С.Дем'янчука. Вип. 2. – Рівне, 2001. – С. 56-60.
5. Комплексна оцінка стану здоров'я дітей і підлітків як гігієнічна проблема: методологічні та прикладні аспекти / Є.Г. Гончарук, В.Г. Бардов, І.В. Сергета, С.Т.Омельчук // Журн. АМН України. – 2003. – Т. 9. – № 3. – С. 523-540.

6. Видюк А. Формирование культуры здоровья в общеобразовательных школах / А. Видюк, Л. Белогурова, С. Савельева, Е. Дойнова // Олімпійський спорт і спорт для всіх: проблеми здоров'я рекреації, спортивної медицини та реабілітації: Тези допов. ІУ Міжнар. наук. конфер. – К., 2000. – С.337.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ МОК ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Радченко Л. О.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
професор кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Актуальність. Основою сучасного олімпійського руху, відповідно до олімпійської хартії, є олімпізм – філософія життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якість тіла, волі та розуму. Поєднуючи спорт з культурою та освітою, олімпізм намагається створити спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу, соціальній відповідальності та повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів [2].

Однак, дослідження дозволяють відзначити, що незважаючи на зусилля МОК, щодо поєднання спорту, культури та освіти, в свідомості переважної більшості учасників олімпійського руху спортивна складова істотно домінує над культурно-освітньою [1, 4].

Мета роботи – систематизувати культурно-освітні проєкти та програми, що реалізуються Міжнародним олімпійським комітетом як складова розвитку олімпійського руху

Результати досліджень. Міжнародний олімпійський комітет докладає значних зусиль з метою інтеграції мистецтва у спорт та реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху.

Це завдання значною мірою виконується завдяки зусиллям комісії МОК з культури й олімпійської спадщини та з олімпійської освіти, за підтримки яких відбувається реалізація таких культурно-освітніх проєктів, як: Всесвітній форум з питань освіти, культури і спорту, культурно-освітні конкурси: олімпійський спорт і мистецтво, олімпійський спорт і література, спорт і фотографія тощо, відзначення за досягнення у розвитку культурно-освітньої складової олімпійського руху тощо (рис. 1).

Рис. 1. Культурно-освітні проекти та програми, що реалізуються Міжнародним олімпійським комітетом

Всесвітній форум з питань освіти, культури і спорту відбувається раз на два роки, об'єднує представників світу спорту, закладів освіти, членів неурядових організацій, урядів країн та міжурядових організацій, а також спортсменів і молодих людей, задля обговорення актуальних питань розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху та розробки спільної стратегії щодо її розвитку.

Важливими культурно-освітніми проектами в рамках розвитку олімпійського руху сучасності, є конкурси, що МОК організовував з

метою залучення різних верств населення до цінностей олімпійського руху. Так, у 2000 р. для подальшого розвитку активної взаємодії між світами мистецтва і спорту, на національному, регіональному та міжнародному рівнях Міжнародним олімпійським комітетом був запущений конкурс «Олімпійський спорт і мистецтво»; з 2001 р. з метою зміцнення взаємозв'язку між подіями Олімпійських ігор та мистецтвом, зокрема, – літературою, МОК було ініційовано проведення конкурсу «Олімпійський спорт і література»; з 2004 року запущено проведення конкурсу «Спорт і фотографія» (є відкритим тільки фотографів-аматорів з країн, НОК яких є визнаними МОК); у 2008 р. було започатковано конкурс МОК «Спорт та виконання естрадної пісні». МОК є основним органом, що здійснює безпосереднє керівництво організацією та проведенням зазначених конкурсів, встановлює критерії, розробляє правила, всі конкурси проходять у два етапи: національний та міжнародний.

Важливим напрямом у реалізації культурно-освітніх проєктів МОК є його співпраця із різними установами. Так, однією з наймасштабніших серед інших, є програма співпраці Міжнародного олімпійського комітету з Організацією Об'єднаних Націй.

У січні 2004 року МОК підписав нову угоду про співпрацю з ЮНЕСКО, з метою зміцнення співробітництва, яке розпочалося в 1984 році та було спрямоване на об'єднання зусиль в питанні забезпечення тісної взаємодоповнюваності між олімпійськими ідеалами і цілями ЮНЕСКО в області фізичного виховання і спорту. В межах даної угоди, ЮНЕСКО та МОК зобов'язуються співробітничати у тих напрямках, що становлять взаємний інтерес в галузі фізичного виховання і спорту, зокрема, шляхом спільної організації зустрічей, конференцій і семінарів.

Ще одним елементом співпраці в рамках зазначеного партнерства було те, що Генеральна Асамблея ООН в своєму Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 р. (міститься в Резолюції ООН 70/1 від 25 грудня 2015 р.), прямо назвала спорт «одним з важливих чинників» сприяння зміцненню миру і взаєморозуміння [2].

Важливим напрямом в реалізації культурно-освітньої політики МОК є його співпраця з Міжнародним комітетом з FairPlay. Різні спільні заходи та проєкти, що проводять зазначені установи, сприяють підвищенню обізнаності учасників олімпійського руху про важливість культури та олімпійської освіти як у практиці спорту, так і повсякденному житті.

Важливим напрямом в реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху є і розвиток програми «Олімпійська солідарність» в рамках якої МОК підтримує та заохочує ініціативи НОКів та їх Національних олімпійських академій щодо активної участі в реалізації культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху шляхом створення, організації та пропаганди відповідних програм та ініціатив.

Ще одним напрямом співпраці Міжнародного олімпійського комітету, що відбувається, як складова реалізації культурно-освітніх проєктів є співпраця з Міжнародним комітетом імені П'єра де Кубертена.

Важливою складовою у залученні молодого покоління до участі в олімпійському русі є Освітня програма МОК олімпійські цінності (OVER), що являє собою серію безкоштовних та доступних навчальних ресурсів, створених МОК.

МОК запровадив і відзнаки для осіб, які мають певні досягнення у розбудові олімпійського руху. Так, найвищою нагородою, що була започаткована МОК у травні 1975 р. (на заміну олімпійському сертифікату) є олімпійський орден. Олімпійським орденом нагороджуються особи, які зробили значний внесок у розвиток олімпійського руху.

З 1992 р. МОК заснував спеціальну нагороду для представників сфери мистецтва та культури які своєю працею сприяють просуванню спорту, молоді та миру. Першим володарем нагороди став відомий грецький композитор М. Теодоракіс.

Відповідно до стратегії розвитку олімпійського руху – «Порядку денного 2020» з 2016 р. МОК запровадив нагородження спортсменів за видатний внесок в Олімпізм (культура, освіта, розвиток і мир) – «Олімпійський лавр». Першим володарем нагороди став атлет із Кенії – К. Кейно.

Заключення. Дослідження дозволяють відзначити, що запровадження Міжнародним олімпійським комітетом культурно-освітніх проєктів, мистецьких конкурсів, відзначення їх лауреатів та переможців є не лише ваговою складовою розвитку олімпійського руху, яка вирізняє його серед інших масштабних спортивних заходів, а й засобом, що сприяє підвищенню зацікавленості у подіях олімпійського спорту серед митців, освітян, відвідувачів спортивних змагань та інших верств населення, що в свою чергу дозволяє говорити про гуманітарний розвиток суспільства.

Література:

1. Булатова М.М., Радченко Л.О., Єрмолова В.М. Олімпійський спорт у системі гуманітарної освіти (український досвід). Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2020. №2. С.105-115.
2. Олімпійська хартія. Чинна з 17 липня 2020 р. 67 с. [Інтернет]. Доступно на: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olimpiyska-khartiya/>.
3. Олимпийско движение, Организация Объединенных Наций и воплощение общин идеалов. [Інтернет]. Доступно на: <https://www.un.org/ru/chronicle/article/21944>

4. Радченко Л.О. Місце та роль культури і освіти в стратегії розвитку сучасного олімпійського руху. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2016. №5(75). С.98-101.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Романова В. І.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Каушан І. В.

*магістр фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Дитина з народження має здатність до плавання. Коли дитина з'являється на світ, вона на інстинктивному рівні може затримувати дихання і здійснювати гребні рухи руками, так як дев'ять місяців перебувала в утробі матері в навколоплідних водах. Цей рефлекс згасає упродовж перших двох місяців, якщо його не підтримувати. В 70-роки минулого століття вчені проводили дослідження і довели, що немовлята у віці 1-2 місяців легко утримуються на воді, з них 80 % мали високу опірність до застудних захворювань.

Спортивні тренери радять приступати до тренувань з плавання дітям у віці від 4 років. В цей період спостерігається формування бажання до нового і здатність мозку швидко засвоювати координаційні рухи руками і ногами.

Аналіз наукових досліджень вчених з опитування учнів молодшого класу показав, що майже 100 % дітей хотіли, щоб на уроках фізичної культури викладався варіативний модуль «Плавання». 67 % дітей в цьому віці не вміють плавати, а більшість шкіл країни немає змоги проводити заняття у зв'язку з відсутності басейну.

Для прикладу візьмемо, в Німеччині починають навчати плаванню у 2-3 або 3-4 класах, в США – з 7 років або в 4-6 класах, в Угорщині та Австрії з 8 років. На плавання відводиться 18 годин (Швейцарія) до 35 годин (Німеччина). В Швейцарії курс навчання плавання завершується іспитом. У зарубіжних фахівців немає однакової думки щодо послідовності вивчення способів плавання. В Австрії починають з вивчення техніки плавання кролем на грудях, потім переходять на брас і дельфін. У Німеччині спочатку навчають плаванню брасом [1].

Головним завданням занять з плавання для дітей молодшого віку – навчитися плавати.

Популярною є академічна методика навчання плаванню дітей молодшого шкільного віку. Діти 6-7-10 років усвідомлюють виконання вправ і вже немає необхідності видумувати захоплюючі заняття в ігровій формі. Учень молодших класів вчиться плавати за своєю ініціативою. Але підтримувати потрібно мотивацію до занять з боку батьків і тренера-викладача, стимулювати до занять і проводити на позитивних емоціях, а саме хвалити учнів, уникати на них нарікань і підвищеного тону голосу.

Академічна методика навчання початковому плаванню передбачає виконання вправ, таких як дихання в воду; плавання з плавальною дошкою; стріла; підключення рук.

1. Вправа «дихання у воду». Вихідне положення: стоячи, зануривши обличчя у воду, руки тримаються за поручні. Повітря видихається носом або ротом до утворення буріння. Вправи виконують від 10 до 15 разів перед початком тренування.

2. Вправа «плавання з дошкою». Вихідне положення: лежачи на воді, тримаючись за дошку. Руки витягнуті. Обличчя занурено у воду. Переміщення вперед здійснюється за рахунок роботи ніг. Ноги працюють від стегна, не згинаються у колінах. Акцент робиться на техніку дихання: для вдиху обличчя піднімають вгору, на видих – у воду. На засвоєння плавання з дошкою може знадобитися від одного до декілька занять, і залежить від учня, як швидко він з цим завданням справиться.

3. Вправа «стріла». Вправа виконається як попередня, тільки без плавальної дошки. Якщо дитина справилася з виконанням вправи «стріла», переходять до наступного етапу.

4. Вправа «підключення рук» буде залежати від стилю рухів ногами. Якщо рухи ногами виконувалися в стилі брас, то і рухи руками виконуються в цьому стилі. Дитина в такому випадку засвоєть техніку плавання брасом і залишиться тільки відчеканювати майстерність. При роботі ногами технікою кроль допускаються рухи руками брасом. Така техніка допускається на початкових етапах плавання. Третій варіант, коли при плаванні техніка ніг виконується кролем, гребки руками –

теж кролем. При паралельному тренуванні дихання в бік, дитина повністю засвоює цей стиль плавання.

На цьому етапі дитина набуває навички триматися на поверхні води і пересуватися вперед.

Якщо потрібно швидко навчити дитину плавати, існує методика Деніса Тараканова, яка дозволяє навіть навчити плавати учня за одне заняття, але недоліком є те, що при цьому не акцентується увага на техніку виконання [2].

Сутність занять зводиться до виконання декількох вправ.

1. Перша вправа. Вихідне положення: лежачи на воді, руки впираються у дно. 10 разів занурень у воду обличчя та розслабити м'язи ший. Вправи виконуються на невеликій глибині.

2. Виконуються ті самі дії з відривом однієї руки від дна басейну.

3. Виконує ті самі дії з поперемінним відривом рук від дна.

Коли дитина засвоїть третє завдання, пропонується виконати рухи з відривом одночасно обох рук від дна басейну. Далі потрібно навчити просуватися вперед за допомогою виконання вправ.

1. Початкове положення: лежачи на воді, руки плавно випрямити вперед.

2. Перебуваючи на воді з витягнутими руками, відштовхнутися від борту ногами і «прослизати» вперед. Коли це вийде, додаємо рухи ногами (просто ворухити ними без акценту на техніку виконання). Засвоївши рух ногами, підключаємо руки також без прив'язки до стилю. Нехай дитина рухає ними так, як їй зручно. Єдина вимога: не заводити руки за тіло, щоб можна було підняти обличчя над водою без втрати балансу.

3. Підйом голови. Спочатку голову слід піднімати без вдиху. Важливо відпрацювати послідовність дій. Коли це вийде, додаємо вдих над водою.

Запропонована методика навчання прискореного плавання Шлячкова Р. Н. [3] пропонує скорочений період освоєння з водою за допомогою фізичних вправ; раннє навчання зануренню; застосування вправ зі збільшеною інтенсивністю рухів; плавання коротких відрізків дистанцій з затримкою дихання; використання підтримуючих засобів (пояс із пінопласту, поводок, ласты) на початковому етапі навчання, які забезпечують надійну страховку при формуванні плавального навичку.

Програма складається з 12 занять. Під час яких діти молодшого шкільного віку повинні оволодіти технікою одного стилю плавання і скласти контрольні нормативи. Методика Шлячкова Р. Н. базується на концентрації навчання одному стилі з застосуванням цілісно-роздільного методу і засвоєння базових елементів техніки спортивного плавання. Прискорене навчання плавання має перевагу за рахунок збільшення загальної і рухової щільності заняття, а також збільшення застосування технічних вправ за весь курс навчання на 40-46 % [3].

Цілком підтримуємо фахівців з зарубіжних країн, що потрібно навчати дітей плаванню з 1-2 класу. При цьому не ставити завдання технічного оволодіння стилями плавання. В першу чергу навчити дітей плаванню для того, щоб не були нещасних випадків на воді. Вважаємо, що навчання всіх дітей молодшого шкільного віку є необхідним і для цього потрібно внести корективи у програму з фізичної культури нової української школи для учнів молодшого шкільного віку.

Література:

1. Бездітько М. В. Методика навчання плаванню дітей 1-4 класів.
URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-metodika-navcanna-plavanu-ucniv-1-4-klasiv-380654.html>
2. Денис Тараканов. Уроки плавання для детей и взрослых.
URL: <http://profozone.ru/denis-tarakanov-swimming-lessons/>
3. Шлячкова Р. Н. Эффективность методики ускоренного обучения плаванию детей младшего школьного возраста. Вестник ТГУ. Т 11. Вып. 3. 2006. С. 495-499.

АКТИВНИЙ ВІДПОЧИНОК СТУДЕНТІВ ВУЗУ

Сідун О. М.

магістр фізичної культури і спорту

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янука

м. Рівне, Україна

В основі навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі лежить комплексний, системний характер утворення, виховання й професійної підготовці спеціалістів. Теоретичні заняття з фізичного виховання спрямовані на придбання студентами знань по основах теорії, методики й організації фізичного виховання, на формування у студентів свідомості й переконаності в необхідності регулярно займатися фізичною культурою й спортом. Також значну роль у формуванні фізичного здоров'я студентської молоді грають соціально-гігієнічні умови життя: оптимальне фізичне й психоемоційне навантаження, раціональний режим харчування, роботи, навчання та відпочинку. Сприятливі побутові умови, екологічний і соціальний комфорт, що виключає шкідливі звички та колективні форми спілкування істотно підвищують рівень загальної і гігієнічної культури студентів [3].

Зміст курсу фізичного виховання регламентуються державною навчальною програмою для вищих учбових закладів. Навчальний матеріал програми передбачає рішення завдань фізичного виховання студентів і складається з теоретичного й практичного розділів. Система навчання фізичній культурі у вузі поєднує традиційні методичні принципи й прийоми фізичної підготовки з новітніми методами організації передачі й засвоєння матеріалу, передбачає чітке співвідношення обсягу й інтенсивності фізичного навантаження, послідовності навчання, чергування різних видів і форм навчальної роботи. Навчальні заняття з дисципліни «Фізичне виховання», як і оздоровчі, фізкультурні й спортивні заходи, що проводяться у вищих учбових закладах, спрямовані на широке залучення студентської молоді до регулярних занять фізичною культурою й спортом у свій вільний час та активного відпочинку, на зміцнення здоров'я, вдосконалення фізичної й спортивної підготовленості студентів. Такі заходи організуються у вільний від навчальних занять час, у вихідні й святкові дні. Ці заходи проводяться на основі ініціативи й самодіяльності студентів, при методичному керівництві кафедри фізичного виховання й активній участі керуючих органів вищого навчального вузу [4].

Залучення студентів вузів до систематичних занять фізичними вправами як впродовж учбових занять, так і у вільний час, пов'язано з формуванням у студентів правильного відношення до фізичної культури, розумінням її соціальної ролі, з усвідомленням особистої необхідності займатися освоєнням певної системи знань для організації здорового способу життя [1].

Якісна підготовка до спортивно-масових заходів вимагає від студентів відповідально займатися спортом не тільки в період проведення навчальних занять, але й впродовж самостійної підготовки. Проведення самостійної підготовки студентів здійснюється у вільний час, як форма активного відпочинку, при цьому використовуються рекомендації викладачів фізичного виховання, методична література, власні знання й знання, що отримані на навчальних заняттях [2].

У теперішній час існують різні варіанти активного відпочинку людини, влітку це – туристичні походи, водний туризм (рафтинг), велосипедні та кінні походи, екстремальні тури; взимку – гірські лижі, сафарі на снігоходах, лижні походи, але, на жаль, більшість цих видів активного відпочинку вимагають застосування дорогого устаткування, спорядження, роботу інструктора й т.д., отже значних фінансових витрат, тому вітчизняному студенту вищого навчального закладу, у сучасних умовах, необхідно використовувати доступні засоби активного проведення відпочинку й методичні рекомендації викладачів фізичного виховання.

Одним з важливих заходів активного відпочинку є водні процедури (обтирання й обливання водою, душ, купання), які, як правило, застосовуються разом із фізичними вправами або самостійно.

Активний відпочинок підвищує працездатність тільки при виконанні наявних умов: його ефективність виявляється лише при оптимальних навантаженнях. М'язова діяльність, викликана різким загостренням емоційного стану в екзаменаційний період (змагання, єдиноборства, відповідальні спортивні ігри), призводить до пригнічення розумової працездатності. Отже, спрямованість занять в екзаменаційний період до основної маси студентів повинна мати профілактичний характер [4].

Здоров'я можна визначити як стан організму людини, її фізичних та психічних якостей, що забезпечує їй можливість активно жити та працювати в різних умовах навколишнього середовища й протистояти його несприятливим факторам. Активний відпочинок впродовж навчання у вузі позитивно впливає на студентів та підвищує ефективність їх навчання, але, результат від такої форми проведення свого вільного часу проявляється опосередковано через декілька складових: підвищення працездатності, скорочення пропусків навчальних занять при втомленості або хворобі, покращення рухових навичок, підвищення громадської активності.

Література:

1. Вовк В. Шляхи вдосконалення фізичного виховання студентів. Монографія. – Луганськ: видавництво СУДУ, 2002. – 176 с.
2. Лубышева Л.И. Современные подходы к формированию физкультурного знания у студентов вузов / Теория и практика физической культуры, 2003. – № 3. – С. 19-21.
3. Матяжова А.В. та ін. Особливості фізичної та розумової працездатності студентів котрі займаються різними видами фізичних вправ Роль фізичної культури в здоровому способі життя: Матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Львів, 2007. – С. 144-145.
4. Птицын Г.И. и др. Влияние занятий по физическому воспитанию на изменение умственной работоспособности студентов вуза / Республиканская IX науч.-метод. конф. «Проблемы физ. воспитания и спорт. подготовки студенческой молодежи.» – Гомель, 1983. – С. 156-157.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї

Сніжко Ю. А.

*викладач кафедри фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Тхорева І. В.

*магістр фізичної культури
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Фізичне виховання є важливою частиною розвитку здорових сімейних відносин. Спільні заняття фізичною культурою і спортом зміцнюють зв'язок між членами родини, виховують довіру. Фізичне виховання і спорт – сфера, що допомагає зменшити дефіцит спілкування між членами сім'ї, прищеплює їм любов до здорового способу життя.

Ні для кого не є секретом, що спільна діяльність і спільні інтереси згуртовують родину, покращують родинні відносини. Коли ж спільна діяльність (найчастіше сімейне дозвілля) супроводжується позитивними емоціями та фізичним навантаженням, то це суттєво збільшує її користь.

Дуже значну, але часто недооцінену роль у стабілізації і гармонізації сім'ї відіграють фізичне виховання і спорт [1, с. 184].

Фізична культура в сім'ї передбачає зміцнення здоров'я та сил і фізичний розвиток дитини. Таке виховання повинно бути першочерговим, тому, що пріоритет здоров'я є найвищим. У сім'ї фізичне виховання дітей забезпечують, сприяючи здоровому способу життя, правильно організуючи розпорядок дня, займаючись спортом, загартовуючи організм дитини. Добирання методів залежить від педагогічної культури родини, її уявлення про цінності, розуміння мети виховання, ролі батьків у становленні особистості дитини, стилю взаємин у сім'ї та ін.

В основі багатьох конфліктів – дратівливість, хронічна втома, пасивність. Поганий фізичний стан людини суттєво впливає на її настрій, емоції і поведінку. Наприклад, нині, коли жінці досить важко поєднувати роботу з домашніми справами, її психіка нерідко страждає від перевантажень. Людина, яка систематично займається спортом і виконує фізичні вправи, значно краще контролює свій психологічний стан і більш підготовлена до психічних і фізичних перевантажень.

Нерідко діти відчують дефіцит спілкування з батьками. Фізкультура і спорт – та сфера, у якій,

по-перше, цей дефіцит зменшується;

по-друге, саме тут батьки (особливо тато, традиційний авторитет якого в сучасній сім'ї суттєво похитнувся) є прикладами для дитини.

Долучивши дитину до світу фізичної культури і гармонії, батьки прищеплюють їй любов до здорового способу життя, виховують високі морально-вольові якості, створюють відразу до нікотину, алкоголю та інших шкідливих звичок, зміцнюють здоров'я.

Прогулянка у швидкому темпі або заняття бігом на стадіоні чи в парку, походи, лижний спорт, активний відпочинок на природі, спільні ігри – запорука веселого і здорового сімейного дозвілля. Емоційний заряд, отриманий від спільних занять фізкультурою і спортом, завжди позитивно впливає на працездатність, духовне і фізичне здоров'я людини. Спільне спортивне дозвілля значною мірою знімає проблему розподілу домашніх справ. Сім'я ніби перетворюється в один єдиний організм, принцип якого – «разом працювати і разом відпочивати» [4, с. 224].

Культура сімейна і фізична – нероздільна діалектична єдність. Культура фізична – складова частина сімейної культури. Пронизуючи собою всі сфери сімейно-шлюбних стосунків, фізична культура і спорт піднімають їх на вищий рівень. Це глибокий зв'язок двох напрямків загальнолюдської культури, який сприяє комплексному вирішенню завдань щодо укріплення родинних відносин і формування гармонійно розвинутої, активної особистості, яка поєднує в собі духовне багатство і фізичну досконалість.

Педагоги і лікарі неодноразово підкреслювали провідне значення позитивних емоцій у вихованні здорового підростаючого покоління. Дитині необхідні умови для захоплюючої емоційно-насиченої діяльності. Виховання здорових дітей вимагає від батьків управління своїми емоціями, самообмеження, відчуття міри.

Між членами сім'ї повинні бути доброзичливі відносини. Скандали, суперечки, різкість у зверненні старших один до одного, навіть просто відсутність такту травмують нервову систему дитини, ведуть до неврівноваженості, дратівливості, нервовості.

Для повноцінного розвитку дитини необхідно вже в шкільному віці навчити її працювати і активно відпочивати, займаючись фізичною культурою і спортом. Коли дитина буде працювати і відпочивати разом з батьками, вона відчує, що це весело, відчує позитивне емоційне забарвлення, у неї буде збільшуватися працездатність і покращуватися настрій [3, с. 69].

Виховати дитину здоровою – це означає з самого раннього дитинства навчити її вести здоровий спосіб життя. Його основні компоненти:

раціональний режим, систематичні фізкультурні заняття, використання ефективної системи гартування, правильне харчування, сприятлива психологічна обстановка в сім'ї. Батьки повинні постійно підтримувати у дітей почуття життєрадісності і бадьорості. І, перш за все, як і в інших аспектах виховання – особистим прикладом.

Література:

1. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. К. : Вид. «Шкільний світ», 2006. 184 с.
2. Журавльова А.І., Граєвська Н.Д. Спортивна медицина і лікувальна фізкультура. Керівництво. М.: Медицина, 2003. 432 с.
3. Кузнецова С.К. Вплив сім'ї та школи на психіку дитини. Кривий Ріг, 2009. 69 с.
4. Купер К. Аеробіка для гарного самопочуття. – М.: Ф и С, 2009. 224 с.
5. Мерзлікіна О.А., Гузій О.В. Тлумачний словник термінів і словосполучень з фізичної реабілітації. – Львів, 2002. 48 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сотник Ж. Г.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Шпаківська Р. О.

*магістр дошкільної освіти
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

На сьогоднішній день одним із ефективних шляхів залучення дітей до спорту є ознайомлення них з Олімпійськими іграми. Завдання перед працівниками дошкільної освіти і батьками буде полягати у формуванні мотивації у дітей до ідей олімпійського руху через розвиток вибіркового інтересу до певного виду вправ і спортивних ігор.

Впровадження олімпійської освіти для дітей дошкільного віку залежить від рівня професійної компетенції педагогічних працівників. Нами була опрацьована науково-методична література з олімпійської освіти для дошкільнят зарубіжних країн [1, 2]. Отже, фахівців вважають, що реалізація програми передбачає три етапи: підготовчий, основний і заключний.

Задачі підготовчого етапу полягають у вивченні літератури з питань олімпійської освіти для дітей дошкільного віку; формуванні педагогічних умов уяви у вихованців про олімпійські ігри.

Виконання завдань основного етапу вирішується за допомогою включення елементів спортивних ігор і спортивних вправ, ігор, естафет в системі фізичного виховання; проведення порівняльного аналізу рівня сформованості уявлень вихованців старших груп про олімпійський рух (показники початку роботи і після закінчення).

Завдання заключного етапу визначають ефективність проведеної роботи за критеріями надання переваги вихованцями вибору спортивної секції після закінчення дошкільного закладу; трансляванні досвіду роботи в рамках фізкультурно-оздоровчих форм в дошкільних закладах для вихователів дошкільної освіти і батьків вихованців, а також на районних методичних заходах для керівників фізичного виховання, в засобах масової інформації, сайтах освіти.

Для формування вибіркового інтересу до певних фізичних вправ і спортивних ігор застосовувати можна різноманітні форми роботи. Серед форм роботи з вихованцям старшого шкільного віку визначають наступні:

- інформування дітей про Олімпійські ігри як змагання для удосконалення власних можливостей;
- бесіди про олімпізм в контексті моралі, патріотизму і естетики;
- розгляд ілюстративного матеріалу про Олімпійські ігри, читання пізнавальної літератури на спортивну тематику, використання інтернет-ресурсів;
- анкетування батьків «Яке місце займає фізична культура у вашій сім'ї?», «Спорт в моєму житті», «Мій домашній спортивний інвентар і спорядження»;
- розробка циклу бесід для дітей старшого дошкільного віку за темами олімпізму;
- розробка тематичних консультацій для вихователів дошкільної освіти, фахівців закладу і батьків «Спорт і спортсмени», «Міфи Стародавньої Греції», «Ігри Стародавньої Греції», «Символіка Олімпійських ігор», «Літні і зимові Олімпійські ігри», «Гордість Олімпійського спорту України»;

– виготовлення дидактичних ігор та ігрових посібників «Споряди спортсмена», «Підбери піктограму», «Обведи по точкам», «Найди зайве»;

– поповнення картотеки спортивних ігор і вправ;

– розробка сценаріїв спортивно-оздоровчих свят, дозвілля на олімпійську тематику;

– виготовлення і придбання спортивного оснащення та обладнання;

– проведення спільних вікторин для батьків і дітей «Олімпійські види спорту», «Роль сім'ї у фізичному вихованні дитини», «Ранкова зарядка», «Дитячий фітнес дома»;

– складання фоторепортажів і оформлення фотовиставки, газети про проведення масових спортивно-оздоровчих заходів.

Цікавою є також модель «Основи олімпійської освіти для дітей старшого дошкільного віку», яка включає три основні блоки: цільовий, змістовно-технологічний, блок моніторингу [2].

Метою цільового блоку є знайомство з традиціями олімпійського руху і формування здорового способу життя у дошкільників. Змістовно-технологічний блок включає проектно-ігрову діяльність і спортивно-оздоровчу діяльність. Пізнавальна діяльність за допомогою проектування передбачає включення всіх учасників педагогічного процесу в розробку і презентацію дослідницьких проектів на олімпійську тематику. Спортивно-оздоровча – активну участь всіх суб'єктів педагогічного процесу у спортивних іграх, змаганнях.

Особливу увагу приділяється можливостям застосовувати класичні та інноваційні здоров'язберігаючі технології. У процесі пізнавальної, художньої, естетичної, ігрової діяльності та окремих моментів пропонується реалізація комплексу здоров'язберігаючих технологій «За здоров'ям до країни Спортландія!». Така програма включає гімнастику для очей: схеми, зображення зорових територій, пальмінг; динамічні паузи та фізкультурні хвилинки; оздоровчий самомасаж (Су-Джок, аурикотерапію); кінезіологічні вправи; релаксаційні ігри, які забезпечують зняття м'язового тонуусу і розумового напруження; елементи кольорової терапії (знайомство дітей з впливом кольору на людину, застосування лікувального впливу кольору; елементи музикотерапії (знайомство дітей з впливом музики на емоційний стан людини); комплекс спортивно-оздоровчих технологій (повітряне загартування за методикою Ю. Ф. Змановського, контрастні ванночки для рук і ніг, сольові доріжки, загартування носоглотки, порожнини роту і горла; ігрову дихальну гімнастику А. Н. Стрельнікової; гімнастику для суглобів М. С. Норбекова з елементами йоги; степ-аеробіку; коригувальну гімнастику з 214утболами; ігрову гімнастику за сюжетами олімпійських видів спорту; ігровий стретчинг; театр фізичного виховання «На шляху до Олімпу»; спортивно-оздоровчі свята «Веселі

старти», «Тато, мама і я – спортивна сім'я», дитячий баскетбол і волейбол.

Блок моніторингу передбачає простеження та аналіз результатів впровадження здоров'язберігаючих технологій з олімпійської освіти для дошкільнят. Ефективність визначають за такими показниками, як знання дітей з історії олімпійського руху, олімпійських видів спорту і видатних спортсменів; вмотивованість дітей до занять фізичної культури, збереження здоров'я; емоційне психологічне благополуччя дитини; фізична підготовленість (швидкісно-силові якості, показники гнучкості) і стан здоров'я (стан дихальної системи, захворюваність, індекс здоров'я).

Отже, включення олімпійської освіти в процес навчання дошкільного закладу буде сприяти формуванню у дітей інтересу до занять фізичною культурою і спортом, фізичного розвитку, набуття знань з олімпійських видів спорту.

Література:

1. Олимпийское образование детей дошкольного возраста. URL: <https://aiv.by/olimpijskoe-obrazovanie-detej-doshkolnogo-vozrasta%201/>
2. Тупичкина Е. А. Каким быть олимпийскому образованию старших дошкольников: плюс до и после. Начальная школа. 2013. № 12. С. 36-41.

ВИСТУПИ РІВНЕНСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ НА ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГРАХ В ТОКІО

Стаховська Н. В.

магістр фізичної культури і спорту

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Розвиток паролімпізму та спорту осіб з інвалідністю має більш ніж столітню історію. Поступово світ переконувався у тім, що на фізичну культуру і спорт мають право також і люди з інвалідністю. Не зважаючи на зростаючу популярність спортивного руху людей з інвалідністю у всьому світі, на теренах тодішнього СРСР ця тема або повністю замовчувалась, або висвітлювалась у якості невеличких публікацій-заміток. При цьому кінець 50-х та 60-і роки стали періодом неймовірного зростання у світі популярності ігор для спортсменів з інвалідністю [5].

Стрімкий злет масового спорту інвалідів відбувся, коли в Україні була започаткована унікальна і поки, що єдина в світі державна система фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт». Основним завданням центру було формування спортивного руху осіб з інвалідністю, розвиток паралімпійського і дефлімпійського спорту, як соціальної реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями. У Рівненському регіональному центрі «Інваспорт» займаються люди з обмеженими фізичними можливостями.

Це особи з ураженнями опорно-рухового апарату та наслідками ДЦП, вадами слуху та мови, вадами зору, вадами розумового та фізичного розвитку. Наявність власної бази дозволяє проводити заняття для спортсменів з інвалідністю на власній базі, що є не в кожному регіоні України.

Паралімпійці Рівненщини – це люди насамперед зі сталым характером і мріями, які стосуються не власного еґо, а людей довкола. На шляху до перемоги вони долали багато перешкод, моральних та фізичних. Вони знають, що таке смак життя і які барви для них приносять спорт. Кожен з них є сильною особистістю з вірою у майбутнє.

У 2020 році, на жаль, у зв'язку з карантиним, більшість офіційних всеукраїнських та міжнародних змагань (чемпіонатів та кубків) були відмінені чи перенесені на інший термін. Тому Літні Паралімпійські ігри 2021 року відбулися в м. Токіо з 24 серпня по 05 вересня. [1].

На Паралімпійських іграх 2020 року в Японії рекордна кількість – 4400 спортсменів, які брали участь у 540 змаганнях з 22 видів спорту.

У складі української збірної виступало 143 спортсмени, які змагалися у 15-ти видах.. Найбільшим числом атлетів у збірній представлені Дніпропетровська, Рівненська та Харківська області. Загалом на літніх Паралімпійських іграх у Токіо розігрувалось 540 комплектів нагород [2]

Упродовж усіх змагальних днів Україна входила до ТОП-10 медального заліку серед країн-учасниць, переважно тримаючись у «золотій середині». Урешті в підсумку українська паралімпійська збірна за кількістю медалей посіла шосте підсумкове місце. За одинадцять змагальних днів XVI літніх Паралімпійських ігор українські спортсмени здобули 98 нагород. Це 24 золота, 47 срібних і 27 бронзових медалей.

Наймедальнішим для України стало плавання – 43 медалі (14+18+11), а на другому місці легка атлетика – 24 (6+15+3). Водночас у стрільбі українці розділили перше місце з Китаєм за кількістю медалей – шість [1, 2].

Паралімпійські ігри Токіо 2020. Медалі

№ п/п	Країна	Золоті медалі	Срібні медалі	Бронзові медалі	Всіх разом медалей
1	Китай	96	60	51	207
2	Велика Британія	41	38	45	124
3	США	37	36	31	104
4	Російський параолімпійський комітет	36	33	49	118
5	Нідерланди	25	17	17	59
6	Україна	24	47	27	98

У складі Національної збірної команди України брали участь 9 спортсменів Рівненської області: Гарник Анастасія Юрївна (дзюдо, вагова категорія понад 70 кг), Гусєва Ірина Борисівна (дзюдо, вагова категорія до 63 кг), Іваницька (Галінська) Юлія Миколаївна (дзюдо, вагова категорія до 48 кг), Лагутенко Наталія Леонідівна (параканое у класі KL2 на дистанції 200 метрів), Назаренко Олександр Вікторович (дзюдо, вагова категорія понад 90 кг), Ніколайчик Наталія Миколаївна (дзюдо, вагова категорія до 52 кг), Новак Роман Анатолійович (легка атлетика, метання списа у класі F64), Синюк Микола Володимирович (параканое у класі KL2 на дистанції 200 метрів), Хорава Давид Елгуджаєвич (дзюдо, вагова категорія до 66 кг) [4]. Романкевич Михайло Якович є тренером шести дзюдоїстів [3]

Ірина Гусєва стали срібною призером у боротьбі дзюдо. Це друге срібло в її кар'єрі.

Параканоїст Микола Синюк, що представляв Дубенщину (Рівненська область) на Паралімпійських іграх, здобув срібло. Микола Синюк став віцечемпіоном Паралімпіади, виступивши у фіналі спринту з веслування на байдарках і каное (клас KL2).

Юлія Іваницька здобула третю паралімпійську медаль у своїй кар'єрі і стала бронзовою призеркою Паралімпійських ігор в Токіо.

Дзюдоїстка Наталія Ніколайчик здобула також бронзу у своїй ваговій категорії.

Дзюдоїст Олександр Назаренко на XVI літніх Паралімпійських іграх у Токіо здобув також бронзову медаль.

Давид Хорава не піднявся на п'єдестал Паралімпіади-2020, програвши бронзову сутичку у боротьбі дзюдо.

Роман Новак завершив свій перший виступ на Паралімпіаді-2020 у Токіо, де у фіналі змагань в метанні списа посів восьме місце з

результатом 54.30 м. Тренують спортсмена Олег Зуєв і Вадим Полохович.

Майстер спорту України міжнародного класу з параканое Наталія Лагутенко у фінальному заїзді на дистанції 200 м у класі KL2 з часом 54.340 с виборола високе п'яте місце. Тренує спортсменку тренер з параканое РРЦ «Інваспорт» Леонід Васильович Камлочук, учасник літніх Олімпійських ігор 2000 в Сіднеї.

Слід зазначити, що високий рівень виступів рівненських паралімпійців відбувся завдяки постійній підтримки Рівненської обласної державної адміністрації та Рівненської обласної ради, які постійно сприяють вирішенню соціально-побутових проблем спортсменів-інвалідів, чемпіонів та призерів Паралімпійських та Дефлімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи, інших міжнародних змагань серед інвалідів, а також їх тренерів. Легендою рівненського «Інваспорту» є Михайло Романкевич, який зумів підготувати чотирьох призерів Паралімпійських ігор в Токіо з дзюдо (1 срібло, 3 бронзових призери).

Девізом української параолімпійської збірної було гасло: «Ваша підтримка – наша перемога!». Вболіваючи за наших спортсменів, ми вірили, що про підтримку людей із інвалідністю у нашому суспільстві пам'ятатимуть, не лише доки Україна буде фігурувати серед лідерів за кількістю нагород Паралімпіади, а й до поки такі люди вірять у себе, рідне місто і Батьківщину.

Література:

1. Літні Паралімпійські ігри 2020. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
2. Україна, маючи 98 нагород Паралімпіади, посідає шосте місце в медальному заліку. URL: <https://sport.rayon.in.ua/news/426318-ukraina-mayuchi-98-nagorod-paralimpiadi-posidae-shoste-mistse-v-medalnomu-zaliku>
3. Федерація дзюдо України. URL: <https://www.facebook.com/UkraineJudoFederation/posts/4257015701047182>
4. Хто з рівнян представлятиме Україну на Паралімпійських іграх 2020. URL: <https://horyn.info/news/hto-z-rivnyan-predstavlyatyme-ukrayinu-na-paralimpijskyh-igrah-2020/>
5. Щебетюк Д. Як називати людей з інвалідністю? URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/asking-question/264595-yak-pravilno-nazivati-lyudey-z-invalidnistyu>

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ткачук М. О.

*магістр фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Хоменко В. М.

*магістр фізичної культури і спорту
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Стан здоров'я молоді є найважливішою складовою здорового потенціалу нації, тому збереження і розвиток здоров'я студентів і формування у них здорового способу життя сьогодні має пріоритетне значення [1].

Невипадково педагоги останнім часом виявляють глибокий інтерес до проблеми здоров'я студентів, виховання у них відповідального ставлення до свого здоров'я, до здоров'я оточуючих і здоров'ю майбутніх поколінь [3].

У способі життя студентів часто спостерігається відсутність турботи про здоров'я:

- непорядкованість, хаотичність, що виражаються в несвоєчасному прийомі їжі;
- систематичне недосипання;
- недостатнє перебування на свіжому повітрі;
- недостатній обсяг рухової активності;
- відсутність загартовуючих процедур;
- виконанні самостійної навчальної роботи у призначений для сну час;
- наявність шкідливих звичок.

Формування, збереження, й зміцнення здоров'я студентів України є на сьогоднішній день однією з важливих проблем нашого суспільства. Глобальна вагомість і актуальність проблеми викликала необхідність ґрунтовних досліджень феномена здоров'я людини і його складників [2].

Здоров'я – це перша і найважливіша потреба людини, що визначає здібність її до праці і забезпечує гармонічний розвиток особистості. Воно є найважливішою передумовою до пізнання оточуючого світу, до самоствердження і щастя людини.

Фізичне здоров'я – це природний стан організму, зумовлений нормальним функціонуванням усіх його органів і систем. Якщо добре працюють усі органи й системи, то і весь організм людини правильно функціонує й розвивається. Процес розвитку фізичного здоров'я передбачає:

- удосконалення саморегуляції в організмі;
- гармонійну взаємодію фізіологічних процесів;
- максимальну адаптацію до навколишнього середовища;
- психічне здоров'я – стан психічної сфери, основу якої складають;
- статус загального психічного комфорту;
- адекватна поведінка особистості.

Психічне здоров'я містить високий рівень свідомості, розвитку мислення, великі внутрішні та моральні сили, що спонукають особистість до творчої діяльності [4].

Емоційне здоров'я – це наявність лише позитивних емоцій або рівновага позитивних і негативних емоцій, психологічна емоційна рівновага.

Соціальне здоров'я – оптимальні, адекватні умови соціального середовища, що перешкоджають виникненню соціально обумовлених захворювань, соціальної дезадаптації та визначають стан соціального імунітету, гармонійний розвиток особистості в соціальній структурі суспільства.

Духовне здоров'я – комплекс потреб, мотиваційної та інформативної сфер життєдіяльності, основу якого визначає система цінностей, настанов і мотивів поведінки людини в суспільстві. Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, зокрема складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики [5].

Здоров'я є складним динамічним процесом, який тісно пов'язаний зі способом життя людини. Взаємозв'язок між способом життя і здоров'ям найбільш повно відображає поняття «здоровий спосіб життя».

Здоровий спосіб життя – це поведінка людини, яка відображає життєву позицію, спрямовану на збереження та зміцнення здоров'я, і націлена на виконання певних норм і правил.

Успішність залучення студентів до здорового способу життя суттєво залежить від знань ними його складових.

До основних складових здорового способу життя насамперед відносять:

- харчування;
- побутові умови;
- рухову активність;
- умови праці.

Таким чином, складові здорового способу життя – комплекс компонентів, що забезпечують високий рівень фізичної, психічної, духовної та соціальної складових здоров'я людини.

Головним завданням на період навчання у ВЗО є вдосконалення, збереження і зміцнення здоров'я кожного студента.

Успішність залучення студентів до здорового способу життя суттєво залежить від знань ними його складових. Складові здорового способу життя – комплекс компонентів, що забезпечують високий рівень фізичної, психічної, духовної та соціальної складових здоров'я людини.

Здоров'я є складним динамічним процесом, який тісно пов'язаний зі способом життя людини. Отже, змінюючи спосіб життя, людина сама може впливати на своє здоров'я.

Література:

1. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009-2015 роки. Кабінет Міністрів України. Постанова від 28 січня 2009 р. С. 41.
2. Маценко Л.М., Сопівник Р.В. Методичні рекомендації наставникам студентських груп щодо виховання здорового способу життя. К.: ДАКККіМ, 2009. – 40 с.
3. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту України. К., 2004. 9 с.
4. Раевский Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов. О.: Наука и техника, 2008. 556 с.
5. Смолякова І.Д. Формування здорового способу життя студентів у системі фізичного виховання вищого технічного навчального закладу: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. 238 с.

ДИНАМІКА САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ І ОЦІНКИ ЗДОРОВ'Я

Ткачук О. О.

магістр фізичної культури

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Наразі активно ведеться полеміка з можливостей фізичного виховання, фізичної культури, спорту, валеології, реабілітації тощо з метою пошуку шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу дітей, підлітків та молоді. Дослідження механізмів взаємозв'язку

компонентів психічного, фізичного і соціального здоров'я буде сприяти розкриттю резервів і потенціалу фізичного виховання.

Розкривається сутність синергетичної фізкультурно-оздоровчої парадигми фізичного виховання, за якою формування оздоровчо-рухових можливостей не можливе без естетичних, моральних, психофізичних та духовних засад здоров'я [4, с.89-90].

Зазначено актуальність питань формування позитивного, саногенного мислення, актуалізації духовно-творчого потенціалу, вирішення яких сприятиме цілісності особистості, яка є необхідною умовою професійного здоров'я [4, с. 18]. При оцінюванні стану психофізичної підготовленості висококваліфікованих спортсменів можемо бачити, що саме психологічний компонент потребує значної уваги з боку тренерсько-викладацького складу [5, с. 415]. Удосконалення системи фізичного виховання у вищих закладах освіти пропонується через формування психічних якостей, які потрібні для досягнення високого рівня успішності тощо [3, с. 54].

В основних положення стратегії здоров'я відображено, що здоров'я людини залежить від його способу (стилю життя), який в свою чергу залежить від способу думок. Спосіб думок – продукт міри духовності. Найважливіші заходи, що дозволяють зберегти здоров'я і попередити виникнення хвороби це ті, які здійснюються самою людиною [2].

Теоретичною основою дослідження виступила ідея цілісності особистості людини, в якій все взаємопов'язане і взаємообумовлене. Самооцінка визначає розвиток думки людини про себе як про особу, яка знаходиться у витоків самопізнання. Самооцінка – це засадничий компонент самосвідомості. Самооцінка людини є результатом порівняльного пізнання себе через співвідношення знань про себе зі знаннями про інших або про ідеальний образ особи, існуючий в її уявленнях. Важно знати, що визначений рівень самооцінки є наслідком включення механізмів захисту особи: при незадоволенні відбувається зниження рівня самооцінки, при задоволеності – підвищення.

Високий рівень самооцінки визначає, що людина, як правило, не обтяжена комплексом неповноцінності, вона правильно реагує на зауваження інших та рідко має сумління в своїх діях. Середній рівень свідчить про те, що людина рідко страждає від комплексу неповноцінності та лиш час від часу старається підлаштуватися під думки інших. Низький рівень сигналізує про те, що людина боляче переносить критичні зауваження в свою адресу, старається рахуватися завжди з думками інших та часто страждає від комплексу неповноцінності [1].

Уміння адекватно оцінювати себе і свої здібності позитивно впливає на поведінку і здоров'я, сприяє успіху у житті.

Література:

1. Ашиток Н. Фізичне виховання дітей у контексті гуманістичної парадигми.– Луцьк: ВНУ, 2012. – №3 (19). С. 4-6.
2. Ведмедюк А. Взаємозв'язок психічних і фізичних якостей у системі навчально-виховного процесу.Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. С. 540-545.
3. Василюк В.М. Фізкультурно-оздоровча парадигма фізичного виховання студентської. Київ: Видав. НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2013. – Вип. 7 (33). – Т. 1 (А-М). – С. 87-94.
4. Ковальчук Д.Р. Концепція фізичного виховання орієнтованої на збереження здоров'я молоді та впровадження здорового способу життя: Всеукр. наук.-практ. конф., (Дніпропетровськ, 12-13 квітня 2012р.): матеріали конференції. – Дніпропетровськ: Вид-во «Нова Ідеологія», 2012. С. 115-118.
5. Мешко Г.М. Гармонізація особистості майбутнього педагога в координатах професійного здоров'я: матеріали конференції. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2012. С. 17-18.

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Федчик В. О.

вчитель фізичного виховання

Рівненської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 6,

магістр фізичної культури і спорту

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'ячука

м. Рівне, Україна

На сьогоднішній день тема дистанційної освіти є однією з найактуальніших, оскільки сучасна ситуація в світі та в нашій країні внесла свої корективи у систему освіти. Практично для всіх педагогів, система дистанційного навчання стала новизною. Довелося шукати нові підходи, викладати за новою схемою, зовсім інакше налагоджувати контакт з дітьми.

Для кращого розуміння звернемося до термінології даного питання. Як зазначено у наказі Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»: «Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань,

умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [2].

Форма дистанційного навчання передбачає наявність в усіх учасників освітнього процесу доступу до інтернет ресурсів та технічне забезпечення (комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон тощо).

Субекти дистанційного навчання – особи, які навчаються (учень, вихованець, студент, слухач), та особи, які забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання (педагогічні та наукові працівники, методисти тощо) [2].

Технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах [2].

Основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є: урок, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші. Вони можуть проводитися у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану.

Асинхронний режим – взаємодія між субектами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо [2].

Синхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відео конференції, соціальні мережі тощо) [2].

Отож, сьогодні внесло свої поправки в життя суспільства. Але є незмінна цінність, яка і залишається, це – здоров'я. Фізична культура і спорт – основні чинники створення гармонійно розвинутої особистості. Вони мають велике значення у формуванні здорового способу життя, духовного та психічного розвитку. Та чи можна викладати фізичну культуру дистанційно? На перший погляд це складне питання, адже спортивні дисципліни потребують певного інвентарю, простору, а головне практичного пояснення. Але вихід є завжди, головне – експериментувати та не зупинятися перед перешкодами.

Один із найважливіших факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти – це взаємодія всіх учасників освітнього процесу. Адже комунікація є невід'ємною частиною педагогічного процесу. Саме від неї залежить ефективність навчання, зокрема і дистанційного.

Важливо створити комунікаційну структуру, яка була б гнучкою (кожен педагог має власний простір для викладання необхідних матеріалів, забезпечення взаємодії та відгуків учням) і багатогранною

(учням не потрібно реєструватися у різнопланових системах, доступ до яких відбувається з єдиного ресурсу чи порталу).

Два основні завдання:

1. Налагодження первинної комунікації між учнями, батьками та вчителями, оперативне інформування щодо динамічних змін, оголошення від адміністрації закладу освіти [1]. Наприклад: служби миттєвих повідомлень, соціальні мережі, використання сайту закладу освіти.

2. Створення відповідного простору для організації дистанційного навчання:

- проведення онлайн-уроків;
- дооступ до різноманітних електронних навчальних матеріалів;
- консультації, можливість поставити запитання та отримати відповідь поза межами онлайн-уроків;

- отримання виконаних робіт учнів (виконані практичні завдання у вигляді відео запису чи фото або тести, якщо вивчалися теоретичні питання).

- зворотній зв'язок щодо виконаних робіт та оцінювання учнів.

Основні критерії вибору інструментів для організації дистанційного навчання: відповідність поставленим методичним цілям; універсальність інструментів; зрозумілість інтерфейсу; універсальність доступності програмних засобів; інформаційна безпека [1].

На основі власного досвіду та проаналізувавши низку методичної літератури можемо виділити основні форми онлайн-комунікацій: відео конференції, форуми, чати, блоги, електронні пошти, соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні за стосунки.

Процес організації дистанційної освіти залежить від адміністрації навчального закладу, можливостей кафедри фізичної культури та оремо вчителів, матеріально-технічної, інтелектуальної власності, креативності та творчості, бажанню вчитися новому та не зупинятися а експериментувати. Єдиного алгоритму для вирішення задач не існує, тому ми на шляху створення чогось нового.

Сучасні онлайн-ресурси для реалізації креативних задумів в дистанційному навчанні:

1. Месенджери: Viber, Telegram, WhatsApp, Direct в Instagram, Messenger у Facebook. Вони підходять для зручного спілкування з учнями. Із ними можна втілити індивідуальний та груповий підхід. Якщо в дітей чи батьків виникнуть запитання до виконання будь-якої вправи, вони можуть поставити їх у зручному месенджері.

2. Goole Classroom – завдяки цьому серверу можна проводити тести чи спортивні вікторини, ділитися враженнями відж уроків.

3. YouTube та Goole Drive – зручні платформи для розміщення відеоуроків та інших навчальних матеріалів для учнів.

4. Goole meet, Skype, Zoom – відео чати для проведення дистанційного уроку фізичної культури в реальному часі.

Орієнтовні види домашньої роботи:

– Інтерактивні завдання – вигадати вид спорту за картинкою, скласти кросворд.

– Фізичні завдання – блок фізичних вправ.

– Танцювальні виклики.

– Завдання з використанням фітнес додатків [3].

Якщо врахувати проведене анкетування учнів, то більшість з опитуваних хочуть живого спілкування та рухливості. Їм подобається навчатися спільно та вести живий діалог. Як би там не було дистанційний урок не може замінити очний урок з фізичної культури, який несе в собі виконання фізичних навантажень, підвищення фізичних якості та умінь, соціалізацію та багато іншого. Та як тимчасовий захід, дистанційне навчання може нас навчити чомусь новому та виховати ті якості, які при звичайному навчальному процесі піддаються гірше. Головне правильно скористатися ситуацією в якій опинилися!

Література:

1. Звиняцьківська З. Коберник І. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. ГО «Смарт освіта», 2020. 71 с.
2. Положення про дистанційне навчання [електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
3. Урок фізичної культури в умовах дистанційного навчання. URL: <https://naurok.com.ua/post/urok-fizichno-kulturi-v-umovah-distan-cijnogo-navchannya>

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ З ЕЛЕМЕНТАМИ БАСКЕТБОЛУ

Шепелев О. О.

аспірант

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

В Україні відбувається реформування освіти, що передбачає розроблення стандартів, змісту освітнього процесу через навчальні програми, методики, технології, навчально-дидактичні матеріали відповідно

до нових освітніх парадигм. Фізичне виховання дітей є важливим напрямом у роботі педагогів навчальних закладів, де основним його завданням є реалізація мети суспільства щодо формування всебічно розвиненої особистості. Зберегти та зміцнити здоров'я дітей в умовах навчального закладу можна шляхом комплексного розв'язання педагогічних, медичних та соціально-психологічних завдань з урахуванням індивідуальних особливостей дитини в різні вікові періоди.

Наразі в системі освіти активно відбувається пошук способів підвищення ефективності навчального процесу для максимального наближення систем підготовки випускників вищих навчальних закладів до моделі професіонала.

Аналіз проблеми професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури й спорту свідчить, що в наукових дослідженнях вона розглядається з точки зору виконання конкретної професійної діяльності, оволодіння сукупністю знань в освітній сфері «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», розвитку емоційно-ціннісних відносин, моральних норм та вміння передачі цих знань і цінностей фізичної культури учням.

Особливістю фізкультурної освіти є те, що студент повинен не тільки засвоїти знання, але й оволодіти руховими вміннями та навичками, які вимагають відповідної фізичної підготовленості, а також уміннями передати свій руховий досвід школярам.

Для ефективної та якісної підготовки справжніх фахівців потрібно постійно займатись удосконаленням існуючих систем навчання й розвитку особистих якостей майбутніх спеціалістів. Саме тому слід регулярно аналізувати наявні методи підготовки фахівців фізичної культури та спорту, а також знайти нові, альтернативні методи, які мають гарні перспективи для впровадження, але ще не випробувані часом, – для констатації їх ефективності.

У системі засобів фізичного виховання ігри і вправи спортивного характеру мають важливе значення. Елементи спорту допомагають значно підвищити можливості дитячого організму. Завдяки їм діти оволодівають технікою виконання рухів, окремими тактичними комбінаціями спортивних ігор, які вимагають взаємодії учасників, орієнтації в просторі і часі. Спортивні ігри сприяють удосконаленню діяльності основних фізіологічних систем організму (нервової, серцево-судинної, дихальної), покращенню фізичного розвитку, фізичної підготовки дітей, вихованню позитивних морально-вольових якостей. Заняття спортивними іграми і вправами сприяють вихованню у дошкільників дружніх стосунків, колективізму, взаємодопомоги.

Для прикладу візьмемо програма з настільного тенісу розроблену на основі рекомендацій провідних вітчизняних науковців (Е. Вільчковського, О. Курка та ін.), узагальнює кращий досвід роботи дошкільних навчальних закладів із зазначеного напрямку та базується на власному досвіді роботи авторів програми, розкриває навчально-методичну і

техніко-тактичну частину гри в настільний теніс, з метою побудови власної програми з баскетболу.

Розглянемо основні аспекти програми.

Принципи побудови програми:

- науковість;
- доступність;
- систематичність та послідовність навчання;
- особистісна спрямованість;
- відповідність завданням сучасної дошкільної освіти.

Мета програми: поглиблене ознайомлення старших дошкільників з елементами техніки, тактики і правил гри в настільний теніс, формування відповідних ігрових умінь, розвиток фізичних якостей та особистісного потенціалу дітей старшого дошкільного віку, задоволення потреб і запитів дітей у руховій активності.

Основні завдання:

– сприяти збереженню і зміцненню здоров'я дітей старшого дошкільного віку, їх правильному різносторонньому фізичному розвитку;

– виховувати у дітей позитивні моральні й вольові якості, бережливе ставлення до свого здоров'я як найвищої соціальної цінності особистості;

– формувати у вихованців стійкий інтерес до занять настільним тенісом;

– навчати їх елементів спрощеної техніки і тактики гри, гри у настільний теніс за спрощеними правилами;

– популяризувати здоровий спосіб життя серед дітей та їхніх батьків.

Розділ «Вступ» розкриває значущість спортивних ігор і вправ для фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, містить інформацію, яка орієнтує на подальше розкриття питань організації гурткової роботи з навчання гри в настільний теніс.

У програмі обґрунтовано актуальність проблеми навчання гри в настільний теніс, визначено конкретну мету, основні завдання та принципи програми, подані умови її реалізації.

В основній частині програми «Завдання і зміст навчання гри у настільний теніс» поквартально визначено основні завдання теоретичної, фізичної, технічної, тактичної підготовки дітей.

Також програма містить методичні рекомендації та інформацію про обладнання та інвентар для гри, правила гри, структуру занять, методику навчання техніки гри у настільний теніс, техніку виконання підготовчих вправ, вправи на оволодіння технікою гри.

Додатки містять добірку ігор та вправ, ігор-естафет на відпрацювання елементів техніки гри в настільний теніс.

Програма орієнтована на вихованців віком від 5 до 6 років, які мають основну групу здоров'я та проявляють інтерес до гри в теніс. Кількість

дітей у гуртку становить 6-8 осіб. Зміст програми розрахований на навчальний рік, розподілений на 64 заняття. Заняття гуртка проводяться два рази на тиждень, у другу половину дня. Тривалість одного заняття – 30-35 хвилин. Розпочинаються заняття з 15 вересня і закінчуються 15 травня.

Керівник гуртка має право варіювати кількість занять на вивчення будь-якого розділу в залежності від рівня підготовленості, індивідуальних особливостей вихованців, матеріально-технічної бази навчального закладу.

Форми підведення підсумків реалізації програми – змагання у навчальному закладі.

Аналіз проблем, які виникають у напрямі підготовки фахівців у сфері фізичної культури та спорту, а також пошук можливих рішень із використанням сучасних ефективних методик співпраці й навчання майбутніх спеціалістів спонукає, зокрема до того, щоб проаналізувати методологічні рішення.

Мета полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання для проведення занять з баскетболу з дітьми дошкільного віку.

Відповідно до мети сформульовані наступні завдання:

1. Дати аналіз організаційно-педагогічному стану підготовки бакалаврів з фізичного виховання щодо проведення занять з фізичного виховання у дитячому дошкільному закладі.

2. Визначити компоненти, критерії, показники та стан готовності бакалаврів з фізичного виховання щодо проведення занять з фізичного виховання, зокрема з баскетболу.

3. Розробити модель, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки бакалаврів з фізичного виховання щодо проведення занять у дошкільних навчальних закладах.

4. Розробити дидактико-методичне забезпечення підготовки бакалаврів фізичного виховання до проведення занять у дошкільних навчальних закладах.

Отже, завдання полягатиме у визначенні складових підготовки дітей віку ,знаходження оптимальних засобів та методів їх фізичного виховання. Надання дітям первинних знань та вмінь. Та за допомогою розробленої програми підготувати фахівців фізичного виховання до проведення занять у дошкільних навчальних закладах.

Література:

1. Акулова К. Ю. Педагогические условия формирования у студентов готовности к самопознанию в процессе физического

воспитания : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец.

13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / К. Ю. Акулова. – М., 2012. – 24 с.

2. Астафьев В. С. Формирование потребностей в самостоятельных занятиях физическими упражнениями в структуре физической культуры личностей / В. С. Астафьев, В. В. Борисов // Теория и практика физической культуры. – 2014. – № 8. – С. 11–15.

3. Бондар Р. Стратегія і тактика підготовки вчителя для реалізації завдань Болонського процесу / В. Бондар, І. Шашошнікова // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9, № 3–4. – С. 24–26.

4. Давиденко Д. Физическая культура и культура здоровья студентов / Д. Давиденко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2020. – № 2. – С. 65–70.

5. Авраменко О.М., Дроздук В.І., Коваленко Г.М., Якименко Н.І. Настільний теніс. Програма і методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в настільний теніс – Суми, 2015. – 80 с.

НОТАТКИ

ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНІКИ У ХХІ СТОЛІТТІ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Рівне, 25–26 листопада 2021 р.

Частина II

Підписано до друку 29.11.2021. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 13,48. Тираж 150. Замовлення № 1221-317.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.